MUHABBET VE MÜCÂDELE MEKTUPLARI

Prof.Dr. AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

ÜSKÜDAR - 2002

Sevgili Ağabeyim

Mahmûd Mazhar ÖZEMRE'ye

Muhabbetlerim ve Minnetlerimle

İÇİNDEKİLER

- Bilim ve Teknoloji Vakfı'nın düzenlediği "*Türkiye'nin Bilimsel Geleceği Sempozyumu*" sonuçlarıyla ilgili olarak Bülent Ecevit'e mektup.
- Ali Nâili Erdem'e mektup.
- Prof.Dr. Sadrettin Sinman'a Doç.Dr. Ayten Sinman ile birlikte Bilim ve Teknoloji Vakfı Bilim Ödülü'nün tevcih edilmiş olduğuna dair yazı.
- Enver Ören'e kurucularından ve Genel Müdürü olduğum *Bilim ve Teknoloji Vakfı*'ndan ayrılma sebeplerini bildiren mektup.
- Enver Ören'e *Bilim ve Teknoloji Vakfı*'ndan istifâ mektubum.
- Enver Ören'e *TGRT*'deki sansür ile ilgili mektup.
- Mehmet Ali Demirtaş'a mektup.
- Enver Ören'e *TGRT*'de "Ekonomi Vitrini"nde yayınlanan "Çernobil ile ilgili program" hakkında mektup.
- TAEK Başkanı Prof.Dr. Yalçın Sanalan'a mektup.
- Kanal 6'daki bir panel dolayısıyla ODTÜ'den Prof.Dr. Rüştü Yüce ile mektuplaşmam.
- Hüseyin'e mektup.
- Bülent Akarcalı'ya nükleer çöpler ile ilgili faksım.
- Yazar Ahmet Taşgetiren'e Atatürk'ün Kur'ân'ı Türkçe okutturmakdan vaz geçmesi ile ilgili mektup.
- Bir din kardeşime tarîkatta "Edeb" ile ilgili mektup.
- Yazar Dücâne Cündioğlu'ya mektup.
- *Dergâh Dergisi* Yazı İşleri Müdürü Mustafa Kutlu'ya mektup ve bu dergide yayınlanan "Dücâne Cündi-oğlu'ya Açık Mektub"um.
- Enerji Bakanı Recai Kutan'a Akkuyu Nükleer Santral ihâlesi konusunda Prof.Dr. Ahmet Bayülken ile ortak îkaz mektubum.
- Enerji Bakanlığı Danışmanlığı ve Nükleer Santral Proje Koordinatörlüğü görevlerinden istifâ mektubum
- Enerji Bakanlığı Müsteşarı Uğur Doğan'a Enerji Bakanlığı Danışmanlığı ve Nükleer Santral Proje Koordinatörlüğü görevlerinden niçin istifâ ettiğime dair mektup
- TEAŞ Genel Müdürü Zeki Köseoğlu'ya Birsel Sönmez'in iddiası hakkında mektup.
- Galatasaray Lisesi'nden bir arkadaşıma bu lisenin insana kazandırdıklarıyla ilgili mektubum.

EK III. Çernobil Nükleer Santral Kazâsının Türkiye'deki Etkileri İle İlgili Bilimsel Kurul Raporu.

* * *

ÖNSÖZ

Mâzîye dönüp baktığımda hayatımın önemli bir kısmının hak ve hakîkat uğruna mücâdelelerle geçmiş olduğunu görüyorum[1]. Bu mücâdelelerin yalnız söz ve fiile dayananları, şâhitleri çok olsa bile, zamanla unutulup gidecekler; mektup ya da resmî evrâk şeklinde yazıya dökülmüş olanları ise bâzen eski bir derginin sayfalarında, bâzen resmî bir dairenin arşivinde ve bâzen de bir bilgisayarın hâfızasında gömülü kalacaklardır. Hâlbuki bu mücâdeleler hakkında, dar açılı bile olsa, bir kesit sunmak gençlere farklı bir bakış açısı kazandırabileceği gibi ibret alınması gereken bâzı bakış açılarının idrâkine de vesiyle olabilir. ***Muhabbet ve Mücâdele Mektupları*** işte böyle bir gâyeye hizmet için kitaplaştırılmıştır.

Bu kitabın bir kısmı dostlarımla muhabbeti arttırıcı mektuplarımı, diğer bir kısmı da bir haksızlığı ortadan kaldırmaya ya da bir hatâyı düzeltmeye yönelik ama, okuyucuların teslim edecekleri gibi, gene de muhabbet yüklü mektuplarımı ihtivâ etmektedir. Okuyucunun sabrını taşırmamak üzere mektuplarımın sayısını 50 ile sınırlı tuttum. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu İlmî İstişâre Kurulu üyesi, Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu üyesi, Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü, ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı iken yapmış olduğum mücâdelelere ait yazı ve mektuplarımı bu kitaba ilâve etmedim. Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı sıfatı henüz üzerimde iken yaptığım mücâdele ile ilgili olarak da yalnızca iki mektubu kitaba dâhil ettim. Aksi takdîrde kitap hem hacımlı birkaç cild olacak ve hem de ana gâyesinden uzaklaşmış olacaktı. Bâzı mektupların konusunun daha iyi anlaşılması için gerekli bilgi ve açıklamaları da üç ek hâlinde kitabın sonunda takdîm ettim.

Bu kitabı 13 ayda 16 ameliyat geçirmiş, 17. sinin beklentisi içinde olan bir göze rağmen toparlayabilmiş olmakdan dolayı Cenâb-ı Hakk'a nâmütenâhî hâmîd ve şâkîrim. Muhterem eşim ve sevgili kızlarıma da maddî ve mânevî destekleri için ödeyemeyeceğim kadar büyük bir borcum vardır. Allāh hepsinden râzî olsun!

Bu kitabımı dürüstlüğünden pekçok şey öğrenmiş olduğum sevgili ağabeyim Mahmûd Mazhar beye muhabbet ve sağlık dileklerimle ithâf ediyorum.

Üsküdar, 18 Mart 2002 ***Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre***

---

[1] Bu konuda daha fazla bilgi için şu kitaplarıma bakabilirsiniz: 1) ***Türkiye'nin Çernobil Çilesi***, Nehir Yay., 287 sayfa, İstanbul 1993; 2) ***İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı***, 2. baskı, Kırkambar Yay., 380 sayfa, Mart 1998; 3) ***Aklın Yolu İlimdir*** (Cemâl Uşşak ile birlikte)**;** Kırkambar Yay., 354 sayfa, 1999**;** Kırkambar Yay., 354 sayfa, 1999; 4) ***Kur'ân-ı Kerîm ve Tabîat İlimleri (Tenkidî Bir Yaklaşım)*,** Furkan Yay., 110 sayfa, Üsküdar, 1999; 5) ***50 Soruda Türkiye'nin "Nükleer Enerji Sorunu"***, Prof.Dr. Ahmet Bayülken ve Prof.Dr. Şarman Gençay ile birlikte, Kaknüs Yay. 71 sayfa, Haziran 2000; 6) ***Portreler, Hâtıralar...***, Kubbealtı Neşriyâtı, 362 sayfa, Temmuz 2001; ve 7) ***Ah, Şu Atom'dan Neler Çektim!***, Pınar Yayınları, 400 sayfa, Mayıs 2002.

I.

Kasım 1984

Sayın Asım Kocabıyık
Borusan Boru Sanayii A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı

Muhterem Efendim,

Devlet hizmetinde çeşitli akademik ve idarî görevlerde, pozitif ilimlerle meşbû olarak geçmiş olan yaklaşık 30 senelik bir hayatın insana kazandırdığı ve şahsiyetinin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiş olan görüş açısı, düşünce ve meselelere yaklaşım tarzının ticârî hayatınkilerle her zaman bağdaşmadığını soğukkanlılıkla müşâhede etmiş bulunuyorum.

Bu çelişkinin âtîde üzüntü ve nifâk sebebi olmaması için, Borusan Boru Sanayii A.Ş. Genel Müdürü olarak bana bahşedilmiş olan maddî imkânlardan emekli profesör maaşımın imkânlarına rücu'un en isâbetli çâre olduğuna vicdânî huzur ve kanaat-i kâmile ile karar verdim.

Buna binâen istifâmı takdîm ederken size, ailenize ve Borusan câmiasına duymakta olduğum hâlisâne hislerimin bekāsına inanmanızı saygılarımla istirhâm ederim, Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

II.

TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU

Sayı : PER: 4130 – 49 Ankara, 5 Mart 1985

Sayın Dr. Ulvi Adalıoğlu
ÇNAEM İlmî İşler Yardımcısı ve
ÇNAEM Nükleer Mühendislik Bölümü Başkanı

1. ÇNAEM Nükleer Mühendislik Bölümü başkanlığı da uhdenizde kalmak şartıyla ÇNAEM Müdürü İlmî İşler Yardımcılığı'na tâyin edilmiş bulunmaktasınız.

Bu yeni görevinizin gerektirdiği konular meyânında özellikle projelerin tâkibi ve değerlendirilmesinde yetkili ve Müdüre yardımcı olacaksınız.

2. Bu yeni uygulamada ÇNAEM Müdür Yardımcıları'ndan Doç. Dr. Ahmet Bayülken ise Merkez'i ilgilendiren eğitim işlerinde yetkili ve Müdür'e yardımcı olacaktır.

3. Görevlerinizin ifâsı esnâsında:

- ÇNAEM'in idârî kadrosuyla uyum içinde çalışmakla,
- ÇNAEM'in ve özellikle Nükleer Mühendislik Bölümü'nün beşerî ve ilmî vasıflarının tekâmülü, ve vahdetlerinin de muhâfaza ve tahkimiyle,
- Mâiyetinizdekilere adâlet ve fakat muhabbetle,
- İlmî objektiflikden ayrılmamakla ve mâiyetinizdekilerin de bu türlü davranmasını temin etmekle,
- Kānûnlara, tüzüklere, yönetmeliklere, yetkili kurulların kararlarına ve âmirlerin emirlerine uymakla ve uyulmasını temin etmekle,
- Her düşüncenizde ve hareketinizde Türk Devleti'nin âlî menfaatlerinden yana olmakla,
- Anayasa'mızın Başlangıcı'nda ve ana metninde mükerreren zikredilmiş olan Atatürk milliyetçiliği, ilkeleri ve inkılâblarından inhirâf etmemekle ve mâiyetinizdekilerin de bunlardan inhirâfa meyletmemelerine özen göstermekle, ve
- Mâiyetinizdekilerin beşerî ve ilmî yönlerden müsbet bir şekilde eğitimleriyle

yükümlü olduğun idrâkini dâima diri tutacağınızı ümid eder, size üstün ve sürekli başarılar dilerim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE
Başkan

III.

TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU

SAYI : KB/Ş/01-85
KONU : Doç.Dr. Ayten Sinman hk.

ANKARA
25/ 3/ 1985

BAŞBAKANLIK MAKĀMINA,

1. Kurumumuzdaki araştırıcıların 1984 yılındaki ilmî faaliyetlerinin değerlendirilmesi sonunda Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi araştırıcılarından Doç.Dr. Ayten Sinman'ın Plâzma Fiziği konusunda bir yıl içinde yurt dışında, eşi ODTÜ öğretim üyelerinden Prof.Dr. Sadrettin Sinman ile ingilizce 5 ortak orijinal çalışmasının yayınlanmış olduğu tesbit edilmiştir.

2. Bu çalışmaların ikisi "Plâzma İçindeki Radyasyonlar" hakkında Trieste'de toplanmış milletlerarası bir konferansda, diğer üçü de Lausanne'da toplanmış "Milletlerarası Plâzma Fiziği Konferansında" tebliğ ve müzâkere edilmiş, çok ilgi uyandırmış ve yankı yapmış incelemelerdir.

1984 de Doç.Dr. Ayten Sinman II. Ulusal Nükleer Bilimler Kongresinde de gene plâzma fiziği ile ilgili 2 de türkçe tebliğ sunmuştur.

3. Doç.Dr. Ayten Sinman plâzma fiziğinin muhtelif vecheleri konusunda şimdiye kadar şahsen ve ortak çalışma olarak 39 adet orijinal çalışma yayınlamış bulunmaktadır. Bunlardan 22 si ingilizce olarak yayınlanmıştır. Bu 22 yayından 19 ise yurt dışında mûteber ilmî dergilerde ve kitaplarda yer almıştır. Bu 19 yayından 16 sı ise Lausanne'da (iki ayrı tarihte), Berchtesgaden'de, Oxford'da, Moskova'da, Trieste'de (iki ayrı tarihte), Göteborg' da, Düsseldorf'da ve Aachen'da toplanmış olan milletlerarası konferanslarda tebliğ edilmiş olan çalışmalardır.

4. Söz konusu ilmî çalışmalar Viyana'daki Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansının, nükleer füzyon çalışmaları hakkındaki resmî ve ilmî yayın organı olan "Nuclear Fusion, Journal of Plasma Physics and Thermonuclear Fusion" isimli derginin 1982 yılına ait "World Survey of Major Activities in Controlled Fusion Research" isimli ek nüshasında gerek l) plâzmanın odaklanması, gerek 2) demet plâzma etkileşmesi, ve gerekse 3) elektron ve iyon demet sistemleri konularında ayrı ayrı, dünyanın en önde gelen çalışmaları arasında zikredilmişlerdir.

5. Doç.Dr. Ayten Sinman'ın 1984 de hepsi de yurt dışında yayınlanmış olan mezkûr 5 orijinal çalışmasıyla, yalnızca 1984 için değil fakat teşkilâtımızın kurulduğundan bugüne kadar geçmiş olan yaklaşık 30 yıl boyunca da her yıl göz önüne alın-

dığında, en velûd araştırıcı sıfatına hak kazanmış olduğuda tesbit edilmiştir. Nitekim, söz konusu yaklaşık 30 yıl boyunca, teşkilâtımızda bir yıl içinde hepsi de milletlerarası konferanslarda tebliğ edilmiş ve yurt dışında mûteber ilmî dergi ve kitaplarda yayınlanmış 5 orijinal araştırma sâhibi olarak Doç.Dr. Ayten Sinman'dan başka bir kimse daha zuhur etmemiştir.

6. Doç.Dr. Ayten Sinman'ın Kurumumuzdaki, emsallerine nisbetle, olağanüstü diye tavsif edilmesi gereken gayret ve çalışmalarının neticesi olarak çok başarılı bir görevi şahsî propagandadan uzak örnek bir bilim adamı haysiyeti ve objektifliği ile ve aynı zamanda da olgun bir tevâzu ve mahfiyetle icrâ ettiğine kanaat getirmiş olduğumuzdan, diğer araştırıcılarımız nezdinde imrendirici müstesnâ bir misâl ve teşvik unsuru teşkil etmek üzere, kendisinin 657 sayılı Devlet Memurları Kānûnunun 243 sayılı Kānūn Hükmündeki Kararnâme ile tâdil edilmiş olan 123. maddesine müsteniden bir aylığı tutarında bir ödülle ödüllendirilmesini takdîr ve lûtuflarına arz ederim.

Prof .Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE
Kurum Başkanı

OLUR
(İmza)
TURGUT ÖZAL
Başbakan

* * *

IV.

TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KURUMU

SAYI : Özel Kalem: 0521-33-85-1406
KONU :

ANKARA
9/ 4/ 1985

Sayın Doç.Dr. Ayten SİNMAN
ANAEM Fizik Bölümü

Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezindeki teftiş ve tetkikatım esnâsında lâboratuvarınızı ziyâretimden fevkalâde iyi intibalarla ayrılmış bulunmaktayım.

Gerek gerçekleştirmiş olduğunuz deney düzenlerini, gerek memleketimiz için büyük katkısı olacak olan Geiger tüpü geliştirme projenizi, gerek şimdiye kadarki çalışmalarınızın dünya literatüründeki müsbet yankılarını, gerek 1984 de hepsi de yurt dışında intişâr etmiş 5 orjinal çalışma ile Kurumumuzda kırılması güç bir ilmî rekor tesis etmiş olmanızı, gerekse (bunlara rağmen) tevâzu, mahfiyet şevkinizi takdîre lâyık buldum.

Bu başarılarınızın bundan sonra da en azından şimdiye kadar olduğu gibi örnek bir biçimde devam etmesini diler, sizi tebrik ederim.

Prof .Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE
Başkan

k.k. ANAEM Müdürlüğüne

* * *

V.

TÜRKİYE ATOM ENERJİSİ KORUMU

Ankara, 30 Aralık 1986

SAYI : RGD: 10500 - 656 –5931
KONU : Radyasyon kontrolü.

Sayın Câhit ARAL
Sanayi ve Ticaret Bakanı
Türkiye Radyasyon Güvenliği Komitesi Başkanı

Çay-Kur Genel Müdürlüğü'ne ait çay fabrikaları ve paketlere tesislerinde yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda; ilk tesbitlere göre aşağıda belirtilen husûslara titizlikle uyulması ve ayrıca piyasaya sürülecek çayların mutâbık kalınan esaslar çerçevesinde paketlenmesi gerekmektedir.

1. Ekli listede 40 mikroröntgen/saat'e kadar radyasyon ihtivâ eden çayların paketleme fabrikalarında görevli uzmanlarımız tarafından verilecek tâlimatlar doğrultusunda harmanlanarak piyasaya sürülmesinin temin edilmesi,

2. Ekli listede yerleri belirtilen ve 40-80 mikroröntgen/saat arasında radyasyon ihtivâ eden çayların Çay-Kur tarafından belirlenecek bir depoda toplanarak bekletilmesi ve bu çayların bilâhare uzmanlarımızın denetimi altında 1987 ürünü ile harmanlanarak piyasaya sürülmesi,

3. Yapılan incelemeler sonucunda, 80 mikroröntgen/saat'in üzerinde radyasyon ihtivâ eden çaylar ortalama olarak 30.000 Bq/kg'ın üzerinde radyoaktivite ihtivâ ettiğinden bunların harmanlama yoluyla istenen düzeye düşürülmesi mümkün görülmemektedir. Bu sebeple, ekli listede belirtilen bu çayların uzmanlarımızca belirlenecek bir bölgede ve ***yine uzmanlarımızın denetimi altında gömülerek yok edilmesi,***

4. Ayrıca, piyasaya sürülen çayların kontrol edilebilmesi bakımından, çay işleme fabrikalarında sürdürülen elle paketleme işlemlerine ivedilikle son verilmesi ***gerekmektedir***.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre
TAEK Başkanı

EK: 2 liste.

* * *

VI.

Viyana, 18 Şubat 1987

Sayın H. Câhit Aral
Türkiye Radyasyon Güvenliği Komitesi Başkanı
Sanayi ve Ticâret Bakanı
A n k a r a

Sayın Bakanım,

1. Bugün gözlemci olarak Türkiye adına izlediğim UAEA Guvernörler Meclisi toplantısında iken TAEK Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi Başkanı Özer Özerden telefonla beni aradı.

Zât-ı âlinizin kendisini arıyarak ODTÜ raporu diye bilinen raporun müellifleri ile 20.2.1987 cuma günü bir toplantı yapacağınızı ve 14-15.2.1987 gecesi, her bir paragrafı birlikte müzâkere edilerek hazırlanmış fakat son anda bunların imzalamaktan vazgeçmiş oldukları nihaî tutanağı yumuşatarak ya da mümkünse olduğu gibi adı geçenlere imzalatmak niyetinizi ifâde etmiş olduğunuzu bana bildirdi.

2. Sözkonusu raporun müellifleri 14-15.2.1987 gecesi iki-üç saat nihaî tutanağa, yayınladığınız radyasyon kitapçığını tezyîf edici şerh koymak için çaba sarf etmişlerdir.

3. Ertesi günü Prof. Dr. Atillâ Özalpan'a ettiğiniz telefondan, Prof. Dr. Nâmık Kemal Aras'ın da sizi aramış olduğunu söylediğinizde bunların zât-ı âlînizin üzerinde bigayri hakkın ne kadar büyük bir mânevî baskı uygulamağa tevessül ettiklerini gözleyerek fevkalâde üzüntü duyduktu.

Cuma günü söz konusu kimselerle toplantı yapmak istemeniz bendenizi ve arkadaşlarımı olağanüstü müteessir etmiştir. Bu toplantınıza, dâvet vâkı' olsa bile, TAEK' den kimsenin katılmak istemediğini anlayışla karşılarsınız sanırım. Kanaatimizce, ancak ve ancak, mâhut toplantıyla ilgili olarak zât-ı âlînize gönderdiğim evrakta Ek: 3 diye geçen nihaî tutanağı bir tek harfini değiştirtmeden kendilerine imzalatmaya muvaffak olursanız (ki maalesef bu husûsta kuşkuluyum) sa'yiniz meşkûr olacak; onlar da hatâlarından şerefle ve ilim adamına yakışır bir tevâzuyla dönmüş olacaklardır.

Samimîyetle itiraf edeyim ki bu ihtimal fevkalâde azdır.Bunda başarılı olsanız bile imzâyı sizin (ve dolayısıyla da Hükûmet'in) baskısıyla attıklarını ifâde ederek basını size ve Hükûmet'e karşı gene tahrik edeceklerdir (ya da basın bunu bu şekilde yorumlayacaktır). Bu sonucun da ne zât-ı âlînize, ne Hükûmet'e ve ne de Devlet'e hayrı dokunacağı bedihîdir.

4. Nihaî tutanaktan bir kelimecik olsun farklı bir belgeyi kendilerine imzalatıp da bunu istihsâl edilmiş bir netice olarak telâkki ettiğiniz takdîrde de (affınıza ve size karşı duymakta olduğumuz dostluğa ve muhabbete sığınarak) ifâde etmeme müsaadelerinizi istirhâm ederim ki ***sonuç yalnızca ve yalnızca zât-ı âlînizi ilzâm edecektir***. Bu takdîrde bendeniz hasbel kadar TAEK Başkanı olarak ve TAEK'de, Devlet'in yanında ilmî objektiflik çerçevesi içinde ilmî faziletten ve ilim ahlâkından ödün vermeksizin şer kuvvetlerine karşı dimdik vekarla karşı koyan gerçek ilim adamı mesai arkadaşlarım, ***kendimizi, istihsâl edeceğiniz eksik bir sonuçla bağlı addetmeyeceğimizi*** ehemmiyetle dikkatinize arzetmek istiyorum.

5. Siyâsette kompromiler geçerli olabilir. ***Ancak ilimde bir sav ya doğrudur ya da yanlış; ilimde kompromi yoktur!***

ODTÜ raporundaki yanlışlar bütün çıplaklığıyla tartışılmış ve ortaya konmuştur. Ne yazık ki ODTÜ raporu, ülkede, bilerek bilmeyerek estirilmek istenen ekonomik ve psikolojik teröre istemeden de olsa katkıda bulunmuş, fâhiş hatâlarla dolu bir rapordur.

Bir hikmet-i idâreye mebnî pratik bir strateji gâyesi ile bile olsa bu raporun müellifleriyle TAEK'i aynı seviyede tutmanın; ve TAEK'e îtibâr edecek yerde, bunlara îtibr ediyormuş gibi tefsir edilebilecek şekilde cuma günü yapacağınız toplantınızın ilginç bir pazarlıkmış gibi kamuoyuna yansımasının TAEK'i ancak münkesîr ve müteessir edeceğini ***fehâmet ve temyîzinize cesâretle arz etmeme müsaadelerinizi istirhâm eder***; hörmet ve muhabbetlerimi te'yid ederim sayın Bakanım.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre
TAEK Başkanı

* * *

VII.

Ankara, 8 Haziran 1987

Sayın Turgut ÖZAL
Başbakan

Muhterem Efendim,

2.5.1987 Salı günü Başbakanlık Personel Genel Müdürü Yener bey telefonla arayarak Zât-ı âlinizin bendenizi, Ramazan Bayramı öncesi, Başbakanlık'da bir müşâvir kadrosuna atamış olduğunuzu bildirdi.

TAEK Başkanlığı'ndan azlimden sonra lûtfettiğiniz bu hüsn-i teveccühden duymakta olduğum memnûniyeti ifâde etmeme müsaadenizi istirhâm ederim.

Ailemden almış olduğum Devlet terbiyesi, Devlet'e ve Devletin Erkânı'na küsülmeyeceği şuurunu seciyeme nakşetmiştir; ve bu, şimdiye kadar işgāl etmek şerefine eriştiğim pekçok yüksek idârî görevde bendenize büyük huzur bahşetmiş olan bir vasfım olmuştur.

Ancak, 11.5.1987 denberi sözleşmeyle TÜBİTAK sayın Genel Sekreteri'nin müşâvirlik görevini ifâ etmekte olduğumu bilgilerinize arz eder; Zât-ı âlînizin gerçekten de ihtiyaç duyduğu konularda (*bilâ ücret ve hiçbir maddî ya da mânevî beklenti içinde olmaksızın*) ilmimin, terbiyemin, fehâmet ve temyîzimin, iz'an ve irfânımın gerektirdiği şekilde, objektifliğe ve gizliliğe kesinlikle riâyet ederek her zaman ve her yerde Zât-ı âlînize ve Devlet'e danışmanlık yapmamın bendeniz için ahlâkî bir vecîbe olduğuna îtimad buyurulmasını istirhâm, ve bilvesîle hörmet ve muhabbetlerimle arz ve te'yid ederim, Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

VIII.

TÜRKİYE BİLİMSEL VE TEKNİK ARAŞTIRMA KURUMU
MARMARA BİLİMSEL VE ENDÜSTRİYEL ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

MEMORANDUM

Arz Edilen : Sayın Prof.Dr. Sümer Şahin, TÜBİTAK Genel Sekreteri
Arz Eden : Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre, Genel Sekreter Danışmanı
Târihi : 26 Ekim 1987
Sayı : GEBZ/013/87

1. 23 Ekim 1987 Cuma günü MBEAE'ne gelen Genel Sekreter İdârî Yardımcısı Yılmaz Batur berâberindeki Gâzî Üniversitesi öğretim görevlilerinden Hüseyin Sarı'yı Enstitü'nün Genel Sekreter tarafından atanmış yeni Müdür Vekili olarak takdîm etmiş ve makāma götürüp oturtarak işe başlatmıştır.

Hüseyin Sarı'nın MBEAE müdür vekilliğine atandığına dair herhangi bir atama kararı veyâ yazısı ya da kendisiyle yapılmış olan sözleşme Enstitü'ye ibrâz edilmemiştir.

2. MBEAE eski müdürü Prof.Dr. Yılmaz Tokad'ın sözleşmesi bittikten sonra Enstitü müdürlüğüne vekâlet etmem tarafınızdan teklif edildiği her sefer, 15.4.1973 gün ve 14508 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış olan "TÜBİTAK MBEAE Kuruluş Yönetmeliği"nin 6. maddesine göre Enstitü Müdürü atama yetkisinin tümüyle TÜBİTAK Bilim Kurulu'na verilmiş olması hasebiyle TÜBİTAK Genel Sekreteri'nin MBEAE müdürlüğüne birisini vekâleten atamasının mevzuat açısından mümkün ve isâbetli olmadığını; ***bu hüküm çiğnenerek yapılacak bir atamanın***:

1) Genel Sekreterin yetki tecâvüzü ve hattâ yetki gasbı olarak yoruma açık olduğunu;
2) Bu yüzden, atamanın keenlemyekûn olacağını,
3) Vekâleten atananın da her icraatının muallel sayılacabileceğini; ve yetkisi olmadan yaptığı her mâlî icraatın da kendisine tazmin ettirilebileceğini

hatırlatmış; Prof.Dr. Yılmaz Tokad'ın sözleşmesinin bitiminden önce, hastahâneye yatmadan, mevzuatın kendisine vermiş olduğu yetki ile vekil bıraktığı Prof.Dr. Hüsamettin Peker'in vekilliğinin usûlüne uygun ve en az iki ay geçerli olduğunu; iki aydan sonrası için de, mezkûr yönetmeliğin 6. maddesinin son bendine göre, Genel Sekreter'in onayı ile daha da uzatılabileceğini arz etmiştim.

3. TÜBİTAK MBEAE Kuruluş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin birinci bendi aynen: "*Enstitü Müdürü, müsbet bilimler alanında araştırmaları ve yöneticilik tecrübesiyle tanınmış kişiler arasından, Bilim Kurulu'nca atanır. Görev süresi ve şartları, atama kararında belirtilir*" denilmekte olup, vâzı-ı mevzuat vekâleten ve asâleten a-

tamalar hakkında bir fark gözetmeksizin atama yetkisini ***yalnızca TÜBİTAK Bilim Kurulu'na vermiştir***.

Bu durum muvâcehesinde Hüseyin Sarı'nın MBEAE müdür vekilliğine Genel Sekreter tarafından vekâleten atanmış olması: 1) muhâl, 2) muallel, 3) isâbetsiz ve 4) keenlemyekûndur.

Önceden de zât-ı âlînizi uyarmış olduğum vechile bu tasarruf sizi ve atadığınız kimseyi:

1) Fevkalâde müşkîl durumda bırakacak,
2) İtiraz ve nifâka yol açacak

mesnedsiz bir tasarruftur.

Bilim Kurulu'nun mevzuatın Genel Sekreter' vermiş olduğu atama yetkilerini temellük eden kararı ne kadar hatâlı ise, zât-ı âlînizin de MBEAE'ne müdür vekili atamaya kalkışmakla mevzuatın Bilim Kurulu'na vermiş olduğu atama yetkilerini temellük etmeniz de o derecede hatâlıdır; ve böyle bir derekeye düşmüş olmakdan kesinlikle ictinab ve tevakkî etmeniz gerekir.

4. MBEAE'ne mevzuata ve teâmüle aykırı olarak müdür vekili atamaya kalkışmanız Enstitü'de 11.8.1987'denberi tesis etmeğe çalıştığım sulh ve sükûn havasını bozmuş ve Genel Sekreterlik makāmının Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) doğrultusunda bir kadrolaşmaya gitmekte kararlı olduğu dedikodularını maalesef tekrar su üstüne çıkarmıştır.

Enstitü'nün dedikodu düzeyinin asgarîye inmesi ve çeşitli grupların biribirlerini sevmeseler bile biribirlerine tahammül ederek çalışmayı kabûl etmeleri yolunda gösterdiğim çabaların pisipisine hebâ olmasına seyirci kalmanın benim için ne kadar elem verici olduğuna inanmanızı; ve mahzurlarını arîz amîk arz etmiş olduğum bu atama kararını soğukkanlılıkla bir kere daha gözden geçirmenizi istirhâm etmak Danışman'ınız olarak benim için bir vefâ ve nâmus borcudur.

Arz ederim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

IX.

10 Kasım 1987

Azîz kardeşim Sümer,

Prof.Dr. Hüsâmettin Peker vâsıtasıyla göndermiş olduğun: "*İstifâsını versin; gitsin!*" şeklindeki mesajını aldım.

Şimdiye kadar TÜBİTAK Bilim Kurulu üyeliğinden, TÜBİTAK Bilim Adamı Yetiştirme Grubu Yürütme Komitesi üyeliğinden, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığından, Borusan Boru Sanayii A.Ş. Genel Müdürlüğünden ve daha başka birkaç önemli işden istifâ yoluyla ayrılmış bir kimse olarak istifâ benim için zor değildir. Ancak, istifânın zaman ve zeminini hep ben, şahsen tâyin etmiş; gerekliliğine vicdânî huzurla kâmil kanaat getirdikten sonra istifâ etmişimdir.

TÜBİTAK Genel Sekreterliği makāmında kendini gitgide yalnızlığa götüren ve sana, dürüst bir biçimde, hakkı ve adâleti tavsiye ederek yardımcı olmak isteyenleri gerek kendi arzunla gerekse başkalarının çıkardığı nifâkla eleyen davranışını büyük üzüntüyle müşâhede ve tesbit eden bir kimse olarak istifâmın, itibâr ettiğin nifâk ehlinden başka hiçbir kimseye fayda temin etmeyeceğinin idrâki ile, zeminsiz ve zamansız olacağına inanıyor; ve istifâ etmem husûsundaki teklifini redddediyorum.

Aslında birileri Prof.Dr. Mehmet Ergin ile senin aranda ve kezâ Prof.Dr. Adnan Şaplakoğlu ile gene senin aranda nifâk çıkardıkları zaman, bütün gayretlerime rağmen, bu nifâkların söndürülmediğini gördüğümde, ve kezâ bâzı isâbetsiz ve nezâketsiz idârî tasarrufların karşısında da birkaç kere istifânın eşiğine gelmedim değil! Fakat gerek Mehmet Ergin'in gerekse Adnan Şaplakoğlu'nun istifâsından sonra bir de benim istifâm sana altından kolay kalkamıyacağın, bir darbe olabilirdi. Bunun için ben yirmi küsûr senedir takdîr ettiğim, kardeşlerini kardeşim, muhterem vâlidesini annem bildiğim, Profesörlük raporuna iftihârla imzâ koymuş olduğum, TÜBİTAK Genel Sekreteri olurken müracaat formuna birinci referent olarak adımın yazılmasına müsaade ettiğim sana maddî ve mânevî zararım dokunmasın diye senin için ve sana rağmen sabır, tahammül ve hizmet yolunu seçtim; istifâ etmedim.

Bugün kendi kendine sebep olduğun idârî yalnızlığını, ve binnetice ortaya çıkan idârî hatâlarını gördükçe hem çok müteessir oluyorum ve hem de hangi sebeple olursa olsun seni terketmenin mânevî vebâlinin şimdi daha büyük olacağına inanıyorum.

Sümer'ciğim,

Sana gönderdiğim 26.10.1987 gün ve GEBZ/013/87 sayılı memorandum canını sıkmış. Ancak, MBEAE'ne hem mevzuata ve hem de teâmüle aykırı birini atamanın vebâlini seninle kimse paylaşmak istemez. Bu tasarrufun vahim bir hatâ olduğunu da sana cesâretle söyleyecek maalesef benden başka kimse yok! Bunu sana

söylemek de Danışman'ın olarak benim boynumun borcudur. Bundan hiç alınmaman lâzım.

"*Kendi nefsin için istemediğin bir şeyi başkaları için de istememen gerektiğini*" ve "*müşâvere etme*"nin İslâm Ahlâkı'nın iki kıymetli temel umdesi olduğunu şüphesiz ki bilmemezlikten gelemezsin.

Bu meyânda, Bilim Kurulu'nun senin yasal atama yetkilerini temellük etmeğe kalkışması elbette ki senin nefsin için istemediğin bir şeydi; sana büyük sıkıntı, üzüntü verdi ve koskoca bir fitneye yol açtı. Durum böyle iken senin kalkıp da bu sefer Bilim Kurulu'nun yasal atama yetkisini temellük edip onun yerine: 1) MBEAE'ne, 2) BAE'ne[2] ve 3) YAE'ne[3] müdür vekilleri ataman doğru ve münâsib midir? Bu haksız tasarrufun büyük sıkıntılara, üzüntülere ve fitnelere yol açmıyor mu? Meseleyi bir kere de bu açıdan fehm-ü idrâk etmeğe cehd-ü gayret sarfetsene! Fütursuzca yaptığın keenlemyekûn atamaların seni hiç rahatsız etmemiş olması fevkalâde hayret verici ve insanı derin derin düşünmeye sevedicidir. Hangi motivasyonla olursa olsun, müesses nizâmı böylesine şahsen tağyir etmeğe ne Bilim Kurulu'nun ve ne de Genel Sekreter'in hakkı vardır, olmamak gerekir!

Müşâvere etme bahsine gelince, ne garip tecellîdir ki sen sana temkini, idârî verimliliği ve Asr sûresinde olduğu gibi iyi, münâsip, isâbetli, hayırlı işler ile hakkı ve sabrı tavsiye eden müşâvirlerinden ziyâde senin evhâmını diri tutan ve sâdece nefsine hoş gelecek şeyleri söyleyenlere itibâr etmektesin. Onun için icraatın ***Cemâl***'e değil ***Celâl***'e müteveccih seyretmekte!

Sümer'ciğim,

Rahmetli babamın bana vasiyet etmiş olduğu vechile: "*Yanlış hesap Bağdat'tan döner; hatâdan rücû etmek mertliktir, fazîlettir*". Ben de sana bu mertlik ve fazîleti izhâr etmeni şefkat ve muhabbetle tavsiye ederim.

53 yaşında, saçları 35 yıllık hocalık ve Türkiye'de 30 yıllık idâreciliğin bahşettiği çile, ızdırâb ve tecrübe ile bembeyaz olmuş; bir Sümer Şahin'in kolay yetişmediğini çok iyi bilen şefkat ve muhabbet dolu bir ağabeyin olarak, bu sözlerim nefsine ne kadar ağır gelirse gelsin, bir kerecik olsun tevâzu ile düşün! Bu adamın kendisine teklif edilen daha az maddî ve mânevî mes'uliyeti haiz ama ücreti TÜBİTAK'da aldığının 3-5 misli yüksek işleri reddedip de ***hâlâ bir müddet daha***, senin istifâya dâvetine rağmen, TÜBİTAK'da kalmasının sebebi ne?

Bunun sana karşı olan birâderâne bir şefkat ve muhabbetin de tahkîm ettiği ***dürüst hizmet şuuru*** olduğunu; kendi elinle infâz etmekte olduğun bürokratik intihârına, sana rağmen, belki mâni olurum azmi olduğunu idrâk edebilirsen ne mutlu sana!

---

[2] Bilimsel Araştırmalar Enstitüsü.
[3] Yebilimleri Araştırma Enstitüsü.

TÜBİTAK Kānûnu'nun bir Kānûn Hükmünde Kararnâme ile tâdilinin gerçekleşmesi eli kulağında olan şu günlerde sana:

1) Mevzuata aykırı idârî tasarruflarından rücû etmeni,

2) Seni fitne ve nifâka sürükleyen, ve bütün idârî işleri senin adına aksatan kimseleri devreden çıkarmanı, ve

3) Her ne olursa olsun Bilim Kurulu ile münâsebetlerini sür'atle yumuşatmanı

harâretle tavsiye ederim.

Elinde hâlâ TÜBİTAK'da çok iyi, isâbetli ve âdil işler yapman için fırsat var. Bu fırsatı mânâsız bir gurur ve enâniyet uğruna hebâ etmemeni temin için bu mektubun birer kopyasını ailenden akl-ı selîm ve temkînini çok takdîr ettiğim müdebbir iki zâta[4] da postalıyorum.

Senin için dua ediyor ve Cenâb-ı Hakk'ın seni mehdî ve hâdî kılmasını niyâz ediyorum, azîz kardeşim[5].

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

---

[4] Bu iki zâttan biri kayınpederi Prof.Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, diğeri ise Hava Kuvvetleri Kumandanlığı'ndaki kardeşi Binbaşı Osman Şâhin idi.

[5] Sümer Şâhin'in bu mektubuma reaksiyonu beni MBEAE'ndeki görevimden derhâl azletmek olmuştur. TÜBİTAK'ın kānûnunu değiştiren ve Resmî Gazete'nin 11.11.1987 gün ve 19631 sayılı nüshasında yayınlanan Kānûn Hükmünde Kararnâme'ye dayanılarak kendisi de TÜBİTAK Genel Sekreteri görevinden azledildi.

X.

Üsküdar, 10 Mayıs 1988

Sayın Hâzım Kutay
ANAP Ankara Milletvekili
T.B.M.M. Plân ve Bütçe Komisyonu Üyesi
ANKARA
Muhterem Efendim,

13 ve 14 Nisan 1988 de zât-ı âlînize ***"Radyasyonlu Çay"ın devamlı sûrette ve ısrarla Türkiye'nin gündeminde tutulmak istendiği*** husûsundaki endîşelerimi şifâhen ve arîz amîk dikkatinize arz etmiştim. Arzunuz üzerine durumu, bir kere de, muhtasar bir şekilde yazılı olarak takdîm ediyorum.

RADYASYONLU FINDIK, TÜTÜN VE ÇAYLARIMIZ

Çernobil kazasından sonra gerek fındık, gerek tütün ve gerekse çay rekoltesinde bir mikdar radyoaktivite birikmiş; ama bunların aktivitesi hiçbir zaman Radyolojik Korunma Komisyonu'nün tesbit ve vaz etmiş olduğu, ilmî esaslara dayanan, sağlık açısından endîşe verici aktivite düzeylerine yaklaşmamıştı bile!

Çeşitli ülkeler ise gerek (yeşiller, sosyalistler v.b. gibi) bazı baskı gruplarını tatmîn etmek, gerekse durumdan ekonomik açıdan faydalanmak üzere (veyâ daha başka siyasî-iktisadî sebepler sâikasıyla) söz konusu komisyonun da ve kendi millî kurumlarının uzmanlarının da tavsiyelerine uymamışlar ve ithalât rejimlerinde gıdâ maddeleri için gülünç derecede düşük radyasyon normları uygulamışlardı.

AT ülkeleri, üye olmayan ülkelerden yaptıkları ithalâtta hiçbir fark gözetmeksizin ete de, muza da, fındığa da, çaya da, karabibere de, kekiğe de 600 Bq/kg lık bir sınır uygularken kendi üyelerinin biribirlerinden yaptıkları ithâlâta bu sınırın iki katını uygulamışlardı.

Bu tedbîrlerin yalnızca fiyat kırmağa, pazar korumağa ve AT ülkelerindeki yaygaracı bazı küçük grupları tatmîn etmeğe mâtuf olduğu hemen ortaya çıkmıştı. Bütün Dünyâ'nın ve özellikle de Avrupa çikolata sanayiinin Türk fındığına büyük ihtiyâcı dolayısıyla, 1986 ürünü fındığımızın (AT normlarına uymayan radyasyonlusu dâhil) tamamı ise rekor düzeyde bir döviz girdisi karşılığında satılmıştır.

Aynı durum Türk tütünü için de vâridlmuştur. Bazı aracılar ellerindeki tütünü öncelikle ihraç edebilmek için rakiplerinin tütününü radyasyonlu, kendilerininkinin ise radyasyonsuz olduğunu yabancı ithalâtçılara telgraf ve tekslerle jurnal etmekte iken, imâl ettikleri sigaraların ithâl ettikleri türk tütününden dolayı radyasyonlu (!) diye adının çıkmasını istemeyen firmalar bu aracıları ve bazı gazete idârehanelerini sükûta icbâr ettiklerinden neticede bütün radyasyonlu (!) tütünlerimiz de mesele çıkmadan ihraç edilmiştir.

Türkiye 1986 başındanberi her sene gitgide artacak önemli bir çay ihraç potansiyeline erişmiş bulunmaktaydı. Ama Avrupa, ve özellikle AT'deki çay piyasası, bunu hint çayı ile dolduran kartellerin elinde bulunmaktaydı; ve Türk çayının Avrupa pazarına girmesi de bu kartellerin hiç mi hiç işine gelmiyordu. Zâten bundan ötürüdür ki kişi başına günde rahatlıkla 250 – 300 gram tüketilebilen ete de, rahatlıkla günde 1-2 kilo yenebilen muza da ve ancak 5-10 gram demlenen çaya da aynı normu yâni 600 Bq/kg lık maksimal aktivite sınırını vaz etmiş bulunuyorlardı.

AT uzmanlar grubu AT'nin 2.7.1987 günlü Resmî Gazetesinde çay için bu limiti 12.500 Bq/kg a yükselttiyse de AT Bakanlar Konseyi'nde ***İngiltere'nin şiddetli itirazı*** karşısında bu limit gene 600 Bq/kga düşürüldü ; ve el'an da bu böyledir.

Çernobil kazasının etkilerinin ilânihâye sürüp gitmeyeceğini pek iyi bilen ilgili AT üyeleri Türk çayının Avrupa pazarına girmesine kesinlikle mâni olabilmek üzere, radyasyonlu çay bahânesinden sonra, şimdi de hint çayının ihtivâ ettiği minerallerin, ve özellikle de bakırın, düşük düzeylerini AT için kısıtlayıcı norm olarak tescil ettirmek gayreti içindedirler.

HALKA İNTİKĀL ETTİRİLMEYEN RADYASYONLU ÇAYLAR

Sağlık Fiziğindeki temel strateji halkın olabildiğince makul ve mümkün bir şekilde gerçekleştirilecek kadar az radyasyona mâruz kalmasıdır. Buna ALARA (**A**s **L**ow **A**s **R**easonable **A**chievable) prensibi denir.

Bu noktadan hareket eden Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Çay-Kur ile iş birliği yaparak 1986 ürünü kuru çayın az radyasyonlu kısmını 1985 den kalan bir mikdar radyasyonsuz kuru çay ile harmanlayarak halka intikāl eden kuru çayın kilosunda 12.500 Bq den fazla aktivite bulunmamasını temin etmiştir. Böylelikle, elde edilen sıvı çayın litresinde 370 Bq'den çok daha düşük bir aktivite bulunması sağlanmış oluyordu ki bu değer AT'de ithalât rejiminde sıvı gıdâ maddeleri için hâmile kadınlar ve bir yaşından küçük bebekler göz önünde tutularak vaz edilmiş olan radyasyon normu idi.

Bu 12.500 Bq/kg lık kuru çay aktivitesi yavaş yavaş aşağıya çekilerek 3.000 Bq/kg'a kadar düşürüldü. Ölçüm ve tahminler 1987 ürünü kuru çayın çok düşük bir aktivite düzeyi olacağına işâret etmekteydi, Öyle ki bu çayı harmanlamağa gerek kalmadan halka intikāl ettirmek yeterli olacaktı. Ancak bu durum muvâcehesinde Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun tesbitine göre 44 depodaki 12.500 Bq/kg in üstünde bir aktiviteye sâhip toplam 57.776 ton kuru çay ne olacaktı?

ALARA prensibi uyarınca artık çok az radyasyonlu 1987 ürünü çayın yanında bu çayların halka intikāli doğru olmazdı. Ayrıca, birkaç bin ton radyoaktif çayın bulunduğ depolarda çalışan işçilerin bu büyük radyoaktif kaynaklardan etkilenmemesi mümkün değildi. Bu sağlık sebepleri dolayısıyla, 31.12.1986 da, bu çayların

gömülerek imhâ edilmesini Türkiye Radyasyon Güvenliği Komitesi Başkanı ve zamanın Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Câhit Aral'a arz ettim.

Bu çayları imhâ etmenin çeşitli yolları vardır. Ancak, imhâ şeklinin polemiklere bahâne teşkil etmemesi ve halkda yeni endîşeler uyandırmaması için:

1. Çevreyi en az kirleten cinsden olması,
2. Sür'atle ve en kısa zamanda gerçekleştirilebilmesi, ve
3. En düşük masrafa yol açması

gerekmekteydi.

Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezinde yapılan çay yakma deneyleri ise bu çayların bu yoldan imhâsının mezkûr şartların hiç birisini tahkîk etmediğini göstermişti. Onun için uzun hesaplar ve müzâkerelerden sonra çayları gömerek yok etmenin en uygun çözüm olduğunda ittifak edildiydi.

HÜKÜMET KARARI

Hükûmet, TAEK'in kullanma izni vermediği 57.776 ton çayın gömülerek imhâ edilmesine dair 31.12.1986'da Sayın Aral'a arîzamdan bir sene yirmi gün sonra, Resmî Gazetenin 19.1.1988 gün ve 19699 sayılı nüshasında münteşir 88/12495 sayılı kararıyla: "*Çay işletmeleri Genel Müdürlüğünün stoklarında bulunan ve TAEK'nca kullanımına izin verilmeyen 1986 ürünü 44.773 ton çayın anılan Kurumca yok edilmesini*" kararlaştırmıştır.

Bu kararname görüldüğü gibi bu çayların y***ok edilmesini*** derpiş etmekte ve yok etme sorumluluğunu TAEK'e bırakmaktadır.

PROBLEMLER

4. Yok edilmesi gereken çaylar TAEK'in Aralık 1986 daki tesbitine göre 44 depoda 57.776 tondur. Kararname 47.773 ton demektedir! Bunlar TAEK Başkan Vekili Atillâ Özmen'e göre 42 depoda 44.000 tondur (Milliyet 8. 1.1988). 23.1.1988 tarihli Günaydın'a göre: "*Toprağa gömülecek çay 57.000 tona yükseldi*". Gene Özmen'e göre bunlar 45.000 tondur (Cumhuriyet 24.1.1988, Cumhuriyet 6.2.1988; Günaydın, Tercüman ve Milliyet 16.2.1988). Özmen'e göre 19.4.1988 de bunlar 55. 000 tondur (Cumhuriyet) . ***ACABA YOK EDİLECEK ÇAYLAR GERÇEKTEN DE KAÇ TONDUR?***

5. BU ÇAYLAR NASIL YOK EDİLECEK?

TAEK Başkan Yardımcısı Gürcan Yülek'e göre gömmek için Karadeniz'deki bakır mâdeni yatakları araştırılıyor (Günaydın 23.1.1988).

Özmen: "*Gömme yerini hâlâ araştırıyoruz. Artık kesin çözüm safhasına gelindi*" (Cumhuriyet 24.1.1988).

"Özmen 45 bin ton radyasyonlu çayın gübre olarak kullanılmasını önerdi. Tarım Orman Köyişleri Bakanlığı Doç. Özmen"in çayların orman alanlarında gübre olarak kullanılması önerisini reddetti" (Cumhuriyet 6.2 .1988). (N. B. Gübre olarak kullanma hem yok etme değildir; hem de beslediği bitkilere radyoaktiviteyi intikāl ettirir!).

Özmen:" *45 bin ton radyasyonlu çayı birkaç yere taksim ederek imhâ edeceğiz*" (Milliyet, Tercüman, Günaydın 16.2.1988).

"Atom Enerjisi Kurumundan radyasyonlu çaya 3 çözüm: YAKALIM, GÖMELİM, SERPELİM. . .Özmen ... çayların imhâsı için üç ayrı çalışma yaptıklarını belirtirken bunları: gömülme, usûlüne uygun yakılma ya da gübre olarak ormana serpilme şeklinde açıkladı" (Milliyet 13.4.1988)

6. EĞER GÖMÜLÜRLERSE, ÇAYLAR NEREYE GÖMÜLECEK?

Özmen: "*Artvin'deki terkedilmiş köylere ve bakır mâdenine gömeceğiz*" (Cumhuriyet 24.1.1988).

Özmen: "*Çayları gömmek için şimdilik Rize ve Artvin'deki bazı yöreler üzerinde durduğunu anlattı*" (Günaydın 25.1.1988).

"Mezar aranan yerler yalnız Rize ve Artvin çevresi değil; Doç. Dr. Özmen Tuz Gölü çevresine yakın yerlerde tuz tabakalarının yoğun olduğu, kullanılmayan ve yerleşimden uzak bir yerin de seçilebileceğini belirtiyor" (Hürriyet 25.1.1988).

"44 bin ton kuru çay Rize'nin Kaçkar Dağı eteklerindeki Bovit Yaylasına,... Artvin Murgul bakır yatakları çevresine,... Trabzon'un Hacımehmet köyü yakınlarındaki çimento fabrikası malzeme ocağına gömülmesi karar altına alındı" (Güneş 4.2,1988).

"*Radyasyonlu çayları Toroslar'da tesis edeceğimiz nükleer çöp deposuna gömeceğiz*" (Özmen'in TRT'deki beyânatlarından biri).

Özmen: "*Radyasyonlu çayları Kahramanmaraş'a ve Ankara'ya gömmeyi düşünüyoruz*" (Cumhuriyet .4,1988) .

S O N U Ç

Bütün bu çelişkili beyânlardan:

7. TAEK'in şimdiki Başkanı'nın kesin olarak kaç ton çayı yok edeceğini bilmediği,

8. Kararnâmenin neşrinden 4 ay sonra bile çayları yok etme şekli hakkında kesin bir kanaat sâhibi olmadığı, hâlâ tereddüd ve kuşku içinde bulunduğu, ve

9. Yer konusunda ise hiçbir seçim yapamamış olduğu; ileri sürülen pekçok yerin ise hiçbir mâliyet ve fizibilite etüdü yapılmaksızın enfüsî ve karakuşî sâiklerle önerildiği ortaya çıkmaktadır.

BÜTÜN BUNLARIN SONUCUNDA: 1) ÇAYLARIN YOK EDİLMESİ KONUSUNDA HÜKÛMET KARARNÂMESİNDEN BU YANA ARPA BOYU MESÂFE KATEDİLMEMİŞ; AMA 2) ***"RADYASYONLU TÜRK ÇAYI" LÂFI VE İMAJI SÜREKLİ OLARAK TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNDE KALMIŞ OLMAKTADIR***. (ACABA BU DURUM KİMLERİN İŞİNE YARAMAKTADIR?)

Ayrıca Haziran 1988 başından itibâren Çay-Kur 1988 ürünü çayı depolayacak depo sıkıntısı çekecektir; zirâ bütün depoları, yok edilecek 1986 çayı ile 1987 den kalan çay doldurmaktadır.

Bu durum muvâcehesinde, TAEK teşkilâtında ve kurulduğundan bu yana: bursiyeri (1957-1958), araştırıcı (1962-1965), İlmî İstişâre Heyeti Üyesi (1967-1969), Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi (1969-1972, 1983-1987), Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü (1969-1973) ve son olarak da TAEK Başkanı (1985-1987) olarak hizmet etmiş, meselelerin teferruatına hasbelkader vâkıf ve de pekçok çilesini çekmiş bir kimse olarak aşağıdaki husûsları öneri olarak dikkatinize arz etmekde en azından mânevî bir mecbûriyet duyduğuma îtimad buyurulmasını istirhâm ederim:

10. Söz konusu çaylar behemehâl gömülerek imhâ edilmelidir. En ucuz, en az problemli, çevreyi en az kirleten çözüm budur.

11. Çaylar Rize ve/veyâ Artvin'de gömülerek imhâ edilmelidir. Bunun için bakır mâdenlerinin terk edilmiş ocakları en ideal yerdir. Taşıma mesafesi azamî 200-250 km olmalıdır. Daha uzak mesâfeye yapılacak sevkiyâtın, mâliyeti ve kazâ riskini arttırması yanında büyük bir ekonomik potansiyel teşkil eden bu radyasyonlu çayları taşıyan kamyonların bâzılarının menzil-i maksûduna gidecek yerde korsan çay firmalarına yönelmeleri ihtimâli de gözden ırak tutulmamalıdır. Açık mâden ocaklarına erişmek mâliyeti olağanüstü arttıran bir faktör olarak tecellî ediyorsa hiç korkmadan cesâretle daha yakındaki düz bir alana gömmek en iyisidir. ***Bu yerin seçimi sorumluluğu ne DSİ'ye ve ne de MTA'ya bırakılmalıdır.*** Zirâ bu müesseselerde nükleer çöp uzmanı bulunmadığından, işin sonunda maddî ve mânevî sorumluluğun kendi üstlerinde kalmaması için etüt sonuçlarında hem karamsar ve hem de olumsuz mütâlealar vererek işi yokuşa sürmeleri

kuvvetle muhtemeldir? (Nitekim geçmişte TAEK-MTA ilişkilerinde buna benzer olumsuz davranışlar çok olmuştur).

12. Gömme işi sür'atle ihâle edilip sür'atle itmâm edilmelidir.

13. Bu süre zarfında TAEK yetkililerinin beyanattan kaçınmaları isâbetli olacaktır.

14. Terk edilmiş ocaklar gömme için kullanılmaz da düz araziden yararlanmak gerekirse Hükûmet tarafından maddî yardımlarla (yâni sanki bir nevi tazminat veyâ telâfi şeklinde) ilgili belediyelerin gönülleri mutlakā alınmalı ve, siyâsî eğilimleri ne olursa olsun, maddî ve mânevî teşrîk-i mesâileri temin edilmelidir.

Hörmetlerimle arz ederim, Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

XI.

Üsküdar, 22 Ağustos 1988

Sayın Ahmet Selçuk
Başbakanlık Müsteşarı
Başbakanlık/ANKARA

ÖZET:

1. TAEK Başkanlığım sırasında yaptığımız incelemeler sonucu 58078 ton radyasyonlu çayın optimal imhâ tarzının ***gömerek*** imhâ olduğu tebellür etmiş; ve bu husûs 30.12.1986 da, makāmında, sayın Câhit Aral'a tahrîren ve şifâhen arîz amîk arz edilmişti.
2. Çevreye en çok zarar veren, yüksek mâliyetli, çok zaman alan, Hükûmeti de töhmet ve vebal altında bırakacak imhâ şeklinin de yakarak imhâ olacağı anlaşılmıştı.
3. TAEK Başkan Vekilinin söz konusu çayları yakarak yok etmeğe kalkışması Hükûmetin başına gāileler açacaktır.

Muhterem Müsteşarım ve azîz Kardeşim,

1. TAEK Başkan Vekili Atillâ Özmen'in halka intikāl ettirmediğimiz 58.078 ton radyasyonlu çayı yakmak sûretiyle imhâ etmeğe başlamış olmasını TV'den ve gazetelerden haşyet ve dehşet ile izledim.

2. Türkiye'nin ilk atom mühendisi (1958, Fransa) ve TAEK'de de: 1) araştırıcı, 2) İlmî İstişâre Heyeti üyesi, 3) üç ayrı dönem Atom Enerjisi Komisyonu üyesi, 4) Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü, ve en son da 5) Kurum Başkanı olarak cem'an 15 seneden fazla görev yapmış; nükleer konularda yüzlerce öğrenci ve mühendis yetiştirmiş; bu konularda ders kitapları yazmış, araştırmalar yapmış, master ve doktora tezleri idâre etmiş, bu konulara hasbelkader herkesden daha fazla vâkıf olmanın çilelerini çekmiş ve çekmekte olan bir kimse olarak duymakta olduğum mes'uliyet hissinin dürtüsüyle bu konuda bazı bilgileri öncelikle zât-ı âlînize arz husûsunda kendimi mecbur hissetmemi bağışlayacağınızı ümid ederim.

3. TAEK Başkanı iken 12.500 Bq/kg dan daha yüksek aktiviteye sâhip 58.078 ton çay benim takdîrim ve emrimle halka intikāl ettirilmemiş ve depolarda muhâfaza altına alınmıştır.

4. Bu çayların ne türlü imhâ edileceği 15 Kasım ilâ 15 Aralık 1986 arasında bendenizi ve TAEK Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesindeki, başta Daire Başkanı Özer Özerden olanak üzere, uzmanları tüm bir ay meşgûl etmiştir. İmhâ şeklinin şu kıstaslara uyması da ilmî, iktisadî, içtimaî ve siyasî açılardan zarurî görülmüştür:

a) Çayların imhâ şekli çevreye zarar vermemelidir (***ilmî veyâ sıhhî kıstas***)

b) İmhânın mâliyeti olabildiğince düşük olmalıdır (***iktisadî kıstas***).

c) İmhâ ameliyesi, *radyasyonlu çay* imajı ve lâfzı uzun süre vitrinde ve gündemde kalmayacak şekilde sür'atle ikmâl edilecek türden olmalıdır (***içtimaî kıstas***)

ç) Çayların imhâ şekli Hükûmet'i töhmet altında bırakmayacak, yıpranmasına vesîle teşkil etmeyecek ve en az dedikodu ve amme efkârı çalkantısına sebep olacak türden olmalıdır (***siyasî kıstas***).

5. Bir aylık incelemenin, ÇNAEM'de gerçekleştirilen deneylerin, ve nihâyet değerlendirmelerin sonunda söz konusu çayların en uygun (optimal) imhâ şeklinin bunları gömerek yok etme olduğunda tam bir ilmî kanaat-i kâmile teessüs etmiş ve bu durum zamanın Türkiye Radyasyon Güvenliği Komitesi Başkanı Sanayi ve Ticâret Bakanı sayın Câhit Aral'a, 30.12.1986 günü makāmında, TAEK Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi Başkanı Özer Özerden ile birlikte tarafımdan tahrîren ve şifâhen arîz amîk arz edilmişti.

6. Hükûmet Resmî Gazetenin 19.1.1988 gün ve 19699 sayılı nüshasında yayınlanan 88/12495 sayılı kararnâmesiyle: "*...TAEK'nca kullanımına izin verilmeyen 1986 ürünü 44.773 (!) ton çayın yok edilmesine...*"; ve bundan 141 (!) gün sonra 8.6.1988 gün ve 19836 sayılı nüshasında yayınlanan 88/12958 sayılı 2. bir karanâmesiyle de : "*...TAEK'nca kullanımına izin verilmeyen 1986 ürünü 13.297 ton çayın imhâ edilmesine...*" karar vermiştir.

Hükûmetin 1. kararnâmesinin neşrinden 8 gün sonra 27.1.1988 de TAEK Başkan Vekili'nin başkanlığında TAEK Başkanı Teknik Yardımcısı ile Millî Güvenlik Kurulu Sekreterliği, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığı, Türkiye Kömür İşletmeleri, Karadeniz Bakır İşletmeleri, Çay-Kur, Maden Tetkik Arama Enstitüsü ve Etibank'dan temsilcilerin iştirâkiyle yapılan bir ***ad hoc*** komite toplantısında mezkûr çayların gömülerek imhâ edilmesinde ittifak hâsıl olmuş olduğu ve bunu tevsik eden bir zabtın da Başbakanlığa arz olunduğu bilinmektedir.

7. Ancak, bu rapordan hemen sonra Atillâ Özmen'in gazetelere vermiş olduğu beyânatlar, her nedense, bu raporu ve kendi imzâsını da külliyen nakzetmektedir:

"Özmen 45 bin ton radyasyonlu çayın gübre olarak kullanılmasını önerdi. Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığı Doç. Özmen'in çayların orman alanlarında gübre olarak kullanılması önerisini reddetti (CUMHURİYET 6.2.1988)" (Önemli not: Gübre olarak kullanmak imhâ etmek olmadığı gibi beslediği bitkilere de radyoaktiviteyi intikāl ettirmek gibi büyük bir mahzûru vardır!)

"Özmen: *45 bin ton radyasyonlu çayı birkaç yere taksim ederek imhâ edeceğiz* (MİLLİYET, GÜNAYDIN 16.2.1938)"

"Atom Enerjisi kurumundan radyasyonlu çaya 3 çözüm: YAKALIM, GÖMELİM, SERPELİM... Özmen... çayların imhâsı için üç ayrı çalışma yaptıklarını belirtirken bunları: gömülme, usûlüne uygun yakma ya da gübre olarak ormana serpme şeklinde açıkladı (MİLLİYET 13.4.1988)"

"Özmen: *Radyasyonlu çayları Kahramanmaraş'a ve Ankara'ya gömmeyi düşünüyoruz* (CUMHURİYET Nisan 1988)

TAEK Başkanı Özmen: "*Radyasyonlu çayı yakma ve gömme tepki alıyor. En iyisi bunları paketleyip halka bedava dağıtalım. Kimse içmeyeceği için çöp sorunu kendiliğinden hallolur*" dedi. Özmen çayın Keban'a dökülmesini de düşünüyor (GÜNEŞ 16.5.1988)

GÜNÜN YAZISI - OLAY - Oktay Ekşi: "*Artık bir karar verin lütfen.... Radyasyonlu kirlenmiş bir maddeyi ortadan kaldırmanın yolunu en iyi bilecek insan henüz kendi kafasında bile kesin bir çözüme ulaşamadığına göre, ortada bir gecikme varsa, bunun sorumlusu herhalde başkaları olmamalıdır*" (HÜRRİYET 11.7.1988)

"TAEK Başkanı Doç.Dr. Atillâ Özmen, radyasyonlu çayların bazı fabrikalarda yakıldığını doğruladı (TÜRKİYİ; 17.8,1988)"

"Dört günde 40 ton radyasyonlu çay yakıldı (GÜNAYDIN 21.8.1988)"

8. Ben bu çelişkili beyânat ve eylemlerin ***ne türlü bir mantığı ya da taktiği sergilemek gayretinde olduğu husûsunu*** da, bu selâbetsizlik ve ciddiyetsizliğin Basında ve bazı diğer mahfellerde niçin müsâmaha ve hattâ sempati ile karşılandığı husûsunda da şimdilik bir açıklamada bulunmak istemiyorum.

Ancak, halka intikāl ettirmediğimiz radyasyonlu çayların imhâ şekillerinin fizibilite etütlerini yaparken, Kasım-Aralık 1986 da ÇNAEM'de yaptırttığım çay yakma deneylerinde: 1) çayın çok zor yanan bir nesne olduğu, 2) yanma sırasında eğer tutucu özel filtreler kullanılmıyorsa çayın aktivitesinin % 30-35'inin havaya ve çevreye yayıldığı, 3) % 60 kadar bir kül bıraktığı ve bu külün özgül radyoaktifliğinin kuru çayınkinden daha fazla olduğu, 4) bu radyoaktif küllerin (en azından, gömerek) yeniden imhâsının gerektiği, 5) yakma yoluyla imhânın mâliyetinin fevkalâde yüksek olacağı, ve 6) imhâ işleminin itmâmının fevkalâde uzun bir zamana ihtiyaç gösterdiği anlaşılmıştı.

A. Şimdi gazetelerden öğrendiğimize göre 5 ayrı fabrikanın fırınlarında 4 günde 40 ton çay yakılmıştır. Biz hîn-i hâcette bunun 4 günde 100 ton yâni günde 25 tona kadar yükseltilebileceğini farz etsek bile yaklaşık 60.000 ton çayın yanması 2.400 gün yâni (tâtilleri de hesaba katarak) yaklaşık on sene sürer. ***Bu zaman zarfında radyasyonlu türk çayı imajı sürekli gündemde ve vitrinde kalır***. Avrupa'da "türk çayı" denilince bu, doğal olarak, "radyasyon" kelimesini de o anda tedaî ettirir. Bu da, yalnızca, Türkiye'deki radyasyonlu çay şamatasını bililtizam koparttırmış olan ve Avrupa'daki çay piyasasının % 85 ini elinde tutan İngiltere'nin işine yarar.

B. Bu fırınlarda yakılacak olan radyasyonlu çayın (özel filtre kullanılmazsa) en az 18.000 tonu zerrecikler hâlinde çevreye yayılırken içindeki 720 milyar bekörellik muazzam aktivite de çevredeki insanların akciğer kanseri insidansını olağanüstü arttırır. (Bilmem, bu vebâlin altına kimler isteyerek girer?)

C. Bacalara özel filtre takılması (ithâli, gerekli yapısal tadilât v.s.) hem çok zaman alır, dolayısıyla yanma zamanını uzatır; ve hem de milyarlarca lira ekstra masrafa bâliğ olur. Filtre takılmazsa 35.000 ton, filtre takılırsa 45-50 bin ton radyoaktif kül kalır ki bunlar da, ayrı bir masrafla, gömülmek zorundadır. (Bir yılda 60.000 ton çayın tümünü bir defada gömmek varken yaklaşık 10 senede 35 veya 50 bin ton çay külü gömmenin acaba ilmî, iktisadî, içtimaî ve özellikle de siyasî avantajları nelerdir? Bu avantajlar kimlerin işine yarar?)

Ç. Günde 200 ton radyoaktif çay yakacak özel filtreli özel bir fırın inşâ edilirse bununla çaylar bir yılda imhâ edilebilir; ancak, gene de 50.000 ton radyoaktif külün imhâsı meselesi vârid olacağı gibi böyle bir özel amaçlı fırın Dünya'da ilk olacağı için özel dizayn gerektirecek, çok pahalı olacak ve birkaç seneden önce de hizmete sokulamıyacaktır.

9. Muhterem Müsteşarım ve azîz Kardeşim,

Yukarıdaki paragrafta mezkûr A-Ç husûsları 4 . paragraftaki kıstasların hiç ama hiç birisini tatmîn ve tahkîk etmemektedir. En cüz'î iz'an sâhibi bir kimse dahi bu çayların yakılarak imhâsının kat'iyyen Hükûmet'in lehine tecellî etmeyeceğini kolayca fehm ve idrâk edebilir.

Hükûmet, özellikle yanma dolayısıyla çevreye yayılan radyasyonun tevlîd edeceği akciğer ve solunum yolları kanserlerindeki artışın mes'uliyetinin ve vebâlinin altında bırakılmamalı; ve bu fiilin şerîki ve tasvibcisi derekesine düşürülmemelidir. Böyle bir durumda Basın'ın ve ilim adamlarının ağır, altından kalkınmaz ve Hükûmeti sarsacak ama bu sefer maalesef haklı olacak olan suçlamalarını tahayyül dahi etmek istemiyorum.

Hasbelkader TAEK Başkanlığım sırasında bütün bu husûslar ilmî ciddiyetle, soğukkanlılıkla incelenmiş; gerekli kararlar dirâyetle, selâbetle ve sür'atle alınmış; sorumluluklar, kānûnî yetkiler çerçevesi içinde, Hükûmet'e yüklenilmeden icrâ edilmiş; polemiklere ise kat'iyyen girilmemiştir. Azlimden sonra dahi Hükûmet'e en ufak bir söz getirilmemeğe özen gösterilmiş ve kimse kimseye şikâyet edilmemiştir.

Bu yazımın da lûtfen bu açıdan değerlendirilmesini önemle istirhâm ederim. Radyasyonlu çayların yakılmasının azîm mahzurlarını ve bunun sizi ve Hükûmet'i nasıl bir vebâl altında bırakacağını bu kadar dramatik bir şekilde bilmemiş ve çayların yakılmaya başlandığı haberi karşısında gerçek bir haşyet ve dehşet duymamış olsaydım sizi hiç ama hiç rahatsız etmezdim.

Radyasyonlu çayların yakılmasının vahâmetini makām atlamış olmamak için şimdilik zât-ı âlînizin dikkat ve fehâmetine arz etmekle, sâdece, bu husûsda hasbelkader sâhip bulunduğum ilim ve tecrübenin bana el'an yüklemekte olduğu mânevî mes'uliyetin gereğini yerine getirmiş bulunuyorum, o kadar!

Sa'yinizin meşkûr olması niyâzıyla hörmet ve muhabbetlerimi te'yid ve arz ederim muhterem Müsteşarım ve azîz Kardeşim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XII.

Üsküdar, 28 Mayıs 1989

Sayın Ömer Büyükkent
Rize Vâlisi
RİZE

KONU:

1) Türkiye Atom Enerjisi Kurumunca (TABK'ce) tefrik edilmiş 58.076 ton radyasyonlu çayın Çay-Kur fabrikalarında yakılması;
2) Rize Vâliliğinin, radyasyonlu çayların katı yakıt fabrikasında ham madde olarak kullanılması husûsunda T AEK'e önerisi.

Ö Z E T

1) TAEK Başkanlığım sırasında yapılan incelemeler ve fizibilite etütleri sonucu, halka intikālini sakıncalı bulmuş olduğumuz 58.078 ton tefrik edilmiş radyasyonlu çayın en uygun imhâ tarzının bunları gömerek imhâ olduğu tebellür etmiş; bu husûs 30.12.1986 da sayın Câhit Aral'a hem yazılı ve hem de şifahî olarak arzedilmiş; 27.1.1988 de TAEK Başkan Vekilinin başkanlığında toplanan, ilgili Bakanlıklar ve Genel Müdürlüklerden oluşan bir ***adhoc*** komitede çayların "gömülerek imhâ edilmesinde ittifak hâsıl olmuş" ve bunu tevsik eden kalabalık imzâlı bir zabıt Başbakanlığa arz edilmiş; TBMM'nde, bir soruşturma önergesinin 1988 başındaki müzâkereleri esnâsında söz alan Hükûmet sözcüsü konuşmasında, iki kere, söz konusu çayların imhâsı için "gömmenin tercih edildiğini" açıkça ifâde ve beyân etmiştir.

2) Gömerek imhâ, çayların imhâ şeklinin çevreye zarar vermemesini derpiş eden ***sıhhî kriter'e***; imhânın mâliyetinin olabildiğince düşük olmasını derpiş eden ***ekonomik kriter***'e; imhâ ameliyesinin, "radyasyonlu çay" imaj ve lâfzının uzun süre vitrinde ve gündemde kalmayacak şekilde hızla ve kısa sürede tamamlanmasını derpiş eden ***sosyal/psikolojik kriter***'e; imhâ şeklinin: a. vâli/kaymakām gibi mülkî, b. belediye başkanı gibi idarî erkânı, c. yörenin milletvekillerini, ve d. diğer ilgili zevât ile Hükûmeti töhmet altında bırakmiyacak cinsten olmasını derpiş eden ***siyasî kriter***'e uyan tek imhâ şeklidir.

HAYATÎ EHEMMİYETİ HAİZ BU DÖRT KRİTERİN HİÇ BİRİSİNE UYMAYAN İMHÂ ŞEKLİ İSE BU ÇAYLARI YAKARAK ÎMHÂDIR.

3) Bu çayların katı yakıt fabrikasında hammadde olarak kullanılması da hem çevre hem de radyasyon sağlığı açılarından isabetsiz ve ağır mânevi mes'uliyeti mûcip bir tasarruf olacaktır.

* * *

Sayın Vâli, aziz ve muhterem Kardeşim,

I. Birkaç gün önce TV'nin akşam haber bülteninde TAEK'in, benim TAEK Başkanlığım döneminde tefrik ederek, gömülerek imhâ edilmesini zamanın Türkiye Radyasyon Güvenliği Komitesi Başkanı ve Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Câhit Aral kanalıyla arz etmiş olduğum 58.078 ton radyasyonlu çayı Rize'deki Çay-Kur fabrikalarının fırınlarında (gazetecilere açık olarak) yakacağını bildiren bir haber yer aldı.

Bundan iki gün sonra da Cumhuriyet gazetesinin 23.5.1989 günlü nüshasında Rize mahreçli bir Anadolu Ajansı haberinde, ezcümle:

> "Fırınlarda yakılarak imhâsı planlanan radyasyonlu Çaylar için Rize Vâliliği de TAEK'e başvurdu. Rize Vâliliği, başvurusunda, radyasyonlu çayların katı yakıt fabrikasında ham madde olarak kullanılmasını önerdi"

denilmektedir.

II. Türkiye'nin hasbelkader ilk atom mühendisi (Temmuz 1958, INSTN/ Fransa) ve TAEK'de de: 1) araştırıcı (1962-1965), 2) İlmî İstişâre Heyeti Üyesi (1966-1969), 3) Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü (1969-1973), 4) Üç kere Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi (1969-1972, 1983-1984, 1985-1987), ve en son olarak da 5) TAEK Başkanı (1985-1987) olarak 12 seneden fazla bir süre görev yapmış; İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsünde (1962-1972) nükleer konularda pekçok öğrenci ve mühendis yetiştirmiş; bu konularda ders kitapları yazmış, araştırmalar yapmış ve idâre etmiş, master ve doktora tezleri yönetmiş; bu konulara ve hasbelkader sâhip olduğu (bir kısmı mahrem) bilgilere vâkıf olmanın herkesden fazla çilesini çekmiş ve çekmekte olan, ama Devlet fikrine asla îtimâdı sarsılmamış, ve kendisini âmirken bile hâdimü-l hüdemâ kabûl eden bir disiplinde yetiştirilmiş bir kimse olarak bu konularda el'an duymakta olduğum mes'uliyet hissinin sâikiyle I. paragraftaki mezkûr iki haberle ilgili bazı bilgileri size arz husûsunda gösterdiğim tehâlükü bağışlayacağınızı ümid ederim.

III. Radyasyondan korunma konusu, bütün vüs'atiyle ele alındığı ve özellikle de uygulamaya yönelik olduğu zaman, (tıpkı ekonomiye benzer şekilde) kesin ilmî verilere dayanan bir sanattır, fakat, nasıl ki her İktisat Fakültesi mezununun ticârette başarılı olacağı ya da kat'iyyen iflâs etmeyeceği garantisi yoksa, bir nükleer fizik profesörünün ya da (velev ki doktorasını dahi vermiş olsun) bir hastahâne fizikçisinin, kendi uzmanlık alanlarında çok başarılı olsalar bile, radyasyon korunmasının uygulamasında isâbetli bir hüküm ve temyiz sâhibi olabilmeleri de garanti altında değildir.

Bunun sebebi: 1) radyasyondan korunma konusunun tehlike (*emergency*) durumlarında ve normal hallerde çok farklı felsefe ve yaklaşımları olması; ve bunlar temelde mâhiyet bakımından aynı olsalar bile 2) ICRP (Uluslararası Radyasyondan Korunma Komitesi), WHO (Dünya Sağlık Teşkilâtı), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), OECD/NEA (OECD Nükleer Enerji Ajansı), FAO (Dünya Gıdâ ve Ziraat Teşkilâtı), ILO (Uluslararası Çalışma Teşkilâtı) ve AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) gibi kuruluşların bu konuda uyguladıkları farklı normlar bakımından birbirlerinden ayrılmalarında yatar.

Bütün bu kuruluşların bu konudaki felsefelerini, konuya yaklaşım sâik ve stratejilerini, zamanla tâdil edilen normlarını: 1) günü gününe izlemek, 2) konunun

geçmiş ve güncel literatürüne ve sorunlarına vâkıf olmak, 3) bütün bunların, özellikle Çernobil kazâsı sonrasında, hâsıl ettiği kavram kargaşasını çözümleyecek soğukkanlılığa ve objektifliğe sâhip olmak; ve ayrıca 4) Türkiye açısından izlenmesi gerekli kriterleri ve stratejiyi en realist ve en isâbetli bir şekilde tesbit etmek hiç de kolay bir iş değildir. Bunun içindir ki, bu: 1) bir bilgi birikimi ve objektif veriler üzerine inşâ edilmiş bir ilim olduğu kadar 2) sağlık, psikoloji, ekonomi ve politika açısından hassas noktalara temas eden, 3) uluslararası mevzuatın günü gününe izlenmesini zorunlu kılan, 4) ama hepsinden çok temyiz, fehâmet ve dirâyet gerekti-ren ve dozu çok iyi âyar edilmesi elzem olan bir sanattır.

Türkiye'de bu sanate vâkıf, bizzat Çernobil kazâsı sonrasının iş başında daha da olgunlaştırdığı, bir avuç insan bulunmakta olup bunların çoğu da TAEK'dedir.

(Ancak üzülerek dikkatinize arz etmek isterim ki TAEK'in Çernobil kazâsının olgunlaştırdığı otuz küsur kişilik Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi 7.4.1987 den itibâren her ne hikmetse(!) ***sistematik bir biçimde dağıtılmış***, Daire Başkanına işten el çektirilmiş, Daire 5-6 kişiye ircâ edilmiş ve bu Daire, dirâyetli ve selâbetli bir yönetim eksikliği içinde, bütün potansiyelini ve etkinliğini dramatik bir biçimde tamâmiyle yitirmiştir) .

IV. Radyasyondan korunmada ***aslî müdâhale seviyeleri*** ve ***türetilmiş müdâhale seviyeleri*** kavramları bu konuya âşinâ olmayanların zihinlerini daima bulandıragelmiştir.

Çemobil kazâsından sonra çeşitli kuruluş ve ülkeler muhtelif sebeplerden ötürü bu ***türetilmiş müdâhale seviyelerini*** sürekli değiştirmişlerdir. Meselâ Finlandiya, kazâdan önce, WHO'nun tavsiyesine uyarak ette müsaade edilir radyasyon aktivitesini 2000 Bq/kg olarak kabul ederken kazâ sonrası ren geyiklerinin etinde bu aktivitenin artması dolayısıyla müsaade edilir maksimal radyasyon seviyesini (*türetilmiş müdâhale seviyesini*) yavaş yavaş 18 000 Bq/kg a kadar yükseltmek zorunda kalmıştır.

AET ise kendi üyeleri arasındaki ithalâtta uygulanan müsaade edilmiş maksimal radyasyon aktivitesini 1.200 Bq/kg ile sınırlamış iken AET dışı ülkelerden yapılan ithâlâta, gıdâ maddesinin türüne bakılmaksızın, 600 Bq/kg lık bir sınır uygulamıştır.

Türkiye de kendi ithalâtı için 600 Bq/kg lık bir sınır koymuşsa da, sonradan, ithâl edilen 500 ila 600 Bq/kg lık etlerin Arap ülkelerine Türk eti imiş gibi reeksport edildiğini ve arapların da, kendi ithâlât sınırlarının 10 ila 100 Bq/kg arasında değişmesinden ötürü, bunları radyasyonlu diye geri çevirmekte olduklarını farkedince ithâlâttaki 600 Bq/kg'lık sınırı 280 Bq/kg'a düşürerek arap ülkelerine Türkiye üzerinden reeksport edilebilecek et ithâlâtına mâni olmuş ve buna tevessül edenlerin, bu ülkelere, hâlis Türk eti ihraç etmelerini temin etmiştir.

V. Bütün bu teferruatın ötesinde, radyasyondan korunma uygulamasının değişmez ***ahlâkî prensibi*** "ALARA prensibi"dir (**A**s **L**ow **A**s **R**easonable **A**chievable). Buna göre:

1) Aynı bir gıdâ maddesi farklı radyasyon düzeyleri olan gruplara ayrılmışsa, bununla ilgili türetilmiş müdâhale seviyesinin altında olması şartıyla, bunlardan en düşük radyasyon seviyesine sâhip olanın tüketimine müsaade edilir; kezâ

2) Aynı gâyeye mâtuf farklı iki radyoaktif prosesden, çevreyi en az kirleteni (ve eğer mümkünse, hiç kirletmeyeni) uygulamaya konur.

VI. Sayın Vâli,

Bildiğiniz gibi TAEK Başkanlığım sırasında gerek Rize'de, gerek Ankara'da ve gerekse İstanbul'da Çay-Kur'un paketleme fabrikalarında TAEK'in Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi elemanları olağanüstü bir ferâgat-ı nefs ve görev anlayışı ile geceli gündüzlü çalışarak çayların radyasyon düzeylerini tesbit etmiş ve bu işin sonunda da bunlardan 58.078 ton çayın halka intikāli mahzurlu bulunarak bunlar 45 depoda muhâfaza altına alınmıştır.

Bu 58.078 ton tefrik edilmiş çay,

1) 1987 mahsûlü çay piyasaya çıkıncaya kadar ülkenin çay ihtiyâcının sağlığa kesinlikle zarar vermeyecek düzeyde radyasyon ihtivâ eden 1986 ürünü bir kısım çay ile 1985 ürünü temiz çayın harman edilmesiyle sağlanmış olması, ve

2) 1987 senesi çay ürününün ise 1986'ya nisbetle çok daha az ve zararsız seviyede radyasyon ihtivâ edeceğinin anlaşılmış olması

hasebiyle, Radyasyondan Korunma'nın bu ahlakî prensibi, yâni ALARA prensibi uyarınca halka intikāl ettirilmemiştir.

Halka intikāl eden çayın 12.500 Bq/kg in altında bir aktivitesi olmasına karşılık tefrik edilen çaylar 89.000 Bq/kg'a kadar varabilen daha yüksek bir aktiviteye sâhip bulunuyorlardı.

Bu çayların, bir taraftan, bulundukları depolarda hatırı sayılır birer radyoaktif kaynak teşkil etmeleri dolayısıyla bu depolara girebilecekler için potansiyel bir tehlike teşkil etmesi; diğer taraftan, yaklaşık 70 milyar liralık bir ticarî değere sâhip bulunmalarının hâsıl edebileceği, arzu ve tasvib edilemeyecek fakat maalesef pekālâ mümkün olabilen bazı durum ve tasarrufların ortaya çıkabilmesi ihtimâli, ALARA prensibinin de gereği göz önünde tutulduğunda, beni TAEK Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi Başkanı Özer Özerden ile birlikte 30 Aralık 1986 da zamanın Radyasyon Güvenlik Komitesi Başkanı ve Sanayi ve Ticârat Bakanı Sayın Câhit Aral'a bu çayların ***gömülerek imhâ edilmesi gereğini*** hem 5 sayfalık bir raporla ve hem de şifahî olarak arîz amîk arz etmeğe sevketmiştir.

VII. Söz konusu 58.078 ton tefrik edilmiş radyasyonlu çayın ne türlü imhâ edilmesi gerektiği ise, 15 Kasım ila 15 Aralık 1986 arasında ***tam bir ay süreyle*** gene TAEK Radyasyon Sağlığı ve Güvenliği Dairesi Başkanı Özer Özerden ile çeşitli imhâ şekillerinin fizibilite etütlerini yapıp arîz amîk tartışmamız sonucunda ve şu dört kritere uygunluk açısından tesbit edilmiştir:

1) Çayların imhâ şekli çevreye zarar vermemeli, radyoaktif kontaminasyona yol açmamalıdır (***ilmî/sıhhî kriter***),

2) İmhâ işleminin ve sonuçlarının mâliyeti olabildiğince düşük olmalıdır (***ekonomik kriter***),

3) İmhâ işlemi "radyasyonlu Türk çayı" imajını ve lâfzını uzun süre vitrinde ve gündemde tutmayacak şekilde hızla ve kısa sürede tamamlanacak türden olmalıdır (***sosyal/psikolojik kriter***),

4) Çayların imhâ şekli vâli/kaymakām gibi mülkî ve belediye başkanı gibi idarî erkânı, yörenin milletvekillerini, diğer ilgili zevâtı ve özellikle de Hükûmet'i töhmet altında ve müşkil mevkide bırakmayacak; bu yüzden yıpranmalarına vesiyle teşkil etmeyecek, en az amme efkârı çalkantısına sebep olacak türden olmalıdır (***siyası kriter***).

İNCELEMELERİMİZ, BÜTÜN ÇAY İMHÂ ŞEKİLLERİ ARASINDA, BU DÖRT KRİTERE DE UYAN TEK ÇÖZÜMÜM GÖMEREK İMHÂ OLDUĞUNU; BU KRİTERLERDEN HİÇ BİRİSİNE UYMAYANIN DA YAKARAK İMHÂ OLDUĞUNU ORTAYA KOYMUŞTU.

Bu husûsu önemle ve ısrarla dikkatinize arz etmeme müsaadelerinizi istirhâm ederim.

VIII. Türkiye Büyük Millet Meclisindeki bir soruşturma önergesinin 1988 başında Meclis'deki müzâkereleri esnâsında söz alan Hükûmet sözcüsü de konuşmasında, iki kere, söz konusu çayların imhâsı için gömmenin tercih edildiğini ve bu işin teknik yönüyle de TAEK'in görevlendirilmiş olduğunu ifâde ve beyan etmiştir.

IX. Hükümet Resmî Gazetenin, 19.1.1988 gün ve 19699 sayılı nüshasında yayınlanan 88/12495 sayılı kararnamesiyle: "*...Türkiye Atom Enerjisi Kurumunca kullanımına izin verilmeyen 1986 ürünü 44.773 ton çayın yok edilmesine...*" ve 8.6.1988 gün ve 19836 sayılı nüshasında yayınlanan 88/12958 sayılı ikinci bir kararnamesiyle de: "*...Türkiye Atom Enerjisi Kurumunca kullanımına izin verilme-yen 1986 ürünü 13.297 ton çayın imhâ edilmesine...*" karar vermiştir.

X. Hükûmetin söz konusu kararnâmelerinden ilkinin neşrinden 8 gün sonra 27.1.1988 de TAEK Başkan Vekilinin başkanlığında: TAEK Başkan Vekili Teknik Yardımcısı ile Milli Güvenlik Kurulu Sekreterliği, Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığı, Türkiye Kömür İşletmeleri, Karadeniz Bakır İşletmeleri, Çay-Kur, Maden Tetkik Arama Enstitüsü ve Etibank'dan yetkili kılınmış temsilcilerin iştirâkiyle yapılan bir ***ad hoc*** komite toplantısında mezkûr çayların "***gömülerek imhâ edilmesinde ittifak hâsıl olmuş***" ve bunu tevsik eden imzâlı bir zabıt da Başbakanlık makāmına arz edilmiştir.

XI. Ancak bunun hemen akabinde ***TAEK Başkanlığından*** bazı gazetelere verilmiş olan şu beyânatlar birbirlerini nakzetmeleri bakımından çok ilgi çekicidirler:

* Cumhuriyet'in 6.2.1988 günlü nüshasında yer alan bir beyanatta 45 bin ton radyasyonlu çayın gübre olarak kullanılması yer almakta; bunu, Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığının TAEK'in bu önerisini reddetmiş olduğu haberi izlemektedir.

* Milliyet, Tercüman ve Günaydın'ın 16.2.1988 günlü nüshalarında 45 bin ton radyasyonlu çayın birkaç yere taksim edilerek imhâ edileceğine dair bir beyânat bulunmaktadır.

* Milliyet'in 13-4.1988 günlü nüshasında ise: "*TAEK'den radyasyonlu çaya 3 çözüm: YAKALIM, GÖMELİM, SERPELİM*" başlığı altında, çayların imhâsı için üç ayrı çalışma yapıldığı; bunların gömülme, usûlüne uygun yakılma ya da gübre olarak ormana serpme olduğu şeklinde bir beyânat yer almaktadır.

*"Cumhuriyet'de Nisan 1988 de yayınlanan bir başka beyânatta ise radyasyonlu çayların Kahramanmaraş'a ve Ankara'ya gömülmesinin düşünüldüğü ifâde edilmektedir.

*Güneş'in 16.5.1988 günlü nüshasında yer alan bir beyânatta ise : radyasyonlu çayı yakma ve gömmenin tepki doğurduğu söylenerek en iyi işin bunların paketlenerek halka bedâva dağıtımı olacağı; bunların kimse tarafından içilmeyip çöpe atılacağı için de çöp sorununun böylece kendiliğinden hallolunacağı ifâde edilmekte; bu çayların Keban baraj gölüne dökülmesinin de düşünüldüğü (***ve minel garâib!!!***)

ciddî ciddî(!) beyân olunmaktadır.

* Türkiye'nin 17.8.1988 günlü nüshasında TAEK Başkanlığının radyasyonlu çayların bazı fabrikalarda yakılmış olduğunu doğruladığı haberi yer almaktadır.

* Günaydın ise, 21.8.1988 tarihli nüshasında, 40 ton kadar radyasyonlu çayın yakılmış olduğu haberini vermektedir.

İlmî esasdan yoksunluğun çelişkili kıldığı ve anlık hevâ-vü-hevese göre beyân edilmiş hissi veren bu farklı açıklamaların ilmî ve idarî ciddiyet ve selâbetten uzaklığı karşısında infialini, Hürriyet'in 11.7.1988 günlü nüshasında "Günün Yazısı" başlıklı kendi köşesinde dile getiren Oktay Ekşi: "*Artık bir karar verin lütfen... Radyasyonla kirlenmiş bir maddeyi ortadan kaldırmanın yolunu en iyi bilecek insan henüz kendi kafasında bile kesin çözüme ulaşmadığına göre, ortada bir gecikme varsa, bunun sorumlusu herhalde başkaları olmamalıdır*" demektedir.

Bu kararsızlıkla, bu selâbetsizlikle ve bu ciddiyetten uzak çelişkilerle "***radyasyonlu Türk çayı" imajı ve lâfzının ısrarla, sürekli olarak gündemde ve vitrinde tutulması***nın ülkeye bir şey kazandırmadığı, aksine pekçok şey kaybettirdiği muhakkaktır.

XII. 1986 yılı başındanberi senede 40 ila 50 bin ton kadar çayı ihraç etme potansiyeline erişen Türkiye'nin bu potansiyeli, Avrupa'daki çay pazarının % 80 den fazlasını elinde bulunduran İngiltere'nin "işine gelmediği ve bu ülkenin Türkiye'nin, bu pazardan bir pay kapmaması için her türlü çâreye baş vuracak bir kararlılıkta olduğu bilinmektedir.

Nitekim İngiltere Avrupa çay pazarını Türkiye'ye kapatabilmek gâyesiyle AET ülkeleri nezdinde yaptığı girişimlerle kendi pazarladığı hind çayının özelliklerini AET çay normu olarak kabûl ettirmek çabasındadır. Türk çayındaki bakır mikdârının hind çayındakinden 3 misli daha yüksek bulunması hasebiyle, hind çayının özellikleri eğer AET çay normuna mesned teşkil edecek olursa AET pazarı Türk çayına ilelebed kapalı kalabilecektir.

XIII. Sayın Vâli,

Gelelim radyasyonlu çayların yakılarak imhâsına. Önce şunu arz etmeme müsaade ediniz ki çaylardaki radyoaktif sezyum izotoplarının ağız yoluyla alınmasının

sonucu başkadır; bunların bir satıh üzerine depoze edilmesinin sonucu başkadır. Ağızdan sindirim sistemine geçen radyoaktif sezyumun yarısı 60 ila 90 günde tabiî itrah yollarıyla vücûdu terkeder; ama bir satıh üzerine depoze edilen radyoaktif sezyum, orada, çevresine radyasyon saça saça (radyoaktif bozunumla) ancak 30 sene kadar bir zaman süresi sonunda yarıya iner.

Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezinde Ekim 1986 başında yapılan çay yakma deneylerinin sonuçları ve diğer literatür araştırmaları bize şu bulguları temin etmişti:

1) Çay kolay ve sür'atli yanan bir nesne değildir.

2) Çayın yanma yoluyla verdiği kalori (yakmayı câzip göstermek isteyenlerin iddia ettikleri gibi kok kömürününkine(!) yakın değil, bilâkis) çok düşüktür.

3) En iyi ve en sür'atli yanış fuel oil'lü brülörler ile; en kötü ve yavaş yanış ise çayı kömüre karıştırarak veyâ kömürün üstünde yakmada vukuu bulmaktadır.

4) En iyi yanış hâlinde ve sezyum tutucu fevkalâde pahalı özel filtreler kullanılırsa 58.078 ton çaydan geriye, teorik olarak, 35 ilâ 40 bin ton kül kalır. Bu külün özgül aktivitesi kuru çayınkinden çok daha yüksektir, Filtresiz ve kömürle yakma hâlinde ise geriye, gene teorik olarak, 20 ila 25 bin ton kül kalacaktır; gerisi bacadan kurum, gaz ve buhar halinde yayılarak çevreyi radyoaktif kılar (kontamine eder).

XIV. Ankara'dan ve Rize'den gelen haberler, söz konusu çay yakma işleminde sezyum tutucu özel filtreler kullanmanın düşünülmediğini göstermektedir. ŞU HÂLDE: BUGÜN İÇİN HAVASINDA RADYASYON BULUNMAYAN RİZE, TRABZON VE ARTVİN ÇEVRESİ (EN FAZLA RİZE OLMAK ÜZERE) ÇAYLARIN YAKILMAYA BAŞLAMASIYLA, MUHAKKAK, YOĞUNLUĞU GİTGİDE ARTAN YENİ BİR RADYOAKTİF KONTAMİNASYONA UĞRAYACAKTIR.

Bu, Radyasyondan Korunma'nın sınırlayıcı ve yönlendirici ahlâkî ilkesi olan ALARA prensibine aykırıdır!

Ortada çevreyi kirletmeyecek, radyoaktif kontaminasyona uğratmayacak ve her bakımdan uygun başka bir proses "gömerek imhâ prosesi" varken çevreyi göz göre göre irâdî bir şekilde kirletip radyoaktif kılacak bir prosesin uygulanarak Rize halkı ve civârındakiler üzerinde kanser insidansının istatistiksel bir biçimde artmasını tevlîd etmek aslā makbûl, isâbetli ve de akılcı bir yol değildir!

Bu takdîrde, fırın bacalarından çevreye yayılacak olan radyoaktif serpintilerin toprak, bitki, dam, asılı çamaşırlar, su birikintisi ilh... gibi yüzeyler üzerindeki konsantrasyonunun, rügârın yönüne göre bazı bölgelerde, Çernobil kazâsından sonra bu bölgeye yağan radyoaktif serpintilerin hâsıl ettiği konsantrasyondan çok daha fazla ve çok daha tehlikeli bir şekilde tecellî etmesi mümkün olacaktır.

XV. Pekiyi, ya çaylar yandıktan sonra geriye kalacak olan ve özgül aktivitesi çayınkinden daha fazla olan ***onbinlerce ton radyoaktif kül*** ne olacak acaba?

Bunlara çöp muamelesi yapılamaz! Eğer ilmen ve de yasal olarak bunlara çöp muamelesi yapılabilseydi özgül aktivitest çok daha düşük olan radyasyonlu tefrik edilmiş 58.078 ton çaya da çöp muamelesi yapılması îcab ederdi!

Bu çaylar 89.000 Bq/kg a kadar aktivite içerebilmektedirler; ve Viyana'da IAEA'dan istihbar ettiğim üzere bu kuruluş TAEK'e, ancak 1000 Bq/kg in altında bir aktivite içeren radyoaktif maddelerin âdî çöp sayılabileceğine dair bir resmî rapor göndermiş bulunmaktadır. Nitekim, fabrika yakıtı olarak getirdiği ve 140 ilâ 1152 Bq/kg lık bir aktivite içeren hamûlesi dolayısıyla Saint Petersberg gemisine karşı takınılan (isâbetli) tavır ortada iken Rize ve havâlisi insanının çayların yakılmasıyla mâruz kalacağı ve çok uzun yıllar sürecek olan çok daha yüksek bir radyoaktif kontaminasyona mâruz bırakmak ***hangi ilmî vicdâna, hangi idarî temkine, hangi objektif kıstasa ve hangi ahlâk anlayışına sığar***? Bunu ve bunun vicdânî netâyicini bu tasarrufda bulunmak isteyenlerin ve bu tasarrufa âlet ya da aracı olmak derekesine düşürülmek istenenlerin bir kere kendi derûnlarında tefekkür ve fehm etmeleri herhâlde hayırlı ve isâbetli olacaktır.

Eninde sonunda, bu yüksek özgül aktivite içeren radyasyonlu onbinlerce ton çay külünü de (gene ALARA prensibinin gereği olarak) ortadan kaldırmak gerekecektir. Tekrar yakılamıyacaklarına(!) göre, bunları ortadan kaldırmanın en mâkul ve de isâbetli yolu bunları gömmektir. Ama muameleye tâbî tutulması zor olan uçuşan küllerin gömülmesi, otuzar kiloluk kapalı naylon torbalar içindeki çayları gömmekden olağanüstü daha netâmeli, çevreyi daha kirletici ve bu işte istihdâm edilecekler için (uçucu küllerin nefes yoluyla ciğerlere dolması hasebiyle) akciğer kanseri insidansını olağanüstü arttıran berbat bir iştir.

Şu işi temiz temiz, çevreyi kirletmeden, Rize ve havâlisindeki halkda kanser insidansının artmasına müsaade etmeyecek şekilde, çayları gömerek bitirmek varken, bunları yakarak bu işi rezil etmek acaba kime ya da kimlere yarayacak? Kimlere haysiyet kazândıracaktır?

XVI. Kolaylıkla fehmedebileceğiniz gibi, Sayın Vâli, çayların yakılarak yok edilmesi hem 1) ilmî/sıhhî kritere uymamakta, ve hem de 2) bir kademede bitirilebilecek bir işi uzatıp bir de "küllerin yok edilmesi" probleminden dolayı arap saçına çevirmektedir; bu hem ekonomik kritere ve hem de sosyal/psikolojik kritere aykırıdır; ve siyasî açıdan da pekçok kimseye pekçok sıkıntı verebilecek güçlü bir potansiyele sâhiptir.

Kaldı ki bu radyasyonlu çaylar Rize ve havâlisindeki yaklaşık 45 çay farikasının hepsinde de yakılamaz. Eğer hâfızam yanıltmıyorsa bunların ancak beş veyâ altısında yüksek baca bulunmaktadır. Yüksek bacalı fırınlarda yakılacak çayların hâsıl edeceği çevre kontaminasyonunun yer yer ve rüzgâra göre Çernobil kazâsının tevlid ettiğinden kat be kat daha yüksek bir kontaminasyona sebep olması beklenirken yüksek bacası olmayan fırınlarda yakılacak olan çayların sebep olacağı kontaminasyonun yoğunluğu, o fabrikaların hemen, civârına inhisâr etmekle birlikte, çok çok daha fazla olacaktır.

Ayrıca bu yakma işlemi de, fabrikaların senenin her günü değil de mevsimlik çalışmaları sebebiyle, en iyimser tahminle 3 seneden önce bitirilemeyecektir. Oysa biz, fizibilite etüdümüzde, gömme işinin: çukurun açılması, gerekirse (hafriyatın altında bir yer altı su örtüsü bulunduğu takdîrde) çukurun içinin 10 cm'lik cidarlı beton keson hâline getirilmesi ve çukurun çaylarla doldurulup örtülmesi dâhil, dirâyetli bir yönetimle, 4 ilâ 7 ayda gerçekletirilebileceğini hesaplamıştık.

Eğer bu 58.078 ton tefrik edilmiş radyasyonlu çay yakılacak olursa önümüzdeki en az 3 sene boyunca "radyasyonlu Türk çayı" imajı ve lâfzı, geçtiğimiz üç senedenberi olduğu gibi, gene vitrinde ve gündemde tutulacak; üstelik Rize'de bazı çay ekim alanlarında, fabrika bacalarından yayılan radyoaktif serpintinin hâsıl edeceği kontaminasyon dolayısıyla Çernobil kazâsının etkilerinden çok daha yüksek bir düzeyde radyasyonlu çay bitkisi yetiştirilip üretilmeğe devam edecektir.

Bu ise, bu ***radyasyonlu Türk çayı imajının temâdisi için ülkede yırtınanların*** ve Türkiye'yi Avrupa çay piyasasında kendine rakip görenlerin ekmeğine tereyağı sürecektir.

XVII. Söz konusu çayların katı yakıt fabrikasında hammadde olarak kullanılmasının da, bu açıklamalarımın çerçevesi içinde, hem çevre sağlığı ve hem de radyasyon sağlığı açısından <u>isâbetsiz</u> ve <u>mahzurlu</u> bir tasarruf olacağı her iz 'an sâhibi tarafından kolayca istidlâl edilebilir. Bunun için fazla teferruata girmek yukarıda ifâde etmiş olduklarımı üç aşağı beş yukarı aynen tekrar etmek olurdu. Bundan sarf-ı nazar ediyorum.

XVIII. Sayın Vâli, bu tefrik edilmiş ve şimdi de yakılması düşünülen 58.078 ton radyasyonlu çay, temsil ettiği 70 milyar liralık ticarî değer dolayısıyla, pekçok akl-ı evvel açıkgözün iştihâsını maalesef kabartmıştır. Bu husûsta gerek TAEK Başkanlığım esnâsında gerekse sonra, radyasyon konusunu bilmeyen kimselerin pekçok garip, iz'andan, temyizden, temkinden uzak fikirler ürettiklerini; birilerini iknâ etmek için her yolu denediklerini ve çoğu sefer de kendilerinden daha bilgisiz kimselerin karşısına önerilerine bilimsi bir hava vermeğe çalışarak çıktıklarını gördüm ve yaşadım.

Söz konusu çayların bu şekilde yakma yoluyla yok edilmesi konusunu hem idarî, hem ekonomik ve hem de siyasî yönden zevkle istismar edecek iç ve dış mihrakların da pusuda bulunduğundan emin olabilirsiniz. Bunların çilesini nefsimde yaşamış olduğum için bunu yakınen biliyorum.

Merkezî Hükûmet'in bulunduğunuz ildeki temsilcisi, en yüksek mülkî âmiri olmanız hasebiyle:

1) Çayların yakılarak imhâ edilmesinin doğuracağı yeni radyoaktif kontaminasyon ile sosyal/psikolojik ve siyasî çalkantıların vahâmetini ve bundan neşet edecek olan vebâl ve mes'uliyetin vüs'atini yaşımın, ilmimin, tecrübemin, görgümün, vicdânımın, adâlet hissimin, vatana millete ve özellikle Devlete ve Devlet fikrine bağlılığımın gereği olarak idrâk, temyiz ve fehâmetinize objektif bir biçimde arz etmeğe çalıştım. ***LÜTFEN ÇAYLARIN YAKILMASINA İZİN VERMEYİNİZ!*** Böylesine isâbetsiz, temkinsiz, iz'ansız ve de zararlı bir tasarrufun maddî, ve mânevi mes'uliyetinden ve bunun uzantılarından hem şahsınızı ve hem de Hükûmeti koruyunuz!

2) Bu çayları, aynı sebeplerden ötürü, lûtfen katı yakıt ham maddesi olarak da kullandırmayınız!

XIX. El'an hâmili bulunduğum bilgi ve mahrem mâlûmat hasebiyle size ve diğer ilgililere bütün bu husûsları bir kere arz etmeği vicdanî ve gayr-ı kābil-i ictinâb bir vazife telâkki etmiş olduğuma, ve bunu da vicdânî huzur ve kanaat-i kâmile ile ifâ etmiş bulunduğuma îtimâd etmenizi istirhâm eder; bu husûstaki, ve diğer sa'yinizin

meşkûr olması niyâzıyla hürmetlerimi arz ve te'yid ederim, Sayın Vâli, azîz ve muhterem Kardeşim[6].

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
Eski Başkanı

* * *

[6] Rize Vâlisi'ne yazmış olduğum bu mektup üzerine gelişmiş olan olaylar için EK: II ye bakınız.

XIII.

Üsküdar, 22 Kasım 1995

Muhterem ***Prof.Dr.h.c. Nejat AYBERS***
Kalamış, Yelken Sok. Onur Apt. 1/9
Kadıköy/Ş e h i r

Azîz ve muhterem Dostum,

Hâcettepe Üniversitesi Senatosu'nun, Türkiye'ye yapmış olduğunuz ilmî hizmetleri takdîr ve teslim ederek, size "Fahrî Doktor" unvânı tevcih etmiş olmasından bendeniz ve ailemin pek büyük bir mutluluk duymuş olduğumuza inanmanızı istirhâm ederim.

Çekmece Nükleer Araştırma Ve Eğitim Merkezi'ndeki TR-1 araştırma reaktörünün kritik oluşunda ve işletilmesinde, İstanbul Teknik Üniversitesi Nükleer Enerji Enstitüsü'nün ihdâsı ile Triga-III araştırma reaktörüyle techiz edilmesinde, kaliteli adam yetiştirmede, Türkiye Atom Enerjisi Komisyonu'nda 18 yıldan fazla sürmüş olan üyeliğinizde, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı'nızda ve bilhassa 30 yılı aşkın süredir Türkiye'yi atom enerjisinin sulhçu amaçlara yönelik nîmetlerinden faydalandırmak için verdiğiniz mücâdeledeki başarılarınızın yalnızca sizi tanıyan ve kadrinizi iyi bilen dostlarınız tarafından değil ama bu ülkenin çok mümtaz ilmî kurumlarından biri olan Hâcettepe Üniversitesi tarafından da teslim edilmiş olması başta bendeniz olmak üzere dostlarınızı hem sevindirmiş ve hem de gururlandırmıştır.

17 Kasım 1995'de Ankara'da yapılan törene iştirâk etmek imkânım olmadığı için çok üzüldüm; ama çeşitli televizyon kanallarında bu törenin önemli anlarını ailemle birlikte gururla izledik, mutlu olduk, sizin ve aileniz için dualar ettik.

33 yaşını doldurmuş olan dostluğumuzun bahşettiği huzurla sizi ailece tekrar tebrik ediyor; size ve aile fertlerinize Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'den hayırlı, sağlıklı, uzun ömürler, huzur, mutluluk ve başarılar niyâz ediyoruz.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XIV.

Azîz dostum, kıymetli fikir ve cihâd adamı Ergun Göze 06 Aralık 1996 târihinde bir telefon görüşmemiz esnâsında: "Yâhû Hoca, sen iyi Fransızca bilirsin. Mehmet Âkif'in İstiklâl Marşı şiirini Fransızca'ya bir çevirsene!" diye bir teklifte bulunmuştu. Bu konuşmanın gecesinde Cenâb-ı Hakk'ın lûtfuyla bir şeyler vâkı' olunca Ergun beye aşağıdaki mektubu gönderdimdi.

Üsküdar, 8 Aralık 1996

Muhterem kardeşim Ergun GÖZE,

Bakıp da tercümeye sakın deme: "Bu ne hâl!"
Âkif'in i'câzının taklîdi zâten muhâl.
Uğraştı abd-i âciz bu fakîr, tam bir gece;
Bağışla kusûrumu! Yetmedi, heyhât, hece.

Ahmed Yüksel ÖZEMRE

Hymne à la Liberté[7]

Tant que le dernier foyer sur mon sol fume et dure
Flottera toujours mon drapeau dans ces aubes, c'est sûre!
C'est à nous seul, cette étoile qui brille sur ma patrie.
Tout autre que nous qui le touche sera réduit en débris.

Que ton regard ne s'assombrisse, oh Croissant chéri!
Souris à ma vaillante race; ne devienne pas flétri!
Sinon, vains seraient les sangs que pour Toi nous versâmes,
Car Liberté c'est mon droit; et Dieu en est garant.

Üsküdar, CE.07.12.1996/09.21

* * *

[7] İstiklâl Marşı'nın bestesi eşliğinde rahat okunabilmektedir.

XV.

Üsküdar, 25 Haziran 1999

Azîz ve muhterem Kardeşim, çilekeş ve mücâhid Dostum,

Son günlerde hakkınızdaki dezinformasyon ve karalama kampanyasını eşim ve dostlarımla birlikte ibret ve infialle izlemekteyiz. Bu, globalleşme sürecinde her türlü pespâye amaca şirretlikle uşaklık etmeyi bekāsı için *olmazsa-olmaz* bir şart sayan bir bölüm media'nın akl-ı bâliğ kimselerce bir kere daha suçüstü yakalanmasına vesiyle oldu. Aleyhinizdeki bu kampanya fakîr kardeşinizin 1986-1994 arasında Çernobil kazâsı dolayısıyla mâruz kalmış olduğuma pek benziyor. O zamanlarda kıymetli eşim üzüntüden yataklara düşmüştü. Şimdi de size karşı yapılanlara, o günleri de hatırlayarak ve büyük bir infial duyarak, çok üzülüyor.

Bu kabil karalama hareketlerine tevessül edenleri yönlendiren destabilizasyon stratejisi uzmanlarının bundan bir kalemde pekçok netice istihsâl etmek istediklerini Çernobil tecrübesi bana çok iyi öğretti. O zamanlar da hedef rahmetli Özal idi. Bu arada ilim adamlığı ile müslümanlığın bir arada bulunmasını yakıştıramadıkları fakîr abd-i âcizi de eleyebilirlerse bu da, asıl hedefin yanında onlar için, yabana atılmayacak bir netice olacaktı. Zât-ı âlînizin durumunun da fakîrinkiyle büyük benzerlik arzettiğine inanmaktayım.

Hakkımda Cumhuriyet Savcılıklarına yapılan 400'den fazla suç duyurusu bir işe yaramayınca bu sefer de bütün partilerin icmâıyla T.B.M.M.nde bir tahkîkat açıldı. 9,5 ay süren bu tahkîkat sonunda tekevvün eden 103 sayfalık rapor bendenizi de, Türkiye Atom Enerjisi Kurumunu da, zamanın Hükûmetini de ibrâ etti.

Kendisinden uzun yıllar feyz aldığım mubârek bir zâtın fakîr için: "*Yüksel'im Hz. İsâ, vâlidesi de Hz Meryem gibidir*" demiş olduğunu vefâtından sonra muhterem zevcesi fakîre naklettiğinde hayretler içinde kalmış, bu lâfzın künhünü o zamanlar idrâk edememiştim. Bunun mânâsını ancak 40 yaşımdan sonra anladım.

Hz. İsâ, nebîliğinin gereği olarak, nifâk çıkarmakdan tevâkkî eden bir zât idi; ama nereye mubârek kademini bassa etrafında *bi hikmet-i Hudâ* bir nifâk hâlesi oluşurdu. Fakîrin de babamdan aldığım terbiye dolayısıyla nifâkdan tevakkî etmeme rağmen ictimaî hayatımda nereye girsem etrafımda hep bir nifâk hâlesi oluştuğunu ancak kırk yaşından sonra teşhis ve tesbit edebildim. Zât-ı âlînizin de ***İsâ-meşrep*** bir kaderiniz var. Cenâb-ı Rabbü'l-Âlemiyn cân-u gönülden tebrîk ettiğim Mevlîd Kandili'nin rûhâniyeti hörmetine sizin bu çilenize, her zaman olduğu gibi, sabr-u vekār ile tahammül etmenizi, bu Nemrûd çilesinin ateşini Hz İbrâhim misâlinde olduğu gibi size güllük gülistanlık kılmasını, Mekr-i İlâhî'nin azametiyle mekr-i ehl-i esfel-i sâfiliyni kahretmesini nasîb etsin. Âmin.

Hörmet ve muhabbetlerimle ve ailemin ve sâir yakınlarımın da hayır dualarıyla gözlerinizden öperim. Cenâb-ı Rabbü'l-Âlemiyn muiyniniz olsun!

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

XVI.

16-18 Nisan 1990 târihlerinde, o zamanlar kurucularından ve genel müdürü bulunduğum, "Bilim Ve Teknoloji Vakfı"nın İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde düzenlemiş olduğu, "Türkiye'nin Bilimsel Geleceği Sempozyumu"nun son günü Prof.Dr. Nimet Özdaş'ın moderatörlüğünde yapılan panelden sonrapartileri adına panele katılmış olan Abdulkādir Ateş (SHP), Ekrem Ceyhun (DYP), Bülent Ecevit (DSP), Bahri Zengin (RP), Alpaslan Türkeş (MÇP) ve Aykut Edebali'ye (IDP) aynı formatta birer mektup göndermiştim. Aşağıda Bülent Ecevit'e yazılmış olanını takdîm ediyorum.[8]

BİLİM VE TEKNOLOJİ VAKFI
FOUNDATION OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

İstanbul, 24 Nisan 1990

Sayın Bülent Ecevit
Demokratik Sol Parti Genel Başkanı
Mareşal Fevzi Çakmak Bulvarı No. 17
Beşevler/A n k a r a

Muhterem Efendim,

Vakfımızın düzenlediği ***Türkiye'nin Bilimsel Geleceği Sempozyumu*** 16-18 Nisan 1990 târihlerinde İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılmış ve olağanüstü bir ilgiye mazhar olmuştur.

Bu sempozyuma ait kapsamlı bir özet Vakfın resmî yayın organı olan ***İnsan ve Kâinat*** dergisinin Mayıs 1990 sayısında, ve ayrıca, sempozyumun bütün zabıtlarını hâvî kitabı da içinde bulunduğumuz yılın sonuna doğru yayınlanmış olacaktır. Her ikisi de bilginiz için zât-ı âlînize takdîm edilecektir.

Sempozyumun son gününde yer alan ***Türkiye'nin Bilimsel Geleceği Paneli***'ne *Partiniz'in tercihlerini* ve bu konudaki *siyâsî irâdesini* beyân ve ifâde etmek üzere zât-ı âlînizin katılarak yaptığınız konuşmalarda izhâr ettiğiniz ciddiyet ve yüksek sorumluluk duygusu, konuya vukufunuz, sergilediğiniz analiz, ve kezâ demokrasinin çoksesliliğini ortaya koyan şahsî üslûbunuz ve hitâbet kudretiniz panelin partilerimizin ortak düşüncelerinin billûrlaşmasında ve formülâsyonunda fevkalâde yapıcı, müsbet unsurlar olarak tecellî etmiştir.

---

[8] Uluslararası nitelikteki bu toplantıya başta Cumhurbaşkanı Turgut Özal olmak üzere yurt içinden ve yurt dışından zevât ve verilen tebliğler hakkında geniş bilgi için *BK*. ***İnsan Ve Kâinat/Bilim Ve Teknoloji Dergisi***'nin Mayıa 1990 târihli 57. sayısında 12-27. ve 40-41. sayfaları.

Bu müstesnâ katkılarınızdan dolayı Vakfımız'ın tebrik ve teşekkürlerini zât-ı âlînize arz etmekten büyük mutluluk duyduğuma inanmanızı istirhâm ederim.

Mâzeretinden ötürü Panel'e katılmamış olan Devlet Bakanı ve Hükûmet Sözcüsü sayın Mehmet Yazar'ın temsil etmiş olacağı ANAP'ın dışında, SHP, DYP, DSP, RP, MÇP ve IDP'nin bu Panel'de şu ***4 ilkede ittifak ettikleri ortaya çıkmış bulunmaktadır***; ve bu keyfiyet Panel'i izleyen yaklaşık 1500 kişinin huzûrunda da sarâhaten ikrâr ve tescil olunmuştur:

Bilimsel ve teknolojik gelişme mutlakā akılcı, istikrarlı uygun bilim politikaları ve icâbında da her fedâkârlığı göz önüne alan uygun stratejilerle mümkündür.

Eğer siyâsî bir irâdeye dayanmıyorsa, bilimsel ve teknolojik gelişme aslā mümkün değildir.

Siyâset adamları ile bilim adamlarının Devlet'in, Millet'in, Vatan'ın bekāsı ve başarılı olması için sıkı bir işbirliği yapabilmeleri bir zarûrettir. Buna mâni olan bütün mevzûat aksaklıkları ve bütün engeller sür'atle izâle edilmelidir.

Bilim adamları ilimlerini en iyi şekilde geliştirip yayabilecekleri uygun ve yasaksız bir araştırma ortamına kavuşturulmalıdır. Bunun ilk ve *sine qua non* ***şartı (yâni "bu olmazsa, olmaz" şartı) demokrasidir; yalnızca demokrasidir.***

Altı siyâsî partinin Türkiye'nin bilimsel geleceği konusunda bu 4 ilkeden oluşan çerçevede, bir panelin mahdûd süresi içinde ve doğal olarak, ittifâk etmiş olmalarının: 1) Türkiye'nin siyâsî ve ilmî târihinde ne kadar olağanüstü bir olay, ***bir dönüm noktası*** teşkil ettiğini, 2) bilimin farklı görüş sâhibi partilerin dahi ittifâkı konusunda ne kudretli bir birleştirici unsur olduğunu, 3) bu türlü tecellî etmiş bulunan ***ortak siyâsî irâde***nin Türkiye'nin bilimsel ve teknolojik kalkınmasının hızlandırılmasında partilerimizin elinde kudretli ve müsmîr bir siyâsî motivasyon ve itici güç oluşturmakta olduğunu dikkatinize arz etmeme müsaadelerinizi istirhâm eder; bu yöndeki müsbet ve ısrarlı bir irâdenin şükranla karşılanacak ve puan kazandıracak hayrlı bir hizmet olacağı husûsunda Vakfımız'ın samîmî kanaatini bilginize selâm ve saygılarımla arz ederim, muhterem Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE
Vakıf Genel Müdürü

* * *

XVII.

3 Mayıs 1990

Sayın Ali Nâili ERDEM[9]
A n k a r a

Muhterem Efendim,

Ömer Öztürkmen beyin, köşesinde yayınladığı mektubunuzun bazı paragrafları bendenizi uzun uzun düşündürdü.

Gerçekten de, Türk târihinde Fâtih Sultan Mehmet ile başlayan bilimi iktidar kılmak politikası II. Selim'den III. Selim'e kadar terkedilmiş ve sonra da bugüne kadar, zaman zaman şiddetle ihtiyaç duyulmuşsa da, maalesef bunu mânen destekleyecek ne samimî bir kamuoyu ve ne de siyâsî bir irâde oluşturulabilmiştir.

Sanırım bunda, siyâset adamlarımızın idrâklerinin dışında kalan bir alanda "sakalı bilim adamlarına kaptırmamak endîşesi" kadar Türkiye'nin sosyal ortamında bilimin ve bilim adamlığının fazîletlerini motive edecek sâiklerin bir türlü ihdâs edilememiş olması da âmil olmuştur.

Bilim adamlığı hevesinin küçük yaşta uyanabilmesi için uygun bir motivasyon ortamı gereklidir. Bilim adamı olmak husûsunda bendenizi tahrik eden 8 yaşında iken okuduğum Thomas Alva Edison'un hayatı tahkîm eden de 14 yaşında iken okuduğum Albert Einstein'ın hayatı olmuştur.

5 yaşına kadar idealim sobacı(!) olmaktı. 8 yaşına kadar pilotluğa heves ettim. 12 yaşına kadar rüyâlarımı "her konuda engin bilgisi olan bir bilgin" olmak hayâli süslüyordu. 13 yaşında kimya mühendisi, 14'ümde fizikçi ve nihâyet 15 yaşımdan itibâren de ***teorik fizikçi*** olmak istedim ve oluncaya kadar da sebât ettim.

Bu yönlenmemde o zamanlar yayınlanan çocuk dergilerinin bilginlere, bilgin olmanın fazîletlerine verdikleri önem kadar, öğretmenlerimin de belirleyici rolleri büyük oldu. O târihlerde bilginler, şimdiki çocuk dergilerinde olduğu gibi yaptıkları işin veyâ îcadların emrindeki silik şahsiyetli teknisyenler olarak değil, fakat gerçekleştirdikleri keşif ve îcadların çok üstünde ferâgat, metânet, cesâret, sehâvet, sabır ve tevâzu numûnesi âbidevî şahsiyetler olarak takdîm edilirlerdi. Bir çocuğun kalbini bu yöne meylettiren de, bu vasıfların müstesnâ ve farklı bir kahraman ve ulvî bir şahsiyet tipini remzetmekte oluşuydu. Günümüzde bu sihir maalesef bozulmuş ve çocuklarımızı bilimin ulvîliğine yönlendirecek motivasyonlar da hasıraltı edilmiş görülmektedir.

---

[9] Ali Nâili Erdem (doğ.1927): eski Çalışma, Sanayi ve Teknoloji, Millî Eğitim Bakanı.

Gerçekten de Cumhuriyet Türkiyesi'inde, zât-ı âlînizin de mektubunuzda yakındığınız gibi, bilim adamlarına verilen önem her yönüyle erozyona uğramıştır. Bendeniz 1969-1973'de Çekmece Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi müdürü iken 42 cumhuriyet altını muadili maaş alırken, şimdiki müdürün maaşı 10 altını bulmamaktadır. Sosyal açıdan da devlet erkânında genellikle bilim adamlarını hafife alma şeklinde bir ihmalkârlık göze çarpmaktadır. Topu iyi tekmelediği için milyar mertebesinde transfer ücreti alan bir futbolcu ya da Avrupa üçüncüsü olan bir tekvandocu, basınımız ve devlet erkânımız tarafından göklere çıkarılırken, Uluslar- arası Einstein Liyâkat Ödülü'ne lâyık görülen Prof.Dr. Sadrettin Sinman'ın (Türkiye Gazetesi hâriç) Basın'da esâmisi okunmamış ve devlet erkânı tebrik mâhiyetinde iki satırlık bir yazıyı da kuru bir el sıkmayı da kendisinden esirgemişlerdir.

Bendeniz hasbelkader genç yaşımda (34) profesör olmama ve önemli makāmlarda idârecilik yapmış olmama rağmen, birkaç yıl öncesine kadar 24 yıl süreyle borçsuz tek bir günüm olmadığı gibi, herbirinden görevimi bihakkın ifâ etmiş olmamın bahşettiği vicdânî huzur ve kanaat-i kâmile ile ayrıldığım vazifelerim dolayısıyla resmî makāmlardan ne bir ödül ve ne de bir teşekkür aldım. Buna karşılık, hangi makāmda bulunursam bulunayım, elimdeki bütün imkânlarla ve objektif kıstaslar uyarınca liyâkatli bilim adamlarının ödüllendirilmesine hep methâldâr oldum.

Bilim adamlığı bendenize de pekçok meslekdaşıma da maddî bir refah bahşetmemiştir. Taksitle aldığım arabayı da evi de hep maddî sıkıntı yüzünden elden çıkarmak zorunda kalmışımdır. Ailemden tevârüs ettiğim ve hâlen oturduğum ufak dairede de müstakil bir çalışma odamın olmaması bendenizi bir hayli rahatsız etmektedir. Ama buna karşılık bilim adamlığı mesleğinde pekçok öğrenci yetiştirmiş, Teorik Fizik ve Nükleer Mühendislik konularında 12 cild kitap te'lif etmiş, Fizik'de, Astrofizik'de ve Bilim Felsefesi'nde 15 doktora idâre etmiş olmamın; yurt içinde ve dışında hâlen 45 eski öğrencimin bilfiil profesörlük yapmakta oluşunun[10] ve hepsinden daha önemlisi, yetiştirdiğim pekçok mümtaz öğrencimin uzmanlık alanlarında bendenizi fersaah fersah geçtiklerini bu Dünyâ gözüyle görmüş olmamın bahşettiği nâmütenâhî hazzı ve saadeti, *bazı muamelâtın kurallara uygun yürütülmesi husûsunda âciz kaldığımda istifâen ayrıldığım ya da robotlaştırılamadığım için azledildiğim görevlerimin kısa bir süre verdikleri buruklukları* hep hamd ve şükür hisleriyle silip atan mânevî desteği bahşeden, pek az kula nasîb olmuş ve hiçbir şey ile mübâdele edilemeyecek zenginlikler olarak görmekteyim.

Bütün bunları zât-ı âlînize arz etmemdeki maksat, bilim adamlığım dolayısıyla başımdan bir sürü nâhoş olay geçmiş olmasına rağmen, bendenizin de, mektubunuzda belirtmiş olduğunuz vechile tıpkı sizin gibi kat'iyyen karamsar olmadığı ifâde etmek içindir. Zâten, mâlûmunuz olduğu üzere, "*Karamsar olmak mü'mîne haramdır*".

Şimdiye kadar Devlet de gelip geçmiş iktidarlar da bilime ve bilim adamlarına her şeyini taklîde bayıldığımız Batı'nın atfettiği önemin bir cüzü kadar bile bir ö-

---

[10] 2002 itibâriyle bu sayı 62'ye yükselmiştir.

nem atfetmemişlerse bile bunun, bundan böyle, aynı minvâl üzere sürüp gitmeyeceği[11] husûsunda çok müsbet gelişmeler olmuştur.

Bilim ve Teknoloji Vakfı'nın 16-18 Nisan 1990'da düzenlediği "Türkiye'nin Bilimsel Geleceği Sempozyumu"nun son gününde eski Devlet Bakanı Prof.Dr. Mehmet Nimet Özdaş'ın moderatörlüğünde, seçimlere katılmış 7 siyâsî partimizin dâvetli olduğu bir panelde ülkemizin bilimsel geleceği tartışılmıştır. ANAP'ın temsilcisini mâzeretine binâen katılmadığı bu panelde SHP, DYP ve RP'nin Genel Başkanları adına katılan sayın temsilcileri ile DSP, MÇP ve İDP'nin sayın Genel Başkanları konuya sâdece ilgi göstermekle kalmamışlar, fakat herkesi hayrette bırakan bir siyâsî şuurla üstelik sâhip de çıkmışlardır.

Bu 6 partinin 2,5 saatlik panelin süresi içinde Türkiye'nin bilimsel geleceği konusunda ***dört ilkede ittifak etmiş olmaları*** da siyâsî ve iilmî târihimizde ilk defa vuku bulan bir hâdise ve bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Hiçbir ülkede siyâsî irâdeye dayanmayan bir bilim ve teknoloji inkişâfının vuku bulamıyacağını ve iktidarların da artık bilimi ve bilim adamlarını ihmâl edemeyeceklerinin vurgulandığı bu panel, hepimizi geleceğe daha iyimser bakmaya sevketmektedir.

Üniversite sistemimizin tam bir mânevî ve maddî çöküntü içinde bulunmasına rağmen bendeniz de siyâsî irâdenin eğer isterse bu durumu küllîyen düzeltmeye kādir olduğu inancıyla zât-ı âlînizin iyimserliğinize iltihâk ederken, ömrünüzün tezyîd, sa'yinizin meşkûr olması niyâzıyla hürmet ve muhabbetlerimi te'yid ederim, muhterem Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

[11] Bunları yazarken ne kadar saf ve ne kadar görünüşe aldanmış biri olduğumu şimdi (yâni 2002'de) çok iyi idrâk ediyorum.

XVIII.

BİLİM VE TEKNOLOJİ VAKFI
Foundation for Science and Technology

İstanbul, 3 Ekim 1990

Sayın Prof.Dr. Sadrettin Sinman
4. Cadde, 70. Sokak, No.8/8
Bahçelievler/A n k a r a

Muhterem Efendim,

Vakfımızın 1990 yılı için "BİLİM, TEKNOLOJİ VE ÜSTÜN HİZMET ÖDÜLLERİ" Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi (CERN)'in eski Genel Direktörü Prof.Dr. mult.Dr.h.c. Herwig Schopper'in başkanlığında Prof.Dr. Altay Birand (ODTÜ), Prof.Dr. Avadis Hacınlayan (İTÜ), Doç.Dr. Bike Kocaoğlu (Boğ.Ü.), Prof.Dr. Atillâ Özalpan (İst.Ü.), Prof.Dr. Cemil Şenvar (Mar.Ü.), Prof.Dr. Ahmet Hikmet Üçışık (Boğ.Ü.), Prof.Dr. Ali Ülger (Boğ.Ü.) ve Prof.Dr. Orhan Yeşin (ODTÜ)'den oluşan Jüri'nin 25 - 26 Eylûl 1990 da İstanbul'da yaptığı toplantı sonunda sâhiplerini bulmuş bulunmaktadır.

Jüri, Vakıf Yönetim Kurulu Üyelerimizden Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre'nin aday olarak teklif etmiş olduğu eşiniz ile birlikte zât-ı âlînizi, kendisine intikāl eden dosyanızın titizlikle incelenip tartışılmasından sonra yapılan oylama neticesinde, BİLİM VE TEKNOLOJİ VAKFI BİLİM ÖDÜLÜ'ne lâyık bularak bu ödülün eşiniz sayın Doç.Dr. AYTEN SİNMAN ile aranızda bölüştürülmesine karar vermiş ve bu husûs Jüri'nin raporlarında oybirliğiyle tescil edilmiştir.

Jüri'nin Türkçe raporunda bu ödüle lâyık görülmenizin kararı: "*30 yıla yakın bir süre boyunca Plâzma Fiziği alanındaki sürekli deneysel araştırmaları ve nükleer füzyona yeni fikirlerle yaptıkları katkılar, özellikle uluslararası üne sâhip olan en kararlı plâzma parametrelerini elde ettikleri Spheromak sistemini geliştirmiş olmaları sebebiyle Prof.Dr. SADRETTİN SİNMAN ve Doç.Dr. AYTEN SİNMAN'a müştereken verilmesi..."* şeklinde zikredilmektedir.

Jüri'nin İngilizce raporunda da: "*The Prizes for Science are awarded to ... Prof.Dr. Sadrettin Sinman and Associate Prof.Dr. Ayten Sinman jointly for their continous experimental research in plasma physics which extended over almost 30 years and contributed new ideas to nuclear fusion. In particular the S pheromak device which they developed has provided very stable plasma parameters and became internationally known*" denilmektedir.

BİLİM VE TEKNOLOJİ VAKFI ÖDÜL JÜRİSİ'nin fevkalâde isâbetli bir karar vermiş ve zât-ı âlînizin himmet, gayret, hizmet ve eserlerini de fevkalâde titiz bir objektiflikle değerlendirmiş olduğunun müşâhede ve tesbitiyle bendeniz de şahsım ve BİLİM VE TEKNOLOJİ VAKFI adına sizi tebrik eder; bu ödüle lâyık görülmüş olmanızın Vakfımız Ödüllerine şeref kazandırmış olduğu husûsundaki samimî inancımı da alenen ifâde etmek isterim.

Kazandığınız Ödül altın kaplama özel bir madalya, bir ödül beratı ve net 5.000.000,-TL (beşmilyon lira)'dan ibârettir. Ödül töreninin târihi, yeri ve bununla ilgili diğer husûslar bilginize daha sonra takdîm edilecektir. Selâm ve saygılarımın kabûlünü rica eder, esenlikler dilerim, Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre
Genel Müdür

N.B. Bilim Ve Teknoloji Vakfı'nın 1990 Yılı Ödüllerini Kazananların Listesi:

BİLİM ÖDÜLÜ

1. Prof.Dr. METİN BALCI
2. Prof.Dr. SADRETTİN SİNMAN ve Doç.Dr. AYTEN SİNMAN (Ortaklaşa)

TEKNOLOJİ ÖDÜLÜ

1. Doç.Dr. ERBİL ÖZTEKİN
2. Doç.Dr. BEKİR SAMİ YILBAŞ

ÜSTÜN HİZMET ÖDÜLÜ

Prof. NEJAT AYBERS

* * *

XIX.

Üsküdar, 19 Ocak 1991

Azîz Kardeşim Enver bey,

1. Dün, Cuma 18 Ocak 1991 saat 14.45 - 14.53 arasında vâkı' telefon muhâveremizde: "*Bundan böyle, Bilim ve Teknoloji Vakfı Genel Müdürü olarak benim Vakfın idarî ve mâlî hiç bir işi ile uğraşmayıp yalnızca projeleriyle ilgileneceğimi*" beyân ve tebliğ etmeniz üzerinde çok tefekkür ettim.

2. Mer'î ve carî mevzuatın Vakıf Genel Müdürüne yüklemiş olduğu vecîbe ve mes'uliyetleri bir üçüncü şahsın ketm-ü ifnâ etmeğe de, Vakıf Genel Müdürü'nün bu vecîbe ve mes'uliyetlerden, kezâlik bunların tazammun ettiği her türlü tasarrufdan kendi irâdesiyle dahi olsa tevakkıy ve ictinâb etmeğe de hakkı olmadığını fehm--ü idrâk edecek kadar temyîz sâhibi bir zât olduğunuzun aksini tevehhüm ve iddia etmek muhâl ve bâtıl olduğundan, ben bunu her nasılsa sizde tekevvün etmiş olan bir adem-i îtimad'ı olabildiğince mestûr(!) bir şekilde ihsâs eden bir mesaj olarak telâkki etmek mecbûriyetindeyim.

3. Bu i'tibârla ve "*Nifâkdan çekininiz; nifâk çıkarıcılardan olmayınız; nifâkın yaygınlaştığı yerden hicret ediniz*" emirleri ve Sünneti doğrultusunda:

A. Bilim ve Teknoloji Vakfı Genel Müdürlüğü görevinden,
B. Bilim ve Teknoloji Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliğinden,
C. Bilim ve Teknoloji Vakfı Mütevellîler Kurulu Üyeliğinden,
Ç. İnsan ve Kainat Dergisi Akademik Kurulundan

istifâen ayrıldığımı bildiren dilekçemi ilişikte takdîm ediyorum.

4. Zirâ bir nifâk çıkmıştır! Bunu çıkaran ve yaygınlaştıran da hamdolsun ki ben değilim! Bu nifâkın emâreleri bâriz ve âşikârdır. Bunu çıkaranlar da, sûret-i hakdan görünerek bu nifâkın iğva ve propagandasını bohçacı kadınlar gibi kapı kapı dolaşarak yapanlar da, bu nifâkdan kendi nefislerini ta'zîz için medet umanlar da belli olmuştur. Bu ancak sefillere yaraşan bir tutumdur. Bir er kişi çıkıp da mertçe, yüzüme karşı evhâmını ve gayzını ya da bunların kendi nefs-i emmâresine dikte ettirdiği ithâmını ifâde etmek cesâretini kendinde bulamamaktadır. Bu ***zulmetün alâ zulmet*** ahlâkî zaaf dahi fevkalâde câlib-i dikkattir.

5. Bilim ve Teknoloji Vakfı bugüne kadar şahıslara ya da bir zümreye bağlı olmayan, müesseseleşmiş bir kurum görüntüsü sergileyebilmiş ve bunu tadrîcen tahkim edebilmiş olduğu için Türk Bilim Âlemi'nin itimâdını gitgide kazanmağa ve ilgisini odaklamağa başlayabilmişti.

Türk Bilim Âlemi "Bilim ve Teknoloji Vakfı"nın vitrinine değil icraatının dürüst, objektif ve güvenilir olmasına bakmaktadır. Hiç şüpheniz olmasın! Âtide de ona bakacak ve gerekirse vitrini hakkındaki hükmünü de buna göre verecektir!

Nitekim "Kültür Bakanlığı Bilgi Çağı Ödülleri"nin 2. Seçici Kurulundaki 10 bilim adamı üyeden 7 si fevkalâde kıymetli bir bilim adamı olan bir üyemizi bütün objektif iknâ gayretlerime rağmen, özellikle, vitrinimizden biri olduğu için dışarlıyabilmiştir. Bunu nâzik ama kesin bir tavırla yaparken de ne Türkiye Gazetesinin 1,5 milyonluk tirajını ve ne de herhangi bir faktörü kāle almıştır! Buna mukābil aynı Kurulun 4 üyesi, toplantı sonrasında bana, "Bilim ve Teknoloji Vakfı"nın bu toplantıyla iyi bir imtihan vermiş olduğunu; Vakfın, peşinen endîşe etmiş oldukları gibi, cemaatçi bir zihniyetle değilde bilimselliğe yakışan, konsensüse (icma-i ümmet'e) saygılı objektif bir zihniyetle muharrik olduğuna artık inanabileceklerini ifâde etmişlerdir. ***Böyle bir kanaatin tesisinin ne kadar zor olduğunu bilen bilir; ve bu kanaatin Vakıf için değerini de anlayan anlar!***

"***Bilim ye Teknoloji Vakfı" benden sonra da eğer Türk Bilim Âlemi nezdinde rahmânî bir müessiriyet sâhibi olmayı hedef alacaksa muhakkak bugüne kadar kazanılmış olan itibârı aynı objektif ve vakur stratejiyle tezyîd, tahkim ve hıfz etmeyi bir nâmus meselesi olarak fehm-ü idrâk etmek mecbûriyetindedir.***

6. Dünkü telefon muhâveremizde "benîm, maaş ve titr uğruna, istenilen her türlü kalıba kolayca sokulabileceğim husûsundaki bir zannın" sağladığı nefsi-aldatan-bir-güven-duygusuyla muharrîsahak olduğu âşikâr olan beyân ve tebligātınızın bende uyandırmış olduğu kırgınlık ve infiale rağmen, ve ***talepkâr olduğunuz sürece,*** size karşı dostluğum ve muhabbetim bâkî kalacaktır: "*Hatâsız dost arayan dostsuz kalır* (Hz.Mevlânâ)! Bu yazım elinize geçtiği âna kadar size olan haklarımı da helâl ediyorum.

Ancak bu nifâkı alevlendiren nifâk, şikak, gıybet ve iğva ehline bu Dünya'da da Âhiret'de de haklarımı aslā helâl etmiyorum (meğer ki Cenâb-ı Peygamber s.a.v.'in şefaatine nâil olalar!). Ve bunları Vâhid-ül Kahhâr olan Cenâb-ı Hakk'a havâle ediyorum!

"*İnnallāhe ye'mürü bil adli vel ihsân*" âyetiyle müzeyyen ve bunu hıfz gücüyle de mücehhez olmanızı samîmiyetle niyâz eder, size kâmil şifâlar dilerim[12], azîz Kardeşim.

"***Ve kefâ billāhi, ve ni'me-l vekîl, ve ni'me-l mevlâ, ve ni'me-n nasîr***".

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

[12] Bu mektup yazıldığında Enver Ören, A.B.D.nde yapılmış olan bir böbrek nakli ameliyatından yurda yeni dönmüş bulunuyordu.

XX.

Üsküdar, l Şubat 1991

Sayın Dr.h.c. Enver Ören
Bilim Ve Teknoloji Vakfı
Yönetim Kurulu Başkanı

28 Şubat 1991 günü saat 18.00 i'tibâriyle:

1. Bilim ve Teknoloji Vakfı Genel Müdürlüğü görevinden,
2. Bilim ve Teknoloji Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliğinden,
3. Bilim ve Teknoloji Vakfı Mütevellîler Kurulu Üyeliğinden,
4. Bilim veTeknoloji Vakfı'nın "İnsan ve Kâinat" dergisi Akademik Kurul Üyeliğinden

istifâ etmiş ve binnetice "Bilim ve Teknoloji Vakfı" ile bütün ilişkilerimi kesmiş olacağımı işbu istifânâmemle bilginize arz eder; durumu: 1) Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, 2) Üsküdar Vergi Dairesi Müdürlüğü'ne, 3) Hocapaşa Vergi Dairesi Müdürlüğü'ne, 4.) Sosyal Sigortalar Kurumu'nun ilgili Müdürlüklerine, 5) Vakıflar Bankası Nûruosmaniye Şûbesi Müdürlüğü'ne, ve 6) Vakıflar Bankası Altûnîzâde Şûbesi Müdürlüğü'ne bildirmenizi ricâ ederim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

XXI.

Üsküdar, Cuma 9 Temmuz 1993

Muhterem Efendim,

TGRT'deki "Bilim ve Teknoloji" programımı izleyen bazı ebeveyn ve öğrencilerin telefonla benden bu yaz okuyabilecekleri bazı kitapları tavsiye etmemi ve tanıtmamı istemeleri üzerine, mezkûr program çerçevesi içinde, 17 popüler bilim kitabını tanıttığım bir bölüm hazırladım. Programlarımı merakla tâkib eden ortaokul ve lise düzeyindeki gençlerimizin istifâde edebilecekleri bu kitaplar arasında Prof.Dr. Ayhan Songar'ın ve Ümit Şimşek'in kitapları da vardı.

Bütün masrafları göz önünde tutulduğunda mâliyeti en azından 15 milyon liraya gelen bu bölümün yayını:

1. tanıttığım kitapların içinde zararlı bilgiler bulunabileceği(!)

2. müelliflerinin ve

3. yayınevlerinin isimlerinin zikredilmiş olmasının reklâma girdiği(!)

sebepleri ileri sürülerek Denetleme Kurulunca yasaklandı ve TGRT'nin bu kamu hizmeti engellendi.

Bu yasak:

1. Denetleme mekanizmasının temel ilkeleri açıkça ilân edilmemiş ve edilmemekte de ısrar edilen ve bu sebeple de koyacağı yasakların neler olabileceği yalnızca kendi vehimlerinde bulunan,

2. Kendisini bir çeşit Engizisyon Mahkemesi gibi ve lâyuhtî ve lâyüs'el telâkkıy eden,

3. TGRT dışında yaptırılan yapımlara yasak koyduğunda firma sâhiplerinin ısrar ve kavgası sonucu yasağından pekâlâ da rücu' edebilen

Denetleme Kurulu'nun, sabrımın bardağını taşıran son damlası oldu.

Bu kurul bir programda Prof.Dr. Fikret Kortel ile sohbet ederken 31 yaşında Nobel Fizik Ödülü'nü kazanmış olan Prof.Dr. Werner Heisenberg için ifâde ettiğim "Pek muhterem bir bilim adamıydı" ibâresinin çıkarılmasına ve Heisenberg'in muhterem olamıyacağına karar vermiştir.

Bu kurul Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Ahlâk Doçenti Mustafa Çağrıcı'nın bir sohbetimizde El Kındî'den İslâm Âlemi'ndeki ilk filozof ve büyük bir

kelâm âlimi olarak söz konusu etmesine de kızarak "İslâm'da felsefe yoktur" savıyla bu kısmı makaslayarak kuşa çevirmiştir.

Bu kurul Bilim Ahlâkı hakkında yaptığım bir açık oturumda Taküyyiddin'in Galata Rasathânesinin 1580'de topa tutularak yıktırılmasının Osmanlı Devletinde pozitif ilimlerin inkıta' ve tereddîsine yol açmış olduğunu ifâde ettiğimde bunun Osmanlı'ya ve olayın tahrikçisi Şeyhülislâm Kadızâde Ahmet Efendiye bühtân olabileceği vehmiyle, ve bu tarihî hâdiseyi sanki keenlemyekûn kılabilirmiş gibi, ifâdemi makaslamıştır.

"Yaratmak" Allāh'a mahsûstur. Bu kelimenin başka mânâda kullanılmamasını sohbetlerime başlamazdan önce îkaz etmeme rağmen herkesin yetişme tarzı farklı olduğundan bazı bilim adamları farkına varmadan bunu bizlerin tasvib etmediği başka anlamda da ifâde edebilmektedirler. Bu sözün stüdyoya dâvet ettiklerimiz tarafından yanlış kontekste kullanılmasının ise TGRT'yi aslā bağlamaması gerekir. Bilâkis, herkesin gözünde, bunu kullanmış olanın kendi hatâsını gösterir. Biz montajda eğer mümkünse zâten bunları çıkarıyoruz; ama öyle hâller oluyor ki çıkardığınız zaman sohbetin anlamı da kaybolup gidiyor. Böyle bir kısım, bizzarûre yerinde bırakıldığında kurul bunu makaslamış ve anlamın kaybolmasına sebep olmuştur; ama aynı kurul 3 gün önce Prof. Mahir Kaynak ile yapılmış bir röportajda bu zâtın TGRT muhâbirine "*Sivas olayları yapay olarak yaratılmıştır*" demesini nedense makaslamamıştır. Kendisini lâyuhtî ve lâyü'sel addeden kurulun bu çifte standardı ve kararlarındaki keyfîlik ve selâbetsizlik çok rahatsız edicidir.

Aynı kurulun Kaptan Cousteau'nun bir belgeselinde bu zâtın giydiği bermudanın dizlerinden dört parmak yukarıda olması karşısında bunun islâmî ölçülerde olup olmadığı ve bu pasajın makaslanıp makaslanmaması gerektiği husûsunda münâkaşa ettiği bir anda bu filme paralel olarak denetlenen bir amerikan filmindeki bazı pornografik sahnelerin farkına varılmadığı ve bu sahnelerin yayına sokulmasına sebep olunduğu ise pekçok kişinin diline pelesenk olmuş bulunmaktadır. Eğer bu son iddia doğru ise, bu çok vahimdir. Yok eğer bu, pornografik bölümün yayınlanmasından sonra uydurulmuş kılıfına uygun bir dedikodu ise, bu da TGRT'deki bir bölük personelin bu kurula hangi gözle bakıp kurulu nasıl tezyif ve alay konusu ettiğine ışık tutması bakımından ibret alınması gereken bir vakıadır.

Bu kurulun ***görgü ve bilgi noksanlığı*** kadar hükümlerindeki acemilik ve keyfiliğinin, bu hâdiseler TGRT dışında da şüyû bulmağa başladığı takdîrde, hepimizi çok müşkül ve çoğu sefer de savunması mümkün olmayan durumlara iteklemesinin kaçınılmaz olacağını şimdiden çok belirgin ve kesin bir tarzda idrâk etmek gerekir.

Ayrıca her Atatürk kelimesinin ve Atatürk ile ilgili her yer ve görüntünün ***bu kurul tarafından makaslanması*** da büyük dedikodulara sebep olmaktadır. Bunun gitgide TGRT dışına taşmasının müesseseye ve özellikle de size zarar vermesinden ciddî olarak endîşe ettiğime inanmanızı ricâ ederim. Bu husûsta tarafınızdan temkinli ve gerçekçi bir stratejinin icbâr edilmesi muhakkak ki çok isâbetli olacaktır. Lûtfen her işin sizin adınıza yapılmasının ya da öyle gösterilmeğe tevessül edilmesinin önü-

ne geçiniz; yâni kişilerin ***ENVER ÖREN kalkanı*** arkasına gizlenerek âtîdeki reperküsyonları bakımından sizin kesinlikle tasvib etmeyeceğiniz işleri irtikâb ve bunları size mal etmelerine manî olunuz.

Denetleme Kurulunun, eğer şimdiye kadar yapmamışsa, çok yakın bir zamanda Prof. Dr. Orhan Karmış hocaya dahi ambargo koymağa kalkışması ve hattâ, tıpkı Roma Katolik Kilisesinde carî olduğu gibi ***"Nihil Obstat"*** (Bir mahzuru yok) ve ***"Imprimatur"*** (Yayınlanabilir) statülerini de ihdâs etmek hevesiyle, "Orhan Karmış'ın TGRT'deki konuşmalarının metninin Önce bizim tasvibimizden geçmesi ve sonra bunların TGRT'de ***metne sâdık kalarak metinden okunması*** caizdir" diye fetvâ vermesi dahi mümkündür! Zira müsellemdir ki nefs-i levvâme mertebesinde bocalayanların en büyük illetlerinden biri de "hubb-i riyâset"dir.

Denetleme Kurulunun popüler ilmî kitap tanıtımıyla ilgili programımı yasaklaması üzerine Resul beye müracaat ettim. Bu yasağın saçmalığını açıklamağa çalıştım: 1. TRT radyo ve televizyonlarında, 2. TÜRKİYE Gazetesinin "Sanat-Kültür" köşesinde de ve ayrıca Ahmet Kabaklı'nın, Gürbüz Azak'ın, Prof.Dr. Ayhan Songar'ın, Prof.Dr. Mim Kemâl Öke'nin, daha eskiden de Ergun Göze'nin köşelerinde ve kezâ "İnsan ve Kâinat" dergisinde senelerdir kitap tanıtımı yapılmış ve yapılmakta olduğunu; 3. bu camiada kimsenin şimdiye kadar bunları reklâm olarak algılamadığını, binâenaleyh bu saçma karardan rücu' edilmesini söyledim. ***Resul bey Denetim Kurulunun işine karışmayacağını söyledi.***

Muhterem Efendim; çocukluğundanberi 1. kendini sürekli ve acımasız bir otokritikten geçirmeğe, 2. emânete hıyânet etmemeğe, 3. daima şuurla, adâlet ve ihsânla hizmet etmeğe programlanmış bir kimse olarak mezkûr 15 milyon TL masrafa mal olmuş olan programımın Denetleme Kurulu tarafından yasaklanmış olmasının başkalarına telkin edebileceği bu prensiplere muhalif görüntü beni tasavvurun fevkinde müteessir ve müteellim etmiştir.

Herhangi bir kimsenin Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre'nin mal, mansıb, şöhret, refah uğruna tesbih böceği gibi yuvarlanıp dürülebileceğini, istenilen kalıba dökülebileceğini ve robotlaştırılabileceğini sanması külliyen muhâldir: ***bugüne kadar terâküm etmiş olan bilgi ve deneyimim bellidir; bu yaştan sonra bunlardan, birilerinin olmasını istediği gibi değil, fakat ancak <u>olduğu gibi</u> istifâde edilebilir.***

Onun için, sizden, Allāh lillâh aşkına: 1) bendenizi görgü, iz'an, fehâmet, temyiz ve akıl yoksunu, dünya görüşü ise elma kurdununkini aşamıyan, nefs-i levvâmesinin gulyabânîleştirdiği vehim ve hayâlini tek gerçek sanan kimselerin muhâtabı olmaktan kurtarmanızı, ve **2)** Şubat 1992'de vâkî "beni danışman olarak istihdâm etmek istediğinizi" bildirdiğiniz ... konuşmamız çerçevesinde benden gene ***danışman*** olarak yararlanmanızı istirham ediyorum.
.....

Cenâb-ı Hakk'dan: **1)** sa'yinizin meşkûr olmasını; **2)** ümidinizin münkesir olmamasını; 3) paranızın yetkilerini aşan sorumsuzlar, ya da yetkisi olduğu hâlde yet-

kilerini kullanamıyan âciz ve iz'ansızların eliyle çarçur edilmemesini; **4)** yaptıkları her beceriksizliği size fatura edenlerin tasallutundan sizi korumasını, ve 5) belki ittikā sâhibi ama ***kesinlikle görgü ve idrâk yoksunu acemi heveskârların elinde TGRT'nin gitgide etkinliği olmayan marjinal bir "cemaat televizyonu" derekesine düşürülmesine müsaade etmemesini*** de samimiyetle niyaz ediyorum.

Muhterem Efendim; size bu mektubu yazmak husûsunda en az iki hafta düşündüm. Sonunda bunu, her şeye rağmen, ***medenî cesaretle*** kaleme almamın size karşı bir ***birâderâne borç*** olduğuna karar verdim...

Hörmet ve muhabbetlerimi te'yid ederek bilginize arz ediyorum.

...

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

XXII.

*TRGT'den ittikā sâhibi bir din kardeşim olan Râgıb Karadayı ile mezhebler konusunda yaptığım bir tartışma bana, yaklaşık otuz yıllık bir inceleme ve bilgi birikimimin sonuçlarını kısa bir özet hâlinde kaleme alma şevkini vermişti. Bunu da o kardeşime ithâf ettimdi. O da bunu gitmiş, **Türkiye Gazetesi'**nin meşhûr orta sayfasında "Bir Bilene Soralım" köşesinde Ali Güler takma adıyla yazılar yazan Mehmet Ali Demirbaş'a vermiş. Bu zât ise 11-14 Kasım 1992 târihleri arasında dört gün üst üste köşesinde, kimliğimi açıklamadan, aleyhime fevkalâde ağır dört yazı döşendi. Aşağıdaki yazım onun hakîkû ismine postaladığım ve **İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı** kitabımda aynen yayınladığım mektuptur.*

* * *

"*Sünnî Mezhebler ve Kur'ân'a Göre Aklın Önemi*" başlıklı, 29 Eylül 1992 târihini taşıyan, henüz bir yerde yayınlanmamış olan incelemem gündelik bir gazetenin[13] yazarlarından[14] bir din kardeşimin eline geçmiş; ve bir hayli sinirlenmiş olacak ki bunu tenkid eden, üstüste 4 yazı yazmak gereğini duymuş. Yazıları 11 ilâ 14 Kasım 1992 târihleri arasında yayınlandı.

Söz konusu incelememde ben önce Âl-i İmrân sûresinin 7. âyetine dayanarak muhkem ve müteşâbih âyetler arasındaki farka değinmiş; sonra 12 Kur'ân âyetine, 3 hadîs-i şerife ve Hz. Alî'nin de 9 "hikmetli beyân"ına dayanarak İslâm'da akla verilen önemi vurgulamış ve bu öncüllerden hareket ederek de, insanın ittikā endîşesiyle dahi aklını kullanmak farzından kaçamayacağı sonucunu istidlâlen istihrac etmiştim.

Mezheb kelimesinin lûgat anlamını takdîm ettikten sonra İslâm'da mezheblerin zuhuruna yol açan sebeplere değinmiş ve 4 büyük sünnî fıkıh mezhebinin ortak îtikâdının 10 maddede ifâdesini bulduğuna dikkati çekmiştim. Mezheb imâmlarının her birinin bütün hadîsler arasından özenle seçtikleri bir grup hadîsi "mesned" olarak aldıklarını belirtmiş; uyguladıkları metodolojiler arasındaki farkları ayrıntılarıyla takdîm etmiş ve bu fıkhî mezheblerde hepsi de birer âbidevî din âlimi olan imâmların hüküm çıkarma için yararlanmayı gerekli gördükleri deliller husûsunda icmâ edememiş oldukları olgusuna da dikkati çekmiştim.

Sünnî îtikadî mezheplerden Eş'arîlik ile Mâtürîdîlik üzerinde durarak bunların müelliflerinin, 4 büyük sünnî fıkhî mezheb imâmının müteşâbih âyetlerin te'viline kalkışmamak husûsunda göstermiş oldukları büyük temkinin aksine, müteşâbih âyetlerin te'viline girmiş olduklarını; Allāh'ın Zâtı, Sıfatları, Ef'ali ve Âsarı hakkında fikir üretmiş olduklarını; ve biribirlerinden de pek çok noktada ihtilâfa düştüklerini belirtmiş; Eş'arî ile Mâtürîdî'nin ortaya koydukları bu doktrinleri vasat düzeydeki bir müslümanın kavramasının da temyiz etmesinin de mümkün olmadığını vurgulamış;

---

[13] Türkiye gazetesi.

[14] Türkiye gazetesinin meşhûr orta sayfasında "Bir Bilene Soralım" köşesinde müstear "*Ali Güler*" adıyla yazılar yazan ***Mehmet Ali Demirbaş***.

bunların Kur'ân ve Sünnet'te açık ifâdesini bulmuş olan îtikâdî umdelerinin üstüne (yâni Âmentü'ye) eklenmesi gerekli îtikâdlar olarak algılanmasının yanlışlığına değinmiş; bu mezheblerin Allāh'ın Zâtı, Sıfatları, Ef ali ve Âsarı'nı açıklamak gâyesini güden iki spekülatif felsefî sistem ve bu kapsamda da Eş'arî ile Mâtürîdî'nin İslâm âleminde zuhur etmiş metafizikçi filozofların en büyüklerinden olduklarını ifâde etmiştim.

Bundan sonra Ehl-i Sünnet Fıkhı'nın epistemolojik statüsünü ve epistemik değerini incelemiş; ve bilhassa ictihâdın Kur'ân nassları ile ve sonra da Sünnet ile çelişmemesi gerektiğine işâret etmiş; hadîsler aracılığıyla yapılan bir istihrâcın Kur'ân nasslarıyla çelişik olmasının, râvîleri kimler olursa olsun, bu hadîslerin: 1) ya sahih olmadığına, 2) ya da lâfızlarının işâret ettikleri mânâların yanlış yorumlanmış olduğuna delâlet etmesinin zorunlu olduğuna dikkati çekmiş; bu münâsebetle mezheblerin ortak îtikadları arasında zikredilen "*Sahâbe arasında kerem ve adâlet cihetiyle hiç bir fark yoktur; hepsi de âdil ve hepsi de Sahâbe-i Kirâmdır*" şeklindeki ictihâdlarının hem Kur'ân nasslarıyla ve hem de gene kendilerinin: "*Sahâbe'nin en ulular Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Alî (r.a.)'dır*" ve "*Sıffeyn savaşında haklı olan taraf Hz. Alî'dir*" şeklindeki ictihâdlarıyla çelişmekte olduğunu ispat etmiştim.

Bundan sonra İslâm âlemi'nde zuhur etmiş ve İslâm Akaidine ek bir takım akāid ile temâyüz etmiş ve etmekte olan ve özellikle de sünnî mezhebler ile onların muhterem imâmlarını lâ-yuhtî ve lâ-yüs'el göstermek husûsunda cidâlleşen marjinal bir fırkaya dikkati çekmiş; ve adına ***Mezhebiyyûn Fırkası*** dediğim *bu fırkanın ek akâidinin* ise, kısaca:

- İctihâd devri geçmiş; ictihâd kapısı kapanmıştır.

- Âlim olsun, câhil olsun herkes Hanefî, Şafiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheblerinden birini taklîd etmekle mükelleftir.

- Bu dört mezhebden birini taklîd etmeyen mezhebsiz, mülhid, reformcu ve kâfirdir.

- Bu mezheblerin imâmlarına hatâ, kusur isnâd etmek günahtır. Onlardan hatâ sudûr etmemiştir ve hepsi de ictihâdlarında isâbet etmişlerdir!

- Hadîs kitaplarını okumak câiz değildir. Hadîs kitapların hadîs nakletmek için hadîs âlimlerinden icâzet almış olmak lâzımdır.

- Kur'ân'ı tercümesinden okumak caiz değildir.

- Din ancak fıkıh kitaplarından öğrenilir.

şeklinde özetlenebileceğine dikkati çekmiş; bunların Cenâb-ı Peygamber (s.a.)'in pekçok hadîsiyle ne denli çelişmekte olduğunu da gözler önüne sermiştim.

Son olarak da "ictihâd kapısının kapanmış" olduğuna dair inancın İslâm'ın dinamizmine nasıl sekte vurmuş olduğuna işâret ederek bu boşluğu lâik devletin, çoğu zaman da Kur'ân'a ve Sünnet'e uymayan ve müslümanlarm vicdânında derin yaralar açan, ***lâik ictihâdlarla*** doldurmakta olduğuna dikkati çekmiş; bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkan durumların çağdaş hayata yansımasıyla Kur'ân'a ve Sünnet'e uygun islâmî ictihâdlara bugün her zamankinden daha da çok ihtiyaç duyulduğunu vurgulamış ve örnek olarak da:

- Gen Mühendisliği'nin mubah olup olmadığı, mubah ise sınırlarının ne olması gerektiği,
- Rahim dışı döllenmenin şartları ve sınırları,
- Organ naklinin şartları ve sınırları,
- Faizsiz bankacılık adı altında ortaya çıkan müesseselerin Kur'ân ve Sünnet'e uygun olup olmadıkları,
- Uzun süren uzay yolculuğunda namaz ve orucun nasıl edâ edileceği

husûslarında âcilen ictihâd edilmesi gerektiğini belirtmiştim.

Yazarın 11 Kasım 1992 Târihli Yazısına Cevap

Yazar söz konusu incelememi tenkid eden 4 yazısına da "İctihâd Tellâllığı" başlığını koymuştur. İstanbul ağzında tellâl diye kullanılan ve delâlet'den ism-i mübalâğa olarak türetilmiş olan dellâl kelimesinin lûgat mânâsı: 1) bir şeyin satılacağını veyâ bir ilânı ya da bir tenbihi çarşı ve pazar yerlerinde yüksek sesle herkese duyuran kimse, münâdî; ya da 2) emlâk, akar ve hayvan vesaire satışında satıcı ile müşteri arasında vâsıta olup pazarlığı kestiren kimse yâni komisyoncu"dur. Tellâllık kelimesi lûgat mânâsında zuhur eden bir mânâ kaymasıyla meselâ "felâket tellâllığı" deyiminde olduğu gibi pejoratif (aşağılayıcı) bir nüansla da kullanılmaktadır. Yazar tarafından îcad edilmiş bir terim olan "İctihâd Tellâllığı" deyimi tellâl kelimesinin lûgat mânâsına uymamaktadır. Zira ortada alıp satılan bir meta olmadığı gibi alıcı ile satıcı arasında bir komisyonculuk da söz konusu değildir; çarşı ve pazar yerlerinde yüksek sesle bir şeyin ilânı ya da tenbihi de yapılıyor değildir. (Söz konusu incelemem hiç bir yerde yayınlanmadığı gibi yalnızca 30-35 kişiye dağıtılmış bulunmaktadır). Bu i'tibârla, "İctihâd Tellâllığı" başlığı "felâket tellâllığı" deyiminin pejoratif medlûlünü hatırlatmağa yarayan ve yazarın bu konudaki inancının kendisinde tevlîd ettiği hâlet-i rûhiyeyi de ehlinin teşhis etmesi için isâbetli bir delil olmuştur, denilebilir.

Yazar 11.11.1992 tarihli yazısının "*Muhkem Âyet-i Kerîmeler*" paragrafında ezcümle:

> "Yazar, muhkem âyetleri herkesin kolayca anlayabileceğini bildiriyor. Bir âyetin muhkem olup olmadığını da ancak ehli olan, ilmi olan anlar. Bir imâm, bayram hutbesinde, (Kevser sûresinde "Kurban kes" emri açıktır. Herkesin kurban kesmesi farzdır) demişti. Hâlbuki kurban kesmeye hiç bir âlim farz dememiştir. İmâm-ı A'zam hazretleri "Vâcib", diğer üç imâm "Sünnet" olarak bildirmiştir. Sonra herkesin mi kurban kesmesi lâzım, yoksa belli bir zenginliği olanın mı? Bunları da âyet-i kerîmeden anlamamız mümkün değildir. Yazar (Ben anlarım) diyorsa, buyursun söylesin! Namazların nasıl kılınacağını Kur'ân-ı Kerîmden anlayamadım. Bunu açıklamalıdır!"

demektedir.

İncelememde *aklın önemini* vurgulayan 12 muhkem âyetin mealini takdîm etmiştim. Bunlardan beşi şöyle idi:

- Bilin ki Allāh arza ölümünden sonra hayat verir; Biz âyetlerimizi (İlâhî Kudretimize delîl olan harikulâde olguları) *aklınızla kavrayasınız* diye sizlere apaçık beyân etmekteyiz. (LVII/17).

- Kâfirler kelâmın mânâsını anlamayıp ondan yalnızca bir ses algılayan hayvanlar gibidir. Onlar sağır, dilsiz ve kördürler ve (bu yüzden de) onlar *akledip anlayamazlar*. (II/172).

- Şüphe yok ki Biz O'nu, *akledip anlayasınız* diye Arapça Kur'ân olarak indirdik. (XII/2).

- Şüphe yok ki Biz O'nu, *akledip anlayasınız* diye Arapça Kur'ân olarak tertip ettik. (XLIII/2).

- Şüphe yok ki Biz O'nu (Kur'ân'ı), *anlayıp üzerinde düşünsünler* diye, Senin kendi lisânınla (yâni Kur'ân'ı Arapça olarak indirmek sûretiyle) kolaylaştırdık. (XLIV/58).

Bu âyetlere göre Cenâb-ı Hak, Kur'ân'ı, insanlar: 1) *akledip anlasınlar*, 2*) anlayıp üzerinde düşünsünler*, 3) *âyetlerini akıllarıyla kavrasınlar* diye Arapça inzâl etmiş, Cenâb-ı Peygamber'in lisânıyla kolaylaştırmıştır. Buna göre: 1) Kur'ân'ı akledip anlamak, 2) anlayıp üzerinde düşünmek, ve 3) âyetlerini akılla kavramak Allāh'ın Kur'ân'da açık ifâdesini bulan emirleridir.

Pekiyi, bu emre ittibâ edemeyenler kimlerdir? Bunlar: l) ya akl-ı baliğ olmamış olanlar, 2) ya akıl bakımından reşid sayılmayanlar, 3) ya aklını yitirmiş olanlar, 4) ya aklını kendi iradesiyle ta'tîl edip hadım edenler, 5) ya da (II/172)'ye göre kâfirlerdir.

"Muhkem âyet", lûgat mânâsıyla, "hüküm ifâde eden âyet" demektir. Bunun anlaşılması için (XIV/52, XXXVIII/29, XXXIX/17-18 ve 21) âyetlerinde ifâdesini bulduğu gibi, *akıllarını isâbetle ve dirayetle kullanabilenlerin (ûlü-l elbâb'ın) ve akıl*

sâhipleri'nin akıllarının kendilerine bahşettiği sağduyu yeterlidir. Ama aklını iradî olarak ta'tîl ve hadım edenler için bir âyetin muhkem mi, müteşâbih mi olduğunu dahi fehm ve temyiz etmek de, buna kādir kimselerin bulunabileceğini idrâk etmek de herhalde çok zor olsa gerektir.

Yazarın "kurban kesme" ile ilgili olarak serdetttiği mütâleaya gelince: "Kurbanı kimlerin kesmesi gerektiği ya da namazların nasıl kılınacağının Kur'ân'da bulunup bulunmadığı" husûsları, bir âyetin muhkem mi müteşâbih mi olduğunu beyân etmekle hiç bir alâkası olmayan, tarafımdan da aslā ifâde edilmemiş ve yazarın okurlarına beni sanki Sünnet'i reddeden biri imişim gibi takdîm ve telmih etmek istediği intibaını uyandıran bir iddiadır.

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa (ki İnşâallāh öyledir), bilmelidir ki bu kavram kargaşası ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir.*****

Kaldı ki Kevser Süresindeki kurban kesme emri (CVIII/2) ikinci şahıs emir sîgasıyla verilmiş olduğundan yalnızca Cenâb-ı Peygamber için geçerli olan bir farza işâret etmektedir. Kur'ân'da kurban ile ilgili diğer (XXII/33-37) ile (V/2, 27, 95 ve 97) âyetlerinde de bütün müslümanlann kurban kesmeleri gerektiğine dair bir emir bulunmamaktadır. Bu bakımdan mezheb imâmlarının da kurban kesmeyi farz olarak kabûl etmemiş olmaları çok doğaldır; kurbanın vâcib mi yoksa sünnet mi sayılması gerektiği ise yalnızca füru'a taallûk eden bir husûstur.

Yazar 11.11.1992 tarihli yazısının "*Hadîs-i Şeriflerin Te'vîli*" başlıklı paragrafında ezcümle:

> "Yalnız âyet-i kerîmeler değil, hadîs-i şerifleri de bizim gibilerin anlaması mümkün değildir. Hattâ âlimlerin sözlerini bile anlamak için ilim lâzımdır. Yazar Hazret-i Alî'nin *Akıl ve îman ikiz kardeştir ki Allāh, birini öteki olmadan kabûl etmez* buyurduğunu yazıyor. Yazara soruyoruz: İmansız profesörler, Japon fen adamları akılsız mıdır? Hazret-i Alî'nin sözü ve te'vil edilmezse açıkça anlaşılan ma'nâsı budur. Makālesini, imansız Prof.lar okuyunca, gülmüşlerdir. Şu hâlde Hazret-i Alî'nin sözünü bile açıklamak gerekiyor. Âyet ve hadîsler te'vil edilmez, olduğu gibi anlaşılacağını zannedip rastgele alınırsa, böyle hilkat garibeleri ortaya çıkar. Yazar, din imâmlarının, doktrinlerine mu'teber bütün hadîsleri almadıklarını bildiriyor. Mu'teber hadîsleri almamak, imâmlara iftirâ olup Haşr sûresinin Peygamber size neyi verdiyse onu alın mealindeki yedinci âyet-i kerîmesine de aykırıdır. Sahîh görmediklerini alması elbette doğru olmaz. Müctehid imâmların da, doktrinlerine sahîh olarak görmedikleri hadîsleri almamaları normaldir. Bir müctehide göre mu'teber, sahîh bir hadîs, başka bir müctehide göre, sahîh olmayabilir. Sahîh görmediği hadîsi almadığı için *İmâmlar, ba'zı mu'teber hadîsleri almamıştır* demek iftirâ olmaz mı?"

demektedir.

İncelememde Hz. Alî'nin sözü: "*Akıl ve îman ikiz kardeşlerdir ki Allāh , birini öteki olmadan kabûl etmez*" şeklinde yâni yazarın alıntısından farklı olarak geçmektedir. Bu belki küçük bir farktır ama yazarın, alıntılar husûsunda, nefsinin kendine emrettiği tadilâta manî olamayacak bir hâlete sâhip olduğunu göstermesi bakımından da ilgi çekicidir. Nitekim ileride bu hâletin dramatik ve tâdilât kategorisinden çıkıp düpedüz tahrîfat kategorisine giren diğer başka tezâhürleri ile de karşılaşacağız.

Yazarın "İmansız profesörler, Japon fen adamları akılsız mıdır? Hazret-i Alî'nin sözü ve te'vil edilmezse anlaşılan ma'nâ budur" şeklindeki başı-sonu (yâni öncülleri, orta terimi ve sonucu) belirgin olmayan muhakeme müsveddesi beni acı acı düşündürdü.

Bir kere burada te'vil kelimesi de bilgisizlikten ötürü fevkalâde isâbetsiz olarak kullanılmıştır. Te'vil kelimesinin bugünkü lûgat mânâsı "sözü çevirme, söze ayrı mânâ vermeğe kalkışma"dır; ve görüldüğü gibi pejoratif olarak kullanılmaktadır. Kelimenin etimolojik mânâsı ise yalnızca *âyetlere hasdır* ve "*bir âyetin delâlet ettiği mânâyı Cenâb-ı Hakk'ın indindeki mahfuz mânâsında aramak*" demektir.

Hz. Alî'nin bu hikmetli sözünün yazar tarafından fehm ve idrâk edilememiş ve ille de te'vil edilmesi gerektiğinin müdafaa edilmiş olması gerçekten de hayret vericidir. İmansız profesörler ve Japon fen adamları akıllarını ta'tîl ve hadım edenler zümresinden olmadıklarından gayet tabiîdir ki akılsız değildirler. Ama Hz. Alî'nin hikmetli sözüne göre: bunların akılları, ne kadar üstün olursa olsun, ikiz kardeşleri olan îmâna kavuşmadıkça Allāh 'ın indinde makbûl değildirler. Kezâ îmân sâhibi kimselerin îmânları da, ikiz kardeşleri olan akla kavuşmadıkça Allāh indinde makbûl değildir. Bu bir te'vil değildir; Hz. Alî'nin bu sözünü anlamakta güçlük çeken birine yardımcı olmak ve bu sözü herkes gibi anlamasını sağlamak üzere kendisine takdîm edilen bir izahtır, o kadar!

Benim "din imâmlarının, doktrinlerine mu'teber bütün hadîsleri almadığımı bildirdiğim" en azından doğru değildir. Yazar bu iddiada bulunduktan sonra "Muhaddisler, hadîs kitaplarına kendi prensiplerine uymayan hadîsleri almamışlardır" diyerek kendi kendini zâten mantık yönünden bilinçsiz bir şekilde nakzetmektedir; ve ne yazıktır ki bunun dahi farkında değildir, ben ise mezheb imâmlarının "*her biri(nin) mesned olarak bütün hadîsleri değil de bütün hadîsler arasından özenle seçtiği bir grup hadîsi göz önünde tutmuş*" olduğunu ifâde ettim. Yazar bununla da kalmamış ve sanki benim incelememden bir alıntıyı takdîm ediyormuş gibi, vicdanı hiç sızlamadan: "Sahîh görmediği hadîsi almadığı için (*İmamlar, ba'zı mu'teber hadîsleri almamıştır*) demek iftirâ olmaz mı?" demeyi vicdânına fütursuzca sığdırabilmişti!

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa (ki İnşâallāh öyledir), bilmelidir***

ki bu kavram kargaşası ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir**

Yazarın: "Yalnız âyet-i kerîmeler değil, hadîs-i şerifleri de bizim gibilerin anlaması mümkün değildir" şeklindeki beyânının tevâzu'a dayalı bir aczin ifâdesi mi, yoksa yazarın telâkkisine göre bu konuda "herkes için carî olan temel bir imkânsızlık" bulunduğuna dair şahsî bir iddianın îlânı mı olduğu açıkça anlaşılmamaktadır. Ancak âşikâr olan bir şey varsa o da, hangi niyetle dercedilmiş olursa olsun, yazarın bu beyânının bizzat Hz. Peygamber'in bazı hadîslerinin muhtevâsıyla çelişmekte olduğudur. Bu hadîsler Süyûtî'nin Câmi'-as Sagîr isimli hadîs kitabından alınmıştır:

- Benim bir sözümü duydunuz mu, benim söylediğimi bildirerek size bir söz söylediler mi, o sözü gönlünüz tasdik ederse; o söz kalbinizi yumuşatırsa; o sözü kendinize yakın bulur benimserseniz; bilin ki o söze ben sizden de yakınım. Fakat size bir sözüm söylenince, gönlünüz o sözü inkâr ederse; ve o söz içinizde bir beğenmezlik, bir nefret duygusu uyarırsa; o sözü kendinizden uzak bulursanız; bilin ki o söze ben sizden de daha uzağım.

- Sözümü Kur'ân ile karşılaştırın. Kur'ân'a uyarsa o söz benimdir, benden rivâyet edilmiştir, ben söylemişimdir o sözü.

- Sizlere sözler söylüyorum. Söylediğim yerde bulunanlar, o sözü bulunmayanlara söylesinler.

- Allāh vechini nûrlandırsın o kimsenin ki Biz'den bir söz duyar da bildirir...

Bu 4 hadîs her mü'minin Peygamberin hadîslerine karşı vecîbelerini ve ittihâz etmekle mükellef olduğu tutumun sınırlarını açıkça bildirmektedir. Ne diyeyim? Bunları anlayan anlar! Anlayamayanın da Allāh , İnşâallāh idrâkini genişletir. Âmin!

Yazar 11.11.1992 tarihli yazısının "Farklı İctihâd Rahmettir" başlıklı paragrafında ezcümle:

> "Mezheb imâmları birbirini aslā kötülememiş, tenkid bile etmemiştir. Farklı ictihâdda bulunmak öteki müctehidi tenkid etmek değildir. İmâm-ı Şafiî hazretleri, İmâm-ı A'zam hazretlerinden çok farklı ictihâdlarda bulunduğu hâlde onu aslā kötülememiş, tenkîd etmemiştir.
>
> Filozof kelime mânâsı olarak değil, şimdiye kadar kullanılan mânâsına göre, rastgele görüşleri olan îmansız kimselere deniyor. İmâm-ı Gazalî hazretleri bütün filozofların kâfir olduklarını eserlerinde açıklamıştır. (***El Munkız***).
>
> Filozoflar kâfir olduğuna göre, yazarın iki îmâma *Metafizikçi filozof* eserlerine de *Teorik felsefî sistem* demesi çok çirkindir."

demektedir.

Ben incelememde: "Bütün mezheb imamları biribirlerinden saygıyla bahsetmişlerse de, gerek *şahsî* metodolojileri yönünden gerekse şahsî bazı hükümlerinden dolayı biribirlerini tenkid etmekten de geri kalmamışlardır" dedim. Bu husûsu yansıtmakta olan pekçok târihî bilgi ve anekdot vardır. İşin yalnızca apolojetik yanıyla uğraştığı anlaşılan yazar ise beni her ne bahâsına olursa olsun töhmet altında bırakmak istediğine hükmettirecek şekilde ve sözlerimi sanki imâmların biribirlerini kötülemiş olduklarını söylemişim gibi yansıtarak tağyir ve tahrif etmekde maalesef gene beis görmemiştir.

Yazarın filozof ve felsefe hakkındaki genel kültürünün ise XI. yüzyılda stop etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Eğer filozof, kendisinin iddia ettiği gibi, "*rastgele görüşleri olan îmansız kimseler*"e has bir sıfat ise o zaman yazar Türkiye üniversitelerindeki, içlerinde İmâm Hatip Okulları ve İlâhiyat Fakülteleri mezunları da bulunan, Felsefe Bölümlerinin filozof öğretim üyelerinin hepsinin de, *ipsofacto*, "rastgele görüşleri olan îmansız kimseler" olduğuna da mı kāildir, acaba? Hadi diyelim ki yazar, bana söylemediğim şeyleri isnâd ederek kendini, okurlarının nezdinde, yüceltmek ve beni de tekfir etmek husûsunda, temkin ve teennîsini insafı ile birlikte nefsinin yemi yapmış; ama bir sürü müslüman bilim adamına neye bühtân etmektedir? Ne diyeyim? Hiç tanımadığı bu kimseleri de aynı tekfir kefesine koymakla taassubunun kendisini ne duruma düşürmekte olduğunu İnşâallāh günün birinde idrâk eder!

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa (ki İnşâallāh öyledir), bilmelidir ki bu kavram kargaşası ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir*****

Yazar ne yazık ki herhangi bir kitaptan alınmış bir bilginin her zaman ve her yerde geçerli olduğunu vehmetmektedir. Aklını ta'tîl çengeline asanlar bir bilgiyi kritik aklın eleğinden geçiremezler; hattâ bunun gerekliliğini dahi fehm ve idrâk edemezler. Onlar için, herhangi bir kaynaktan kendilerine erişen bir bilgi hâzâ ilim demektir. Bilgi birikiminin ilimle eşanlamlı olmadığını aslā idrâk edemezler. Oysa ilim yapmak için bilgileri sıkı bir kritikten geçirerek ayıklayabilen; bu bilgilerin geçerlilik sınırlarını temyiz edebilen; bunları göz önünde tutarak bu bilgileri, çelişkilere yol açmadan, diğer bilgilerle irtibatlandırabilen; ve bütün bunlardan da yeni ve tutarlı sonuçlar çıkarabilen bir kritik akıl gereklidir.

İmâm Gazâlî'nin "***El Munkızu min-ed Dalal***" isimli otobiyografisinde: "İşte, şimdi felsefenin ve felsefenin ulaştığı sonuçların hikâyesini dinle. Benim tesbitime göre felsefeciler birkaç sınıfa ayrıldığı gibi ilimleri de bazı kısımlara ayrılır. Fakat birçok sınıflara ayrılmakla birlikte aslında tüm feslefeciler küfür ve dinsizlik damgası taşırlar" dedikten sonra "İbn Sînâ ile Farâbî'nin aktarmalarından edindiğimiz kanaate göre Aristoteles felsefesi üç kısma ayrılır: bir kısmı küfrü gerektirir; bir kısmı bid'atçılığı gerektirir; üçüncü kısmı da var ki, hiç inkâr etmemek gerekir" demekte-

dir. (Abdülhalim Mahmud: ***El-Munkizu Mined Dalal ve Tasavvufî İncelemeler***; Kayıhan Yay. 1990; s. 136-141). Demek ki Gazâlî bile, kendisinden önceki ve zamanındaki filozoflar hakkında ittihâz etmiş olduğu bu katı tutumuna ve iddiasına rağmen, filozofların inkâr edilemeyecek bazı hakîkatlara ulaşabildiklerini teslim etmektedir.

Gazâlî'nin zamanında felsefeciler, gene kendi sınıflandırmasına göre: dehrîler, tabîatçılar ve ilâhiyatçılar diye üç kategoriye ayrılmaktaydı. Gazâlî'nin tanıdığı filozoflar ise Pitagoras, Sokrates, Platon, Aristoteles, İbn Sînâ, Fârâbî ve İhvân-ı Safa filozofları idi. Gazâlî yalnızca bunların kavl-ü ahvâline bakarak filozofların küfrüne ve dinsizliğine kāil olmuştur. Gazâlî lâyuhtî ve lâyüs'el midir, ya da bu iddiası muhkem bir âyet midir ki filozoflar hakkındaki sözü ebediyete kadar ve her filozof için geçerli olsun? Yazara bakılacak olursa Gazâlî'nin iddiası ebediyete kadar ve her filozof için geçerlidir. Bu apaçık bir cehâlet değilse en azından temkinsiz bir insafsızlıktır.

Ne garip bir tecellîdir ki İmâm Gazâlî'nin eserleri de Endülüs'de, felsefî unsurlar ihtivâ ettiği için, şehir meydanlarında yakılmıştır. (*Bk*. Nihat Keklik: ***Felsefe, Mukāyeseli Temel Bilgiler ve Kaynaklar***; Çağrı Yay. 1978, s. 53 ve 304).

İmâm Eş'arî de İmâm Mâtürîdî de örnek müslümanlar ve İslâm âleminde yetişen metafızikçi filozofların en büyüklerindendir. Ve şüphesiz ki her ikisi de İmâm-ı Gazâlî'nin filozoflar hakkındaki kısıtlı telâkkisine uymayan bilim adamlarıydı. Geliştirmiş oldukları spekülatif felsefî sistemler bugün dahi Metafizik'de büyük ağırlığı olan eserlerdir. Bunları bu türlü tavsif etmem ancak onların büyük değerlerini ilân eder; yazarın iddia ettiği gibi çirkin bir tarafı yoktur. Çirkin olan, yazarın filozof kelimesinin İmâm-ı Gazâlî'nin kullandığından başka bir mânâsı olup olmadığını tahkîk etmek zahmetine katlanmayacak kadar karamsar bir taassub içinde bulunması, ve beni okurları nezdinde töhmet altında bırakabilmesi için her yolu irtikâb etmekte olduğunu telkin edecek tarzda bir bîçarelik sergilemesidir.

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa (kî İnşâallāh öyledir), bilmelidir ki bu kavram kargaşası ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir*****

Yazarın 12 Kasım 1992 Tarihli Yazısına Cevap

Yazar 12.11.1992 tarihli yazısının "*Mezhebler Rahmettir*" başlıklı paragrafında:

> " Yazar, (Kıyamde elleri bağlamak Hanefî ve Hanbelî'yegöre sünnet, Mâlikî'ye göre ise elleri yana sallamak sünnettir. Bunların hangisi doğrudur?) diyor... Yazarın (Birbiriyle çelişen iki önermenin ikisi de doğru olmaz) sözü her ictihâd için geçerli değildir.

demektedir.

Derhâl belirteyim ki bu alıntılar benim incelememde bulunmayan ve yazarın bana hayâlinde atfettiği beyânlardır. Benim incelememdeki beyânım yalnızca:

> "Kıyamda erkeklerin ellerini, sağ el sol elin üzerinde olmak suretiyle göbek altında bulundurmaları: Hanefî ve Hanbelî mezheblerine göre sünnettir. Ama Mâliki mezhebine göre asıl sünnet olan, kadın olsun erkek olsun, ellerini bağlamak değil, yanlarına salmaktır.
>
> Acaba Hz. Peygamber kıyamda ellerini bağlıyor muydu, yoksa yana mı salıyordu? Hangi imâmı taklîd ederse etsin, mezhebler arasındaki bu gibi farklardan haberi olan bir müslümanın, bu konuda Hz. Peygamber'in nasıl davrandığını merak etmesi de, gerçeğin niçin bütün mezheblere yansımamış olduğunu sorması da çok doğaldır."

ve yazımın *Ehl-i Sünnet Fıkhı'nın Epîstemolojik Statüsü* bahsinde: "... müslümanların ictihâd etmelerine engel olununcaya kadar Ehl-i Sünnet Fıkhı(nın) hayat dolu gerçek bir aklî (rasyonel) ilim statüsüne sâhip olmuş" olduğuna işâret ettikten sonra *Ehl-i Sünnet Fıkhı'nın Epistemik Değeri* bahsinde de:

> " Her aklî ilim bir dizi temel kabûle dayanır. Bunlara, ilmin türüne göre, temel varsayımlar ya da aksiyomlar adı verilir. Bir kere, bu kabûllerin biribirleriyle çelişmemeleri elzemdir; çünkü: "Biribirleriyle çelişen iki öner+menin (kaziyenin) ikisi birden doğru olamaz."

demekteyim.

Yazarın kendi hayalhânesinde üretip de benden alıntılarmış süsü vererek takdîm ettiği sahte beyânlarla benim incelememdeki gerçek beyânların karşılaştırıldığında, yazarın benim beyânlarımı nefsinin dürtülerine uygun olarak nasıl da tahrif etmiş olduğunu adâlet ve iz'an sâhibi herkes teslim edecektir.

***** Yazar eğer bunu biliItizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa (ki İnşâallāh öyledir), bilmelidir ki bu kavram kargaşası ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir*****

Seytan'ın iğvasmdan ve ilkā edebileceği vesveselerden Zât'ına Hafîz ismini lâyık görmüş olan Allāh 'a sığınırım; ama insanın, bu adâletsiz tutumu ve bu ısrarlı tahrîfatı karşısında yazarın hüsnüniyetinden doğrusu kuşkuya düşesi geliyor!

Yazar gene 12.11.1992 tarihli yazısında "*Mezheb Farklılıkları*" başlıklı paragrafta:

> "Sıffîn savaşında da Eshâb-ı Kirâm'ın farklı ictihâdları sebebiyle iki müslüman ordu birbiriyle savaşmıştır. İsâbet eden taraf iki, yanılan taraf bir sevâb almıştır. Farklı ictihâdlarından dolayı Eshâb-ı Kirâma ve müctehidlere dil uzatılmaz. Mezheblerdeki farklı ictihâdlar da böyle rahmettir. Mezheblerdeki hükümlere yanlış gözüyle bakılmaz."

demektedir.

Muaviye, Hz. Ömer tarafından Şam'a vâlî tâyin edilmişti. Hz. Osman'ın şehâdetinde 20 yıllık Şam vâlisi idi. 24 Haziran 656'da Hz. Alî, Mescîdü-n Nebevî'de kendisine bey'at edilip de Emîrü-l Mü'minîn olduktan hemen sonra Hz. Osman zamanında adâletten sapmış, veyâ halka eziyet etmiş, ya da aşırı zenginleşmiş ve islâmî hayat tarzını terkederek debdebeli hayat süren vâliler arasında Muaviye'yi de azletti. Bunun üzerine Muaviye, Hz. Alî'ye isyân edip bey'at etmedi. Neticede biri Hz. Alî'ye diğeri ise Muaviye'ye tâbi' iki fırka Haziran-Temmuz 657'de Sıffeyn'de savaşmağa başladılar.

Cenâb-ı Hak, Kur'ân'da: "*Ey îmân edenler! Allāh 'a, Peygambere ve içinizden emir sâhibine itaat edin. Allāh 'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, bir şeyde ihtilâfa düştünüz müydü o husûsda Allāh'a ve Peygamber'e müracaat edin. Bu hem hayırlıdır ve hem de sonu pek güzeldir*." (IV/59) demektedir.

Cenâb-ı Peygamber (s.a.) de: "*Başınızdakilerden kim, size kötülük etmeyi, isyânda bulunmayı buyurursa itaat etmeyin ona*" diye buyurmaktadır.

Hangi ictihâd Kur'ân hükmünü askıya alabilir? Hangi ictihâd Peygamber-'in emrine karşı olabilir? Sıffeyn'de bir yanda Emîrü-l Mü'minîn'e itaat etmeyen, yukarıdaki âyet ve hadîsin hükümlerini kāle almayan bâgıy bir Şam fırkası; öte yanda da bu âyet ve hadîsi kāle almayan âsîleri te'dib etmekle görevli olan ve taşımakta olduğu Emîrü-l Mü'minîn sıfatı dolayısıyla bundan ictinâb ve tevakkıy etmesi de mümkün olmayan Emîrü-l Mü'minîn Hz. Alî'nin fırkası bulunuyor. Hangi akıl ve vicdân sâhibi bu âsî Şam fırkasını Kur'ân'ın ve hadîsin bu açık hükümlerine rağmen, ve ***Onlar'a apaçık muhâlif bir bahâne ile***, ictihâd paravanasının ardına gizlemeğe cür'et edebilir? Buna tevessül etmek apaçık dalâlet değil midir?

Diyelim ki Emîrü-l Mü'minîn Hz. Alî'ye karşı isyân ve savaş husûsunda Muaviye ictihâd etti! Bu ictihâd, kendisi yüzünden akıtılan bunca kana, çıkardığı ve İslâm âleminde tesiri bugüne kadar sürmüş olan azîm nifâka rağmen gene de rahmet olarak addedilmeli, öyle mi? Bunu sıkılmadan söyleyebilenlere Allāh insaf versin de Kur'ân'da emîre itaat husûsundaki âyet ile nifâk çıkaranların ahvâlini beyân eden âyetleri bir kere daha okuyup (II/171-172, XII/2, XIV/52, XX/54 ve 128, XXXVIII/29 ve 51, XXXIX/17-18 ve 21, XLIII/2, XLIV/58, LVII/17 âyetlerinin medlûlüne uygun bir biçimde) idrâk etmeğe hiç değilse asgarî bir gayret göstersinler!

Ayrıca, Cenâb-ı Peygamber'den rivâyet edilen bir hadîsde: "Ümmetim 73 fırkaya ayrılacaktır. Bunlardan yalnız bir tanesi fırka-i nâciyedir" denilmektedir. Bu durumda acaba Sıffeyn'de karşılaşan iki fırkadan hangisi fırka-i nâciye, hangisi fırka-i bâğıyedir?

Yazarın 13 Kasım 1992 Tarihli Yazısına Cevap

Yazarın 13 Kasım 1992 Tarihli yazısının "*Eshâb-ı Kirâmın Üstünlüğü*" başlıklı paragrafında:

> " İslâm âlimlerinin hepsi, Eshâb-ı Kirâmın hepsinin âdil olduğunu bildiriyor. Âdil, büyük günah işlemeyen, küçük günaha devam etmeyen, hasenâtı seyyiesinden çok olan kimsedir."

ve "*Hepsi Cennetliktir*" başlıklı paragrafında da:

> " Eshâb-ı Kirâmın hepsinin cennetlik olduğu âyet-i kerîme ile bildirilmişken, ba'zı sahâbîlere "hazret" demekten bile çekinmiştir."

demektedir.

Önce bir parantez açarak bazı terimlerin neye delâlet ettiğini tesbit etmeğe çalışalım. Arapça "sohbet", örfte eş-dost olmaya denir. "Sâhib" de eş-dost anlamına gelir. Sâhib kelimesinin cem'i "sahb" ve cem'ül cem'i de "ashâb"dır. Bunun bir de kurala uymayan ve bu münâsebetle de cem'i şazz denilen bir çoğul şekli daha vardır; o da "sahâbe"dir. Sahâbeden bir ferde de "sahâbî" denir.

Sahâbî diye mü'min olarak Cenâb-ı Peygamber (s.a.)'i hâl-i hayâtında iken görmüş ve mü'min olarak vefât etmiş kimseye denir. İslâm ulemâsı, bir kimsenin sahâbeden sayılması için, bundan başka şart aramamıştır; yâni sahâbî sayılmak için Cenâb-ı Peygamber (s.a.)'i görmek yeterlidir; O'nunla konuşmuş olmak gerekmez. Cenâb-ı Peygamber (s.a.)'i mü'min olmadan gören ama mü'min olduktan sonra görmemiş olan kimse sahâbeden sayılmaz. Sahâbeden olduğu hâlde dinden dönüp o hâlde ölenler de sahâbeden sayılmazlar.

İslâmiyette Sahâbe'yi Peygambere yakınlıkları bakımından derecelere ayırmışlardır. Bu sınıflandırmanın kriterleri ve yapısı hakkında bir ittifak tessüs etmediği için çeşitli sınıflandırmalar ileri sürülmüştür. Ama bunlardan çoğunun ittifâk ettikleri, sınıflandırmanın en alt kademesidir. Bu da Vedâ Haccında ya da daha sonra Hz. Peygamber'i görmüş olan çocuklardır. Rivâyetlere göre Hz. Peygamber'in vefâtında sahâbenin sayısı 100.000 (yüzbini) geçmekteydi. En çok sahâbî adının geçtiği kitap ise İbni Hâcer-i Askalânî'nin 11.783 (onbirbin yediyüz seksenüç) sahâbînin ismini tesbit ettiği ***Al İsâba*** isimli kitabıdır. Bunlardan da bazılarının sahâbeden olup olmadıkları husûsunda da ihtilâflar vardır.

Sahâbe'nin kimler olduğu böylece anlaşıldıktan sonra, mesele, Sahâbe-i Kirâm'ın kimler olduğunun teşhisidir. Kur'ân'da sahâbe için onlara Sahâbe ya da Sahâbe-i Kirâm diye hitabeden bir âyet yoktur. Bununla beraber pekçok âyette Sahâbeye ve derecelerine işâret vardır:

İman edenlerin, yurtlarından göçenlerin ve Allāh yolunda mallarıyla canlarıyla savaşanlann Allāh katında dereceleri pek büyüktür; murâda erenler de onlardır. Rabb'leri onları Kendi'sinden özel bir rahmetle, râzılığıyla ve tükenmez nîmetleri bulunan cennetlerle müjdeler. Orada ebedî kalırlar. Şüphe yok ki Allāh katında pek büyük bir mükâfat vardır. (IX/20-22)

Muhâcirler ve Ensâr'dan hicrette ve yardımda diğerlerinden önce gelenler ile *bunları hayr ve hasenâtta izleyenlere* gelince, Allāh onlardan râzî olmuştur, onlar da O'ndan râzî olmuşlardır; ve onlara altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Onlar orada ebedî kalırlar. İşte en büyük selâmet budur. (IX/100).

Ve ne oluyor ki mallarınızı Allāh yolunda harcamıyorsunuz? Oysa göklerin de yeryüzünün de mîrası Allāh'ındır; fetihden önce mallarını harcayan ve savaşanlarınız başkalarıyla bir tutulamaz. Onlar sonradan mallarını harcayan ve savaşanlardan derece i'tibâriyle daha yüksektir ve Allāh hepsine de en güzel mükâfatı (cenneti) vaad etmiştir. Ve Allāh ne yapıyorsanız hepsinden de haberdardır. (LVII/10).

Bu âyetlere gene Muhacirîn ve Ensârı tebcil ve ta'zîz eden VIII/72, IX/117, XXXIII/6 ve LIX/8-9 âyetlerini de ilâve edebiliriz.

Bu LVII/10 âyet-i kerîmesi münâsebetiyle merhum Elmalılı Hamdi Yazır, ***Hak Dîni Kur'ân Dili*** isimli tefsirinin 6. cild ve 4734/4735. sayfalarında, ilgi çekici bir açıklama vermektedir. Bunu bugünkü deyimleriyle aktaracak olursak:

İmâm Ahmed bin Hanbel, Hz. Enes'den, Hâlid bin Velîd ile Hz. Abdurrahmân bin Avf arasında geçen bir konuşmayı tahrîc etmiştir. Buna göre Hâlid, Hz. Abdurrahmân'a: "*Siz, bizim önümüzde olduğunuz (bizi sebkettiğiniz) günlerden ötürü bize üstünlük taslıyorsunuz*" demişti. Bu konuşma Cenâb-ı Peygambere intikāl ettirildiğinde Habîbullāh: "*Ashabımı benim için bırakın. Nefsim yed-i kudretinde olan Zât-ı Â'lâ'ya yemin ederim ki siz dağlar kadar altın infâk etseniz onların amellerine yetişemezsiniz*" buyurmuştu.

Hâlid bin Velîd'in Hudeybiye Anlaşması'ndan sonra ve Mekke'nin fethinden önce İslâm ile şereflenmiş olduğuna dikkati çeken merhûm Elmalılı bu hadîsin, LVII/10 âyetinde geçen "ülâike" ile işâret olunanların Hudeybiye Anlaşması'ndan önce infâk edenler olduğunu te'yid ettiğine; ve âyetteki "feth" kelimesinden murâdın da Mekke'nin fethi değil Hudeybiye'de nâzil olmuş olan Fetih Sûresi olduğuna hükmetmektedir.

Hâlid bin Velîd'in İslâm ile şereflenmiş olmasına ve Cenâb-ı Peygamberi hâl-i hayatında görmüş olmakla da bir sahâbî sayılmasına rağmen, onunla Hz. Abdurrahmân bin Avf arasında geçen mezkûr konuşma kendisine nakledildiğinde, Hz. Peygamber'in buna gösterdiği tepki Peygamber Efendimizin "Ashabım" dediği zevâtın Hudeybiye'den önce İslâm ile şereflenmiş, mallarını infâk etmiş ve cihâd etmiş olanlar olduğuna işâret etmektedir. Ve bunlar Kur'ân'da (VIII/72), (IX/20-22, 100,117), (XXXIII/6), (LVII/10) ve (LDC/8-9) âyetleriyle özel olarak övülmüş olan kimselerdir. Mekke'nin fethinden sonra müslüman olanlar hakkında, Ensâr ve Muhacirîn hakkında olduğu gibi, övgü dolu tek bir âyet dahi bulunmazken ***Mezhebiyyûn Fırkası*** mensûblarının hâlâ bunları da Ensâr ve Muhacirîn gibi aynı adâlet ve kerem düzeyinde ve Ashâb-ı Kirâm olarak vehmetmesi, yâni Cenâb-ı Hakk'ın bunlara vermediğini kendilerinin izâfe etmeğe kalkışmaları, aklın hadım edilip de vehim hükümrân kılındığı zaman ne garâbetlerin ortaya çıktığına işâret etmesi bakımından da ilgi çekicidir.

Bu delillere göre (IX/20-22), (IX/100) ve (LVII/10) âyetleri yalnızca Hudeybiye'den önce İslam ile şereflenmiş ve malları ile canlarını Allāh yoluna adamış olanlara en güzel mükâfat olan Cenneti açık bir şekilde müjdeleyip vaad etmektedir. İşte ancak bu zevât Ashâb-ı Kirâm sıfatına lâyıktır. Ve buna göre de Cenâb-ı Hakk diğer bütün müslümanların ve bu arada da sahâbîlerin (yâni Hz. Peygamber'in yukarıda izah edildiği vechile "*Ashâbım*" dediği zevâtın dışında kalan ve en önde gelenlerinden Hz. Peygamberi Vedâ haccında ya da ondan sonra görmüş olan müslüman çocuklara kadar olanların) Cennete girmelerini, DC/100 âyetinde işâret edildiği vechile, Hz. Peygamber'in "*Ashâbım*" dediği zevâtı hayır ve hasenatta izleme şartına bağlamıştır. Yâni diğer sahâbîlerin Cennete nâil olmaları yazarın ifâde ve iddia ettiği gibi hiç de otomatik değildir.

Hz. Peygamber'in "*Ashâbım*" dediği ve diğer sahâbîlere örnek olarak işâret ettiği bu Ashâb-ı Kirâm, hayır ve hasenatta kendilerini izleyen her müslümana (ve tabiî diğer sahâbîlere de) rehberdir ve keremleri de hepsininkinden üstündür. Cenâb-ı Peygamber'in "*Ashâbım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, doğru yolu bulmuş olursunuz*" diye tebcîl ettiği de işte bu Ashâb'dır, yoksa Hz. Peygamber'in vefatından kısa bir müddet önce, sırf anasının kucağında iken Resûlullāh'ı görmüş olduğu için veyâ başka sebeplerle sahabîden sayılan sabîler ve diğer sahâbîler değil! *Ashâb-ı Kirâm*'ın diğer sahâbîlere göre mertebe üstünlüğünü vurgulamak üzere, bunları gerekli ihtirâm ile anmak yâni isimlerinin başına Hazret kelimesini getirmek, isimlerinden sonra *Radıyallāhi Anh* demek isâbetlidir.

Son olarak, yazarın "Âdil, büyük günah işlemeyen, küçük günaha da devam etmeyen, hasenesi seyyiesinden çok olan kimsedir" şeklinde takdîm ettiği âdil târifine değinmek istiyorum.

Bir kimse büyük günah işlediğini de küçük günahlara devam ettiğini de saklayabilir; ayrıca hasenâtının seyyiesinden çok olduğunu belirtecek herhangi bir beşerî kıstas da mevcûd değildir. Adâleti, böylesine denetlenemeyebilen kıstaslara bağlarsak bir kimsenin âdil olduğuna objektif olarak nasıl hükmedebiliriz? Gerçekten de

Kur'ân'da adâletle ilgili meselâ II/282, IV/58 ve 135, V/8 ve 42, VII/29 ve 181, XVI/90, XXXVIII/26, LV/9, LVII/25 âyetlerine bir göz atıldığı zaman bunlarda mündemic adâlet kavramının *yazarın verdiği enfüsî tanımdan çok farklı olduğu* hemen sezilmektedir.

Âdil bir kimse, Kur'ân-ı Kerîm ve sevgili Peygamberimiz aracılığıyla tefhim edilmiş olduğu şekliyle, Allāh 'ın: 1) Kendisi için vaz ettiği hukuku, 2) Peygamberi için vaz ettiği hukuku ve 3) mahlûkatı için vaz ettiği hukuku: a) kollayıp gözeten, b) bu hukuklara riâyet eden, ve c) bunları izhâr eden kimsedir.

Yazar 13.11.1992 tarihli yazısının "*Çözüm Bekleyen Meseleler (!)*" başlıklı paragrafında ezcümle:

> "Yazara göre (Organ nakli, faizsiz bankacılık, ay yolculuğunda namaz ve oruç) meseleleri için ictihâda lûzum vardır. Hâlbuki bu mes'eleler, hadîs-i şeriflerle bildirilmiş ve âlimlerimizce açıklanmıştır. Faizsiz bankacılık mes'elesi hakkında âlimlerimiz, binlerce kitap yazmışlar, teferruatlı şekilde açıklamışlardır. Yazar bunu bilmiyorsa, İslâm âlimlerinin ve dinimizin ne suçu olur?
>
> Seferîlikte namazın nasıl kılınacağı, orucun nasıl tutulacağı da âlimler tarafından bildirilmiştir. En eski kitaplarda vardır. Altı ay gündüz ve altı ay gece olan memleketlerde ve yatsı ve sabah namazının vakti girmeyen yerlerde bu ibâdetlerin nasıl yapılacağı açıklanmıştır."

denilmektedir.

Yazarın alıntı yaparken burada da, metne sâdık kalması gerektiğini fehm ve temyiz etmeksizin, alıntısını benim ifâdemin aynısını vererek değil de kendi nefsinin kendine dikte ettirdiği şekilde yapma alışkanlığının depreşmiş olduğu esefle gözlenmektedir. Benim incelememde takdîm ettiğim metin ise aynen şöyledir:

- Gen Mühendisliği'nin mubah olup olmadığı, mubah ise sınırlarının ne olması gerektiği husûsunda bir ictihâd gereklidir.
- Rahim dışı döllenmenin şartları ve sınırları hakkında bir ictihâd gereklidir.
- Organ naklinin şartları ve sınırları hakkında bir ictihâd gereklidir.
- Faizsiz bankacılık adı altında ortaya çıkan müesseselerin Kur'ân'a ve Sünnet'e uygun olup olmadıkları hakkında bir ictihâd gereklidir.
- Uzun süren uzay yolculuğunda namaz ve orucun nasıl edâ edileceğine dair bir ictihâd gereklidir.

Yazarın "uzun süren uzay yolculuğu"nu "ay yolculuğu" olarak algılaması bana garip gelmedi; çünkü bu meselelerin künhüne vâkıf olması mümkün görünmüyor. Yalnız yazarın beyân ettiği vechile Cenâb-ı Peygamber'in organ nakli, faizsiz bankacılık ve ay yolculuğu ile ilgili meseleleri açıklayan hadîslerini acaba nerede bulabilirim? Lütfederlerse pek memnun olacağım!

Faizsiz bankacılık meselesinde âlimlerin yazdıkları, faiz konusunda ittikā sâhibi hassas müslümanları maalesef hiç tatmîn etmemektedir. Bu husûsda muhakkak islâmî dört başı mâmur bir ictihâd gereklidir. Yazarın: "*Yazar bunu bilmiyorsa İslâm âlimlerinin ve dinimizin suçu ne?*" şeklindeki sorusunun sanki ben İslâm âlimlerini ve dinimizi töhmet altında bırakıp suçlamışım gibi bir edâsı olması kendisi için azîm bir nâkısadır. Çünkü bu husûsda hâşâ ne bir kimseye bühtân ettim ya da etmeyi aklımdan geçirdim, ve ne de dinimizi suçladım.

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa (ki İnşâallāh öyledir), bilmelidir ki bu kavram kargaşası ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir*****

Seferîlikte namazın nasıl kılınıp nasıl oruç tutulacağı malûmdur. Ama yazarın idrâkinin dışında kalan, uzun süren uzay yolculuğunun şimdiye kadar ilmihâl kitaplarında sözü edilmiş olan seferîlikden, çok farklı ve çok özel bir mesele olmasıdır. Nitekim Dünyâ'nın çevresinde dönen ve içinde insanlar taşıyabilen yapay bir uydunun yörüngesini, istenildiği takdîrde, meselâ: 1) Güneşin zahirî hızının sıfır olmasını sağlayacak şekilde gerçekleştirmek kābildir; bu takdîrde Güneş, meselâ, hiç batmayabilecek ve uzay aracından bakıldığında gökyüzünde sabit kalabilecektir; 2) Güneşin, yapay uyduya nazaran doğduktan bir saat sonra batmasını temin edecek şekilde gerçekleştirmek de mümkündür; 3) Güneşin uyduya nazaran batı cihetinden doğmasını temin edecek şekilde gerçekleştirmek de mümkündür. Dünyâ'nın etrafında dönmek yerine Güneş Sisteminin içinde bir geziye gönderilen bir yapay uydu için ise Güneş hiç doğmayacak ve hiç batmayacaktır.

Gen Mühendisliği, rahim dışı döllenme, organ nakli ve benzeri gibi yeni zuhur eden daha birçok vakada da Kur'ân'a ve Sünnet'e uygunluk bakımından durum, pozitif bilimlerden nasîbi olmayan bir din adamının peşinen fehm, idrâk ve temyiz edemeyeceği kadar girift ve dramatiktir.

Yazarın büyük bir safdillikle zannettiğinin aksine elimizde bu durumlardaki ibâdet ve muamelâtın ne olması gerektiğini bildiren hiç bir ictihâd yoktur. Olmaması da normaldir. Çünkü bu konular ancak son birkaç on sene içinde zuhur etmişlerdir. Bunun içindir ki bu konularda Kur'ân'a ve Sünnet'e uygun ictihâdlar gereklidir.

Yazarın 14 Kasım 1992 Tarihli Yazısına Cevap

Yazar 14 Kasım 1992 tarihli son yazısının "*Bid'atin Ölçüsü*" başlıklı paragrafında, ezcümle:

> "Yazar, (Bid'at-i seyyie için kesin kriter yok) diyerek adetâ dinimizde noksanlık olduğunu söylüyor. Hâlbuki Peygamber Efendimiz bid'atin ne olduğunu kesin çizgilerle bildirmiştir. Âlimlerimiz de bunları misâllerle açıklamıştır. Kısaca bildirelim:

Bid'at sonradan çıkarılan şey demektir. Bunlar ya âdette olur veya ibâdette olur. Âdette olanlar, dinin yasak ettiği bir şey değilse günah değildir. Meselâ uçağa, taksiye binmek, çatal kaşık kullanmak gibi. İbâdette olan bid'atlerin hepsi kötüdür. İbâdette değişiklik olmaz. Bid'at kesin çizgiyle ayrılmıştır. Ayrılmayan bir şey kaldığını iddia eden, iddiasına misâl vermelidir! Bir din görevlisinin TV'ye Bid'at demesi dinde ölçü değildir. Hiç bir âletin günahı olmaz. TV bıçak gibidir, iyiye kullanılırsa iyi, kötüye kullanılırsa kötü olur. Bıçakla soğan doğranırsa iyi, suçsuz bir insan kesilirse kötü olur."

demektedir.

Önce bid'atin "sonradan çıkarılan şey" demek olmadığına işâret edelim. Yazarın verdiği bu tanım hem eksik ve hem de "çıkarılmak" fiili açısından iltibâsa yol açacak niteliktedir. Bid'at Arapça "îcad etmek, örneği olmaksızın yapıp ortaya koymak, inşâ etmek" anlamındaki BD'A kökünden türemiştir; ve, "daha önce benzeri bulunmayıp da sonradan ihdâs olunmuş şey" anlamına gelir.

Yazarın bana atfen "Bid'at-i seyyie için kesin bir kriter yok diyerek adetâ dinimizde noksanlık olduğunu söylüyor" demesi ise, bana, ne kadar isâbetsiz ve (Allāh günâhımı affetsin) ne kadar nefsânî bir gayz ifâdesi gibi geldi. Hayretler içinde kaldım!

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa, yani yazar söylediklerinin nereye dayanmakta olduğunun idrâkine sâhip değilse (ki maalesef görünen odur!), bilmelidir ki bu idrâksizliği ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir*****

Mâide Sûresinin 3. âyetinde, Cenâb-ı Hakk'ın: *"... Bugün dininizi ikmâl ettim, size verdiğim nîmetimi tamamladım, size din olarak İslâm'ı verdim de sizden râzî oldum..."* şeklindeki beyânının mânâsını bilen hangi mü'min dinde noksanlık olduğunu söyleyebilir?

Allāh günahlarını affetsin, yazar, benim kâfir ve mülhid olduğum zehâbını uyandırmağa mâtuf bu temkinsiz, adâletsiz, ihsânsız ve insafsız gayretkeşliğini, tahrîfâtını ve gayzını acaba hangi âyete ve hangi hadîse dayandırmaktadır? Sırf bu telmihi yüzünden ne kadar büyük bir vebâl altına girdiğini idrâk edemiyor mu? Kendisine XXXIII/58 ve IV/94 âyetleri üzerinde tefekkür etmesini hâlisâne tavsiye ederim. Bu âyetler, nefsinde çöreklenen vehim ve su-i zan marazlarını izâle etmesinde İnşâallāh vesîle olurlar!

Yalnız şimdiye kadar incelememden yaptığı alıntılardaki falsolarına bakarak şuna kanaat getirdim ki bu zât, en azından, doğru dürüst bir alıntı yapmaktan kesinlikle âcizdir! Bid'at konusundaki alıntısı da metnimin bütün nüansını kaybettiren bir

tahrîfata yol açmıştır. Aslı şöyle olacaktır: "İslâm âleminde bid'at-ı seyyie konusunda, yâni neyin nehyedilmesi elzem bir yenilik olduğu husûsunda, kesin kriterler yoktur."

Ben bid'at-i seyyie konusunda kesin kriterler yoktur diyorum; o bunu bırakıp yalnızca bid'atten bahsediyor. Ve min-el garâib! Sanki sağırlar diyalogu! Gerçekten de İslâm âleminde bid'at-i seyyie konusunda çok mürekkep akıtılmıştır. Yazarın yazılarını yazdığında bunların hiç birinden haberi olmadığı ve bu konuda yalnızca kulaktan dolma sathî bilgilere sâhip olduğu anlaşılıyor. İslâm âleminde bu konuda yaygın kabûl görmüş eserlerden birkaçı şunlardır: Muhammed bin Veddâh el-Kurtubî: ***El bid'a ve'n-nehyu anhâ***; eş-Şâtıbî: ***El-i'tisâm***; Süyûtî: ***El-emru bi'l-ittiba' ve'n-nehyu ani'l-ibtida***; İzzet Ali Atıyye: ***El-bid'a tahdîdühâ ve mevkıfü'l-islâmîminhâ***...

Bid'at-i seyyieler kültür erozyonuna uğrayan ve/veyâ teknolojinin nîmetleri sayılan şeylerden bolca yararlanan toplumlarda zuhur etmektedirler. Meselâ hep merak etmiş ama ilmimin kısıtlı olması yüzünden bir türlü tatmînkâr bir sonuca ulaşamamış olduğum, yâni *bid'at-i seyyie olup olmadıklarını bir türlü kesin olarak idrâk edemediğim* bir sürü şey vardır; işte bunlardan birkaçı:

- Atom bombası acaba bir bid'at-i seyyie midir?

- Rahim dışı döllenme (tavzih: yâni tüp bebek denilen yöntem aracılığıyla çocuk edinme) acaba bir bid'at-i seyyie midir?

- Gazetelerin lotaryacılığı acaba bir bid'at-i seyyie midir?

- Sebzelerin, meyvaların ve besi hayvanlarının hormonlanması acaba bir bid'at-i seyyie midir?

- Beyni ölü fakat kalbi çalışan bir hastanın, beyninin ölü olması sebebine dayanarak ve bir başka hayatı kurtarmak gâyesiyle, kendisini bitkisel hayatta tutan makinalardan çıkarılması acaba bir bid'at-i seyyie midir?

- Bir kimseyi iflâs eden karaciğeri yerine domuz ya da maymun karaciğeri nakletmek sûretiyle hayatta tutmağa çalışmak acaba bir bid'at-i seyyie midir?

- Sperm bankaları acaba bir bid'at-i seyyie midir?

Meselelerin künhüne taallûk eden pekçok pozitif bilim verisine bihakkın hâkim olmanın gerekliliği yüzünden bu gibi soruların cevâbını tek bir din adamının kendi başına verebilmesi bugün için hayâldir. Bundan dolayı da eğer bu kabil konularda ictihâd yapılabilirse bunu tek başına bir kişi değil fakat, büyük bir ihtimalle, pozitif bilimciler ve belki de sosyologlarla tahkim edilmiş olan bir din adamları grubu yapabilecektir.

Yazar, ayrıca, eğer bir konuda Kur'ân ve Sünnet'e uygun bir ictihâd bulunmuyorsa ya da bulunmadığı iddia ediliyorsa "bunu teşhis ya da iddia edenin dinde bir noksanlık bulunduğunu da telmih ettiği" saplantısından kendisini kurtarmalıdır. Bir konuda ictihâdın mevcûd olmaması eğer dinde bir eksikliğe delâlet etse idi, mezheb imâmlarının çeşitli konularda ictihâda karar vermeleri onların dinde eksiklik olduğu kanaatine sâhip olmuş olmalarını tazammum etmez miydi? Ve böylelikle bu muhterem imâmların niyet ve kararları da Mâide Sûresinin yukarıda takdîm edilmiş olan 3. âyetiyle çelişik olmaz mıydı?

Yazar bundan sonraki yazılarında "her-önüne-gelene-idrâksiz-bir-gayretkeşlikle-suizanda-bulunmak-hatâsı"ndan rücu edebildiğini göstermeli, temkinsizce yaptığı ucuz kahramanlıklardan tevakkî etmeli, adâlet ve ihsân ile hareket ederek kaleminden çıkan kelâmın zımnen imâmları dahi töhmet altında bırakabildiğinin idrâki ile artık nefsine zulmetmemelidir.

Yazar "*Bir din görevlisinin TV'ye bid'at demesi, dinde ölçü değildir*" diyor ki bu, hiç kuşkusuz, isâbetli bir tesbittir. Ancak bunun, benim "bir din görevlisinin TV'ye bid'attir demesini dinde ölçü olarak aldığımı telmih eden" bir beyân şeklinde ifâde edilmiş olması, bu beyânı nifâk çıkarmağa müsait bir dedikoduya dönüştürmektedir ki bu gerçekten de esef edilecek bir nâkısadır.

***** Yazar eğer bunu bililtizam yapmışsa bu onun için çok esef verici bir tahrîfat, bir adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir bühtân ve bir mugālâtadır; yok eğer bunda bir kasıt yoksa, yani yazar söylediklerinin nereye dayanmakta olduğunun doğal olarak idrâkine sâhip değilse bilmelidir ki bu idraksizliği ve ciddî konulardaki bu yol-yordam bilmezliği kendisini, şimdi olduğu gibi, ileride de büyük vebâl altında bırakabilecektir*****

Benim ifâdemin tamâmı ise: "*İslâm âleminde bid'at-ı seyyie konusunda, yâni neyin nehyedilmesi elzem bir yenilik olduğu husûsunda, kesin kriterler yoktur. Bu konuda her önüne gelen bir fetvâ vermiş olduğundan (ve maalesef vermeğe de devam ettiğinden), mesele yüzyıllardır içinden çıkılmaz bir arapsaçına dönüşmüştür. Bid'at-i seyyie kriterleri hakkında bir ictihâd gereklidir. (İstanbul camilerinden birinde bir vaiz televizyon cihazı ile buzdolabının bid'at-i seyyie olmakla, kullanılmalarının haram olduğunu ilân edebilmiştir!)"* şeklindedir.

Herhangi bir kimse değil de vaizliğe ehil görülmüş bir kimse vaaz kürsüsünden eğer televizyon cihazının ve buzdolabının bid'at-i seyyie olduğunu ve kullanılmalarının haram olduğunu söyleyebiliyorsa vaizlerin eğitiminde vahim bir eksiklik olduğu aşikârdır. Eğer bid'at-i seyyie kriterleri tesbit edilmiş olsaydı bunların uygulanması ile bir vaizin neyin bid'at-i hasene neyin bid'at-i seyyie olduğunu temyiz etmesi mümkün olabilecekti. Ben de zâten ehl-i idrâkin dikkatini bu husûsa celbetmek istiyordum.

Yazar 14 Kasım 1992 tarihli son yazısının son paragrafında, beni kastederek, ezcümle:

> "Madem ictihâd kapısı açık diyor. Buna da kendisini ehil görüyor, buyursun ictihâd etsin! Mezheb kursun! Ona kim ne diyebilir? Biz ehli olmayan yapmasın diyoruz. Mezheblere, mezheb imâmlarına ve onlara tâbi' olan müslümanlara hakāret edecek yerde yeni bir mezheb kursun! "

demektedir.

Bir insanın vehim ve hayâlini nefsinin kulu yapıp aklını, temkini, ta'tîl etmesi ne acı! Ben kendimi ictihâda ehil olarak görmekte olduğumu ne zaman ifâde ettim ve ne zaman ictihâd ettim ki? Yazar ya bilinçle ya da bu husûsdaki bilgi ve temyiz noksanlığından olsa gerek ***ictihâd*** ile ***istihracı***, anlaşılan, aynı şey zannediyor. Benim tek vurgulamak istediğim ise, toplumun ve teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan pek çok dramatik ve hattâ trajik mesele karşısında müşkil duruma düşen ve düşecek olan İslâm âleminde bu meselelerde Kur'ân ve Sünnet'e uygun bir biçimde ictihâd edilmesi zarîretinin idrâk edilmesidir. Bu, ne dinde reform demektir ve ne de yeni bir mezheb kurmak demektir. Eğer her yeni ictihâd yeni bir mezheb olsaydı İmâm Yûsuf, hocası İmâm Ebû Hanîfe'nin ardından yapmış olduğu bunca ictihâdlarıyla ayrı bir mezheb kurmuş olmaz mıydı?

Hele, o "*Mezheb kursun!*" diye meydan okuyuşdaki seviyesiz, ucuz efeliğe ne demeli? Yazar her yerde mezhebsiz, reformcu, kâfir ve mühlid teşhis etme psikozundan kendisini kurtarmadıkça hem bunun gibi daha pekçok târize mâruz kalacak, hem ağır vebâl altında girecek ve hem de Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna azîm kul hakkı ile gidecektir.

***** Yazarın bu son paragrafı onun için çok esef verici bir başka adâletsizlik örneği, beni töhmet altında bırakmağa yönelik bir başka bühtân, bir mugālâta, ve hattâ bir adâvet ve hedef göstermedir. Bu tutumuyla yazar maalesef hem taassubunu ve hem de kābil-i hitâb bir kimse olmadığını açıkça ortaya koymuştur.*****

Bununla beraber ben, gene de, Cenâb-ı Hakk'ın yazarı "aklını dirâyet ve selâbetle kullananlardan" (*ûlü-l elbâb*'dan) kılmasını; fehm, idrâk, temyiz ve teenni yetenekleriyle tezyin etmesini; nifâka sebep ve âlet olmakdan hıfzetmesini; idrâkinin dışında kalan meselelere temkin, teenni, hüsnüzan, adâlet ve ihsân ile yaklaşabilmeye kādir kılmasını; heyecan dolu gayretkeşliğini kör bir taassubdan ve gayzdan uzak tutma kudretiyle tahkim etmesini ve füyûzâtını arttırmasını hâlisâne niyâz ediyor; sahte bir kimliğin ardına gizlenmeğe tenezzül etmeden, her yazımın ve fikrimin altına ismimi de titrimi de kalp huzuru, kanaat-i kâmile ve bilhassa cesâretle vaz etmekle geçmiş olan 40 senelik mürebbi'lik hayatımda Elhamdülillāh şaşmadığım prensipleri bir kere daha izhâr etmeme ve, kendimi bir kere daha derûnumda otokritikden geçirmeme vesiyle olduğundan dolayı, hakkımda kāil olduğu suizanları yüzünden bu âna kadar tekevvün etmiş olan şahsî haklarımı kendisine helâl ediyor ve Cenâb-ı Peygamber (s.a.)'in Muâviye'ye etmiş olduğu duanın aynısını tekrarlayarak, Allāh 'ın, yazarı mehdî ve hâdî kılmasını samimiyetle tazarrû ediyorum.

XXIII.

20 Aralık 1993

Sayın Dr. Enver Ören
Îhlâs Holding A. Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı
Çatalçeşme Sokağı No. 17
Cağaloğlu/ Şehir

Konu: "Ekonomi Vitrini"nde yayınlanan ***Çernobil*** ile ilgili program.

Muhterem Efendim,

13 Aralık 1993 Pazartesi akşamı TGRT'de (...) ve (...)'nın ortaklaşa sundukları ve Çernobil Nükleer Santral kompleksini hedef alan "Ekonomi Vitrini" programından bu yana İstanbul, Ankara, Bursa ve Adapazarı 'daki bazı bilim adamlarımızdan aldığım telefonların reaksiyoner muhtevâsının bütün sıkıntı ve kubûziyetini yüklenmiş bulunuyorum.

"Ekonomi Vitrini"nin muhtevâsıyla ne gibi bir ilişkisi olduğunu bir türlü anlayamadan ***hayretle* ve *ibretle*** seyrettiğim bu program husûsunda sıkıntı ve öfkelerini dile getiren bilim adamları şu noktalara dikkatimi çektiler ki bunlar program esnâsında beni de fevkalâde rahatsız etmişlerdi:

* Çernobil nükleer sitine gitmek büyük bir mârifet ve olağanüstü bir radyasyon riski imiş gibi gösterildi. ***Bunun gerçekle hiç bir ilişkisi yoktur.*** Nitekim programda izlendiği veçhile, Çernobil 'e giriş çıkıştaki radyasyon kontrolunda muhabirlerde radyasyon tesbit edilmediği gibi dönüşlerinde ÇNAEM'deki tüm vücûd sayım sisteminde de yalnızca 99 Bq kadar bir radyasyon içerdikleri anlaşıldı. Bu ise normal back-ground radyasyonu olup bir insanın kanser riski altına girmesi için Uluslararası Radyasyondan Korunma Komitesinin tesbitine göre 11.000.000 Bq'lik (WHO ve ILO'nun kamu için aşırı temkin ve tedbire dayalı standardlarına göre ise 1.100.000 Bq ' lik) radyoaktif çekirdek içermesi gereklidir . Bu bâriz çelişki çerçevesinde, muhâbirlerin Çernobil 'de muazzam radyasyon altında olduklarını bildirmelerindeki beceriksiz abartma kimsenin gözünden kaçmadı.

* Çernobil kazasında 6500 (altıbinbeşyüz) kişinin Öldüğü söylendi. ***BU, MÜFRİD ANTİ-NÜKLEER LOBİNÎN UYDURDUĞU BİK YALANDIR; GERÇEKTE YALNIZCA 31 İTFAİYE ERİ VE O DA BAŞLARINDAKİ AMİRİN TEDBİRSİZLİĞİ YÜZÜNDEN ÖLMÜŞTÜR.***

* Çernobil kazası sebebiyle 500.000 kişinin yerinden yurdundan ayrıldığı ileri sürüldü. ***BU DA AYNI LOBİNİN YALANIDIR. ÇERNOBİL VE CİVARINDAN BAŞKA YERLERE GÜVENLİK TEDBİRİ OLARAK YALNIZCA 135.000 KİŞİ TAŞINMIŞTIR.***

*(...)'nun iddia ve ifâde ettiği gibi Çernobil'de kazâya uğramış olan 4 no. lu ünitenin içinde mahsur kalmış olan nükleer yakıtın 180.000 ton olduğu da tamâmen ***hilâf-ı hakikattir!*** Bu yakıt ikiyüz tondan daha azdır.

* Reaktörün yapımında hatâlar ve eksiklikler bulunduğuna dair 1979 tarihli ve KGBD'den CİA'nin eline geçtiği söylenen raporun 4 no.lu üniteyle değil muhtemelen 2 no.lu üniteyle ilgisi vardır ve bu büyük bir ihtimalle ***rutin bir "audit" raporudur.*** Bu kabil raporlar her nükleer santralin inşaası esnâsında binlerce hazırlanarak inşaat ve montaj sırasındaki rutin norm sapmalarını dile getirirler; gerekli önlemlerin alınmasına yardım eden normal prosedür içi raporlardır.

* Program esnasında muhâbirler Avrupa'nın ve A.B.D.nin artık nükleer enerjiden vaz geçmekte olduklarına dair iddialar da ileri sürdüler. ***BUNLARIN HEPSİ DE MAHUT ANTİ-NÜKLEER LOBİNİN YALANIDIR***.

* (...) programı kapatırken Türkiye'den şimdiye kadar Çernobil'e bir tek bilim adamı gönderilmemiş olmasını büyük bir eksiklik olarak nitelendirdi; ve bu tutumu "Pes artık!" diyerek tenkid ederek hükûmetleri ve Türkiye Atom Enerjisi Kurumunu fuzûlî yere töhmet altında bırakan yorumlarda bulundu. Bu konudaki cehâletinin kendisini böyle ucuz kabadayılığa tevessül ettirmesini şahsen çok esef verici bulduğumu ifâde etmek istiyorum.

Çernobil'de olup bitenler ve sonra alınan bütün tedbirler TAEK'e gerek Rusya gerekse Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı tarafından bildirilmiştir. Bundan çıkarılması gereken ibretler ve dersler de gerekli makāmlar tarafından idrâk edilmiştir. Bunun ötesinde hiç bir faydası olmayan bir ziyâret için TAEK'in oraya bir adam göndermesi ise külliyen muhaldir. ***Bunu da ancak müdebbir ve ilim sâhibi idâreciler bilir.***

Muhterem Efendim,

(...) ile (...)'nın, programlarının muhtevâsının ilgi alanıdışında ve üstelik de câhili oldukları bir konuyu objektiflikle takdîm edecek yerde özellikle Dünya Petrol ve Kömür Kartellerinin ve de OPEC Ülkelerinin destekledikleri fanatik nükleer enerji karşıtlarının dillerine pelesenk ettikleri yalanları gerçekmiş gibi takdîm etmeleri bu iki arkadaşın... Türkiye'nin aleyhine çalışan anti-nükleer lobinin ***en azından*** "tavına geldiklerinin" bâriz delilidir.

Ama ne yazıktır ki bu program TGRT'yi de İHLÂS'ı da, hem bilim adamlarımız ve hem de bu işten yakından ilgilenen resmî kurumların idarecileri nezdinde, bu anti-nükleer lobinin borazanı derekesine düşürmüş bulunmaktadır. Bunun yakın ve uzak bir gelecek için teşkil ettiği potansiyel tehlikeyi zât-ı âlînizin fehâmetine şimdiden ve cesâretle arz etmeyi gayr-ı kābil-i ictinab bir vazife telâkki etmekteyim.
...

Hörmet ve muhabbetlerimle bilginize ve dikkatinize arz ederim, Efendim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre
Danışman

* * *

XXIV.

Üsküdar, 28 Aralık 1992

Sayın Prof.Dr. Yalçın SANALAN
Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanı
Alaçam Sokağı No. 9
Çankaya/Ankara

Sayın Başkan, azîz ve muhterem Kardeşim,

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun Çernobil Kazâsı akabindeki çalışmaları, önlemleri ve tasarrufları hakkında 17 Aralık 1992'den bu yana Basın'ın belirli bir kesiminde, sanki tek elden idâre ediliyormuş intibaını veren, yoğun bir karalama kampanyasının başlatılmış olduğu mâlûmunuzdur.

Bu kampanyanın Türkiye'nin nükleer enerjiden yararlanarak elektrik üretimine geçmesi husûsunda oluşan siyâsî irâdenin Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı sayın Ersin Faralyalı tarafından kamuoyuna duyurulmasının hemen akabinde başlatılmış olmasındaki tesâdüf de, bundan önce akim kalmış diğer 3 teşebbüsü de bunların niçin akim kalmış olduğunu da yakından bilenler için, çok ilgi çekici görünmektedir.

Kanaatimce Çernobil Kazâsı dolayısıyla bendenizin ve sayın Câhit Aral'ın suçlanması birer bahânedir. Asıl hedefin Türkiye Atom Enerjisi Kurumu olduğu âşikârdır. Bâzı mahfellerce kamuoyuna mal edilmek istenen: "*Çernobil Kazâsı'nda bu kadar beceriksiz davranmış ve halkının sağlığını korumamış olan Türkiye Atom EnerjisiKurumu'nun, nükleer santralleri denetlemesinin mümkün olamıyacağı ve çevrenin nükleer santraller tarafından kirletilmesinin de önüne geçemeyeceği*" imajının yerleşmesine de, bu oyunun farkında olmaksızın, Basın'da belirli bir kesimin âlet olmakta olduğu Zât-ı Âlîniz gibi nükleer enerjinin sulhçu gâyelerle kullanılması konusunda uzmanlaşmış pekçok Türk bilim adamının ortak kanaatidir.

TAEK Eski Başkanı olarak, bu karalama kampanyası süresince Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun müdafaasının tümüyle benim sırtıma yüklenmiş görünmesi, kanaatimce âdil ve isâbetli bir tutum değildir. 17.12.1992'den bugüne kadar çeşitli gazetecilerle, onların talebiyle ya da benim talebimle karşıkarşıya ya da telefonla tam 17 saat görüşme yapmış olduğumu bilginize arz etmeme müsaadelerinizi ricâ ederim.

TAEK bu meselede bâzen zımnen bâzen de açıktan açığa suçlanan taraftır. ***TAEK'in yeni yönetimi bu meselede tarafsız kalamaz***. TAEK'in yeni yönetiminin bu meselede suskun değil cesurca, akademizme kaçarak değil kesin ve kısa bir ifâdeyle

TAEK'in Çernobil Kazâsı dolayısıyla gerçekleştirmiş olduğu faaliyete sâhip çıkmasının isâbetli olacağı husûsundaki kanaatimi saygılarımla bilginize arz ve başarı temennilerimin de kabûlünü istirhâm ederim, sayın Başkan ve azîz Kardeşim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE
TAEK Danışma Kurulu Üyesi ve
TAEK Eski Başkanı

* * *

XXV.

Kanal 6'da katıldığım bir panel sonrasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Rüştü Yüce'nin reaksiyonunu ihtivâ eden mektubu ile buna cevâbımı aşağıda takdîm ediyorum.

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ANKARA

8 Şubat 1993

Prof.Dr. Sayın Ahmet Yüksel ÖZEMRE
Türkiye Gazete Radyo Televizyon Kurumu
Çatalçeşme Sokak No. 17
Cağaloğlu – İstanbul

Kanal 6'da Ocak 1993 ayı içerisinde yapılan ve radyasyon konusunu işleyen bir panelde Orta Doğu Teknik Üniversitesinde (ODTÜ'de) görevli öğretim üyeleri için "CÂHİLLER" ifâdesini kullanmış olmanızdan duyduğum üzüntüyü dile getirmek üzere bu yazıyı kaleme almış bulunuyorum.

İzlediğim kadarı ile panel konuşmaları oldukça gergin bir hava içinde geçmiş ve bu nedenle de konuşmacılar irâdeleri dışında birbirlerine karşı kırıcı sözler sarfetmişlerdir. Sizin de "Câhiller" sözcüğünü bu atmosfer içinde istemeden ağzınızdan kaçırmış olabileceğinizi düşünüyorum.

1957 yılından bu yana öğrenci ve öğretim üyesi olarak içinde bulunduğum ODTÜ'de öğretim elemanlarını bilgili, konularının uzmanı, yetenekli, araştırıcı ve dünyadaki gelişmeleri izleyen kişiler olaral tanımış ve gözlemişimdir. Bilmenizi isterim ki; sizin "CÂHİL" olarak tanımladığınız tek bir kişi dahi ODTÜ'de mevcut değildir. Yaptığınız ithâmı çok ağır ve haksız buluyor, bir şekilde düzeltme cihetine gitmeniz gerektiğine yürekten inanıyorum. Bir bilim adamına ancak böyle bir tavır yakışacaktır.

Saygılarımla.

Prof.Dr. Rüştü Yüce
Mimarlık Fakültesi Dekanı

* * *

Üsküdar, 13 Nisan 1993

Sayın Prof.Dr. Rüştü YÜCE
Mimarlık Fakültesi Dekanı

ODTÜ
06531 A n k a r a

Muhterem Kardeşim,

8 Şubat 1993 târihli nâzik mektubunuz ne yazık ki ancak bugün elime geçti. Cevâbımın gecikmiş görünmesinin sizde nâkıs intiba uyandırmış olabileceği endîşesiyle fevkalâde müteessir oldum.

Mektubunuzun içeriğinden: 1) Kanal 6'daki katıldığım açık oturumu bizzât seyretmek fırsatını bulmamış olduğunuz, ve 2) bu program hakkında size birisinin yapmış olduğu hilâf-ı hakîkat bir nakil dolayısıyla nâzik mektubunuzu yazmak zorunluluğunu hissettiğiniz anlaşılıyor.

Zirâ Kanal 6'daki açık oturumda ***iki defa*** zikrettiğim ***câhil*** kelimesi, açık ve seçik olarak, ***açık oturuma katılmakta olan ve ODTÜ ile uzaktan yakından hiçbir ilişkisi bulunmayan iki kişi*** için ifâde edilmişti.

Kanal 6'daki programdan bir ay kadar önce TV-1'deki Rehâ Muhtar'ın idâre ettiği ATEŞ HATTI programında ise ODTÜ'lü Doç.Dr. İnci Gökmen'e "***kimyâ alanında değerli çalışmaları olmasına rağmen*** *kendisinin radyasyondan korunma alanında uzman olmadığını ve bu itibârla da ODTÜ'den diğer iki arkadaşıyla birlikte yayınladıkları bir raporda TAEK'in kontrolü altında piyasaya sürülen çaydan içen hâmilelerin nesiller boyu sakat çocuk doğuracaklarına ilişkin iddialarının ilimlerini değil vehimlerini dile getiren sübjektif bir beyân*" olduğunu 35 milyon seyircinin önünde ifâde etmiştim ama kendisini kat'iyyen cehâletle suçlamamıştım.

Teslim edilmesi gerekir ki benim gibi 1) yüzü aşkın doktora, doçentlik ve profesörlük jüri ve sınav komisyonlarında bulunmuş, 2) bir düzine de ilmî kitap te'lif etmiş bir kimsenin, hâkim olduğu kendi uzmanlık alanlarında kimlerin saçmaladıklarını ve kimlerin: 1) ilme, ve 2) deontolojiye uygun kelâm ettiklerini temyîz ve teşhis etmek husûsunda hem yeteneği, hem liyâkati, hem sorumluluğu ve hem de hakkı vardır.

İlim adamlarının kendi alanlarında araştırma yaparken yanılmaları lüksü vardır ve bu da doğaldır. Bunu hepimiz doğal olarak yapıyoruz ve bu, ***kendi aramızda***, gerçeğe ulaşabilmek için biribirimize hoşgörüyle bağışlayacağımız bir husûstur. Ama ilim adamlarının ***vehimlerini ilim zannetme ve bunu kamuya intikāl ettirme lüksleri olamaz!***

Ayrıca, bilmeyenlerin ama bilenleri uyutabileceklerini zannedenlerin de Kanal 6'da vuku bulmuş olduğu gibi, katmerli cehâletlerini yüzlerine alenen vurmak hem medenî bir cesâret işidir ve hem de bir bilim adamının kaçınamıyacağı ahlâkî bir sorumluluktur. Benim Kanal 6'daki açık oturumda yapmış olduğum da budur.

Sağlık Bakanlığı'nda kurulmuş olan "Çernobil Radyasyon Kazâsının Etkilerini Değerlendirme Kurulu"nun ilişikte bir fotokopisini tetkikinize sunduğum[15] 24 Şubat 1993 târihli raporunu imzâlayanlar arasında bulunan Doç.Dr. İnci Gökmen bunca nifâka sebep olmuş olan ve kamuoyunda da bigayrıhakkın ***ODTÜ Raporu*** diye tanınmış olan rapordaki mezkûr beyânından, geç de olsa, kendi imzâsı ile ve gene bir bilim adamına yakışan olgunlukla rücû etmiştir. Prof.Dr. Aykut Kence de bundan bir süre önce bu rapordaki beyânlarından rücû etmiş olduğunu gösteren bir tebliğ sunmuştu. Gönül, her ikisinin 7 yıl önce de aynı olgunluğu gösterip temkinle hareket etmiş olmalarını ve bunca nifâka sebep olmamış olmalarını ne kadar arzu ederdi!

TAEK Başkanlığım esnâsında ODTÜ ile ilişkilerim çok iyi idi. TAEK Elektronik Bölümü tarafından geliştirilen bir eğitim mikroprosesöründen 10 adedini ODTÜ'ye hediye edip ODTÜ'de bir mikroprosesör eğitim lâboratuvarı kurulmasını temin eden benim. Bunun için Rektörlük tarafından bir de şükran plâketiyle ödüllendirildim. Ayrıca, TAEK-ODTÜ işbirliğiyle ODTÜ Kampüsü içinde üç millî araştırma enstitüsü içerecek olan bir *Centre of Excellence* projesini geliştiren de benim. Bunun için DPT'den de izin alıp bütçeye ödenek koydurmuştum. Ne yazık ki bu proje, Rektörün ve Rektör Yardımcılarının büyük desteğine rağmen, bu iş için ODTÜ bünyesinde kurulan komisyonun "*TAEK parayı ve imkânları versin! Biz istediğimiz gibi kullanalım*" şeklinde görmesi eğilimi sonucu akim kaldı. TAEK'in bu projeye yatıracağı para ilk yıl için ve doların 585 TL olduğu bir zamanda 280 milyon TL (yâni yaklaşık 480.000-$) idi.

Kezâ kamuoyunda bigayrıhakkın ***ODTÜ Raporu*** diye bilinen raporun arkasında fikir babası olarak kimin bulunduğu ve bu zâtın bu işi hangi sübjektif motivasyonlarla ve ihtirâsla, birisi de maalesef gene bu çay işi uğruna rahmetli olan, ***kendi uzmanlık alanlarında değerli*** olan fakat radyasyondan korunma konusunda uzman bulunmayan üç doçentin üzerine yıkmış olduğu da ODTÜ câmiasında bilinmeyen bir husûs değildir; ODTÜ'de ve dışarıda bunun dedikodusu uzun süre ve yoğun bir biçimde yapılmıştır.

Çernobil Kazâsı Türkiye'ye çile çektirmek isteyen pekçok mahfelin işine gelmiştir. Yurt içinde de bunu şahsî menfaatleri için kullanmak isteyen pekçok kişi çıkmıştır. Basın da bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde büyük bir dezinformasyon (yalan haber üretme, haber saptırma) ortamını körüklemiştir. Bu dezinformasyon ortamında bana söylemediğim pekçok şey atfedilmiş; hattâ beni bir kerecik görmemiş gazeteciler benimle hayâlî röportajlar yayınlamışlar; benim yerime benimle ilgisi olmayan kimselerin resimlerini basmışlardır. Bunların hiç biri muhâtabım olamazdı. Kendilerini 7 senedir keenlemyekûn addettim, provokasyonlarından hiç birine cevap vermedim. Ama ne zaman sizin gibi bir bilim adamı böyle bir dezinformasyonun etkisi altında mektupla ya da vicâhen bana bir târizde bulunsa ona durumu aydınlatıcı bilgi arz etmeyi de bir borç bildim. Bunu tekabbul eden bilim adamları olduğu gibi, sübjektif kanaatlerinde ısrar edenler de oldu. Hepsine de hakkımı helâl ettim. Sizin mektubunuza cevâbım da aynı selâbetli anlayış ve tutumun tezâhürüdür.

---

[15] *Bk.* Bu kitabın sonundaki EK III.

TBMM'nde bu iş için kurulmuş bulunan Araştırma Komisyonu'na takdîm etmiş olduğum 47 sayfalık açıklamamı ilişikte bilvesiyle bilginize takdîm ediyorum. Sabırla ve ilgiyle okuyacağınızı ümîd ederim.

Muhterem Kardeşim,

Tam 35 yıl Türkiye'ye Kürsü Profesörü, ÇNAEM[16] Müdürü, Dekan, TÜBİTAK Bilim Kurulu Üyesi, MBEAE Kurucu ve Yönetici Kurul Üyesi, TAEK Başkanı ve daha niceleri gibi makāmlarda ve NATO Bilim Komitesi'nde, CERN[17] Konseyi'nde OECD Nükleer Enerji Ajansı Yönetim Kurulu'nda, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı nezdinde hoca, mürebbi', yönetici ve temsilci olarak adâlet ve ihsân üzere ilimden ve akıldan sapmadan; kimseye, hiçbir gruba ve hiçbir mahfele sırtımı dayamadan; kimseye robot olmadan ve robotlaştırılmadan; kimseden de takdîr beklemeden hizmet ettim. İlmimin ve vicdânımın çizdiği yoldan da hiç inhirâf etmedim. Bunun için çok çile çektim. Dekanlık'dan, TÜBİTAK Bilim Kurulu üyeliğinden ve daha sonra TÜBİTAK BAYG'den[18] istifa ederek ayrıldım; ve gene bu sebeplerden ötürü de TAEK Başkanlığı ve TÜBİTAK Danışmanlığı görevlerime son verildi. Bunun gibi ilkelere sâdık kalındığında Türkiye'de hizmet etmenin gerçekten de bir cihâd olduğuna kānîyim ama bütün bu çilelere rağmen hiç de karamsar değilim.

Mektubunuzun hayrlara vesiyle olmuş olması dileğiyle size sağlık ve başarılar diliyorum, muhterem Kardeşim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

---

[16] ÇNAEM: Çekmece Nükleer Aaştırma Ve Eğitim Merkezi.
[17] CERN: Avrupa Nükleer Araştırmalar Merkezi.
[18] BAYG: Bilim Adamı Yetiştirme Grubu.

XXVI.

Üsküdar, 29 Mayıs 1994

Hüseyin'ciğim, sevgili oğlum

Seninle muhabbetimiz tam 35 yıldır sürmekte. Bu zaman süresi zarfında, sen bilmezsin ama rahmetli enişten ile fakîr senin sevindiğin zaman birlikte sevindik; sen üzüldüğün zaman birlikte üzüldük; sen ızdırâb çektiğin zaman da birlikte ızdırâb çektik. Fakîrin de nazarıma, helâl olsun, idrâk etsen de etmesen de pekçok hizmetim oldu.

Bu hizmetim ... devâm edebilirdi ama senin ... nasîbinin, maalesef, fakîrde olmadığı anlaşıldı. Bu durumda sana muhabbet eden ve hayrını niyâz eden amcan mesâbesinde bir kimse olmam hasebiyle sana Cenâb-ı Peygamber'den ***özenle seçtiğim*** 40 hadîs-i şerîf ile bunları tahkîm eden 3 Kur'ân-ı Kerîm âyetini, son bir irşâd vesiylesi olarak, ilişikte teberrüken takdîm ediyorum.

Hazret-i Peygamber Efendimiz, kendisinden rivâyet olunan hadîslerden kim ki kırkını bilir de ***gereğini yerine getirirse*** onun doğrudan Cennet'e gireceğini müjdelemiştir. Bu 40 hadîs-i şerîfin de nazarımın Cennet'e duhûlü için hayrlı ve etkili sebepler olmasını, nazarımın idrâk ve fehâmetini genişletmesini niyâz eder, seni muhabbetle kucakların güzel evlâdım.

Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

Hazret-i Peygamber'den 40 Hadîs

1. Gerçekten de Ulu Tanrı, ***eski sevginin korunmasını*** sever.

2. ***Biribirinizle uğraşmayınız!***

3. ***Ümmetimin kötü kişileri: ... konuşurken halkla alay edenlerdir***.

4. Kim haksız yere bir müslümana onu ***i'tibârdan düşürecek*** bir kelime söylerse Allāh da Kıyâmet günü o kelime sebebiyle ateşte onun i'tibârını düşürür.

5. Bir mü'minin kardeşine onu ***incitecek gözle bakması, onu incitmesi*** helâl değildir.

6. Susmak, huyların efendisidir. Kim ***alaya kalkışırsa*** onunla da alay edilir.

7. Diline sâhip ol!

8. Her belâ ***dilden*** gelir.

9. ***Her istediğini söylemek*** kişiye suç olarak yeter!

10. İnsan ***dilinin belâsını*** çeker.

11. Müslüman, müslümanların ***elinden ve dilinden*** selâmette oldukları kişidir.

12. Hayr söyleyin, kazanın! ***Şer söylemeyin***, kurtulun, sağ-esen kalın!

13. ***Başkasının ayıplarını söylemeyi kurdun mu*** sende bulunan ayıpları an da dilini tut!

14. İnsanlardan (kendi) ***şerrini*** gider! Bu senin kendine verdiğin sadakadır.

15. Mü'min ***şunu bunu kınamaz; şuna buna lânet okumaz; kötü söz söylemez;*** iyi söz söyleyince de ***gevezelik yapmaz.***

16. ***Sakının yalandan!*** Çünkü yalan îmânın tam zıddıdır.

17. ***Kim birisini adından başka bir adla, onun sevmediği beğenmediği bir adla çağırırsa*** melekler lânet okur ona.

18. Allāh'ın Resûl'ü: "Gıybet nedir, bilir misiniz?" diye sordu. Ashab: "Allāh ve Resûlü daha iyi bilirler" dediler. Resûlullāh da: "Din kardeşini onun hoşlanmadığı bir şeyle anmandır" buyurdu. Sahâbeden biri: "Ya söylediğim şey kardeşimde bulunuyorsa?" diye sordu. Resûlullāh : "Söylediğin husûs onda mevcûd ise ***ona gıybet etmiş olursun***; mevcûd değilse ***ona iftirâ etmiş olursun***" buyurdular.

19. Bir müslümanın müslüman kardeşiyle ***savaşıp vuruşması: kâfirliktir; sövmesi: suç, kötülük.*** Bir müslümana müslüman kardeşiyle üç günden fazla dargın durması câiz değildir.

20. Sakının ***gıybetten!*** Çünkü gıybet zinâdan kötüdür. İnsan zinâ eder, sonra tövbe eder. Allāh da tövbesini kabûl eder. Fakat gıybette bulunanın suçunu, kimi yermişse ve kimin aleyhinde bulunmuşsa o bağışlamadıkça Allāh da bağışlamaz.

21. ***Gıybet eden ile gıybeti dinleyen günahda ortaktır.***

22. Ne fenâ kuldur şu kimse ki kendini büyük görür de ***başkalarına kibirlenerek*** Allāh'ın büyüklüğünü unutur.

23. Ne fenâ kuldur o kul ki şahsî endîşeleri onu Hakk'dan ayırıp zıllete düşürür.

24. ***Ayıplayıcı ve kusur bulucu olmayın!*** Çok övücü olmayın! Mürâî de olmayın!

25. ***Zanna kapıldınız mıydı,*** araştırmayın!...

26. ***Fenâlık eden*** karşılığını Dünyâ'da görür.

27. ***Tefrika çıkaran*** bizden değildir.

28. ***Mü'mine sövmek*** kendini tehlikeye atmaktır.

29. ***Müslümana sövmek*** fâsıklık, ***onunla kıtal etmek*** küfürdür.

30. Senin ayıbınla ***sana sövene***, sen de onun ayıbını söyleyerek karşılık verme! Bu hâlde sen sevap kazanırsın, vebâl ise ona kalır.

31. Bir mü'min kardeşinin ***ayıp ve kusurlarına gülenlerin*** o hâl vefâtlarından evvel kendi başlarına da gelir.

32. Sakının ***hasetten***! Çünkü haset, ateş nasıl odunu yer-yutarsa, iyilikleri yutar mahveder gider.

33. ***Hasetçi olanlar, ara bozanlar, kehânet satanlar*** Ben'den olmadığı gibi Ben de onlardan değilim.

34. Gerçekten de Ulu Tanrı ***kardeşlerinin yüzüne somurtan*** kişiyi sevmez, ondan hoşlanmaz.

35. İşlerin en üstünü bir müslümanın gönlünü hoş etmek, onu sevindirmektir.

36. Sonunda özür dilemeğe mecbûr olacağın bir işden sakın!

37. Müslümanlar kardeştir ve hiçbirinin diğerine takvâdan gayrı bir şeyle üstünlük hakkı yoktur.

38. Hiçbiriniz kendiniz için arzu ettiğini kardeşi için de arzu etmedikçe îmân etmiş sayılmaz.

39. Aklın gerektirdiği, Allāh'a îmândan sonra insanlara muhabbettir.

40. Fitne hadd-ı zâtında uykudadır. Cenâb-ı Hakk ***onu uyandıranlara lânet etsin***!

Bu Hadîsleri Tahkîm Eden Bazı Âyetler

XLIX/10. Mü'minler ancak kardeştir. O hâlde iki kardeşinizin arasını düzeltin. Allāh'dan korkun ki merhamete lâyık olasınız!

XLIX/11. Ey îmân edenler! İçinizden bir topluluk bir başka toplulukla alay etmesin! Olabilir ki alay edilenler, öbürlerinden daha hayrlıdır. Ve kadınların bir kısmı da başka kadınlarla alay etmesin! Olabilir ki alay edilen kadınlar öbürlerinden daha hayrlıdır. Ve biribirlerinizi kınamayayın! Kötü lâkaplarla çağırmayın! "Îmân ettikten sonra Allāh'ın emirlerini tanımayanlar" ne kadar da kötü bir isimdir! Ve kim tövbe etmezse, artık onlar zâlimlerin ta kendileridir.

XLIX/12. Ey îmân edenler! Başkaları hakkında zanda bulunmakdan fazlasıyla sakının! Şüphe yok ki bazı zanlar günâhtır. Ve bazılarınız diğerlerinin gizli işlerini merak ve tecessüs etmesin (*biribiriniz hakkında casusluk yapmayın, yaptırmayın*!). Ve bir kısmınız da bir kısmınızın ardından onun kötülüğünü dile getirmesin! Biriniz ölü kardeşinin etini yemeyi sever mi? Tiksindiniz değil mi? Öyleyse çekinin Allāh'dan. Şüphe yok ki Allāh tövbeleri kabûl eden Rahîm'dir.

* * *

XXVII.

FAKS MESAJI[19]

0312 – 440 59 69

DİKKAT! BU SAYFAYLA BİRLİKTE 6 SAYFADIR

Sayın Bülent Akarcalı
ANAP İstanbul Milletvekili
Kemer Sokağı 23/16
Gâziosmanpaşa/ANKARA

Azîz ve muhterem kardeşim Bülent bey,

20 Şubat 1997 Perşembe gecesi Prof.Dr. Teoman Duralı'nın evinde Kuala Lumpur/Malezya'daki "Uluslar arası İslâm Düşüncesi ve Medeniyeti Enstitüsü"nün kurucusu ve Direktörü olan Prof.Dr. Seyyîd Muhammed Nakîbü-l Attâs ve yardımcılarıyla sohbet etmekteydim. Orada olduğumu bilen bir kişiden gelen bir telefon, sizin o sıralarda Flash TV'nin canlı yayınındaki beyânâtınızda, Türkiye'nin Avrupa tarafından potansiyel bir nükleer çöplük olarak telâkki edilmesine karşı gösterdiğim tepki ve verdiğim mücâdele ile ilgili olarak, ***hakkımda suç duyurusunda bulunacağınızı*** ifâde etmiş olduğunuzu bildirdi.

Sizi şahsen tanıdığım için bana aktarılan bu bilginin eksik ya da deforme olması kuvvetle muhtemeldir. Demirel-İnönü Koalisyonu esnâsında Aralık 1992 – Mayıs 1993 arasında, siyâsî ve tıbbî bazı mahfellerin gerek ANAP'ı karalamak gerekse rahmetli Turgut beyi zor duruma düşürmek üzere ANAP Hükûmeti tarafından azledilmiş TAEK Başkanı olarak beni köşeye sıkıştırıp ağzımdan eski hükûmet aleyhine suçlamalarda bulunmam için uyguladıkları stratejilerinin gereği, hakkımda sol örgütler tarafından 40 yıllık hapis istemiyle Türkiye'nin dört bir yanında dörtyüzden fazla suç duyurusu yapılmış, ve bir de Meclis soruşturması açılmıştı. O zaman hem sizin ve hem de ANAP Kurmaylarının gâyet iyi hatırlayacakları gibi, ben: "*Çernobil kazâsının bütün ilmî sorumluluğu sâdece ve sâdece başında bulunduğum TAEK'e ve özellikle de bana aittir. Hükûmet bu meselede bana hiç karışmamış ve hiçbir telkinde bulunmamıştır*" diyerek hakîkatı açık açık her yerde dile getirmiştim.

Türkiye'nin nükleer çöplük hâline getirilmek istenmesi karşısında da ilmim ve vicdânım ne emrediyorsa 4 senedir onu yapıyorum. Son hâdiseler gene bilmeden birilerinin ayağına fenâ hâlde basmış olduğuma işâret etmekte. ***Ama bu aslā siz ola-***

---

[19] Bu faks ile ilgili tamamlayıcı bilgi için *Bk.* Ahmed Yüksel Özemre, ***Ah, Şu Atom'dan Neler Çektim!***, IV. Bölüm: "*Türkiye Yabancı Devletlerin Nükleer Çöplüğü Olmamalıdır*!", Pınar Yayınları, İstanbul 2002.

mazsınız! Aslā da olmamalısınız! O zaman, eğer Flash TV'deki bu beyânâtınız bana nakledilmiş olduğu gibiyse, efkâr-ı umûmîyyeye böyle bir şecaat arzına neden gerek duydunuz? Bunu fehm-ü temyîz edememenin sıkıntısı içindeyim.

İlişikte bugünlerde bir yerlerde yayınlanacak olan bir makālemin[20] örneğini size fakslıyorum. Benim hakkımda hâlâ suç duyurusunda bulunmak isterseniz lûtfen bu işi, bunu okuduktan sonra ve, ***vicdânî huzur ve kanaat-i kâmîle*** ile ifâ ediniz.

Cenâb-ı Hakk'ın umûrunuzu hayra tebdîl etmesi ve sizi koruması niyâzıyla birlikte, hâlen eksilmemiş olan muhabbetimin ifâdesinin kabûlünü arz ve istirhâm ederim, azîz kardeşim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

[20] ***Türkiye Yabancı Devletlerin Çöplüğü Olmamalıdır!*** Başlıklı bu makālem Yeni Şafak gazetesinin 1 Mart 1997 târihli nüshasında yayınlanmıştır.

XXVIII.

Üsküdar, 21 Ocak 1998

Sayın Ahmet TAŞGETİREN
Yeni Şafak'ın "İslâm ve Toplum" ekinin
Yayın Koordinatörü
Çayhâne Sokağı, Albayrak İşhanı 1/11
Topkapı/Ş E H İ R

Muhterem Efendim,

"İslâm ve Toplum"un 1. sayısınan 3. sayfasında "Türkçe İbâdet Olur Mu?" başlıklı yazıyı okuyunca 24 Aralık 1997 Çarşamba gecesi ***Mesaj TV***'de Vehbi Vakkasoğlu beyefendinin sohbet pîşekârlığında, canlı yayında yapmış olduğum bir sohbette takdîm ettiğim bir vak'ayı zât-ı âlîniz aracılığıyla gazetenize de takdîm etmemin isâbetli olacağını düşündüm.

Takdîm edeceğim vak'anın hikâyesini bendeniz, Yeraltı Camii'nin merhûm eski baş imâmı hâfız Ali Üsküdarlı ile birlikte Üsküdar Kur'ân tilâvet ağzının en son temsilcilerinden biri olan rahmetli babam Nûrullah Özemre'den dinlemiştim. Ona da Sultan Ahmet Câmii eski baş imâmı hâfız ve bestekâr Sâdettin Kaynak anlatmış.

Atatürk Kur'ân'ın Türkçe tercümesinin ibâdet dili olarak yaygınlaştırılmasını sağlamak gâyesiyle, Sâdettin Kaynak merhûma emir vererek, önce Sultan Ahmet Câmii'nde bir pilot uygulama başlatmış. Böylece hâfız Sâdettin Kaynak istemeye istemeye her gün namazlardan sonra Türkçe Kur'ân okumağa başlamış. Bu birkaç ay devâm ettikten sonra kendisini Atatürk'ün huzûrunda bir akşam yemeğinden sonra Türkçe Kur'ân okumak üzere çağırmışlar.

Yemekten sonra Atatürk Sâdettin Kaynak'dan uzunca bir sûreyi Türkçe olarak tilâvet etmesini emretmiş. Merhûm da mûsıkîdeki bütün ustalığıyla kıraati icrâ etmiş. Bunun üzerine sofrada büyük bir sessizlik hüküm sürmeğe başlamış; zîrâ Atatürk kıraatten sonra, bu husûsta hiçbir reaksiyon izhâr etmeksizin, mağmûm bir tarzda derin bir düşünceye dalmışmış. Bu durum belki 5 ya da 10 dakika kadar sürmüş. Sofradaki mûtad diğer zevât ise Atatürk'ün ağzından çıkacak olan ilk sözlere uygun reaksiyonlarını kendisine izhâr etmek için büyük bir dikkatle Atatürk'ün ağzına bakıyorlarmış.

Rahmetli Sâdettin Kaynak hocayı kan-ter içinde bırakmış ve sonu gelmeyecekmiş gibi görünen bu uzun sükûttan sonra Atatürk, başını ona çevirerek müteessir bir edâ ile: ***"Hoca Efendi, biz hatâ etmişiz. Siz Kur'ân-ı Kerîm'i lûtfen artık kendi bildiğiniz gibi okuyunuz"*** demiş.

Sâdettin Kaynak'ın bizzât başından geçmiş olan ve ondan babama, babamdan da bana intikāl etmiş olan bu anekdotu Mesaj TV'deki açıklamamdan sonra zât-ı âlînizin ve eğer uygun görürseniz muhterem gazetenizin okuyucularına da takdîm etmeği bir borç bildim.

Bilvesiyle hörmet ve muhabbetlerimi arz ederim, Efendim[21].

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

[21] 5 Şubat 1998 târihli *Yeni Şafak* gazetesinin "İslâm ve Toplum" ilâvesinde s.15 de yayınlanmıştır.

XXIX.

Manyas, 01 Ağustos 1999

İki gözümün nûru muhterem kardeşim,

Bendenize seyr-i sülûk'daki ***EDEB***'in mânâsını sormuştunuz. Evvelemirde biliniz ki "Seyr-i Sülûk"un gâyesi: 1) ***zâhiren*** Cenâb-ı Peygamber Efendimizin ahlâk-ı hamîdesiyle, ve 2) ***bâtınen*** de Cenâb-ı Rabbü'l-Âlemiyn'in ahlâkıyla ahlâklanmaktır.

Seyr-i sülûk'un başının da, ortasının da ve sonunun da mahza ***idrâk*** olması gerekir. Bu idrâk: 1) *Rabb ile sizin aranızdaki* ***nefis, vehim*** *ve* ***hayâl*** *engellerinin, ve* 2) *bu engellerin mâhiyetlerinin* idrâkiyle başlayıp devâm eder, ve Varlığın Birliği'nin (***Vahdet-i Vücûd***'un) kâmil idrâki ile son bulur. Böylece beşer: ***1) İnsân***, ve ***2)*** Cenâb-ı Rabbü'l-Âlemiyn'in Arz'daki ***Halîfesi*** olur. Bu ise, mürîdin: 1) ***reşîd ve hür*** olması, ve kezâ 2) kendindeki ***Rabbânî Emânet***'in kâmil idrâkinin gerektirdiğini artık gerçekleştirebilmesi demektir.

Rahmân ve Rahîm olan Cenâb-ı Rabb'ü-l Âlemiyn hepinizin idrâkini hayırlısıyla böyle bir idrâke yüceltsin! Âmin.

Böyle bir idrâkin gerçekleşmesini hedef almaksızın Seyr-i Sülûk'un yol-yordamlarını körükörüne uygulamak beşeri, ***İnsân-ı Kâmil*** değil, yalnızca bir "Tarîkat yobazı" kılar. Ve Tarîkat yobazı da Şerîat yobazından beterdir.

Cenâb-ı Hakk'ın, ahlâkını: "***Ve inneke le alâ hulikin aziym***" (*Sen muhakkak ki en yüce ahlâk üzeresin*) ve " ***Ve mâ ersalnâke illâ rahmeten lil âlemiyn***" (*Muhakak ki Biz Sen'i âlemlere rahmet olarak gönderdik*" diye yücelttiği, ve bunu: "*Ben ahlâkı itmâm etmek üzere gönderildim*" diyerek tasdîk eden Habîbullāh'ın yâni ***Cenâb-ı Peygamber Efendimizin Edebi'ni kazanmadan bu yolda başarılı olmak muhâldir.***

Onun içindir ki, her Mürebbi-i Kâmil'in sohbet ettiği yerde ihvânı uyarmak üzere bir "***Edeb Yâ Hû!***" levhasının bulunması bir gelenek olmuştur. Bu i'tibârla, bu yolda kâmil bir edeb sâhibi olmanın ***olmazsa-olmaz bir şart*** olduğu idrâkinin önemi ve bu idrâki daima zinde tutulmalıdır.

I. Bir Mürebbi-i Mânevî'ye İntisâb Etmenin Edebi

Mürebbi-i Mânevî'ler zâtıyetleri açısından ***bir-ve-aynı*** olmakla beraber esmâ ve sıfatların kendilerindeki tecellîlerinin farkları dolayısıyla tavır ve meşreb açısından biribirlerinden farklı olurlar. Nefis, mürîdin vehmini arttırmak ve onu Mür-

şid'inden uzaklaştırmak için, genellikle bu durumdan yararlanır; mürîdi: 1) işin zâhirî vechesiyle oyalanmağa, ve eğer varsa 2) eski Mürşid'iyle yenisi arasında mukāyeseler yapmağa sevkeder.

Mürebbi-i Mânevî'si göçmüş olup da bir başkasına mürîd olan kimsenin her ikisi arasında bir mukāyese yapması hem edeb dışıdır ve hem de kendi nefsini azdıracağından nifâka da sebeb olabilir.

Yeni Mürebbi'inden hoşnut olmayan, ona alışamayan, nefsini O'nu tenkid etmekden alıkoyamayan mürîdin (hangi derste ve hangi mertebede olursa olsun) helâllik dileyerek O'ndan ayrılması her bakımdan daha hayırlı ve daha isâbetlidir. Böylece kendisi hiç değilse, belki: dedikodu, gıybet ve nifâk günahlarından korunmuş olur.

Mürîdin:

Seyr-i Sülûk'un temelinin Şerîat olduğunu berrâk bir biçimde idrâk etmesi ve bu yola girmesinin kendisinin üzerinden şer'î sorumlulukları aslâ kaldırmayacağını bilmesi,

İntisâb ettiği zâtı Cenâb-ı Hakk ile kendisi arasında bir ***aracı olarak değil***, yalnızca, kendisini Seyr-i Sülûk açısından eğitecek bir ***Mürşid-i Mürebbi'*** (Eğitici bir Önder) olarak görmesi,

Mürşid'inden aslā kerâmet ve mûcizât beklememesi; mûcizenin, ancak, edebe riâyet ederse Seyr-i Sülûk'unun sonunda: 1) kalbinin paslı teneke iken som altına dönüşmesiyle, ve 2) kendisinin de İnsân-ı Kâmil olmasıyla ***kendisinden zuhur etmiş olacağını*** ümid etmesi,

Mürşid'ini geleceğe ait haber veren bir falcı ya da kâhin yâhut da yalnızca işleri için destur alacağı bir makām gibi telâkki etmemesi; aksine Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'den başlayan bir feyiz zincirin son halkası olarak fehm ve idrâk etmesi,

Mürşid'ine karşı: 1) hüsn-i zannını, 2) saygısını, 3) muhabbetini, 4) râbıtasını ve 5) teslîmiyetini kavî tutması,

Nefsine ne kadar ağır gelirse gelsin Mürşid-i Mürebbi'inin nutuklarını itirazsız ve dirençsiz haklaması, bu nutukların hikmetinin ne olabileceğini tefekkür etmesi ve sonuçlarını da sabırla ve gönül huzuruyla beklemesi,

Derslerini aksatmadan ve usûlünden sapmadan icrâ etmesi,

Sohbetlere ve özel derslere, katılmasıne engel olan zorlayıcı bir sebeb yoksa, mutlaka aksatmadan devâm etmesi,

İhvânın mânevî mertebelerini merak edecek yerde nefsinin kendisine oynamakta olduğu oyunları idrâk ve temyîz etmeğe çalışması,

Emîn ve sâdık olması, emânete hıyânet etmemesi; yâni Mürebbi'inin kendisine özel olarak tevdi etmiş olduğu: 1) esrârı, 2) kendisi ve yakınları hakkındaki endîşelerini, 3) beyânlarını, 4) şâhid olduğu dünyevî ve mânevî ahvâlini kim olursa olsun, bir başkasına intikal ettirmek yoluyla: A) dedikoduya, B) gıybete ve C) nifâka sebeb olmaması,

Mürebbi'ine hediye ve behiyeler takdîm etmek yerine, ihvândan ekonomik açıdan zor durumda olanları kollayıp gizlice onların hâcetlerinin giderilmesine katkıda bulunması,

Merak sâikasıyla ya da bilgisi artsın diye başka şeyh ya da mürebbi'lerin peşinden gitmemesi; kendi Mürebbi'inin izin verdiği kimselerden başkasıyla ülfet etmemesi,

Her hâl-ü kârda mutlakā ***âdil ve sabırlı*** olması,

Kendi ailesinin ferdlerine de, ***aile bütünlüğünü koruyacak şekilde***: şefkat, muhabbet, îtimad, adâlet, anlayış, tahammül ve sabırla muamele etmesi, ve

Cemiyet içinde de: 1) kendisini eritmesi, 2) yalnızca tevâzuu, üstün ahlâkı, yapmacıksız nezâketi ve vekārıyla temâyüz etmesi, ve 3) müesses nizâma ve kānûnlara da saygılı olması, bunları alenen tenkidden kaçınması; 4) hiç ama hiç bir zaman bir nifâk odağı olmaması

gereklidir.

II. Sohbette Hazır Bulunmanın Edebi

Mânevî idrâkin artması için Mürebbi'in sohbetine aksatmadan devâm etmek elzemdir. Sohbet boyunca ***edebli*** bir oturuş ve sabır gereklidir. Mücbir ve âcil bir sebeb olmaksızın, sohbetin kesintiye uğramasına yol açacak davranışlardan kaçınmak lâzımdır. Mürebbi'in huzurunda cep telefonları mutlakā kapalı olmalıdır.

Sohbetler ve Mürebbi' ile yapılan özel görüşmeler monden toplantılar değildir!

Bu i'tibârla:

1. Mürebbi'e sorulacak sorular vecîz olmalı; sorular Mürebbi'in sözüne müdâhale ederek sorulmamalıdır.

2. Sohbetlerde şahsî hisleri sergileyen: A) sözlerden, ve B) tavırlardan kesinlikle kaçınılmalıdır.

3. (*Anlayana*) taşıdığı ve lâyık olacak olanlara da intikāl ettirmekle yükümlü olduğu ***Emânet*** dolayısıyla özel bir saygıya lâyık olan Mürebbi-i Mânevî'nin huzurunda bütün sözler ve hareketler idrâkli, saygılı ve ölçülü yâni diğer ihvânı da herhangi bir bakımdan rahatsız etmeyecek şekilde olmalı; mürîd Mürebbi-i Mânevî'nin huzurunda cezbesini tutmalı, aslā izhâr etmemelidir.

4. Görünüşe îtibar edenlerin sanki bir zarûretmiş gibi baş vurdukları: A) abartılı, B) sun'î, ve C) yalnızca nefsin aldatıcılık ve kendini herkesten üstün görme vasıflarını gözler önüne seren: I) gereksiz nezâket ve zerâfet sözcüklerine, ve II) ***monden*** teşrîfat temâyüllerine mutlakā ama mutlakā gem vurulmalıdır.

5. Hiç bir şekilde Mürebbi'e karşı bir ***vesâyet taslamak kompleksi*** ile hareket edilmemelidir.

6. Mürebbi' ihvânın ahvâlinden haberdardır. İhvâna olan muhabbeti bir babanın evlâtlarına olan muhabbeti gibidir. İhvân, ne kadar kusurlu olursa olsun, bu muhabbetten aslā şüphe etmemelidir. Bu bakımdan ihvânın: 1) hatâ, kusur ve günahlarını gizleyip Mürebbi'inin onları düzeltmesine imkân bırakmaması da, 2) Mürebbi'in gözüne girmek kasdıyla yapacağı her fuzûlî hareket de muhâldir. İhvân Mürebbi'inin rızâsını, ancak, **§I** de dercedilmiş olan husûsları harfiyyen yerine getirmekle kazanır.

7. Mürebbi' ile ***başbaşa yapılan görüşmelerde*** mürîd kendi ahvâli hakkındaki bütün endîşe, sıkıntı, kusur, hatâ ve günahlarını hiçbir şeyi gizlemeden apaçık bir biçimde Mürebbi'ine anlatmalıdır. Mürebbi' ancak bu sûretle mürîdin hatâ ve kusurlarını izâle etme, onu vehimlerinden kurtarma ve mânevî terakkîsinde ilerlemesini sağlama imkânına kavuşur.

8. Mürîd zabtedebildiği mânâlarını (*rüyâ ve yakaza hâllerini*) bütün ayrıntılarıyla ve kendinden hiç bir şey ve yorum eklemeden Mürebbi'ine anlatmalı ve O'nun bunlarla ilgili olarak kendisine takdîm ettiği te'villeri de hâfızasında tutmalıdır. Mürîdin kendi mânâsını kendisinin yorumlamaya kalkışması nefsinin kendisine azîm bir oyunudur. Bu çok iyi idrâk edilmelidir.

9. Sohbetler mânevî terakki içindir. Siyâsetle ilgili hiç ama hiç bir şeyin sohbetlerde yeri yoktur. Mürebbi-i Mânevî ihvânın siyâsî endîşeleriyle ilgili olmadığı gibi ihvânın siyâsî tercihleri de kendisini hiç mi hiç ilgilendirmez.

10. Sohbet eğer ihvândan birinin evinde vuku buluyorsa (çay, meşrûbat vs.. gibi) ikrâmın, Mürebbi'den izin alındıktan sonra, olabildiğince sâde ve vakit işgāl etmeyecek şekilde takdîm edilmesine özen gösterilmelidir.

III. Hizmet Edebi

Mürebbi'e kâmil bir hizmet, yalnızca ve yalnızca, ayrıntılarına değinmekte olduğumuz ***Edeb***'e kesinkes riâyet etmekle olur.

Mürebbi-i Mânevî ihvânından hiç bir maddî yardım beklemez! Ama ihvânın biribirleriyle gizli ya da âşikâr yardımlaşması ve, eğer buna güçleri yetmiyorsa en azından, biribirlerini ziyâret etmeleri ve telefonla dahi olsa sık sık biribirlerine hâl-hatır sormaları gereklidir.

Aslında, bu dahi Mürebbi'e yapılmış bir hizmet gibidir ve buna riâyet edenler mutlakā rızâya nâil olurlar. İhvânın biribirleriyle yardımlaşmasında da ölçüyü kaçırmamak ve bunu nefse hoş gelen bir yarış ve gösteriş hâline sokmamak gereklidir. Her şey Allāh rızâsı için, dengeli bir biçimde ve tercihen gizli ve muhâtabını incitmeyecek şekilde alçakgönüllülükle yapılmalıdır.

Bunların dışında eğer Mürebbi-i Mânevî mürîdlerin birinden, nâdiren ama onun terakkisine yardımcı olacak olan, özel bir hizmet taleb ederse bu hizmet: 1) yokuşa sürülmeden, 2) teslimiyet ve özveriyle, ve 3) şevkle icrâ edilmelidir. ***Bu istisnaî hâlin*** bir sınav olduğu göz ardı edilmemelidir.

IV. Kader ve Kazâ'nın Edebi

Mânevî alanda insanın ayağını kaydıran önemli tuzaklardan biri de Akl'ın (*Akl-ı Meaş*'ın[22]) "Kader ve Kazâ" sırrını, gene Kader'in iktizâsı olarak, idrâk etmek için çaba sarfetmesi fakat bu konuda vehminin esiri olmasıdır. Oysa insan "Kader ve Kazâ"nın sırrını fehmetmekden âcizdir. Nitekim, Cenâb-ı Peygamber Efendimiz de sırf bunun için: "*Bana Kader'in sırrından sual etmeyin!*" buyurmuştur.

Kader Cenâb-ı Hakk'ın mükevvenâtı yaratmadan önce zaman içinde vuku bulacak olan her şeyi Zât'ına has: **1)** Hikmeti ve **2)** Hükmü ile tesbit etmiş olmasıdır. Kazâ ise Cenâb-ı Hakk'ın: "*Ol! (Kün!)*" emr-i ilâhîsiyle bu mükevvenâtı ve zamanı halk etmesinden sonra, bu vuku bulacak olanların zaman içinde Kader'de tesbit edilmiş olan sıralarına göre tecellî edip vuku bulmalarıdır.

Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'den ilgili âyetler ile bir bölük hadîs "Kader ve Kazâ" faslının, ***sırrının değil de***, yalnızca ***îmânî temelinin anlaşılması*** için mealleri ve yorumlarıyla birlikte aşağıya dercedilmiştir:

---

[22] Akl-ı Meâş ve Akl-ı Meâd arasındaki fark için ***İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı*** başlıklı kitabıma bakınız. (Kırkambar Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1998, s. 333-337)

Âyetler:

... Göklerin ve yeryüzünün ve her ikisi arasındakinin mülkü Allāh'ındır. O dilediğini yaratır ve Allāh her şeye kādirdir. (Mâide/6).

Allāh: Mâlikü-l Mülk'tür; yâni bütün mükevvenâtın Hâlikı ve Mâliki'dir. Mülkünde bütün tasarruf yetkisi ancak Zât'ına mahsûstur. Dilediğini, dilediği gibi yâni bütün kader ve kazâsı ile birlikte yaratır. Bunu tâyin etmek konusunda yegâne Yetki, Hikmet, İlim, İrâde, Hüküm, Hilkat (Yaratma) ve Kudret'in sâhibi sâdece ve sâdece O'dur.

Allāh sana bir zarar verirse o zararı O'ndan başka giderecek yoktur ve eğer sana bir hayır verirse zâten her şeye gücü yeten de O'dur. O, kullarının üzerinde her türlü tasarrufa sâhiptir. (En'am/17-18)

Eğer bir zarara uğradığın zehâbına kapılırsan o zararı Allāh'dan başka giderecek bir zât yoktur. Zararını ortadan kaldırdıklarını ***zâhiren*** *gözlediklerinin hepsi de bil ki Allāh'ın senin hakkında Ezel'de vermiş olduğu Kader hükmüne uygun hareket etmektedirler, ve çoğu da bunun bilincinde değildir. Görünüşe aldanma! Allāh yüce Hikmeti ile bütün mükevvenâtın Kader'ini Ezel'de tesbit etmiştir. Görünüşün ardında, aslında, her şeyin gerçek sebebi yalnızca ve yalnızca* ***O'nun Hükmü****'dür.*

- Şurası gerçektir ki Biz her şeyi ***Kader***'e göre yaratırız. (Kamer/49)

Kader bütün bu Mükevvenât'ın ilâhî, yâni Allāh'a mahsûs olan, programı ya da senaryosudur. Allāh, her bir nesnenin vücûd âlemindeki zuhûrunun Ezel'de "Ol!" emriyle yaratmış olduğu bu programa, bu sanaryoya uygun olmasını İlâhî Hikmeti'yle murâd ve takdîr etmiştir.

Dünyevî bir misâl aracılığıyla konuyu daha iyi anlamamızı sağlayacak bir mukāyese yaparsak, bir ***tiyatro oyunu*** *mutlaka bir* ***senaryo****ya dayanır. Senaryosuz tiyatro denemeleri de yok değildir ama sahneye çıkarken nasıl davranacakları, ne türlü bir oyun sergileyecekleri hakkında aralarında en ufak bir anlaşma olmayan aktörlerin ve figüranların plânsız programsız ve tulûatvârî (doğaçlamasına) sergileyecekleri bir gösterinin seyircide bırakacağı intiba eninde sonunda bir* ***karmaşa****dan (kaos'tan) ibârettir. Oyuna düzen ve anlam bahşeden ancak senaryodur. Senaryonun 1) amacı, ve 2) ele alınış biçiminin* ***hikmeti*** *ise ancak yazarının peşinen bildiği, seyircilerin ise oyun bittikten sonra tahmin ya da îman edebilecekleri husûslardır.*

Senaryo, oyunun: 1) başını, 2) sonunu ve 3) iç dinamiğini belirler. Her bir aktörün, her bir figüranın oyun içindeki: 1) konumunu, 2) davranışını ve 3) konuşmasını yâni, kısacası 4) oyun içindeki ***kaderi****ni tâyin eder. Buna göre her bir aktör ya da figüran, söz konusu oyun çerçevesinde, iki türlü sorumlulukla yükümlüdür.*

Bunlardan biri senaryoya sadâkat sorumluluğudur. Buna göre bir oyuncunun: 1) senaryonun dışına çıkma ***hürriyeti yoktur****, aksine 2) senaryoya* ***cebren uymak, senaryoya kayıtsız şartsız teslim olmak zorunluluğu vardır****! Bu zorunluluk oyuncunun uyduğu yegâne* ***hakikî*** *sorumluluktur. İkinci sorumluluğu ise senaryonun kendisine yüklediği* ***zâhirî sorumluluk****tur. Oyuncunun senaryoca belirlenmiş olan bütün hareketleri ve konuşmaları (yâni* ***rolü****) gene senaryonun çerçevesi içinde kendisine sorumluluklar yükler. Oyunda, senaryo icâbı, meselâ birisini öldüren ya da evlilik dışı bir çocuğu olan aktör senaryoya göre bunun maddî, mânevî ve adlî sorumluluğunu taşır ve bu sorumluluğu üzerinden atamaz. Zâten senaryolar, genellikle, hep bu türden sorumluluklar üzerine kurulmuş olur.*

Bütün oyun süresince oyuncudan beklenen ise rolünü senaryonun vaz ettiği kurallara göre: 1) ***teslimiyetle*** *ve 2)* ***sabırla*** *oynamasıdır.*

Buna göre, bütün mükevvenâtı oluşturan nesnelerden her biri bu senaryoda kendisine rol verilmiş olan birer aktör ya da figüran mesâbesindedir ve de rolünü en mükemmel tarzda (yâni İlâhî Senaryo'ya harfiyyen riâyet ederek) oynar. Kimse bu senaryonun dışına çıkamaz. Senaryo îcabı kendisine yüklenmiş olan sorumluluklardan da kurtulması imkânsızdır.

İdrâk sâhibi bir aktör arada sırada kendisini sahneden tecerrüd eder de sahneyi seyircinin sahneye bakış açısından seyredecek olursa, senaryo icâbı sergilenen oyunun hikmetini daha iyi kavrayabilir ve bu da ona büyük bir iç huzuru bahşeder. Ama bu,dengede tutulması zor ve ipin ucunun rahatlıkla kaçabildiği bir tavırdır. Eğer bu tavrını bütün piyes boyunca sürdürecek olursa senaryonun kendisine doğal olarak yüklemiş olduğu zâhirî sorumlulukları (yâni Şerîat'ı) unutabilir ve tavrı da hakîm bir kimsenin tavrından zındık bir kimsenin tavrına kayabilir.

- Arzdaki her yürüyen canlının rızkının sorumluluğu yalnızca Allāh'ın üzerindedir. Allāh onun durduğu yeri de (sonunda) gideceği yeri de bilir. Bunların hepsi de apaçık bir Kitap'da kayıtlıdır. (Hûd/6)

Canlıların maddî ve mânevî rızıklarının sorumluluğu Zât'ına Rezzâk ismini lâyık görmüş olan Allāh'a aittir. Bunların zaman içindeki bütün durum, konum ve rızıkları Allāh tarafından tesbit edilmiş olan Kader kitabında (Levh-i Mahfûz'da) apaçık yazılıdır. Hiç bir canlı bu kitaptaki programın dışında hiç bir şey yapmağa kādir değildir. Onlar hakkındaki hüküm Ezel'de her şeyi bilen ve Zât'ına Aliym ismini lâyık gören Allāh tarafından verilmiştir. Herkes bu ilâhî senaryoda kendisine takdîr edilmiş olan rolü Mükevvenât sahnesinde en mükemmel şekilde oynar.

- Siz yeryüzünde de gökte de *(Allāh'ı)* âciz kılanlardan değilsiniz. Sizin Allāh'dan gayrı ne bir dostunuz ve ne de bir yardımcınız vardır. (Ankebût/22)

  Sizler ister vehminizin, ister aklınızın dürtüsüyle ya da Şerîat'a uygun olsun diye bilmecbûriye alacağınız tedbirlerle Allāh'ın takdîrinin önünü kesemez, Ezel'de sizin hakkınızda vermiş olduğu hükmünün tasarrufunda O'nu âciz kılamazsınız. Aslında, bilebilseydiniz ki, aldığınız bütün tedbirler de O'nun Ezel'deki hükmüne uygundur. Ama nefsiniz bunun apaçık idrâkine engel olmaktadır. Ama bilin ki bu engelleme dahi sizin hakkınızda Ezel'de verilmiş olan Kader hükmünden bir cüzdür; başka bir şey de değildir.

- Gaybın anahtarları O'nun indindedir, onları ancak O bilir. Karada ve denizde ne varsa hepsini O bilir. O'nun bilgisi dışında bir yaprak dahi düşmez. Ve yeryüzünün karanlıkları içinde bir tek tâne bile yoktur ki, yaş ve kuru hiç bir şey bulunamaz ki apaçık bir Kitap'da tesbit edilmemiş olsun. (En'am/59)

  Gayb âlemini de Şehâdet âlemini de en ince ayrıntısına kadar bilen Allāh'dır. Çünkü her ikisinin de Hakiym ve Aliym olan Hâlıkı O'dur. O bütün bunları Kader kitabında tesbit etmiştir. O'nun hükmünün dışında tecellî eden hiçbir şey yoktur.

- Ölüleri, hiç kuşkusuz, Biz diriltiriz. Onların yaptıkları her işi, bıraktıkları her işi yazarız. Biz her şeyi bir ***öncü***'de yazmışızdır. (Yâsin/12)

  Yeryüzünde insan sûretinde fakat kalpleri ölü olanların kalplerini de, bedenen ölerek toprağa girip Cezâ Günü'nü bekleyenleri de Biz diriltiriz. "Ölmeden evvel ölünüz!" sırrına erdirdiklerimizi huzurumuzda Hayy kılarak dirilten de Biz'iz. Bu olacakların hepsi de mükevvenâttan önce takdîr ve tesbit etmiş olduğumuz Kader kitabında kayıtlıdır.

- Hiç bir şehir yoktur ki Biz o şehri Kıyâmet'ten önce helâk etmeyelim ya da şiddetli bir azâba uğratmıyalım. İşte bu, Kitap'da yazılmış bulunmaktadır. (İsrâ/58)

  Biz, "Külli şey'in hâlikun illâ vechehû" âyetinin mânâsı akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullananlar tarafından idrâk edilsin diye, Kader kitabında, Kıyâmet'den önce her bir şehrin kendisi için biçtiğimiz bir vakitte helâk olmasını bir kural olarak vaz etmişizdir.

- Bilmez misin ki Allāh gerçekten de göklerde ve yeryüzünde ne varsa bilir; şüphe yok ki bu, bir Kitap'da bulunmaktadır; şüphe yok ki bu, Allāh için pek kolaydır. (Hacc/70)

- Gökte ve yeryüzünde hiçbir gizli şey yoktur ki apaçık bir Kitap'da bulunmamış olsun. (Neml/75)

- Arzda yürüyen hayvanlar ve iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varse ancak hepsi de sizleri andıran topluluklardır. Biz o Kitap'da hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonunda hepsi de haşredilip Rabb'lerinin huzûruna getirilirler. (En'am/38)

  Ezel'den Ebed'e kadar vuku bulacak olan her şey Bizim: Rubûbiyet'imizin, Hikmet'imizin, İlm'imizin, İrâde'mizin, Kudret'imizin, ve Rahmet'imizin eseri olarak eksiksiz olarak hükm ve kayd edilmiş bulunmaktadır. Görünüşe aldanarak cüz'î irâde sâhibi olduklarına îman edenlerin ya da vehimlerinin kendilerini: "İnsan kendi kaderini kendi yaratır" diye avuttuğu insanların Kader'in sırrı hakkındaki nasibsizlikleri de, vukuat karşısındaki ısyânları da, bütün insanların haşrı da, Cezâ Günü de hep Bizim tertib etmiş olduğumuz o Kader Kitabı'nın (Levh-i Mahfûz'un) iktizâsıdır.

- Gerçekten de yeryüzünün onlardan neyi eksilttiğini Biz biliriz. *(Bu bilgiler de dâhil olmak üzere)* Her şeyi zabta geçirip koruyan Kitap ise ***Bizim indimizde*** bulunmaktadır. (Kaf/4)

  Sizin büyüleriniz de, fallarınız da, eşyâ ya da hâdisâtı uğurlu–uğursuz diye sınıflandırmanızdaki vehimleriniz de hiç Bizim indimizdeki bu kitaba te'sir edip de bu Kitab'ın sırlarını sizlere fâş edebilir mi?Ne kadar da bâtıl îtikatlarınız var! Hiç değilse bu bâtıl îtikatların dahi Levh-i Mahfûz'da sizin hakkınızdaki Hükmün gereği olduğunu bir idrâk edebilseniz!

- Yeryüzüne ya da nefislerinize gelip çatan hiç bir musîbet yoktur ki Biz, onları yaratmadan önce onu, bir Kitap'da tesbit etmemiş olalım. Şüphe yok ki bu, Allāh'a pek kolaydır. (Hadîd/22)

  Yeryüzüne ya da nefsinize gelip çatan bir musîbet karşısında haddi hudûdu aşmayın! Şerîat'ın böyle bir durumda gerektirdiğini yapın! Ama görünen sebeplere bakıp da Allāh'ın Fâil-i Mutlak olduğunu unutmayın! Bu musîbetler karşısında Allāh'ın takdîrine teslim olarak: "Allāh, demek ki, böyle takdîr etmiş. Mâlikü-l Mülk O'dur. O dilediğini yapar. Başıma bu gelen de ancak onun Fazl'ındandır" diyerek tevekkül edip Hakk'a teslim olun; gerçek Müslümanlar'dan olun:

- De ki: "Bize, Allāh'ın bizim için yazmış olduğundan başkası kesinlikle isâbet etmez. O'dur bizim dostumuz ve inananlar da Allāh'a dayanıp tevekkül etmelidirler." (Tevbe/51)

- Binlerce oldukları hâlde ölüm korkusundan dolayı yurtlarından çıkıp gidenleri görmedin mi? Allāh onlara "Ölün!" dedi... (Bakara/243)

İnsanların bazı olayların zuhûruna engel olmak üzere aldıkları tedbirler o olayların zuhûruna her zaman engel olmazlar. Eğer Allāh bir kimsenin ölümüne hükmetmiş ise ve o kimse kendi aklınca bulunduğu şehirden çıkıp gitmenin ölüm tehlikesini izâle edeceğine inanır da o şehri terkederse ölüm Kader'deki hükme uygun olarak onu gittiği yerde de bulur. Nitekim bir hadîsde, Cenâb-ı Peygamber Efendimiz: "Allāh bir kulun bir yerde ölmesini takdîr etmişse onun oraya gitmesine sebep olacak bir ihtiyaç yaratır" demektedir (Tirmizî, Kader:11/C.Uşşak:660)

Hadîsler:

- Bir kul hayrı ve şerri ile ***Kader***'e îman etmedikçe tam îman etmiş olmaz. Gene, başına gelecek olan bir şeyin mutlaka geleceğine, gelmeyecek olanın kat'î sûrette gelmeyeceğine inanmadıkça tam îman etmiş olmaz. (Tirmizî, Kader:10/C.Uşşak: 662)

- ***Kader***'e îman tevhîdin nizâmıdır. (Deylemî, Müstedrek/Câmiü's Sağîr: 1681, Yeni Asya).

- Üç şey îmanın aslındandır: 1) "Lâ ilâhe illâllah" diyen kimseye sıkıntı vermemek, hiçbir günah sebebiyle onu günahla damgalamamak ve hiçbir amelinden dolayı onu İslâm dışına atmamak. 2) Cihâd. Allāh beni peygamber olarak gönderdiği günden itibâren tâ ümmetimin sonu Deccâl ile savaşıncaya kadar devâm edecektir. Ne bir zâlimin zulmü, ne de bir âdilin adâleti onu ortadan kaldıracaktır. 3) ***Kader'e îman***. (Ebû Dâvûd, Cihâd: 33/***Câmiü's Sağîr***:1849, Yeni Asya).

- Allāh bir kulun bir yerde ölmesini takdîr etmişse onun oraya gitmesine sebep olacak bir ihtiyaç yaratır. (Tirmizî, Kader:11/C.Uşşak:660)

- Resûlullāh bir gün oturmuş ve elindeki deynekle yeri çiziyordu. Bir ara başını kaldırdı ve: "Sizden hiçbirisi yoktur ki Cennet ve Cehennem'deki yeri bilinmesin" buyurdu. Bunun üzerine orada bulunanlar: Yâ Resûlullāh, öyle ise niye çalışıyoruz ki? Her şeyi bir kenara bırakıp tevekkül etmeyelim mi?" dediler. Resûlullāh dedi ki: "Hayır; çalışınız, kendinizi bırakmayınız! Çünkü herkes ne için yaratılmışsa, o iş kendisine kolay hâle getirilir" buyurdu. Sonra da şu meâldeki âyet-i kerîmeyi okudu: ***"Muhtaç olanların hakkını veren, Allāh'dan korkup emir ve yasaklarına riâyet eden ve o en güzel sözü*** *(Kelime-i Tevhîd'i)* ***tasdik eden kimseye gelince ... Biz onu Cennet'e hazırlarız. Allāh'ın hakkını yoksullara vermeyen, sevâbına karşı ilgisiz görünen ve o en güzel sözü*** *(Kelime-i Tevhîd'i)* ***yalanlayanı da en güç olana*** *(yâni Cehennem'e)* ***hazırlarız*** (Leyl Sûresi/5-10)**"**. (Buhârî, Kader:4; Müslim, Kader:7; Ibni Mâce, Mukaddime:10/C. Uşşak: 654)

- ... Eğer başına kötü bir şey gelirse: "Keşke şunu isteseydim, şunu yapsaydım" deme! Ancak: "Allāh böyle takdîr buyurdu ve O dilediğini yapar" de! Çünkü

"keşke" sözü Şeytân'ın işe karışmasına kapı açar. (Ibni Mâce, Mukaddime: 10/C.Uşşak: 656)

- Lânet ettiğim altı çeşit kimse vardır ki onlara Allāh ve gelmiş geçmiş bütün peygamberler de lânet etmiştir. Bunlar: 1) Allāh'ın kitabına ilâve yapan, 2) ***Allāh'ın Kader'ini tasdîk etmeyen***, 3) Allāh'ın alçalttıklarını yükseltmek ve yücelttiklerini de alçaltmak için ceberutlukla insanların başına musallat olan, 4) Mekke haremi dâhilinde yasak olan işleri yapan, 5) Ehl-i Beytim'e zulmeden, ve 6) benim Sünnetimi terkedenlerdir. (Tirmizî, Kader: 17/C. Uşşak: 665).

- Her şeyin bir hakîkatı vardır. Kul, başına gelen bir şeyin mutlaka geleceğine, gelmeyen şeyin de gelmesine imkân olmadığını bilmedikçe îmanın hakîkatına erişemez. (Ebû Dâvûd, Sünnet:16/***Câmiü's Sağîr***: 1346, Yeni Asya).

- Bir kişi Resûlullāh 'a gelerek: "Yaptırdığımız muskaların,tedâvîde kullandığımız ilâçların ve yaptığımız perhizlerin Allāh'ın kaderinden gelecek herhangi bir şeyi geri çevireceği görüşünde misiniz?" diye sordu. Resûl-i Ekrem: "Onlar da Allāh'ın ***Kader***'indendir" buyurdu. (Tirmizî, Kader: 2/C.Uşşak: 667).

- Adak Allāh'ın insanoğlu için takdîr ettiğinden başkasını yaklaştırmaz *(yâni hükmettiği kaderi değiştirmez).* Fakat adak bazan **Kadere uygun düşer** de bu da cimrinin vermek istemediği malı vermesine sebep olur. (Müslim, Nezir:7/***Câmiü's Sağîr***:1227,Yeni Asya).

- Allāh tarafından takdîr edilene râzî olması insanoğlunun mutluluğundan ve Allāh'dan hayır dilemeyi terketmesi de bedbahtlığındandır. Gene, Allāh tarafından kendisine takdîr edilene karşı şikâyetçi olması insanoğlunun bedbahtlığındandır. (Tirmizî, Kader: 15/C.Uşşak:664)

- Allāh'dan *(bir işin)* hayırlısını dilemesi insanoğlunun iyi olduğunun işâretidir. Allāh'ın takdîr ettiğine rızâ göstermesi insanoğlunun iyi olduğunun işâretidir. Allāh'dan *(bir işin)* hayırlısını dilememesi insanoğlunun kötü olduğunun işâretidir. Allāh'ın takdîrine hoşnutsuzluk göstermesi de insanoğlunun kötü olduğunun işâretidir. (Müslim, Müsned:168, Tirmizî, Kader:15, Müslim, Hac:402).

- Allāh bir kulu hakkında bir şey takdîr etmişse, bu takdîrini hiç bir şey geri çeviremez. (İbni Kânî'den/Câmiü's Sağîr: 958, Yeni Asya).

  Allāh bir kulun Kader'inde kendisi için bir şeye hükmetmişse O'nun bu hükmünü dua da, adak da, Şerîat'a uygun ya da Şerîat-dışı tedbirler de değiştiremez. Bunların Allāh'ın hükmü üzerinde hiç ama hiçbir tesiri yoktur.Bununla beraber kul, Allāh'ın takdîrinin nasıl tecellî edeceğini bilme-

diği için, ekseriyetle kendi nefsine hoş gelecek bir beklenti içindedir ve dua ve niyâzları da daha çok nefsini tutmin edecek bir tecellînin vuku bulması yönünde olur (Aslında onun bu beklentisi de, ve dua ve niyâzları da gene Allāh'ın kendisi için Kader'ine yazmış olduğu hükümlerinden başka bir şey değildir). Hâlbuki yukarıdaki bir başka hadîsde de belirtilmiş olduğu vechile bir insan: ***1)*** *bir işin* ***hayırlısını dilemek*** *ve* ***2)*** *Allâh'ın kendisi için takdîr etmiş olduğu şeyin vukuunda da bu* ***takdîre rızâ göstermek*** *mecbûriyetindedir. Bu konuda belki de her şartta geçerli olabilecek, efrâdını câmî' ve ağyârına mânî' olan bir dua: "Yâ Rabbi! Bildiğim ya da bilmediğim her türlü şerden Sana sığınır, bildiğim ya da bilmediğim her türlü hayrı Sen'den niyâz ederim" şeklinde olmalıdır.*

- Fazla kaygılanma! Senin için takdîr edilen olur, rızık olarak yazılan gelir. (Beyhakî'nin Şaâbü-l Îman'ından/***Câmiü's Sağîr***:3873, Yeni Asya).

  İnsanın vukuat karşısında ya da beklediği rızık bakımından kaygılanması kendi nefsinin doğal bir tepkisidir. Ancak, insan nefsine hâkim olarak bu konuda aşırıya kaçmamalıdır. İnsanın, Allāh'ın Ezel'de kendisi için vermiş hükümden başka bir şeyin aslā vuku bulamayacağının ve takdîr edilmiş olan rızıktan da başka bir rızka aslā nâil olamayacağının idrâkini zinde tutarak Rabb'ine teslim olması kendisi için daha hayırlıdır.

- Kuş dahi ***Kader'***le uçar. (Ömer Fevzi Mardin, ***Hadîs-i Şerifler***, s.101).

- Muhtac olduğunuz şeyleri *(yüz suyu dökmeden, zillete düşmeden)* izzet-i nefis ile isteyiniz. Zîrâ umûrun kâffesi Allāh'ın takdîri ile cereyân eder. (a.g.e.,s.102).

- Üç huy vardır ki onlar kimde bulunursa o, Allāh'ın sevgili has kullarından olur. Bu üç huy: 1) ***Kader'in hükmüne râzî olmak***, 2) Allāh'ın haram kıldığı şeylere karşı sabretmek, 3) *(sâdece)* azîz ve celîl olan Allāh'ın Zâtı için öfkelenmek. (Deylemî'nin Müsnedü-l Firdevs'inden/***Câmiü's Sağîr***: 1835, Yeni Asya).

- Şunlar îmanın zayıflığındandır: 1) Allāh'ı kızdırmak bahâsına insanları râzî etmen, 2) Allāh'ın verdiği rızıktan dolayı insanları övmen, 3) Allāh'ın sana vermediği rızıktan dolayı insanları kötülemen. Bir kimse ne kadar şiddetle isterse istesin, Allāh'ın nasîb etmediği şeyi sana getiremez. Hiç kimsenin hoşnutsuzluğu da Allāh'ın sana verdiğini geri alamaz. Allāh, hikmetiyle ve büyüklüğüyle, huzur ve ferahı: 1) ***Kader'e rızâ***'ya, ve 2) kuvvetli îmana; kaygı ve üzüntüyü de: A) şüpheye, ve B) "kaderine itiraz etme"ye yerleştirmiştir. (Ebû Nuaym'ın Hılye'si ve Beyhâkî'nin Şi'bü-l Îman'ından/***Câmiü's Sağîr***: 1389, Yeni Asya).

Bu âyet ve hadîslerden anlaşılmaktadır ki eğer bir kimse bir hâcet için dua eder de o duanın muhtevâsı *bi hikmet-i Hudâ* gerçekleşecek olursa bu duanın, o kim-

senin nefesinin kuvvetinin bir emâresi ya da Kader'ini değiştirmiş bir dua olarak değil de: 1) onun, ezelde Cenâb-ı Hakk'ın tâyin ve takdîr etmiş olduğu hükme (zâhirde) paralel düşen bir duası, ve kezâ 2) gene ezelde, o kimse için takdîr edilmiş olan hükmün gereği olarak kabûl edilmesi gerekir.

Kazâ'nın zâhirine bakıp da işin aslında bir sebeb-sonuç ilişkisinin mevcûd olduğunu vehmetmek vahim bir hatâdır. Cenâb-ı Hakk, Ezel'de, Zât'ını bir sebeb-sonuç ilişkisiyle kayıt altına almaksızın Kader'i tâyin etmiştir. ***Kader***'de, yalnızca, Cenâbı Hakk'ın (***Hikmeti sâdece ve sâdece Zâtı'na mâlûm olan***) Hükmü vardır. ***Bu Hüküm ise:*** 1) ***"sebeb-sonuç ilişkisi"nden bağımsızdır;*** ve 2) bu ilişkinin, insanın nefsinin kendi hayâlinde tahrik ettiği, vehmî zuhûruna da takaddüm eder. Beşerin Akl-ı Meâş'ının kendisine telkîn ettiği sebeb-sonuç ilişkisi Kader'in halkedilmesinin temelinde yoktur. Bu ilişki ancak, Kazâ'nın zuhurunda, olayların zaman içinde bir silsile teşkil etmesinin mâkûlemizde (gene de Ezel'deki Kader hükmüne uygun olarak) ihdâs ettiği bir vehimden ibârettir.

Hiç bir işin Kader hükmünün dışında vuku bulmadığı ve kimsenin Kader'in hükmünü değiştiremeyeceği idrâki dâimâ zinde tutulmalıdır.

Bu i'tibârla, bâzı hareket ve davranışların "uğurlu" ya da "uğursuz" olduğu vehmine, yâni nefsin insana, açık ya da kapalı bir biçimde, telkin ettiği "***Kader****'in hükmünü değiştirebileceği vehmi*"ne kapılmamak gerekir. Bu kabil bir inanç bir tür ***şirk-i hafî***'den başka bir şey değildir. İnsan bir takım hareket ve davranışlarla ya da mezarlardan, meczublardan, falcı ve cincilerden meded umarak ***Kader***'i değiştiremez. Başına ne gelecekse gelecektir.

Bu anlamda ***uğurlu sayılabilecek tek şey*** insanın kendi nefsinin hiyle ve oyunlarını teşhis ve tesbit etmek husûsunda irâde ve idrâk sâhibi olmasıdır. Ayrıca unutulmamalıdır ki Cenâb-ı Peygamber Efendimiz: "*El hayru fi mâ vak'a*" yâni: "Vuku bulanda hayır vardır" ve gene "*Bir işin sonunu sabırla beklemek ibâdettir*" demiştir. ***O hâlde vuku bulanın hayrının tecellî etmesini sabırla ve îmanla beklemek mahzâ edeb ve ibâdet olmaktadır. Böyle bir fırsat, ele geçtiğinde, aslā hebâ edilmemelidir.***

Beşer, herhangi bir husûsta: 1) Şerîat'a, 2) Akl'a ve 3) İlm'e uygun olan bütün gerekli tedbirleri eksiksiz almakla yükümlüdür. Bu tedbirler alınmaksızın Kader'in hükmüne teslimiyet göstermek ise: 1) isâbetli de değildir, 2) Peygamber'in sünnetine uygun bir tavır da değildir.

İnsan Kader'in kendisi hakkındaki ***nihaî hükmünü*** (yâni Dünyâ'daki hayâtında kazandığı sevab ve günahlar yüzünden Cennet'e mi Cehennem'e mi gideceğini) remil atarak da, zâiçe çıkartarak da, fal açarak da, medyumlar ya da cinler ...vb vâsıtasıyla da bilemez. Bununla beraber, insanın Dünya hayatındaki fiilleri Kader'in kendisi hakkındaki nihaî hükmünün ne olacağının şaşmaz bir göstergesidir. Eğer bir insan bütün hayâtında ***emr-i bi-l mâ'rûf ve nehy-i ani-l münker***'e uygun hareket ederse bu onun Kader'inde tesbit edilmiş olan nihaî yerin Cennet olduğunun işâretidir.

Bu bakımdan, bir Mürebbi-i Mânevî eğer bir hâcet için dua eder de o duanın muhtevâsı *bi hikmet-i Hudâ* gerçekleşecek olursa bunun, Mürebbi'in nefesinin kuvvetinin bir emâresi olarak değil de: 1) O'nun, ezelde Cenâb-ı Hakk'ın tâyin ve takdîr etmiş olduğu hükme tesâdüfen paralel düşmüş bir duası, ve kezâ 2) gene ezelde o Mürebbi' için takdîr edilmiş olan hükmün gereği olarak kabûl edilmesi gerekir.

İhvân, belirli bir husûsta 1) Şerîat'a, 2) Akl'a ve 3) İlm'e uygun olan bütün gerekli tedbirleri eksiksiz almakla yükümlüdür. Bu tedbirler alınmaksızın Kader'in hükmüne teslimiyet göstermek ise:

1) ***isâbetli de değildir,***
2) ***Mürebbi'inin rızâsına ve tavrına uygun ve hakîmâne bir tavır da değildir.***

Bu münâsebetle rahmetli Neyzen Tevfik Kolaylı'nın (1879-1953) Kader ve Kazâ ile ilgili şu hakîmâne dörtlüğünü hatırlatmakta da fayda vardır:

Yazılmış alnına her ne ise, reddi nâ kābil!
Hüner bu defter-i âmâl-i ömrü hoşça dürmektir.
Musaddaktır tâ Ezel'den mühr-i Hikmet'le,
Cihân'a gelmekden maksad bu tatbîkātı görmektir.

Yâni:

Levh-i Mahfûz'da insanın alnına Kader ve Kazâ olarak ne yazılmışsa bunun reddedilmesi mümkün değildir. Aslında hüner, ömür boyu yapılan işlerin defterini hoş bir şekilde kapatmaktır. Çünkü bu durum İlâhî Hikmet'in mührüyle daha Ezel'de tasdîk edilmiş bulunmaktadır. Bu âleme gelmekden maksad ise, işte, bu tatbîkātı idrâk edebilmektir.

V. İcâzet Almış Olmanın Edebi

Mürebbi', Seyr-i Sülûk'un belirli safhalarını aşmış olan mürîde imzâlı bir İcâzetnâme (*diploma*) takdîm eder. Bu İcâzetnâme'de, not değil: 1) mürîdin hangi safhaları aşmış olduğu, 2) kendisine verilen mahlâs, ve 3) nelere me'zûn olduğu yazılıdır.

İcâzet sâhibi erkekler: 1) can uyandırabilir, 2) sohbet açabilir, 3) esmâ tâlim ettirebilir, 4) mânâları dinleyebilir, 5) bir üst derse geçirebilir, ve 6) derslerini bitiren mürîdlerine İcâzetnâme verebilirler. İcâzet sâhibi hanımlar ise ***yalnızca*** sohbet açabilirler.

Eğer mürîdde daha henüz Mi'râc tahakkuk etmemişse, bu icâzetnâme ona belirli bir otonomi verir ama onu Mürebbi'inden tamâmen bağımsız ve hür kılmaz. Mürîd hâlâ Mürebbi'ine muhtac olduğunun ve O'nun nutuklarını muhakkak haklaması gerektiğinin idrâkini zinde tutmalıdır. Aksi hâlde bu mertebede dahi ayağı kayabi-

lir. Hiç farkında olmadan kabaran nefsinin ince hiylelerinin oyuncağı olabilir, ***Mürebbii ile arasına soğukluk ve uzaklık girebilir***.

Mürîd ömrü boyunca, en azından, Mürebbi-i Mânevî'sinin ahlâkını izhâr etmek mecbûriyetindedir. Bunu tahakkuk ettiremeyen, İcâzet'li olsa bile, uzleti tercih etmelidir.

Mürîdde Mi'râc tahakkuk etse bile o gene de Mürebbi'ine muhtacdır. Mi'râc sonrası kendisinde ortaya çıkacak olan cezbeyi ona gene Mürebbii hazmettirecek ve onu temkin ve idrâke gene O sevkedecektir.

Bu mektubuma son verirken Ganiyy-i Muhtefî'in ***Nefesler*** isimli kitabından "Edeb Yâ Hû!" başlıklı nefesini dikkat, fehâmet, idrâk ve temyîzinize takdîm etmek istiyorum, iki gözümün nûru muhterem kardeşim:

Edeb Yâ Hû!

Ey İhvân-ı Sâdıkım! Tarîk'de edeb gerek.
Edebi imhâ eden: nefis denen engerek.

Kurallara uymaktır edeb, ve hüsn-i ahlâk.
Edeb eğer eksikse, umûr olur muallâk.

İlim taleb edenin edebi olgun ise,
Teslîmdir Mürşid'ine; sarmaz onu vesvese.

Edebdir tek koruyan ihvânın birliğini;
Mürîd hep haklamalı Mürşid'in dediğini.

Mürşid'e teslîmiyet olmadan kemâl olmaz;
Noksan teslîmiyetle kemâl heybesi dolmaz.

Bunun âdab erkânı, bilin ki, ince iştir;
Mürîd buna uymazsa pekçok azar işitir.

Teneşirdeki cesed gibi olmalı derviş;
Şerri asla hayıra etmemelidir teşviş.

Efendisi ne yana döndürürse dönmeli;
"Mürşid'e irâdeyi terk" olmalı, emeli.

Kusûr etmemelidir Mürşid'e hizmetinde;
Olmalıdır edebi, aşk-u şevki hep zinde.

Etmeli derslerini usûle göre icrâ;
Nutk-ı Pîr'i haklayıp olmalı ehl-i verâ.

Kuvvetli olmalıdır mürîdin râbıtası;
Bu sâyede pekişir Mürşid'i ihâtası.

Hâtifden sesine de "Lebbeyk" diyebilmeli;
Teveccühünü dahi O, ânında, bilmeli.

Vasî olan Mürşid'dir; mürîdse ancak mutî;
Ve ancak itaatle olur tekâmül katî.

Mürşid'e karşı kibri azan dervişe yazık!
Aklını, temkinini kılar nefsine azık.

Nefsin kuruntusuyla kılıp aklını teşviş,
Mürşid'inde bir kusûr ararsa gabî derviş,

Kendi tıkamış olur kendi yolunu bizzât.
Mürşid, kibrini görür ve onu eder âzât.

Böylece muallâkda kalmış olur bu ahi;
Elden gider temkini; artık vehmidir şeyhi.

Kibir: mânevî kanser; sakının bu marazdan!
Mutî olun Mürşid'e, korusun sizi ***Yezdân***!

Şeyh'de kusûr arayan: ilânda, kusûrunu.
Bilemiyor ki gāfil, mahveder umûrunu.

Mürşid'le inad üzre tartışma aslā olmaz!
Akıl ve nefs beyninde kalmayınız bînamaz!

Mal, mansıb, neseb aslā etmez Mürşid'e te'sîr.
İlminin olmasını isterse tâlib kesîr,

Muhakkak boyun kesip Şeyh'e olmalı teslîm.
Nefse uyup muhâlif kalmak bil ki çok elîm.

Mürşid hem ilhâm hem de ulvî kudretle sezer;
Mutî ihvânını da üstün hasletle bezer.

Ahlâk-ı Nebî ile tezyin etmek ihvânı
Mürşid 'in gâyesidir; düşün sen, fehmet ânı!

Mürşid akan musluktur; tüm ihvândan müstakil;
Kim ki içer bu sudan, gerçekten, odur âkil.

Ve kim sabr-u edeble sohbete devâm eder,
Kemâle doğru gider; umûru olmaz heder.

İhvândan müstağnîdir, bil ki, Kâmil bir Mürşid;
Ancak has mürîdânı eğitir, kılar reşîd.

Tabîat-ı eşyâya uygun bir tavrı vardır.
O'nu güden bilin ki İlâhî Edeb, Ârdır.

Mihenk taşıdır Mürşid: izhâr eder ***Yâr***'ını.
Başı O'na toslayan gösterir âyârını:

Kimi yirmidört âyâr; altındır da parıldar;
Kimisiyse kalp para; olmaz Yol'da pâyidâr.

Islāhı gayri mümkün tâliblerle uğraşmaz;
Çünkü bilir ki bunlar birer nefsânî cambaz.

Yularlarını salar kalplerini kırmadan;
Hayırlar niyâz eder hepsinin de ardından.

Yazıklar olsun, kim ki Mürşid'e eder bey'at,
Ve bâtınında dahi tekâmül eder kat kat,

Sonra uyup nefsinin kibrine, hevâsına,
Mürşid'inden ayrılır, sed çeker devâsına!

Mürşid-i Hakîkî'yi reddeden battâl olur.
Feyzinin yollarını kapatıp aptâl olur.

Zâhirde ve bâtında kalır artık bînamaz;
Nefsinden gayrısına bir türlü yaranamaz.

Bırakıp da gidenin ardından tutulmaz yas.
Mürebbi'in ilmine bu aslā olmaz kıstas.

Bey'at ve terk etmişse, mürîdin hâli elîm!
Vehimle mülevvesdir; tab'an olsa da halîm.

Etmez çekip gitmekle bâzısı da iktifâ;
Nefsine gâye olur etmek ihvânı iğvâ.

Nifâk ve tehditlerle nefsini tatmîn eder.
Bütün müktesebâtı böylece olur heder.

Noksanlığa sebebdir bâzan eşi dervişin;
Eğer ehl-i zâhirse sonu gelmez teşvişin.

Çoğu kez karaçalı misâli fitne olur;
Eşini Mürşid'ine karşı hınçla doldurur.

Hâkim olsa büyüsü ehl-i zâhir eşinin,
İrâdesi ketmolur, aklı kalmaz dervişin.

Eşitlik vehmi ile kendini rezîl eder;
Çağdaş(!) bir köle olur ve umûru da heder.

Çile gibi gösterir nefsi de bu nifâkı;
Unutur Mürşid'ini, hem hukuku, hem hakkı.

Umûrunu boğarken koynundaki engerek,
Bu zillete katlanır "Kemâlimdir"(!) diyerek.

Bu büyüyle idrâki yozlaşan aptal derviş,
Tam bir öküz misâli, getirir durur geviş.

Tekâmülü durur da başlar bir gerileme;
Artık ondan hiç bir şey bekleme, ümid etme.

Bu köleyi artık kim edebilir ki âzâd?
Her hâli hatâ dolu, bütün âmâli tezâd.

Kılarak umûrunu ve ef'alini cerid,
Mürşid'ini reddeder, eşine olur mürîd(!)

Efendi'ye ihtirâm vazgeçilmez bir borçtur,
"Hû" deyip de el öpmek nefsinden bir huructur.

Huzurda durmalısın müeddeb ve pür vekar;
Sultân'ın, bil ki her ân senin gönlüne bakar.

Görme Şeyh'ini, yalnız "destûr kapısı" gibi;
Mürşid'in hem feyyâzdır, hem de Vâris-i Nebî.

Kâhin de değildir O; olma edebde nâdan!
Tek tasan feyzin olsun! Bu kılar seni şâdan.

Mürşid'inin ahvâli hakkındaki bir beyân
Ayağını kaydırır, kılar nefsini iyân.

Kezâ O'na ahvâli hakkında sorma soru;
Bu sorular vechinden izâle eder ***Nûr***'u.

Sakın ha sözlerini te'vile de kalkışma!
Zâhiriyle iktifâ et de haddini aşma.

O'nun emri olmadan sözünü etme ifşâ;
Aksi hem bir nifâktır ve hem büyük bir fahşâ.

Efendi'nde görürsen Şer'e aykırı bir hâl,
Sabret; sonunu bekle! Bu işte ta'cil muhâl.

Hikmetini bilmezsen etme sakın acele!
Hızır ile Mûsâ'nın ahvâlini fehmeyle!

Nefsin marazlarına tabib bil Mürşid'ini;
O'ndan sakın gizleme nefsinin ahvâlini.

Umûrun için, sakın, isteme bir şerh O'ndan.
Nutkunu haklamakla, ancak, olursun handân.

Mürşidin cismi değil, ma'nâsınadır edeb.
Hakk huzûrunda gibi olmalısın müeddeb.

O'nun yârının senin de yârın olmak gerek;
O'na düşman olana olur musun sen direk?

Mürşid'inin ef'ali sana mâkul olmasa,
Tereddütsüz kabûl et gene, hiç çekme tasa.

Çünkü basîr olan O! Sen henüz bir âmâsın.
Bil ki Mürşid-i Kâmil altınıdır havassın.

Tecessüs etme sakın ihvânın ahvâline!
Seninki sana yeter. Dert katma sen hâline.

Bu, Mürşid'in ahvâli için de geçerli, bil!
Târik'de seni edeb ve hayâ kılar mukbil.

Şeyhin suskunluğundan da iyice hazer et!
Huzûrunda nefsine mukayyet ol ki Hazret

Kusûrunu sırlamak zorunda hiç kalmasın.
Sırlar ise böyledir, kırgınlığı havassın.

Sakın sırnaşma O'na görürsen "bast"ta Şeyh'i!
Çünkü "bast" kılar O'nu kezâ "celâl"de sahî.

Nutkunu te'vil etme! İfâ et beklemeden.
Tereddüt etme; O'dur, seni irşâda güden.

Sırdır konuşulanlar, huzûrunda Şeyh'inin;
Sakın, emri olmadan, başkasına gitmesin!

Edilmez bundan biri bile, zinhar, kîlükal;
Aksi, edeb noksânı olmayı müş'ir bir hâl.

Edilmez huzûrunda dedikodu iyi bil!
O'nu yok farzetmeğe kim olabilir kefil?

Hıfz ederse sükûtu olmalısın pür dikkat.
Konuşmakdan hazer et varsa fehminde tâkat!

Şeyh'ine karşı eğer azalırsa hörmetin,
Feyzin kesiliverir; hebâ olur gayretin.

Kendini, feyz aldığın zâttan görürsen üstün,
Feyiz kapın da, bil ki kapanır bütün bütün.

Nefsin beşeri rezîl eden bir âlâyişi
Tuzaktır mürîde ki olmadan kâmil kişi,

Kalkar, kendini irşâd makāmında Şeyh sanır.
Nefsinin iğvâsıyla elbette çok aldanır.

Kim ki ehli değildir de irşâda yeltenir,
Yalnızca Şeytân olur akl-u nefsini münîr.

Zuhur eder kendinden lâf-u güzaf ve laklak;
Sohbeti(!) eder onu rezîl ve tepetaklak.

İrşâda lâyık olan ilim ve hâl ehlidir.
Ehl-i cehl'in sohbeti, bil, irşâddan hâlîdir!

Başlıca konuları, "Hikâye-i dervişân"
İlm-i Ledün'den yoksun sohbet olmaz ki rahşân.

Ey İhvân-ı Sâdık'ım! Koruyun nefsinizi;
Kâmil olun sabırla; hazmedin çilenizi!

Aşk ile, ihlâs ile Mürşid'e olun teslîm.
Sâdık olun; kılmayın aslā âtîyi elîm.

Mürşid'in huzûrunda budur edebin özü.
Dâim üstünüzdedir O'nun basarı, gözü.

Bu edebe riâyet şâd eder mürîdânı;
Oysa edebsiz için dardır nefis zindânı.

Edeb, hizmet ve idrâk kemâle vesiyledir.
Bunların nâkısası nefsinden bir hiyledir.

Mürşid'in irşâdına sarılın aşk-u şevkle
Ki ulvî makāmâtı tattırsın size zevkle.

Cenâb-ı Hakk edebinizi âlî, ve sizi de hayrlara muhâtab kılsın!

Ahmed Yüksel Özemre

* * *

XXX.

Ankara, 29 Mayıs 1999

Sevgili oğlum Dücâne Cündîoğlu beyefendi,

Geçen hafta Yeni Şafak'ta yayınlanmış olan bir köşe-yazınızı dostlarım dikkatime takdîm ettiler. Ezcümle:

> "*... Yakın zamanlarda İzutsu'nun iki eseri daha Türkçe'ye çevrilip yayınlandı: 1) İslâm'da Varlık Düşüncesi, 2) İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar. İbrahim Kalın'ın çevirdiği ilk kitabın çevirisi tek kelimeyle hârikadır ve muhakkak okunması gerekir.*
>
> *Diline ve çeviri zaaflarına tahammül edemeyip aslından okumayı tercih ettiğim ikinci esere gelince ne yazık ki bu esere çeviri ödülü verildi.. (Olsun, genç İzutsu okurları çeviri ödülü almış bu kötü çeviriden de istifâde etmeli ve okunabilir bir çeviri ile karşılaşmak hayâlini zihinlerinde yaşatmalıdırlar)*"

şeklindeki paragrafınız beni bir kaç yönden rencîde etti.

Bunlardan birincisi, başka bir paragrafta çevirisini tenkid ettiğiniz Prof.Dr. Süleyman Ateş'den bahsederken hocanın ismini vermenize rağmen bendenizin ismimi zikretmemek sûretiyle tezyifinizi ağırlaştırmak şeklinde tecellî eden tutumunuzdur. Bendeniz doğduğumda rahmetli babam göbek adımı: "İnşâallāh Cenâb-ı Peygamber'in ***ilmine, hilmine ve ahlâkına*** mazhar olur" diyerek ***Ahmed*** ve rahmetli annem de ismimi: "İnşâallāh ***ilmi de hilmi de ahlâkı da*** yükselir" diye ***Yüksel*** koymuşlar. Babam Soyadı Kānûnu çıktığı zaman da: "Cenâb-ı Hakk ailemizi İnşâallāh ***azîz*** (*emre*) kılar" diye ***Özemre*** soyadını almış.

Bendenizin rahmetli babamın ve annemin bu hâlis niyâzlarını 65 yıllık ömrümde ne vüs'atte yansıtabilmiş olduğumu bizzât takdîr etmem mümkün değildir. Ama kesin olarak bildiğim bir şey varsa o da bu niyâzların hâtırasını her dem zinde tutan şuurlu bir irâdeye sâhip olduğumdur. Ancak, bu niyâzların bendenizde tecellî edip etmediklerini bilmeme bu irâdenin dahi yetmediğini ifâde etmem gerekir. Bu kadar özenle ve hâlis niyetle konulmuş ismi ve bunun gereğini ifâ için geçmiş 65 yıllık şuurlu ve hâdim'ü-l hüdemâ olan bir ömrü keenlemyekûn addedip ismimi zikre dahi değer bulmamakla izhâr ettiğiniz tutumun zarif bir tutum olmaması bendenizi rencîde etmiştir. ***Bunu bilmenizi isterim.***

İkincisi, ***sübjektif beyânınız*** bir tenkid değil (*fakat sizin gibi müstaid ve kābiliyetli bir gence hiç ama hiç yakışmayan*) ***düpedüz bir tezyif ve bir tahkîrdir***. Ben sizin yerinizde olsam, söz konusu tercüme hakkındaki merâmımı:

> "*İbrahim Kalın'ın çevirisi hakkındaki övgümü Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre'nin çevirisinden esirgemek zorunda olduğumdan dolayı üzgünüm. Çevirmenin kullandığı dil bugünkü genç İzutsu okuyucularının ellerinde bir sözlük olmaksızın anlayabilecekleri bir dil değildir. (Ben de henüz 37 yaşında bir genç olduğumdan) bu çevirinin dili ve terminolojisi beni hiç sarmadı, hiç tahammül edemedim. Onun için bu kitabı ingilizcesinden okumayı tercih ettim. Saptadığım kimi çeviri yanlışları da beni bu kitabın genç kuşakların anlayacağı dilden ve yanlışsız bir çevirisine girişmeye yönlendirdi. Genç İzutsu okurları benim bu gerçekten de okunabilir çevirime kavuşacakları âna kadar isterlerse Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre'nin çevirisinden de yararlansınlar*"

şeklinde, daha zarif bir uslûb ile dile getirirdim.

Aslında muhterem eşim de, bendenizin lisânının eskiliğinden ve genç kuşaklarca anlaşılmasının zorluğundan müştekîdir. Fakat işin püf noktası şudur ki İzutsu'nun kitabı herkes için yazılmış bir kitap değildir; bu konuya âşinâ olanlar ve kendilerinde bu konunun zevki teessüs etmiş olanlar için, yâni mahdûd bir zümre için, yazılmıştır. Bu kitabın, bu zevke ve konunun terminolojisine sâhip ve hâkim olmayanlar için yalnızca anlaşılmaz, can sıkıcı ve tahammül edilmez bir muammâ gibi görünmesi ve tepkiye mâruz kalmasını ise bendeniz tabiî bulmaktayım. Ayrıca metnin bütün aşikâr ve gizli kalan nüanslarını ***ehline aktarabilmek için*** kullanmış olduğum vokabüler yerine bunun hacmının ¼'üne dahi sâhip olmayan bir arı duru Öztürkçe kullansaydım eserin medlûlünü yalnızca kuşa çevirmiş olur, Prof. İzutsu'nun merâmını da bunu anlayabilecek olanlara intikal ettiremezdim.

Herkese şâmil ve herkes tarafından anlaşılacak şekildeki beyânlar ancak Peygamberlerin tebliğleridir. İzutsu'nun kitabı herkesin ve hele bu konudan anlamayanların ve bu konuya bulaştığında da fehâmet, idrâk ve temyiz noksanlığı yüzünden (bu konuyu anlamamasının ötesinde) bir de bu konuyu ***gıybet ve nifâk unsuru*** yapacak olanların ilgi odağı olacak bir kitap değildir. Bildiğiniz gibi: "İlmi, ehli olmayana vermek domuzların boynuna inciden gerdanlık asmaya benzer" meâlinde de (hadîs mi yoksa kelâm-ı kibar mı olduğunu tam bilmediğim) yaygın bir rivâyet vardır. Ayrıca Hucurât Sûresi'nin 12. âyeti de bu konuda ne büyük bir mümeyyiz ve ne hikmetli bir uyarıcıdır!

Türkiye Yazarlar Birliği'nin bendenizin *Üsküdar'da Bir Attâr Dükkânı* isimli hâtırâtıma 1996 yılında "Hâtırât" ve *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar* isimli tercümeme de 1998 yılında "Çeviri" dalında ödül vermiş olması bendenizin de hayretimi mûcib olmuştur. Türkiye'de üniversiter çevrede Teorik Fizik ve Nükleer Mühendislik dallarının sâdık bir hizmetkârı olarak: 1) yapmış olduğum bütün hizmetlere, 2) lisans, lisansüstü ve doktora düzeyleri için yazdığım 12 cild ders kitabına, 3) yaptırttığım 15 doktora tezine, ve 4) rahle-i tedrîsimden geçmiş ikisi müteveffâ 57 si hayatta 59 profesöre rağmen kimseciklerden iki satırlık teşekkür dahi almamış olmama karşılık 2 yılda iki ayrı dalda Türkiye Yazarlar Birliği'nin ödüllerine mazhar olmuş olmam ancak Türkiye'ye has bir paradokstur.

Bundaki tek tesellim ise bu ödülleri veren seçici kurullardan kimseyi tanımamam ve bu ödüller için en ufak bir teşebbüste bulunmamış olmamdır. Gıyâbımda ve bilgim dışında tekevvün etmiş olan bu kararları tasvib etseniz de etmeseniz de, bunların bendenizi memnûn bırakan tek yanı ister istemez teslîm edilmesi gereken bu objektifliği olmuştur.

Ayrıca söz konusu çevirimin ilk baskısı da 11 ayda tükenmiş bulunmaktadır. Böylesine spesifik bir konuda 3000 adet nüshanın bu kadar kısa zaman zarfında böylesine bir îtibar görerek tükenmiş olmasının da hayli ilgi çekici olduğunu kabûl etmeniz ve, işin içine nefsânî tercihlerinizi katmadan, gerçek sebebleri hakkında tefekkür etmeniz gerekir.

Sevgili oğlum,

Rabb'im ömrünüzü tezyîd edip muammer kılsın! Peygamberlik yaşının olgunluğuna sâdece 3 seneniz kalmış. Gençliğinizde çekmiş olduğunuz çileler ise artık çok geride kaldı. Bunların yüzünden nefsinizin artık sizi vara yoğa "*agresif*" kılmasına müsaade etmeyiniz. İdrâk ediniz ki ***herkes***, babasının ve annesinin idrâk ile koymuş oldukları isimlerinin hakkını vermek husûsunda irâde ve ısrâr sâhibi olan ***ve size de <u>şefkat</u>, <u>merhamet</u> ve <u>sabır</u> nazarıyla yaklaşan bir Ahmed Yüksel Özemre değildir***. Haklı ya da haksız yere rencîde ettiğiniz ve edeceğiniz kimselerin sizin üzerinizde kazanacakları ve Rûz-i Cezâ'da muhakkak karşınıza çıkacak olan kişi hakkının azametinden çekinin; ve artık ***<u>temkîn</u> <u>ve</u> <u>teennî</u> <u>ehlinden</u> <u>olun</u>!*** Bendeniz ise bu zerâfet yoksunu beyânınız dolayısıyla tekevvün etmiş olan bütün haklarımı vicdânî huzur ve kanaat-i kâmileyle size helâl ettim.

Size Hakk'ı ve Sabr'ı tavsiye eder; umûrunuzun hayra tebdîlini, fazl-u füyûzâtınızın tezyîdini, yüksek maddî ve mânevî rütbelere nâil olmanızı Cenâb-ı Rabb'ü-l Âlemiyn'den âcizâne ve fakîrâne niyâz ederim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XXXI.

Üsküdar, 19 Ekim 1999

Sayın ***Mustafa KUTLU***
Dergâh Dergisi Yazı İşleri Müdürü
Peykhâne Caddesi, Camii Sok. 57/1
34490 Çemberlitaş/İstanbul

Faks No. 0212-516 19 21

Muhterem Kardeşim,

Dücane Cündioğlu bey oğlumun fakîrin Prof.Dr. Toshihiko İzutsu'dan tercüme etmiş olduğum ***İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar*** hakkında Dergâh'ın 115-116. sayısında çıkmış olan yazısına cevâbım ilişiktedir.

Bugün saat 12.07'de vâkî telefon görüşmemizde bu cevâbı Dergâh'da basacağınızı kabûl ve beyân etmeniz üzerine bunu size önce faks ve kezâ bir çıktısını da APS ile yolluyorum.

Hörmet ve muhabbetlerimin kabûlü istirhâmıyla Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'den hayırlar niyâz ederim.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

Dücane Cündioğlu'ya Açık Mektup

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

Sevgili oğlum Dücâne Cündioğlu beyefendi,

A. Prof. Dr. Toshihiko İzutsu'dan ***İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar-Kavramlar*** adı altında çevirdiğim eser hakkında Yeni Şafak Gazetesi'nde Mayıs 1999 da bir, Temmuz 1999 da iki ve Dergâh Dergisi'nin 115-116. sayısında da bir yazı yazmış bulunmaktasınız.

Eser münekkidliği: **1)** nefsi okşayan, **2)** kolay, **3)** bir yönüyle rahmânî, **4)** fakat diğer bir yönüyle de şeytânî tecellîye açık bir iştir. Rahmânî bir iştir çünkü eser

verenlerin fuzûlî böbürlenmelerine, kendilerinin âlimlerin âlimi oldukları, ele aldıkları konuda yed-i tûlâ sâhibi ve hattâ üstâd oldukları vehmine kapılmalarına mânî olabilir. Diğer yanı ise münekkid için azîm bir nefsânî tuzaktır.

Eğer münekkid tenkîdin sarhoş edici câzibesinden nefsini koruyabilecek bir olgunluğa sâhip değilse nefsi kendisine kırılması, ezilmesi gereken bir dizi put ihdâs eder. Bunlar Ali Bulaç, Hilmi Yavuz, Ahmet Akgündüz, Ahmed Yüksel Özemre ya da başkaları olabilir. Hakikat adına konuşabilmesinin ancak "*Ben Hakikatım*" demekle mümkün olduğunu da telmîh eden (*Bk. Dücane Cündioğlu, **Hakikat ve Hurafe**, s.11, ilk makāle: "Ben Hakikatım"*) bir münekkidin bu putlara Hakîkat adına kutsal bir cihâd açması artık onun için kaçınılmaz bir vecîbe olur.

Ancak, kendini kaptırdığı bu put-kırıcılık (*ikonoklazm*) şehveti asıl cihâd-ı ekberin, Cenâb-ı Peygamber'in işâret buyurmuş oldukları gibi, kendi nefsinin putuna karşı olması gerektiğini teşhis, tesbit, idrâk ve temyîz etmesine ne yazık ki engel olur. Bu engelin varlığı kendisini: **1)** nefs-i emmâreye mahsûs, burcu burcu bir kibir kokan, Hallâc-ı Mansûr özentisi bir "*Ben Hakikatım*" vehmi ve dâvâsı ile, ve kezâ **2)** yoğun bir asabiyyet ile açıkça izhâr eder. ***İnnehû lâ yuhıbbul müstekbiriyn*** (Kur'ân, XVI/23).

Bu asabiyyet: **1)** Cumhuriyet döneminin, sizin gibi, ***otodidakt*** bütün aydınlarına has, **2)** çoğu kere pireyi deve yapan, **3)** gerçeğin yalnızca kendi gerçeği olduğuna ve hattâ kendisinin bundan dolayı da lâyuhtî olduğuna inananlarda (yâni kendisinin aslā hatâ yapmaz ama kendisinin dışındaki herkesin câhilce hatâlarla mülevves olduğunu vehmedenlerde) görülen bir haslettir. Bu, çoğunlukla sistematik bir eğitimden geçmemiş ve de tevsik edilmiş bir ilmî müktesebâtı bulunmayanların ezikliğini yansıtır. Bunun sonucu olarak, bu zevât: **1)** ***daima teferruat ve şekil ile*** iştigāl eder, **2)** çok yükseklerden atar ve **3)** ne kadar bilgili ve ne kadar çok yönlü olduklarını kanıtlayabilmek için de *agresif* bir gayret sarfederler.

Siz eğer Pozitif İlimler'e, bunların felsefesine ve özellikle de epistemolojisine birazıcık olsun vâkıf olabilseydiniz pozitif ilimlerde dahi hakîkatın ne kadar izafî olduğunu hayretle idrâk ederdiniz[23]. Durum böyle iken tercümânın zevk ve idrâkini de yansıtması kaçınılmaz olan tercümede nihaî hakikatın yalnızca size ait olduğunu telmih etmeniz sâdece komiktir. Olsa olsa bu ancak sizin zevkinizi yansıtır.

Aynı kitabın on ayrı tercümesi olsa onu da biribirindan farklı olacaktır. Zâten bir italyan atasözü de: ***Traduttore, traditore*** yâni "*tercüman demek* (metne sadâkat gösteremeyen) *hâin demektir*" demiyor mu? Bunu ve en iyi tenkidin "tenkide şâyân eserin yerine ikāme edilmek üzere daha iyisini üretmek" olduğunu sizin de çok iyi bilmenize rağmen, o kadar tenkid ettiğiniz Kur'ân tercümelerinin yerine sizinkini koyabiliyor musunuz? Fakat, Dergâh'daki son tenkidinizden zâten Prof. İzutsu'nun söz konusu eserinin ilk beş bölümünü tercüme etmiş olduğunuz istidlâl edilebiliyor. Tavsiyem bu tercümeyi tamamlayıp yayınlamanızdır.

---

[23] Bu konuda tamamlayıcı bilgiyi yakında Kaknüs Yayınları'nda çıkacak olan ***Kur'ân-ı Kerîm ve Tabiat İlimleri (Tenkidî Bir Yaklaşım)*** başlıklı kitabımda bulabilirsiniz.

Ama sevgili Oğlum, sizi, indî tenkidlerinizle gitgide ekşileşen, gitgide *agresifleşen*, gitgide ikonoklazmın sarhoş edici tuzağına düşen, gitgide merdümgirizleşen bir münekkid olmaktan kurtaracak ve yalnızca hayırla yâd edilmenizi sağlayacak tek şey: şimdiye kadar onca kimsede tenkid ettiğiniz hatâların birinin bile bulunmayacağı bir Kur'ân tercümesini gerçekleştirmenizdir. Cenâb-ı Hakk'ın bunu size nasîb etmesini samîmiyetle niyâz etmekteyim.

Cenâb-ı Peygamber: "*Ümmetimin helâki cidâl yüzünden olacaktır*" demiştir. Rahmetli pederim de cidâlde bir kıstas olmak üzere fakîre şu vasiyette bulunmuştu: "*Evlâdım; bir kimseyle bir mesele üzerinde cidâl ediyorsan, beş sene sonrasını düşün. Eğer beş sene sonra o zât ile karşılaştığında söz konusu meselenin zindeliğini hâlâ muhâfaza edeceğini düşünüyorsan cidâle devâm et. Ama beş sene sonra o meselenin zindeliğini koruyamıyacağına inanıyorsan cidâle son ver!*".

Bendeniz de bu vasiyete uygun olarak, hakkımda yazmış olduğunuz dört yazıdaki teferruat üzerinde arîz amîk duracak değilim. Yazılarınızdaki yanlışlıkları, indî değerlendirme hatâlarını düzeltmenin ise, içinde bulunduğunuz hâlet-i nefsâniye göz önünde tutulduğunda, hiçbir yararı olmayacaktır. Zâten buna mecbûr olmadığım gibi her önüne gelenin iddiasını cerhetmeğe kalkışsaydım, artık bu ilerlemiş yaşımda, çok kıymetli olmaya başlayan zamanım da hebâ olur giderdi.

Bununla beraber uslûbunuzun altında kendini belli eden hâlet-i nefsâniyenizi tahrik eden sâiklerden ***gâfil olmanın mümkün olmadığına delîl olmak*** üzere yalnızca birkaç noktaya temas etmek istiyorum.

1. Mayıs 1999'da tercümeme ilk defa değinmiş olduğunuz yazınızda ismimden bahsetmemiş olmanızı tezyif ve tahkîr amacıyla değil de bendenize karşı edebinizden (!) dolayı zikretmemiş olduğunuzu beyân eden sözleriniz beni şaşırttı. Çünkü bu, aynı yazınızda, Prof. İzutsu'nun "*God and Man*" isimli eserini tercüme etmiş olan Prof.Dr. Süleyman Ateş hocayı ismini vererek ve tercümesi için de "*yeniden ve eksiksiz çevirisi şarttır*" diye tenkid etmiş olmanızla hiç de tutarlı bir beyân değildir. Bu (mefhûm-ı muhâlifinden yola çıkılırsa) Hoca'nın sizin indinizde, bendenize gösterdiğiniz edebden daha azına lâyık olduğu anlamına gelmez mi? Hâlbuki tekvâsıyla da ilmiyle de Hoca elhak bendenizden kat be kat üstündür ve bilâ istisnâ herkesin hörmetine de elyaktır.

2. Dergâh'da çıkan tenkidinizde ezcümle: "... Allah Teâlâ'nın Kur'an'da zikredilen esmâ-i hüsnâsından *el-Evvel* ile *el-Âhir*'in, İzutsu tarafından İngilizce'ye *the First* ve *the Last* olarak çevrilmesini ***anlayışla karşılayabiliriz***[24] (*Aman, estağfirullah! Lûtfediyorsunuz! Aslında zât-ı âlîlerinin, bu bağlamda, bir de Prof. İzutsu'ya usturuplu bir tenkid döktürmeniz fevkalâde isâbetli olurdu!)*, lâkin sayın Özemre'nin bu esmâ-i ilâhiyyeyi "Başlangıç olan", "Son olan" (s.118) şeklinde Türkçeleştirmesini hoş görebilir miyiz?" demektesiniz.

---

[24] Altını bendeniz çiziyorum.

İzutsu'nun *qur'an* ve *furkan* diye yazdıklarını bendenizin Kur'ân ve Furkan diye büyük harflerle yazmamı dahi tenkid konusu eden sizin, yukarıdaki alıntımda cümle başı olmayan bir fiili (*"Türkçeleştirilmesi" sözcüğünü)* majüskül harfle başlatmanızdaki garâbete Türkçe'de ilk kez rastlamakta olduğuma inanmanızı istirhâm ederim. Acaba bunu bahâne ederek sizi Türkçe imlâ câhili diye ilân etmek doğru olur muydu? Sanmıyorum. Temkin, teenni ve edeb bunun olsa olsa ya bir dizgi hatâsı, ya da henüz künhüne ve hikmetine vukuf kesbedememiş olduğum bir orijinalite olduğunu telkin ederdi, o kadar! Aynı durum "***Hakikat ve Hurafe***" isimli kitabınızın arka kapağında 8. satırında d ile *takdîr* olarak yazılması gereken kelimenin t ile *taktir* olarak yazılmış olması için de geçerlidir. Bu, sizi, iftirâya varan külhânî bir edâ ile: "Bu zât Türkçe'ye de Osmanlıca'ya da hâkim değil" diye teşhir ve tenkid etmeme mâkul ve âdil bir mesned teşkil eder mi? ***İz'an, edeb ve adâlet*** sâhibi isem elbette ki hayır!

Ayrıca söz konusu 118. sayfada da bendeniz: **"**... Böyle olunca Hakk "Başlangıç Olandır" (***Evvel***'dir) ve "Son Olandır (***Âhir***'dir)**"** demiş olmama rağmen sizin parantez içindeki ifâdeleri okurların gözünden setretmeniz hiç de âdil olmayan çocukça bir saptırma değil mi?

Dergâh Dergisi'ndeki yazınızda buna benzer ne kadar çok saptırmanız var! Doğrusu size bu minik tenkidçi hiylelerini hiç yakıştıramadım.

3. Tenkidlerinizde bendenizin tasavvuf ıstılahlarına vukufiyetim olmadığını da iddia etmektesiniz.

Buna mukābil ***Hakikat ve Hurafe*** isimli kitabınızın 68. sayfasında rûhunuzu kurtarmaktan söz ediyorsunuz. Bildiğiniz gibi beşeri eşrefü'l-mahlûkat ve insân kılan, Kur'ân-ı Kerîm'in XXXII. Secde sûresi 9. âyeti mûcibince, Cenâb-ı Hakk'ın insâna Kendi Rûhu'ndan üflediği nefhadır. Bu i'tibârla Rûh öyle bir cevher-i aslîdir ki hiçbir âraza ve etkiye mâruz kalamaz. Dolayısıyla Rûh'un kurtarılması da, hastalığa dûçar olması da, sıkılıp üzülmesi de tam mânâsıyla abestir. Bu bakımdan "ruh hastalığı", "ruh doktoru" ve "Ruhbilim" galat-ı meşhûr sınıfına giren kelimelerdir. Doğrusu "nefis hastalığı", "nefis doktoru" ve "Nefisbilim" olmalıydı.

Siz burada, doğru dürüst bir felsefe kültürüne henüz sâhip olmayanlara has bir hatâya düşmekte ve nefis (grekçesi: *psüke*, lâtincesi: *anima*) ile Rûh (grekçesi: *nous*, lâtincesi: spiritus) kavramlarını biribirine karıştırmaktasınız. Sizin durumuzda, bu doğaldır. Yalnız Tasavvuf ıstılahlarında bu farkın çok önemli olduğunu artık idrâk ve teslîm etmelisiniz. Bu i'tibârla derin felsefî eserlere bulaşmadan ve Tasavvuf lûgatlarından bir şeyler öğrenmeye kalkışmadan önce felsefeye kavram açısından iyi bir başlangıç yapmalısınız. Ve sizin gibi bir otodidakt da bu eksikliğini kolaylıkla telâfi eder. Tabiîdir ki size İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nün hâlen Başkanı bulunan Prof.Dr. Şafak Ural'a "***Bilimde Basitlik İlkesi***" ve Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü eski Başkanı Prof. Dr. Yalçın Koç'a da "***Doğa'nın Kuvantum-Mekaniksel Betimlemesi***" başlıklarıyla ***Epistemoloji*** alanında yaptırtmış olduğum doktora tezlerini anlayacak kadar, ya da meselâ

doçentlik ve profesörlük jürilerinin üyesi olduğum Prof.Dr. Mehmet Aydın kabilinden zevât gibi felsefe öğrenmenizi taleb edemem. Ama, meselâ küçük kızımın bu yaz beğenerek okumuş olduğu "*Jostein Gaarder:* ***Sofi'nin Dünyası****, Pan Yayınları*" gibi bir vülgarize kitap da iyi bir başlangıç için işinize pekālâ yarayabilir.

B. Sevgili Oğlum,

Siz gözardı edilmesi mümkün olmayan ve gözardı edilmemesi gereken çok kıymetli bir gençsiniz. Bundan böyle idrâk etmelisiniz ki bir olguyu lisânen ifâde etmenin yetmiş türlü yolu vardır. Siz artık ***temyîz, temkin ve teennî sâhibi*** olunuz da lûtfen bu yollardan ***edîb*** olanını seçiniz! Ama görünen o ki nefsiniz bu konuda size azîm bir engel teşkil etmekte. Bununla beraber, zâhiren ne kadar *agresif* olursanız olunuz ve hâlet-i nefsâniyeniz de ne kadar terakkîye muhtac olursa olsun bâtınen bakıldığında gene de bu Âlem'in, kemâline noksanlarınızla bile katkıda bulunmakta olan bir rüknüsünüz. Emîn olunuz ki ilmî müktesebâtınız hâlet-i nefsâniyenizin tezkiye ve terakkîsiyle artacaktır. Bunun için size nâçizâne tavsiyem muhakkak bir mürşid-i kâmil bulup o zâtın rahle-i tedrîsinde sizi etvâr-ı seb'a'nın hiylelerinden kurtaracak olan bir mânevî eğitim almanızdır[25].

Sevgili Oğlum; bu size artık ***son kitabî hitâbımdır***. Bununla beraber bendenizden ilmî bakımdan istifâde etmek isterseniz kapım size gıllıgışsız olarak şefkat ve muhabbetle daimâ açıktır.

Tekevvün etmiş ve edebilecek olan bütün haklarımı size (Yeni Şafak'ın 14.7. 1999 târihli nüshasında özet olarak yayınlamış olduğunuz ilk mektubumdaki gibi, bu sefer de) helâl eder; umûrunuzun hayra tebdîlini, şunun bunun dolduruşuna getirilmemenizi, fazl-u füyûzâtınızın tezyîdini, yüksek maddî ve mânevî mertebelere nâil olmanızı, Cenâb-ı Rabb'ü-l Âlemiyn'den âcizâne ve fakîrâne niyâz ederim.■

* * *

[25] Medyadan da izlediğiniz gibi, ne yazıktır ki bu yolun yol-keseni çoktur. Böyle bir kimsede bulunması gereken nitelikler için bilgi edinmek isterseniz size "Necmettin Şahinler: ***Kâmil Mürşid'in Portresi***, Kaknüs Yayınları" isimli eseri tavsiye ederim.

XXXII.

İstanbul, 27 Kasım 1996

Sayın Recai Kutan
Bakan
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı
Konya Yolu Üzeri
Beştepe-Balgat/Ankara

Konu: Nükleer Santral İhâle Şartnâmesinde TEAŞ Yönetimi Tarafından yapılan tâdilâtın ***Alman reaktörlerini favorize ettiği*** *ve* ***adres gösterdiği*** hakkında.

Muhterem selefiniz Hüsnü Doğan tarafından ikmâl edilmesi bizlerle sayın Prof.Dr.h.c. Nejat Aybers'e tevdi edilen, ve sonra TEAŞ'ın isteğiyle şimdiki Nükleer Santral Proje (NSP) Müdürü Nevzat Şahin ile yardımcısı Lütfü Sarıcı'nın da çalışmalarına katıldığı Komisyonumuz ikmâl edilmiş ihâle dosyasını zât-ı âlînize 23 Ağustos 1996'da takdîm etmişti.

Komisyonumuz nükleer santral yapımcıları arasında, Devletin menfaatine uygun olarak, kuvvetli bir rekābetin tesisi için: 1) olabildiğince çok firmanın iştirâkini sağlayan, ve 2) hiçbir firmanın diğerine tercih edildiğini îmâ etmeyen titiz bir çalışma yapmaya olağanüstü özen göstermişti.

Bunun sonucu olarak, müşâvir KAERI firmasının sunmuş olduğu İhâle Şartnâmesi tasarısında bazı değişiklikler yapılmıştı. Bunların en önemlisi tek reaktör üniteli nükleer santralin gücünün KAERI'nin önerdiği 600 - 1000 MWe aralığından 600 - 1100 MWe aralığına alınması olmuştu. Böyle bir güç aralığında: Westinghouse, General Electric, Framatome, Siemens, KWU, AECL, ABB ya da bunların (meselâ Mitsubishi-Westinghouse.. vd gibi) konsorsiyumlarının ihâleye katılmaları imkânı ihdas edilmişti.

Reaktör gücünün sınırlarının seçiminde ise şu kriterlere dayanılmaktaydı:

1. İhâlenin açık olduğu PWR, BWR ve PHWR türü reaktörlerin bu aralık içindeki tipleri ***yaklaşık otuz yıldır*** çalışmaktadır. Bundan ötürü de fizikleri ve zaafları hakkında çok teferruatlı bilgi vardır. Bunlar ***güvenilirlikleri kanıtlanmış tiplerdir.***

2. TEAŞ'ın,özel danışmanı Prof.Dr. Francesco Iliceto aracılığıyla, Roma Üniversitesi'nde yaptırttığı hacımlı bir enterkonnekte şebeke analizinde Türkiye'nin enterkonnekte şebekesinin bugünkü durumunun Akkuyu'da 1000 MWe gücündeki bir santrali rahat kaldırabileceği, hattâ 1100 MWe'lik bir santral için de büyük bir sorum çıkmayacağı, ama bunun üstündeki ünitelerin büyük sorunlar ihdâs edebileceğine işâret edilmiştir.

3. Hâlen faaliyette bulunan ilk kuruluş reaktörlerinden hiçbiri 921 MWe gücünden yüksek değildir. Diğerlerinin ortalaması ise 454 MWe civârındadır. ***Yâni nükleer enerjiden hareketle elektrik üretmekte olan 32 ülkenin hiçbiri işe en güçlü, en sofistike reaktörlerden başlamamıştır.***

23 Ağustos 1996 târihinden sonra TEAŞ yetkililerinin bizleri devre dışı bırakmağa mâtuf bir dizi tavrıyla karşılaştık. Müşâvir firmayla muhakkak son bir toplantı yapılması fikrini biz telkin ettiğimiz hâlde bu toplantının târihinden iki gün önce haberdâr edildiğimiz gibi toplantıya Prof.Dr.h.c. Nejat Aybers'in dâvetinin de söz konusu olmadığı bize ifâde edildi. Bizler bu toplantıya katılamadık. Bundan sonra TEAŞ'ın Türkiye Atom Enerjisi Kurumu ile yaptığı mühim bir toplantıya da dâvet edilmedik.

Ve en sonunda TEAŞ Genel Müdürü ***Afif Demirkıran'ın emriyle*** İhâle Şartnâmesi'nin en önemli maddesi olan ***santral gücü maddesinin*** aşağıdaki gibi tâdil edilmiş olduğunu öğrendik:

....

I. Alternatif Teklif: Ünite net gücü 600 MWe ve üstü olan ve en az 1 (bir) üniteden meydana gelen ve maksimum net çıkış gücü 1400 +%5 MWe aşmayan bir nükleer santral.

II. Alternatif Teklif: Ünite net gücü 600 MWe ve üstü olmak üzere ve en az 2 (iki) üniteden meydana gelen ve maksimum net çıkış gücü 2800+%5 MWe aşmayan bir nükleer santral....

Bu arada İhâle Şartnâmesi'nin şalt bölümünü ikmâl etmiş olan NSP Müdürü Nevzat Şahin'in Şartnâme'ye ***bütün elektrik üretim aksâmı için DIN normları şartını ilâve etmiş olduğunun da farkına vardık***. Oysa her nükleer santral yapımcısının normları kendine özeldir. Bunlar ille de TEAŞ istiyor diye reaktörlerinin ve aksâmının tasarımlarını tâdil edecek değillerdir. Amerikan, Japon ve Fransız firmalarının böyle bir teklifi kabûl etmeleri mümkün değildir. Bunların kendi normlarıyla verecekleri teklifler ise Şartnâme'ye uymuyor diye sübjektif olarak cezâlandırılacaktır. Bu ise âşikâr bir biçimde ***Alman firmalarının işine yarayacaktır.***

Nevzat Şahin santral gücünde TEAŞ Genel Müdürü Afif Demirkıran'ın emriyle yapılmış olan bu tâdilâtı savunurken bunun daha geniş bir nükleer santral yapımcı yelpâzesine hitâb ettiğini ve firmalara daha büyük imkânlar tanıdığını savundu. Bu durumun Francesco Iliceto'nun raporuna aykırı olduğuna dikkati çekildiğinde de santral bitinceye kadar millî enterkonnekte şebekenin ıslâhının mümkün olduğunu, o olmasa bile bu gerçekleşinceye kadar santrali 1000 ilâ 1100 MWe de işletmenin bir mahzur teşkil etmeyeceğini(!) bildirdi.

Bu durumda nükleer enerjinin künhünden, mühendisliğinden, stratejisinden haberi ve bilgisi olamayan bir kimsenin NSP Müdürlüğüne getirilmiş olmasının ne büyük bir sakālet ve bahtsızlık olduğunu bilginize arz etmek isteriz. Bu zâtın

CV'sinden öğrendiğimize göre konvansiyonel termik santrallerin ihâlesinde etkin bir rol oynamış olması onu ne yazık ki bir nükleer mühendisin bilgi ve deneyimi seviyesine ref etmeğe yetmemektedir. Bu tıpkı T.C. Diyânet İşleri Başkanlığı'na bir hahamın tâyini gibi sakil ve isâbetsiz bir durumdur. ***Nükleer Santral Projesinin Hükûmet'in sırtında giderek bir kambur olmaması için***, bu makāma hem bilgisini ve hem de idârecilik vasıflarını kanıtlamış bir kimsenin tâyin edilmesinin zarûretini ***vicdânî huzur ve kanaat-i kâmileyle*** bilginize arz ederiz.

Bir kere:

1. Reaktör ünite gücünün 1400+%5 MWe'e çıkarılması: 1) kâğıt üzerinde 1450 MWe lik bir projesi bulunan (ve bir **Alman**-Fransız ortaklığı olan) NPI (Nuclear Power International) firmasını, 2) **Alman** KWU firmasının bir türlü kimseye satamadığı ve şu âna kadar yalnızca iki örneği bulunan 1300 MWe'lik sınıftan 4 luplu fevkalâde sofistike Konvoi adıyla mâruf tipini **favorize etmek içindir.**

2. 1400 MWe sınıfından bir nükleer reaktör alıp da bunu 1000 MWe gücünde işletmek ise elektriğin mâliyetini olağanüstü arttıracağından aklî hiçbir tarafı bulunmayan câhilce bir iddiadır.

3. Reaktörün devreye girmesine kadar, 2 × 1400 MWe'lik bir gücün Akkuyu'dan duhûlüne Türkiye enterkonnekte şebekesinin müsaade edeceği de meşkûktur. Türkiye'de her iş maalesef plânlandığı gibi yürümemektedir. Son dört yılda elektrik üretimi ve dağıtımı konusunda DPT'nin öngörmüş olduğu hedeflerden ne kadar geri kalınmış olduğuna bakmak yeterlidir. Ayrıca 1970'lerdenberi DPT hep 1000 MWe'lik bir reaktörün devreye girmesini öngörmüştür ama bu 25 senedir hiç gerçekleşememiştir. Bu bakımdan, enterkonnekte şebekemizin ***bugünkü durumunu göz önünde tutarak*** bir nükleer santral ihâlesine çıkmak ***daha akılcıdır; ve akılcı olduğu kadar da temkin ve teenniye uygundur.***

4.NPI'ın 1450 MWe'lik projesi henüz kâğıt üzerindedir. Bunun ancak bazı aksâmı Konvoi reaktöründe ve bir de bir fransız reaktöründe denenmiştir.

Lisans otoritesi olan Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun (TAEK'in) lisanslama kıstası: "Reaktörün ***fiziksel bir bütün olarak*** mevcûd ve kendi ülkesinde lisanslanabilir olmasıdır".

NSP Müdürü kendisiyle bu konuyu tartıştığımızda, söz konusu reaktörün parçalarının denenmiş olması hasebiyle pekalâ Türkiye'de lisanslanabileceği kanaatinde olduğunu(!) ifâde edebilmiştir. Eğer bu beyân anûdane bir dayatmanın ifâdesi değilse, en azından şâhâne bir cehâlet örneğidir.

5. Türkiye yalnızca iki örneği bulunan (Emslen/1290 MWe ve Neckar GKN2/1269 MWe) konvoi tipi **Alman** reaktöründe karar kılsa, bunun bütün mahzurları yanında, bir de adam yetiştirme konusunda bir mahzuru olacaktır. Çünkü yapımcı firma İhâle Şartnâmesi'ne göre reaktörü kullanacak operatörleri ve bakım persone-

lini aynı tipten reaktörlerde yetiştirmek zorundadır. Yalnızca iki örneği bulunan bir reaktörde yüzlerce kişinin gereken kemâliyle yetiştirilmesi ise muhâldir.

6. İhâle şartlarından biri de yapımcı firmanın Türkiye'ye teknoloji transferine i'tibâr etmesi şartıdır. KWU (ya da NPI) bu 1300-1400 MWe sınıfından sofistike reaktörler için bütün bilgileri verse dahi bunun, Türkiye'nin teknolojik potansiyeli açısından, pek faydası olmayacaktır. 600-1100 MWe güc aralığında onlarca yıldır test edilmiş güvenilir reaktörler için teknoloji transferinin Türkiye için çok daha kolay olacağı ise nükleer mühendisliğin bu vechesiyle iştigāl edenlerce bilinen bir bedâhattir.

TEAŞ'ın felsefesi, bizlere defalarca ifâde edilmiş olduğu vechile, **kendilerine uygun** ve ucuz elektrik üretimidir. Teknoloji transferinin TEAŞ'ın bugünkü yöneticilerini hiç mi hiç ilgilendirmediğini pekçok kere üzüntüyle müşâhede ettik.

Hangi tip reaktör seçilirse seçilsin ilk reaktördeki Türk firmalarının katkısı en çok %25 ilâ %30 arasında olacak ve bu yalnızca inşaata inhisâr edecektir. Ancak, katkının bunu izleyen reaktörlerde artması seçilen reaktör tipine sıkı sıkıya bağlıdır. İçimizden birinin (Prof.Dr. A.Y.Özemre) TAEK başkanı iken yaptırdığı bir inceleme, teknolojisi ve işletmesi kolay bir reaktör tipi ve bunu besleyen tesisler için yerli katkının 5. reaktörde % 93,5 mertebesinde olabileceğini ortaya koymuştur. Bugünkü 1300-1400 MWe sınıflarına ait reaktörlerde ise bu oranın gerçekleştirilmesi bir hülyâ dahi olamaz!

7. Bir başka önemli konu da 1300-1400 MWe sınıflarına ait nükleer reaktörlerden birinin ârızalanması hâlinde bunu kompanse etmek üzere en azından 3 × 450 MWe'lik bir konvansiyonel santralin yedekte beklemesinin gerekliliğidir.

8. Ayrıca, TEAŞ tarafından değiştirilmiş olan madde dolayısıyla 2 adet 1400 MWe'lik 2 (iki) reaktörlü bir nükleer santralin yatırımı kredi faiziyle birlikte yaklaşık 10 milyar $ tutacaktır. Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı ve Hükûmet böylesine yüksek bir borcun altına girmeğe hazır mıdır? Her ikisi de bu konuda ***dürüst ve objektif bir biçimde bilgilendirilmişler midir?*** Böyle bir borç Devlet'in âtideki yatırımlarını negatif bir biçimde etkilemeyecek midir? Bunun hesabı yapılmış mıdır? Kanaatimizce TEAŞ bunları düşünmeksizin Hükûmeti ***Almanların lehine ama ülkenin zararına*** bir oldu-bitti ile karşı karşıya getirmektedir.

Bütün bu olumsuzlukları göz önünde tutarak, vicdânî huzur ve kanaat-i kâmileyle şu husûsları bir kere daha zât-ı âlînizin dikkatine arz etmeği bir vazife telâkki etmekteyiz:

1. Nükleer Santral İhâle Şartnâmesi: 1) TEAŞ'ın tek taraflı tâdilâtıyla, ve 2) nükleer olmayan aksâmında DIN normları şartı aranmasıyla 1300-1400 MWe sınıflarına ait ***Alman reaktörlerini*** *A)* ***açıkça favorize eden,*** *ve B)* ***adres gösteren bir nitelik kazanmıştır.*** Bu durumun aklı başında ve bu konulara âşinâ hiçbir kimsenin ve hele hele bu hâliyle ihâleye çıkıldığında hiçbir nükleer santral yapımcısının gözünden kaçmayacağı bilinmelidir.

Bu konuda ***ihâleye fesad karıştırıldığı iddialarıyla karşı karşıya kalmak ihtimâli dahi gözden ırak tutulmamalıdır.***[26] Bu bakımdan:

2. İhâle Şartnâmesindeki güç sınırları bizim Komisyonumuzun metnindeki gibi aynen muhâfaza edilmelidir.

3. Nükleer Santralin aksâmı için DIN normu şartı kaldırılmalıdır.

4. Kararnâmesi hazır olan Nükleer Santraller Dairesi Başkanlığı'na, konunun câhili elektrik mühendisleri yerine, nükleer konularda uzmanlığını ve idârecilik kābiliyetini kanıtlamış bir zât tâyin edilmelidir.

5. TEAŞ yöneticileri yakından markaja alınmalı ve kontrol edilmelidir.

Saygılarımızla arz ederiz.

(İmza)

Prof.Dr. Ahmet BAYÜLKEN

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı
Danışmanı, ve Nükleer Santral
Proje Koordinatörü

(İmza)

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı
Danışmanı, ve Nükleer Santral
Proje Koordinatörü

Gereği için: Sayın Recai KUTAN Bakan
Bilgi için: Sayın Uğur DOĞAN (Müsteşar), Sayın Mustafa VURUŞKANER (Müsteşar Yardımcısı), Sayın Mehmet KOYUNCU (Enerji İşleri Genel Müdürü).

* * *

[26] Nitekim bu ihâleye teklif sâhiplerinden Siemens-Framatome'un kurdukları NPI şirketi lehine fesad karıştırılmış olduğunun tesbit edilmesi üzerine ihâle Temmuz 2000 de Hükûmet tarafından iptâl edilmiştir.

XXXIII.

Üsküdar, 31 Aralık 1996

ENERJİ VE TABÎÎ KAYNAKLAR BAKANLIĞINA,

Konu: ETKB Danışmanlığı ve Nükleer Santral Proje Koordinatörlüğü görevlerinden istifâ.

1) 17 Aralık 1996 gün ve 22850 sayılı Resmî Gazete'nin 75. sayfasında yayınlanmış olan Akkuyu Nükleer Santrali için ihâle çağrısından, ve

2) Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı sayın Recai Kutan'ın bu konuyla ilgili olarak yaptığı Basın Toplantısında beyân edilen açıklamalardan

sonra, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı nezdinde "Danışman" ve "Nükleer Santral Proje Koordinatörü" olarak ***5 Mayıs 1996'danberi sürdürmekte olduğum hizmetlerime***

A) Bu Bakanlığın artık ihtiyâcı olmadığı, ve

B) Zâten de şimdiye kadar hiç mi hiç ihtiyâcı olmamış olduğu

husûslarında kâmil bir kanaate varmış bulunmaktayım.

Bu sebeplerden ötürü bu görevlerimden istifâ ettiğimi bilginize ve gereğinin ifâsını da emirlerinize arz ederim.

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE

* * *

XXXIV.

Üsküdar, 7 Ocak 1997

Sayın Uğur DOĞAN
Müsteşar
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı
Beştepe-Balgat/Ankara

Muhterem Müsteşarım ve azîz kardeşim,

Pazartesi 6 Ocak 1997 saat 15.00'de beni telefonla aramış olmanıza teşekkür ederim. Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı "danışmanı" ve "nükleer santral proje koordinatörü" sıfatlarının bana yüklemiş olduğu görevlerden istifâ ettiğimi 31 Aralık 1996 târihli dilekçemle bildirmiştim. Bu istifâmı motive eden: 1) 17.12.1996 gün ve 22850 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmış olan Akkuyu Nükleer Santral ihâlesine çağrının muhtevâsı, ve 2) sayın Bakan Recai Kutan ile TEAŞ Genel Müdürü Afif Demirkıran'ın bu olay kamuoyuna açıklayan basın toplantısındaki beyânlarıydı.

Bu görevlere Prof.Dr. Ahmet Bayülken ile birlikte tâyinimden sonra her ikimizin yazdığı bunca rapora, bunca îkazlarımıza ve Prof.Dr.h.c. Nejat Aybers'in de katkısıyla ikmâl edip de sayın Bakan'a takdîm ettiğimiz İhâle Şartnâmesi'ne rağmen, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı'nın: **1)** bunların hiç birine i'tibâr etmemiş olması, **aksine**, **2)** TEAŞ'da: A) nükleer enerjinin tümüyle câhili, B) bu işin elif-bâ'sından haberi olmayan, C) bundan nâşî bilgilendirilmeye ve bu bilgileri hazmetmeğe muhtaç birkaç kişinin bütün tekliflerine i'tibâr etmiş olması câlib-i dikkattir.

Bir tarafta **A)** Türkiye'de, nükleer enerji konusunun: I) bilimsel araştırmasından eğitimine, II) güvenliğinden stratejisine, III) pazarlığından teklif değerlendirmesine kadar, sırtında ***kümülâtif olarak yüz yıllık*** bir bilgi ve deneyim birikimi olan 1) Prof.Dr.h.c. Nejat AYBERS (ÇNAEM Reaktör Bölümü eski Başkanı, İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü kurucusu ve eski Müdürü, TAEK eski Başkanı, kronolojik olarak Türkiye'nin 2. nükleer mühendisi, 2) Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE (ÇNAEM eski Müdürü, TAEK eski Başkanı, Türkiye'nin ilk nükleer mühendisi), ve 3) Prof.Dr. Ahmet BAYÜLKEN (ÇNAEM eski Müdür Yardımcısı, İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü Öğretim Üyesi) gibi konunun kimsenin reddedemiyeceği ***3 uzman***; diğer tarafta ise **B)** görevimin sürdüğü 9 ay boyunca TEAŞ'da kendilerine tevâzu ile hizmet edip konunun gerçeklerini göstermeğe çalıştığımız ama bunları kabûl etmemek ve tersini savunmak için inanılmaz bir inat ve hınç sergileyen bir ***echel-i cühelâ takımı!***

Netice i'tibâriyle, hayret ki ne hayret, (bu **3 uzmanın** ve Prof.Dr. Francesco Iliceto'nun bilimsel mülâhaza ve ihtarlarına rağmen) bu **takımın** akla, mantığa, Türkiye'nin şartlarına aykırı her teklifi sayın Bakan tarafından takabbül edilmiş bulunmakta ya da öyle gösterilmektedir!

Dünkü telefonda TEAŞ Genel Müdürü'nün sayın Bakanı İhâle Şartnâmesi'ne dercedilmiş güc aralığı hakkında iknâ etmiş olduğunu ifâde ettiniz. Bu takdîrde orta-da: 1) ya ***sağlıkdan yoksun vahim bir temyîz sorunu*** vardır, 2) ya da işin bu şekilde tecellî etmesini isteyen faktörler *karşısında* ***direnme gücünden yoksun vahim bir acz vardır.***

Her iki hâlde de bizim danışman olarak sunacağımız bilgiler, şimdiye kadar nasıl kabûl görmemiş ise bundan sonra da kabûl görmeyecek demektir. ***Nükleer Santral ihâlesine, bütün îkazlarımıza rağmen, ısrarla hatâlı başlanılmıştır.*** Dışarı-dan bakıldığında da TEAŞ sanki, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı'nın temyîzini ketmetmiş, vicdânını dahi hacir altına almış gibidir. ***Bu, çok esef verici bir aczin teşhis ve tesbitidir.***

Bizlerin ikmâl edip de sayın Bakan'a sunduğumuz İhâle Şartnâmesi olabildi-ğince rekābete açık iken ***TEAŞ'ın tâdilâtıyla şimdi bu ihâle Alman reaktörlerine endekslenmiştir.*** Bu, hiç şüphesiz: **1)** rekābet ve pazarlık imkânlarını kısıtlayacaktır; ayrıca **2)** konuyu yakından tâkip eden nükleer mühendis ve bilimcilerin nezdinde de (bunların sayılarının ve bilimsel ağırlıklarının hiç küçümsenmemesi gerektiğini son bir görev olarak dikkatinize arz etmek isterim), ***"ihâleye fesad karışması"***na imkân veren bir nâkısa olarak değerlendirilecektir.

İhâle Şartnâmesi'nde bizlerin bilimsel kıstaslar çerçevesinde nükleer santral için tavsiye ettiğimiz 600 ilâ 1100 MWe aralığı yerine TEAŞ'ın baskısıyla 600 ilâ 1400+%5 MWe aralığının ikāme edilmiş olması, Siemens'in Konvoi tipi 1350 MWe'lik reaktörüyle (bir Alman-Fransız konsorsiyumu olan) NPI'ın 1450 MWe'lik reaktörünü hedeflemektedir. Ayrıca bütün elektrik aksâmın DIN normuna göre olma-sının derpiş edilmiş olması da doğrudan doğruya Almanya'ya verilen bir primdir.

Konvoi tipi reaktör 4 luplu fevkalâde sofistike bir reaktördür ve yalnızca 2 örneği mevcûddur. NPI'ınki ise henüz kâğıt üzerindedir ve Türkiya Atom Enerjisi Kurumu'ndan (TAEK'den) lisans alması mümkün değildir. Zirâ TAEK bir rektörün Türkiye'de lisanslanabilmesi şartını: 1) reaktörün fizikî olarak mevcûd ve 2) kendi ülkesinde lisanslabilir olması olgularına bağlamıştır.

TEAŞ'daki câhil takımı NPI'ın reaktörünün bazı parçalarının Konvoi tipi re-aktörler ile Fransız reaktörlerinde test edildiklerini ve dolayısıyla TAEK'in suhûletiy-le bu reaktörün fizikî olarak mevcûd olmasa bile Türkiye'de lisanslanabileceğini ümid(!) etmekte ve bunu fütursuzca söyleyebilmektedirler.

Kendilerine bu işin Türk reaktör lisanslama mevzuatına aykırı olduğu ifâde edilmesine rağmen bunların bu husûstaki kör inadlarının değişmemiş olmasının ***yal-nızca cehâletle de açıklanamıyacağı*** bedihîdir.

Bu reaktörlerden hangisi ihâlede kazanırsa kazansın, ***180 operatör ve teknis-yenin*** benzer reaktörlerde ***kemâliyle yetişmesi*** için Konvoi'un mevcûd 2 örneği yeter-li değildir.

Enterkonnekte şebekenin bugünkü durumunda, şebekenin Akkuyu'dan duhûl edecek 1100 MWe'den yüksek bir gücü kaldırmasının mümkün olmadığı Prof.Dr. Francesco Iliceto'nun raporundan anlaşılmaktadır. Bu takdîrde ve ihâle 1100 MWe'den yüksek güçte bir reatöre ***kazandırılacak olursa***, Nevzat Şahin'in müdafaa ettiği gibi: **1)** ya reaktör 1100 MWe'den yukarı bir güçte çalıştırılmayacaktır, **2)** ya da şebeke 1100 MWe'den yüksek gücü kaldıracak şekilde tâdil ve tekemmül ettirilecektir.

Her iki hâlde de, bu olumsuz faktörlerin nükleer santralin üreteceği elektriğin mâliyetini arttıracak olan etkileri acabâ tekliflerin değerlendirilmesine nasıl yansıyacaktır? Daha işin başında ve bütün bilimsel kıstaslara rağmen, TEAŞ'dakiler (***en azından cehâlet diye nitelendireceğim***) tutumlarında diretebilmek için bir yerlerden bu kadar yüz ve cesâret buluyorlarsa bunun tabiî sonucu olarak bu işlere vâkıf ve de âdil olmayan bir değerlendirme komisyonunun kurulması da bunun bütün bu akıl mantık dışı olgulara bir kılıf hazırlaması da hiç de imkân dışı görünmemektedir. Nitekim Nevzat Şahin ***"Nükleer Santral Tekliflerini Değerlendirme Komisyonu"nun konunun uzmanlarıyla kurulmasının gerekli olmadığını, bunun TEAŞ içinde halledileceğini beyân etmiştir***. Buradaki temyîz fıkdânı ve cehâlet, nükleer santral ihâlesinin tıpkı bir termik santral ihâlesi gibi addedilmesinde yatmaktadır. Sonunda kazığı Türkiye acı bir şekilde yiyecektir.

İlle de Alman teknolojisinin Türkiye'ye girmesi isteniyorsa buna: 1) reaktörün 1100 MWe'den yüksek bir güçte olmaması, ve 2) Almanların ihâleyi nâmuslu bir biçimde kazanmaları şartıyla, bilim adamı olarak benim hiçbir itirazım yok. Meselâ bu husûsta İsviçre'de Siemens'in inşâ ettiği ve güvenilir bir şekilde çalışmakta olan 930 MWe'lik Gösgen nükleer santrali Almanlar açısından pekalâ isâbetli bir teklif olabilirdi.

Şimdiye kadar nükleer enerjiden elektrik üreten hiçbir ülkede ilk kurulan reaktörün 921 MWe'den daha yüksek güçte olmadığı göz önüne alınacak olursa, Türkiye'nin ilk nükleer reaktörünün 1300 ilâ 1450 MWe'lik güç aralığında olmasının âlemi yoktur. Türkiye'nin bilgi ve deneyim birikimi de potansiyeli de bunu bu dönemde kemâliyle kaldıramaz. Ülkenin bu konudaki kaderi **ilimle, temkinle, teenniyle** gerçekleştirilmelidir.

Ben hem TEAŞ'ın *tutumunda hem de Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı'nın (ETKB'nın) tutumunda* ***ilimden de temkinden de teenniden de*** uzak, çarpık ve ülkeye zararı dokunabilecek bir siyâset müşâhede ettiğimden, bundan böyle: **A)** hem bir vitrin süsü muamelesi görmek, ve **B)** hem de ***kıyâmet koptuğu zaman*** bunlarla aynı "bilimsellikten-uzak-tekne"de olmak ya da addedilmek istemiyorum. Bunun içindir ki uyarılarımı cesâretle dikkatinize arz etmiş bulunuyorum.

Yanlış hesap Bağdat'tan döner, ve dönmelidir de!. ***Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı***'nın: 1) ilmin, 2) aklın, 3) mantığın, 4) temkinin ve 5) Türkiye'nin menfaatlerinin icbar ettiği şekilde ihâle şartlarında bir tâdilâta giderek bunu ilân ettirmesinin

ve nükleer santral gücünü, bizim sayın Bakan'a takdîm ettiğimiz İhâle Şartnâmesi'n-de dercedilmiş olduğu gibi, 600 ilâ 1100 MWe arasına çekmesinin isâbetli olacağı husûsundaki ***ilmî ve vicdânî kanaat-i kâmilemi*** bir kere daha dikkatinize arz etmek isterim.

Muhterem Müsteşarım, azîz Kardeşim; zât-ı âlînizin artık, istifâmın hem TE-AŞ ve ETKB için, ve hem de bendeniz için bir zarûret ve bir hayır olduğunu teslim edeceğinizi ümid eder, Cenâb-ı Hak'dan size sabırlar niyâz ederim.

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE

* * *

XXXV.

Ankara, 4 Haziran 1999
Sayı: AYÖ/GM/NSİ-40

Sayın Zeki KÖSEOĞLU
TEAŞ Yönetim Kurulu Başkanı ve
Genel Müdür
İnönü Bulvarı 27
06490 Bahçelievler/Ankara

Konu: Dünkü TEAŞ Yönetim Kurulu'nda Birsel Sönmez'in dile getirmiş olduğu iddia hakkında.

1. Bu sabah saat 10.30'da makāmınızda vâkî görüşmemizde: "Dünkü TEAŞ Yönetim Kurulu'nda Birsel Sönmez'in 1. Enerji Şûrası'nın ikinci günü 8 Aralık 1998'de başkanı bulunduğum 4 numaralı Nükleer Enerji Komisyonu'nun öğleden sonraki oturumunda kendisini '*Çık dışarı!*' diyerek kovmuş olduğumu iddia ederek, Danışmanlık sözleşmemin bir yıllık uzatılmasına karşı çıkmış olduğunu ve diğer Yönetim Kurulu üyelerinin de eski bir bakan ve TEAŞ Yönetim Kurulu üyesine böyle bir davranışta bulunan bir kimsenin sözleşmesini uzatmak istemediklerini" bendenize bildirmiştiniz.

Sabahki konuşmamızda size şifâhen söylemiş olduklarımı bir kere de size ayrıntılarıyla yazılı olarak takdîm etmeyi uygun buldum.

2. 1. Enerji Şûrâsı Sekreteryasının dâveti üzerine Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Ali Türkoğlu'nun başkanlığında yapılan son Alt-Komisyon Başkanları toplantısında, Komisyonların 8 Aralık 1998 günü öğleye kadar herkese açık bir oturum yaparak bu oturumda serdedilecek olan fikirleri de göz önünde bulunduracak şekilde nihaî kararların alınacağı öğleden sonraki oturumun kapalı oturum olacağı biz Komisyon Başkanlarına tebliğ edilmişti.

3. Başkanı bulunduğum 4 numaralı Nükleer Enerji Alt-Komisyonu'nun 8 Aralık 1998 sabahı ***Siemens'in Türkiye ve Ankara Bölgesi Genel Müdürleriyle beraber kalabalık bir kurmay heyetiyle birlikte Birsel Sönmez***, birkaç öğretim üyesi, bâzı TAEK mensupları ve birkaç çevrecinin de katıldıkları sabah oturumu saat 09.00'da çalışmalarına başladı. Komisyon Başkanı olarak ben bu oturumda ifâde edilecek olan düşüncelerin Şûra Sekreteryası'nın kararına uygun olarak ***Komisyon Üyelerinin hâricindeki kimselere kapalı olarak cereyân edecek olan*** öğleden sonraki oturumda değerlendirilip nihaî kararların *alınacağını* ***açıkça ve üstüne bastıra bastıra iki kez bildirdim.***

4. Saat 12.10'a kadar yalnız Siemens'ciler ve çevrecilerden birisi konuştu. Bu konuşmalarda daha çok beni ve Komisyon üyelerini bir polemiğin içine çekmek husûsunda sırıtan plânlı-programlı gayret ise kimsenin gözünden kaçmadı. Ben, sorulan sorulara: "*Efendim, bizler burada sizleri dinlemek ve yararlanabilecek fikirlerinizden yararlanmak üzere bulunmaktayız. Sizlerin merâkınızı gidermek ya da sorularınıza*

cevap vermek için değil. Lûtfen bize soru sormayın; dile getirmek istediklerinizi söyleyin ki biz de bize kalan ve bir öğleden sonraya sıkışmış olan mahdûd zaman zarfında oyalanmadan görevimizi ikmâl edip çalışmalarımızı karara bağlayabilelim" diye müdâhale ettim. Siemens'çilerin konuşmaları saat 12.10 da bitti. Bu arada Birsel Sönmez hiç bir fikir serdetmedi. Hiç bir müdâhalede bulunmadı.

12.10'da üç kere: "*Başka söz almak isteyen kimse var mı?*" diye soruma cevap veren çıkmayınca ben de hâzırûna teşekkür ederek celseyi kapattım.

5. Öğleden sonraki ***umûma kapalı*** celseyi açıp da çalışmalarımıza başladıktan bir 10 dakika kadar sonra içeriye sabahki çevrecilerden biri girdi. Ben sabahki celsede de ifâde etmiş olduğumu hatırlatarak bu celsenin umûma kapalı olduğunu kendisine ifâde ettim. O ısrâr etti. Bunun üzerine: "*Lûtfen Komisyon'un çalışmalarını engellemeyiniz. Bu celse umûma kapalıdır*" dememle çevreci salonu terketti.

6. Aradan birkaç dakika geçtikten sonra kapı açılıp içeriye Birsel Sönmez girdi ve bir koltuğa oturdu. Ben gene: "*Efendim, sabahki oturumda sizin de huzûrunuzda öğleden sonraki celsenin umûma kapalı olduğunu söyledimdi. Bu celsede biz kendi aramızda çalışacağız*" dedim. Bunun üzerine kendisiyle aramızda şöyle bir muhâvere geçti:

- Ben bu celseyi tâkip etmek istiyorum.
- Efendim; bu celse umûma da, zât-ı âlînize de kapalıdır.
- Siz benim kim olduğumu biliyor musunuz?
- Evet Efendim; siz TEAŞ Yönetim Kurulu üyesi Birsel Sönmez beysiniz.
- Eee, o hâlde! Bunu izlemek benim görevim.
- Efendim, üzülerek bir kere daha beyân etmek mecbûriyetindeyim ki sıfatınız ne olursa olsun bu celse umûma kapalıdır.
- Bu ne biçim iş? Diğer komisyonlar öğleden sonra da izleyici kabûl ediyorlar. Nasıl olur da siz izleyici kabûl etmezsiniz?
- Beyefendi; sabahki celsede öğleden sonraki celsenin 1. Enerji Şûrâsı'nın Sekreteryasının tâlimâtı üzerine umûma kapalı olacağını iki kez tekrarladım. ***Bunu pekâlâ duydunuz.*** *Diğer komisyon başkanlarının bu tâlimâta uymamaları ise benim de aynı hatâyı irtikâb etmemi tazammun etmez. Lûtfen bunu idrâk ediniz ve bu yersiz ısrarınızla Komisyonun çalışmalarına sekte vurulmasına sebeb olmayınız.*

Birsel Sönmez bunun üzerine salonu terketti.

7. Burada benim açımdan hiç bir yanlış anlama ya da tahkir yoktur. Esas yanlış anlama Birsel Sönmez'in eski bakan ve TEAŞ Yönetim Kurulu üyesi olarak kendisini müesses kuralların dışında vehmetmesi ve herkesin de bu onun vehmini emir olarak kabûl etmesini arzu etmesidir.

Durumu yazılı olarak vicdânî huzur ve kanaat-i kâmileyle bilginize arz ederim.

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE

* * *

XXXVI.

Ankara, 21 Kasım 1999

Sevgili Kardeşim,

Akkuyu Nükleer Santrali ihâlesi için TEAŞ Genel Müdürü'ne danışmanlık yapmakta olduğum Ankara'da, bana evden ulaştırılan nâzik mektubun bu *fakîrü-l pür taksîr* kardeşini bir hayli gerilere götürdü. Mekteb-i Sultânî'den[27] mezun olduğumuz 1954 yılındanberi 45 sene geçmiş. Allāh ömür verirse 5 yıl sonra 50. yıl jübilemizi yapacağız.

Bütün bu zaman zarfında bu lisenin ve hemen hemen hepsi de rahmetlik olmuş olan hocalarımızın bizlere neler kazandırmış olduğunu, mektubunda temas ettiğin gibi benim de, defalarca derûnumda tefekkür etmek imkânım oldu.

Ayrıca, bâzı çevrelerde Galatasaray Lisesi'ni ve başta rahmetli Tevfik Fikret olmak biz mezunlarını Batı'nın kayıtsız şartsız kör hayrânı ve hattâ vatan-millet düşmanı olarak ilân eden zihniyetlerin altında ne türlü 1) özlemlerin, 2) ezikliklerin, 3) kıskançlıkların, 4) vehimlerin ve 5) güvenilir bilgi eksikliğinin yatmakta olduğunu da tesbit ve tahlîl edebildim.

Bilirsin; benim ağabeyim de Galatasaray Lisesi mezunudur. Ağabeyimin dönemiyle (1937-1945) birlikte Galatasaray Lisesi'nin târihinden tam 16 yılını yaşamış bir kimse olarak ben (1946-1954), bu liseden bütün bu zaman zarfında, gerçekten de "dinini, aslını, medeniyetini inkâr eden" sayılabilecek (ve o da ağabeyimin döneminden olan) tek bir kişi çıkmış olduğunu seninle daha önce konuşmuştuk. Bizim dönemden ise, çok şükür, bu kabil hiç kimse çıkmadı. Ve, biliyorsun, o kimse de bunu sinsice değil fakat Basın'daki çeşitli yazılarıyla cesâretle ilân etmiştir. Bununla beraber bu kadarlık bir fire de 16 yılda 2000 mezun vermiş olan bir toplulukta olağan sayılmalıdır.

Okuldaki davranışı ne kadar ciddiyetten uzak, ne kadar disiplin ve hattâ edeb dışı olmuş olsa bile, bu okulun havasını teneffüs etmiş olan bütün arkadaşlarımızın hayatta iyi bir aile reisi ve başarılı olmuş olduğunu şimdiye kadar sen de rahatlıkla müşâhede etmişsindir. Bu, Galatasaray Lisesi'nde bir süre okuduktan sonra ister disiplinsizlik isterse başka sebeplerden ötürü eğitimini başka bir lisede tamamlamış olanlar için de geçerli bir kural olup bunun en iyi örneklerinden birisi, senin de iyi bildiğin gibi, okulu 8. sınıfta iken terk etmek zorunda kalmış olan kıymetli dilbilimcimiz, rahmetli Prof.Dr. Berke Vardar'dır.

Devlet Lisan İmtihanı'na 1959 Şubat'ında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Fransızca'dan Berke ile birlikte girmiştik. 76 kişinin katıldığı bu imtihanda ancak 6 kişi yazılıyı başarıp sözlüye kalmıştı. Yazılı imtihanda Napoléon

[27] Mekteb-i Sultânî (*Le Lycée Impérial*): Galatasaray Lisesi'nin eski adı.

Bonaparte'a hocasının dikte ettiği çok uzun bir imlâ yazdırılarak bunu Türkçe'ye, ve bundan sonra da Cevat Fehmi Başkut'un o günkü Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmış olan *Memleket Şehir* başlıklı makālesini de Fransızca'ya tercüme etmemiz istenmişti. Bu safhada bizim 1379 Bilgin Aral (meşhûr *Le Parisien*) bile elenmişti. Üç gün sonra yapılan sözlü imtihanda ise Prof.Dr. Vehbi Eralp ile (II. Abdülhamid'e 9 kere sadrâzamlık yapmış ve Küçük lâkābıyla mâruf olan Mehmet Sait Paşa'nın torunlarından) Prof.Dr. Nesteren Dirvana'dan[28] müteşekkil imtihan heyeti önünde yalnızca Berke ile ben başarılı olmuştuk. Ve itiraf etmeliyim ki bizden iki sene önde olan Berke'nin mektepteki hâli ile bu başarısı arasındaki kopukluğu görünce fevkalâde hayretler içinde kalmıştım. Sonradan onun Galatasaray Lisesi'nden ayrıldıktan sonra rahmetli mütefekkir Cemil Meriç'in şefkatli himmeti sâyesinde Fransızca'da yed-i tûlâ sâhibi olduğunu öğrendimdi.

Söz konusu ettiğim bu 16 yıl içinde Galatasaray Lisesi'nin: İsmail Habib Sevük, Nihat Sâmi Banarlı, Hâlit Fahri Ozansoy, Ercümend Ekrem Talû, Refet Avni Aras, Orhan Şaik Gökyay, Nurettin Ergin, Esad Mahmud Karakurt, Muvaffak Benderli, Ömer Zeki Defne, Ahmet Kutsi Tecer gibi Türkçe Edebiyat hocalarına ve Râşid Erer, Hâlit Sarıkaya, Muhiddin Sandıkçıoğlu, Sâmih Nâfiz Tansu gibi Târih hocalarına bir göz atılacak olursa milliyetperverlikleri müsellem, Türk târihine ve medeniyetine âşık olan bu hocaların eğitimlerine tâbî olan bir öğrencinin ait olduğu cemiyetin mânevî değerlerini reddetmesi kolay değildir. Ve eğer istisnaî olarak reddetmişse de bu, muhakkak ki, Galatasaray Lisesi'nde verilen eğitimin dışında kalan bir takım çok özel sebeblere bağlıdır; bunları sen de çok iyi biliyorsun.

Diğer taraftan, fransız hocalarımıza gelince bunlar bir başka milletin, bir başka dinin, bir başka zihniyetin, ve bir başka medeniyetin fertleri olmalarına rağmen bizlere hiç bir zaman mensûbu olduklarının sinsi ya da dayatmacı bir propagandasını yapmadılar. Olayları, temyiz ve münâkaşamıza daima objektif bir tarzda takdîm etmeyi tercih ettiler. Bilâkis, biz onlarda, kendini otokritiğe tâbî tutma adâletini ve fazîletini bulduk. Bu örnek tutumun bizleri pekçok konuda önyargılı olmaktan da iz'an, fehâmet, idrâk ve temyiz yoksunu olmaktan da koruyan adâletli bir temkine sevketmiş olması Cenâb-ı Hakk'ın büyük bir lûtfu olmuştur.

Lise döneminde Fransız Edebiyatı hocalarımızın bizlere Corneille'den, Racine'den, Victor Hugo'dan, Edmond Rostand'dan, ve Molière'den okutup ayrıntılı bir biçimde tahlîl ve tetkik ettirdikleri trajedi ve komedilerdeki kahramanların hâlet-i rûhiyelerini münâkaşa ve müzâkere etmek ise bizler için ne muhteşem bir deneyim olduydu, değil mi? Böylece hem hayat tecrübemiz, hem görgümüz ve hem de kültürümüz olağanüstü artmış; ayrıca da bir metni kritik ederek okumak zevkini kazanmıştık. Fransız hocalarımız, bu ustaca strateji sâyesinde, bizleri hem kendileriyle hem de biribirimizle aktif bir tartışma içine çekmeyi, böylelikle de rahat konuşabilmemizi ve fikirlerimizi cesâretle savunmamızı sağlamışlardı. Bu, kanaatimce, bizler için şahsiyetlerimizi de müsbet yönde etkilemiş olan önemli bir bir kazanç olmuştur. Allāh onlardan da râzî olsun!

---

[28] Prof. Dr. Nesteren Dirvana'nın Galatasaray Lisesi mezûnu erkek kardeşi Prof.Dr. Metin Hotinli (Doğ. 1921) İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi Bölümü'nden emekli olmuştur.

Şimdiki dönemi için bir şey söylememiz mümkün değil ama bizler Galatasaray Lisesi'nde şu ya da bu meslekte değil, "***hayatta başarılı olmak***" amacına yönelik ve geniş bir kültür yelpâzesine sâhip olacak şekilde yetiştirilmekteydik. Hocalarımızın, bizim bir meslekte başarılı olma hırsımızı bilinçsizce kamçılamak yerine, sağlıklı düşünüp isâbetli kararlar verme hasletlerimizi geliştirmeyi ön plâna alan bir eğitim stratejisi uygulamış olduklarını bütün berrâklığıyla ancak şimdi ve bu ilerlemiş yaşımın olgunluğunda idrâk edebiliyorum.

Galatasaray Lisesi'nde aldığımız eğitimin şahsiyetlerimizi nasıl şekillendirmiş olduğunu ise, mezun olduktan çok sonra, hayatın gerçekleri karşısında kendimi sık sık *introspection*'a ve davranışımı da otokritik bir incelemeye tâbî tutarak teşhis ve tesbit edebildim. Galatasaray Lisesi'nden almış olduğum eğitimin bana:

1. Kendimi acımasız bir şekilde tenkid etmeyi,
2. Okuduklarımı ve duyduklarımı ancak sıkı bir tenkid süzgecinden geçirip elenmesi gerekli olanları eledikten sonra özümlemeyi, ve dolayısıyla da önyargılı olmamayı,
3. Hiç bir topluluğun, hiç bir ideolojinin kurukuruya taklitçisi olmamayı, bilâkis bunları sıkı bir kritikten geçirerek gerçek yüzlerini ve izafî değerlerini teşhis ve tesbit etmeyi,
4. Kendime güvenmeyi,
5. Kütlelere sıkılmadan hitâb etmeyi,
6. Konuşurken kelimelerin nüanslarını iyi seçmeyi,
7. Gerek Türkçe'de gerekse Fransızca'da geniş bir kelime hazînesine dayanarak konuşmayı,
8. Herkese sabır ve müsâmaha ile yaklaşıp dinlemeyi,
9. Konuştuğum kimselerin anlayış seviyelerine göre hitâb etmeyi,
10. Mücâdele etmek gerekiyorsa hiç korkmadan hak bildiğimi sonuna kadar savunmayı,
11. ***En büyük fazîletin gerçeğe ulaşmağa çalışmak olduğunu,***
12. Hatâlı olduğumu anladığımda da, bunu bir izzet-i nefis meselesi yapmadan, hatâlarımdan derhâl geri dönmeyi,
13. Her zaman temkin ve teenni ile hareket etmeyi, ve bilhassa
14. İnsanlara karşı âdil ve muhsin olmayı

telkin etmiş olduğunu ancak 40 yaşımdan sonra berrâk bir biçimde idrâk ettim.

Hayatım boyunca bu konularda ne kadar başarılı olmuş olduğuma hükmetmem bugün bile zordur. Ama, en azından, kesinlikle söyleyebileceğim bir şey varsa o da bu eğitimin bu husûsları gerçekleştirmek yönündeki irâdemi iyice bilemiş, sebât ve metânetimi arttırmış, pekçok konuda ve durumda da beni başarılı kılmış olduğudur. Arkadaşlarımızın birçoğu bunun bu kadar keskin bir idrâkinde olmasalar bile bunun kendileri için de vârid olduğunu, en azından bizzat halleri ve davranışlarıyla te'yid etmektedirler.

Galatasaray Lisesi'nin en büyük hasleti, sanırım, bu okulda: 1) tek düze olmayan, 2) tek boyutlu olmayan, 3) "aynı kalıptan çıkmış" (*klonlanmış*) hissi vermeyen, 4) vicdânına aslā ipotek koydurmayan, 5) kendisini kimsenin körükörüne yardakçısı ve şakşakçısı durumuna düşürmeyen (*dolayısıyla doğal olarak reaksiyoner*), 6) düşüncesinde hür, 7) farklı kültürleri anlamak ve değerlendirmek irâdesiyle donatılmış, 8) analiz ve sentez yeteneği olan, 9) yüksek bir adâlet idrâkine sâhip, 10) şahsiyet sâhibi gençlerin ***bolca*** yetişebilmesidir.

İşte bazı çevrelerin, bir çeşit *snobluk* izâfe ederek, bizleri hased ve kıskançlıklarının odağı kılmalarının başlıca sebebi herhâlde Mekteb-i Sultânî'nin bu özelliklerine karşı duydukları ezikliğin reaksiyonu olsa gerekir.

İster Mekteb-i Sultânî de ister Galatasaray Lisesi de, her iki kisvesi altında da bu lise, aslā, altında tek bir kalıp bulunan bir büyük pres olmamış ve cemiyetin her kesiminde hizmet eden, değişik (hattâ çoğu kere de farklı) eğilim ve düşüncelere sâhip pekçok mümtaz şahsiyet yetişmiştir. Çok eskilere gitmeksizin, bu farklılığa şu zevâtı rahatlıkla örnek gösterebiliriz:

***Dünya görüşü açısından*:** Sakallı Celâl, Prof.Dr. Mehmet Ali Aybar, Prof.Dr. Bülent Tanör, Dr. Mehmet Ali Kılıçbay da bu okulun mahsûlüdür; Kenan Rufâî, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ziyad Ebüzziyâ, Mehmet Şevket Eygi, bizim 1245 Erol Özbilgen, Nezih Uzel, Prof.Dr. Niyâzi Öktem de bu okulun mahsûlüdür.

***Müzik açısından*:** Barış Manço, Timur Selçuk, Candan Erçetin de bu okulun mahsûlüdür; Refik Fersan, Muhlis Sabahattin Ezgi, Ekrem ve Cemâl Reşit Rey kardeşler, Ulvi Cemal Erkin, İlhan Usmanbaş, bizim 1669 Yalçın Tura da bu okulun mahsûlüdür.

***Edebiyat açısından*:** Nâzım Hikmet Ran, Nedim Gürsel, Selim İleri de bu okulun mahsûlüdür; Tevfik Fikret, Ahmet Hâşim, Abdülhak Şinâsi Hisar, Refik Hâlit Karay, Hâlit Fahri Ozansoy, Ercümend Ekrem Talû, Âsaf Hâlet Çelebi, Câhit Sıtkı Tarancı, Haldun Taner, bizim 1144 Yiğit Okur da bu okulun mahsûlüdür.

***Devlet adamlığı açısından*:** Hasan Esat Işık (*eski Dışişleri Bakanı*), Coşkun Kırca (*eski Büyükelçi*), Prof. Dr. Mümtaz Soysal (*eski Dışişleri Bakanı*) , Fikri Sağlar da (*eski Kültür Bakanı*), bu okulun mahsûlüdür; Râşid Erer (*Osmanlı İmparoturluğu eski İâşe, Mâliye, Evkaf ve Maarif Nâzırı*), Fatin Rüştü Zorlu (*eski Dışişleri Bakanı*), Suat Hayri Ürgüplü (*eski Başbakan*), Prof. Dr. Nihat Erim (*eski Başbakan*), Prof. Dr. Turhan Güneş (*eski Dışişleri Bakanı*), İlter Türkmen (*eski Dışişleri Bakanı*), Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu (*eski Başbakan*) ve Necmettin Cevherî de (*eski Bakan*) bu okulun mahsûlüdür.

***Temâşâ sanatları açısından*:** İsmet Ay, Korhan Abay, Aydemir Akbaş, Ferhan Şensoy, Erol Günaydın da bu okulun mahsûlüdür; Burhanettin Tepsi, Reşit Baran, Necdet Mahfi Ayral, Ömer Lütfi Akad, Ergun Köknar, Genco Erkal, Şevket Altuğ da bu okulun mahsûlüdür.

***Gazetecilik açısından*:** Vedat Nedim Tör, Vâlâ Nureddin, Nâdir Nâdi Abalıoğlu, Çetin Altan, Orhan Koloğlu, Abdi İpekçi, Çetin Emeç, Fâtih Altaylı da bu okulun mahsûlüdür; Refi Cevad Ulunay, Yunus Nâdi Abalıoğlu, Sedat Simâvî, Hakkı Târık Us, Necmeddin Sadak, Engin Ardıç da bu okulun mahsûlüdür… ve ilh…

Galatasaray Lisesi, Özal hükûmetleri zamanında, bu lisede verilen eğitime ve bu lisenin mezunlarına karşı açık bir münâfereti olan Millî Eğitim Bakanlarından birinin neredeyse gadrine uğrayacak ve bütün an'anesi belki de sıfırlanacak olduydu. Hamdolsun ki Allāh ona bu fırsatı vermedi. Cenâb-ı Hakk lisemizi ve onun gibi köklü eğitim kurumlarımızı, önyargıyla hareket eden ve kendisini bu kurumların önünde ezik hisseden devlet adamlarının cehâletinden, hıncından ve Mc Carthy'ciliğinden muhâfaza etsin! Âmin.

Sevgili Kardeşim,

Mektubun hayırlara ve sana bu cevâbı yazmama vesiyle olduğu gibi, Akkuyu Nükleer Santral ihâlesinde dönen oyunları teşhis ve tesbit etmiş olmamın bana tevlîd etmekte olduğu üzüntüleri ve çileleri de bir anlık unutmama sebep oldu. Çok teşekkür eder, hasretle gözlerinden öperken sana ve ailene hörmet ve muhabbetlerimi arz ederim. Beni duadan eksik etme!

1326 Yüksel

* * *

XXXVII.

Ankara, 23 Şubat 2000
Sayı: AYÖ/ETKB - 56

Sayın Cumhur ERSÜMER
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı
İnönü Bulvarı 27
06490 Bahçelievler/Ankara

Konu: Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi'nde ***NPI teklifinin, Şartnâmeye aykırı olarak, Kredi Paketinin garantisinin bulunmadığı hakkında***[29]**.**

1. Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Şartnâmesi'nin I. Cildinin 6. Maddesi ezcümle şöyledir[30]:

"MADDE 6. KREDİ TEKLİFLERİNİN DEĞERLENDİRMEDEKİ ETKİLERİ

Teklif Sâhipleri; bu iş için opsiyonlu kalemler ve eskalasyon dahil, Sözleşme bedelinin iç ve dış para kısmının tamamını karşılayacak, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığınca da uygun görülecek krediyi/kredileri teklif edeceklerdir.

Ayrıca kredi teklifleri ile birlikte Cilt 1, Bölüm 3'de verilen verilen Kredi Formu mümkün olduğunca ve her kredi paketi için ayrı ayrı doldurularak verilecektir.

Teklif Sâhipleri kredileri temin ettikleri kredi kuruluşlarının teyidlerini ve kredi koşullarının tümünü içeren dökümanları, teklif belgelerine ekleyeceklerdir.

Teklif Sâhipleri, ihâlenin kazanılması halinde, teklif ettikleri krediler ile Sözleşme imzalandıktan sonra temin ettikleri kredilerin şartlarında vuku bulacak değişikliklerin sorumluluğunu üstleneceklerini teyid edeceklerdir.

Projenin finansmanı için eğer ödenmesi gereken ***bir kredi sigorta primi varsa bu prim ayrıca gösterilecek ve teklif bedeline dahil edilecektir. Böylece TEAŞ; borç / kredi anlaşmalarıyla ilgili ayrıca herhangi bir kredi sigorta primi ödemeyecektir.***[31] Borç/kredi Anlaşmalarının yürürlüğe girmesine kadar geçecek süre için, TEAŞ'dan hiçbir masraf veya ücret talep edilmeyecektir.

---

[29] Bu mâruzât Danışmanınız Prof.Dr. Ahmet Bayülken'in, içinde bulunduğu imkânsızlık sebebiyle zât-ı âlînize bir an önce yetiştirilmesini bendenizden ricâ etmesi üzerine, kendisinin nihaî mutâbakatı ve yukarıdaki metni ve eklerini tasvib etmesiyle takdîm edilmektedir.

[30] Önemlerini vurgulamak için Şartnâme'nin bu maddesinin bazı ibârelerini kırmızıyla ve bazılarını da altını çizerek bizler belirgin kılmış bulunmaktayız.

[31] NPI hiç bir sigorta primini teklif bedeline dâhil etmemiştir.

Bu proje için teklif edilebilecek herhangi bir kredi daha önce başka bir projeye tahsis edilmemiş olacaktır.

Tekliflere muhtelif ve alternatif kredilerin dahil edilmesi halinde, en iyi şartları haiz kredi dikkate alınacaktır.

Teklif dokümanlarında tanımlanan Alternatif I için %100 komple kredi getirilmemesi veya kredi teklifinde herhangi bir eksiklik bulunması Teklifin reddi için bir sebeptir. Alternatif II için kredi şatları Bölüm 1 Dâvet Mektubu'nda açıklanmıştır.

Yapılacak kredi anlaşmalarıyla Sözleşme arasında çelişki ve uyumsuzluk olması durumunda Teknik, idârî ve Ticârî konularda Sözleşme Hükümleri, finansman konularında kredi anlaşmalarının özel hükümleri geçerli olacaktır."

2. TEAŞ eski Genel Müdürü Zeki Köseoğlu'nun talebi üzerine Prof.Dr. Ahmet Bayülken ile birlikte kaleme almış olduğumuz ve bir nüshası Prof.Dr. Ahmet Bayülken tarafından zât-ı âlînize takdîm edilmiş olan: **1)** Kasım 1998 tarihli 160 sayfalık "***Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları Raporlarını Değerlendirme Raporu***"ndan sonra, **2)** gene Zeki beyin Nisan1999 sonunda söz konusu ihâle ile ilgili olarak oluşturulmuş olan dokümanları inceleyerek **kritik** bir rapor hazırlamamızı ve geçmişteki tecrübe ve bilgimizde dayanarak bu ihâle hakkındaki ***ilmî kanaatlerimizi açıkça beyân etmemizi*** taleb eden şifâhî emirleri üzerine hazırlanan Haziran 1999 târihli daha hacımlı bir rapor Prof.Dr. Ahmet BAYÜLKEN tarafından zât-ı âlînize, bendeniz tarafından da o zamanki TEAŞ Genel Müdürü Zeki KÖSEOĞLU'ya takdîm olunmuştu. **3)** TEAŞ'ın yeni Genel Müdürü ***Muzaffer SELVİ***'nin talebi üzerine bu rapor Eylûl 1999'da bir kere daha gözden geçirildi ve Haziran/Eylûl 1999 tarihli, 220 sayfalık nihaî ***"Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları" Raporlarını, ve Muhâlefet Şerhlerini DEĞERLENDİRME RAPORU*** ortaya çıktı. Bu rapor da zât-ı âlînize takdîm edilmişti.

Biz bu raporlarımızda NPI tekliflerinin bütün tutarsızlıklarını arîz amîk ortaya koyduk ve bu tekliflerin dayanması gerekli ***12 krediden 10 adedinin te'yid mektuplarının bulunmadığını; dosyadaki mektupların 10 unun yalnızca bankaların, Eximbank ya da muâdili kuruluşların te'yidine vâbeste niyet mektuplarından başka bir şey olmadıklarına da dikkati çekmiştik.***[32] Yalnızca bu durum dahi NPI teklifinin ciddî bir teklif olmadığının ve göz ardı edilmesi gerektiğinin kuvvetli bir delilidir.

3. Söz konusu nihaî raporumuzu yazarken NPI'ın kredi mektupları niyetine sunmuş olduğu banka mektuplarının birer fotokopisini almamıza rağmen sonradan bu raporu ağırlaştırmamak için bunları raporumuzun eki olarak takdîm etmekten vaz

[32] NPI'ın yalnızca "The Export-Import Bank of Japan"dan 15.000.000.000 ¥ ve "Korea Export Insurance Corporation"dan 340 milyon DM ihrâcat kredisi te'yidi vardır; 1) "Kreditanstalt für Wideraubau", 2) "VA-TECH/Finance (Ireland) Limited", 3) "Bank of America", 4) "Crédit Agricole Indusuez", 5) "HSBC Investment Bank plc", 6) "Dresdner Bank", 7) "Associaçao Brasileira Para O Desenvolvimento Das Atividades Tecnicas E Industriais Na Aresa Nuclear", 8) "Merita Bank", 9) "Royal Bank" ve 10) "Generale Bank" bankalarından ise, yalnızca, ***Eximbank ya da muâdili devlet kuruluşlarının te'yidine vâbeste*** niyet mektupları vardır.

geçmiştik. Şimdi bunları bu yazının bir eki olarak bilginize sunuyoruz. Bunun için her bir banka mektubunun içinde sarı markörle işâretlemiş bulunduğumuz satırlara bakmak kâfîdir.

Ayrıca NPI'ın takdîm ettiği "***İhâle Şartnâmesi'nden Sapmalar***" ile ilgili 4 numaralı formun da bir fotokopisi eklidir. Burada altı kırmızı çizili ve sarı markörle işâretlenmiş olan kısımda: Effectiveness of the Contract depends also on receipt of export licences, export credit insurance and Paris Convention in force yâni: ***Kontratın yürürlüğe girmesi, kezâ, ihrâcat lisanslarının, ihrâcat kredi te'yidlerinin alınmasına ve Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesine bağlıdır*** denilmektedir. Yâni NPI da böylelikle ihrâcat kredilerinin te'yidi olmadığı yazıyla da ikrar etmiş olmaktadır.

İhâlenin NPI'a verilmesi hâlinde NPI bu sapmalara dayanarak projeyi istediği kadar uzatabilecektir. Siemens'in Arjantin'de Atucha-2 nükleer santralini 19 senedir ve Brezilya'da da Angra-2 nükleer santralini tam 24 tamamlamamış olması hep bu kabil hiyleler yüzündendir. Unutulmamalıdır ki Akkuyu Nükleer Santralinin devreye girmesinde gecikilecek her gün için TEAŞ 96,5 milyon $ (yâni bugünün parasıyla 55 trilyon TL) kadar bir cirodan olacaktır.

Bütün bu apaçık bedâhate rağmen TEAŞ'ın idârî kadrosunun ve değerlendirme Komisyonlarında görev almış olan, Nükleer Santraller Dairesi Başkan Vekili Lütfi Sarıcı'dan başka, herkesin: akıldan, mantıkdan, iz'andan, temkinden, teenniden ve ülkenin âlî menfaati fikrinden uzak bir şekilde hâlâ NPI teklifinin Türkiye için en uygun teklif olduğunu her yola baş vurarak icbâr etme ve bu tasarımın imkânsızlığını kamufle etme çabalarını bizler anlayabilmiş değiliz.

4. İlişikte ayrıca ek olarak: 1) NPI'ın teklifinin tutarsızlığı hakkında bir özeti, 2) AECL, NPI ve Westingouse'ın tekliflerinin genel kriterler açısından mukāyesesini veren bir cetveli, 3) Tekliflerin ekonomik analiz sonuçlarını gösteren bir cetveli, ve 4) Nükleer Santraller Dairesi Teknik ve Ekonomik değerlendirme komisyonlarındaki üyelerin bu konudaki tecrübelerini gösteren iki cetveli de, kolaylık sağlamak açısından, bilginize saygılarımızla bir kere daha takdîm ediyoruz.

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE

* * *

XXXVIII.

Ankara, 26 Şubat 2000
Sayı: AYÖ/GM/NSİ-58

Sayın Muzaffer SELVİ
TEAŞ Yönetim Kurulu Başkanı ve
Genel Müdür
İnönü Bulvarı 27
06490 Bahçelievler/Ankara

Konu: NPI'ın İhâle Şartnâmesi'ne aykırı olarak kredi paketinde banka te'yidlerinin bulunmamasına rağmen TEAŞ'ın bu firmaya sanki banka te'yidi varmış gibi muamele etmesinin ***tehlikesi***.

1. Zât-ı Âlînize takdîm etmiş olduğum 21 Ocak 2000 gün ve AYÖ/GM/NSİ-54 sayılı yazımda ezcümle:

"A.B.D.nde yayınlanan Dünyâ'nın en i'tibârlı nükleer havâdis dergisi olan "Nucleonics Week"in 20 Ocak 2000 târihli nüshasında: "Üst Düzey yetkililerin Açıkladıklarına Göre Almanya Siemens'i Türkiye Projesinde Desteklemiyor" başlıklı, Mark Hibbs imzâlı ve fotokopisi ekli olan yazıda ezcümle şöyle denilmektedir:

"Berlin'de çok yüksek düzeyde bir görevli, TEAŞ'ın Siemens'e yeni bir güç reaktörü ısmarlaması hîlinde Alman Federal Hühûmeti'nin Siemens AG'ye Hermes İhrâcat Kredisi vermeyeceğini Nucleonics Week'e açıklamıştır....

Sanayi kaynaklarından öğrenildiğine göre ***kredilerin mevcûd olmaması*** NPI'ın Türkiye'ye 1300 MWe'lik konvoy tipi PWR'yi temin etmeği öngören teklifi için ***öldürücü bir darbedir....*** çünkü güç reaktörleri pazarının içinde bulunduğu durumdan yararlanan TEAŞ ihâleyi kazanan konsorsiyumun projenin finansmanı için %100 krediyi temin etmesi şartını koşmuş bulunmaktadır...

Hermes kredileri yurt dışında teşebbüsleri bulunan Alman firmalarının riskini karşılamaktadır...

Bu hafta Federal yetkililer Schröder hükûmetinin Hermes kredilerinin nasıl verilece-ğine dair şartları tesbit etmiş olduğunu açıklamışlardır. Yüksek düzeyde bir yetkili Alman firmalarının hâlihâzırda mevcûd olan nükleer reaktörler ve ve güvenlik arttırmaya dönük çalışmalar da dâhil olmak üzere diğer benzeri tesisler konusundaki faaliyetleri için, prensip i'tibâriyle, kredilerin reddedilmediğini; ama Berlin'in yurt dışında yeni bir reaktör inşaatının riskini

> kesinlikle karşılamayacağını ifâde etmiştir. ***Buna göre Siemens TEAŞ ihâlesini kazansa bile Hermes kredilerini elde edemeyecektir.***"

demiştim.

2. Bu haberden bir müddet sonra Reuter Ajansı, Alman Şansölyesi Gerhard Schröder'in ağzından: "***Alman Federal Hükûmeti'ninTürkiye'nin Akkuyu Nükleer Santral Projesi'ne de Leopard III tankları projesine de hiç bir destek vermeyeceğini***" açıklamıştır.

Almanya'nın nükleer santral projesine destek vermeyeceğini açıkça beyân etmiş olması yalnızca Hermes ihrâcat kredisi açısından değildir. Türkiye eğer NPI'ın teklifini kabûl edecek olursa Almanya Türkiye'ye: ***1) nükleer santral ile ilgili hiç bir parça ya da yedek parça satmayacaktır, 2) reaktörün lisanslanmasına yardımcı olmayacaktır, 3) santralin güvenliğinin ve güvenilirliğinin sorumluluğunu yüklenmeyecektir, 4) Almanya üzerinden Akkuyu'ya gelecek olan aksâma ambargo koyabilecektir,*** v.s.....v.s.....

3. 24 Şubat 2000 sabahı, NTV Televizyonu'nda, ***Siemens yetkililerinin ağzından***: **1)** Federal Almanya'nın Akkuyu Nükleer Santral Projesi için Hermes kredisi vermeyeceğinin anlaşıldığı, fakat **2)** eğer Türkiye NPI'ı seçecek olursa bu kredilerin Fransa'dan temin edileceğine dair bir haber yayınlanmıştır.

Bu, Akkuyu Projesi söz konusu olduğunda, NPI'ın Hermes kredisinin zâten hiç olmamış olduğunun Siemens yetkilileri tarafından **bir kere daha** te'yididir. Ayrıca, hâlen Çin Halk Cumhuriyetinde inşa etmekte olduğu nükleer santraller dolayısıyla bu vüs'atte bir projeyi finanse edecek gücü olmadığı içindir ki Fransa projenin mâlî yanını Siemens'e bilmecbûriye bırakmıştır. Fransa bugünden itibâren bu projenin mâlî tarafını destekleyebilse bile: **1)** Bu TEAŞ için ne kadar bir zaman kaybı demek olacaktır?; **2)** Federal Almanya Şansölyesi'nin açıklamasına göre bu proje için de Leopard III tankları projesi için de Türkiye'ye hiç bir destek verilmeyeceğine göre Alman menşeli bir tasarımı Fransa nasıl gerçekleştirecektir?

Bunlar olacak iş değildir. Amacın Türkiye'yi oyalamak olduğu anlaşılmaktadır.

Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Danışmanı Prof.Dr. Ahmet Bayülken ile ortak kanaatimiz şudur ki ***NPI:*** **1)** dürüst bir teklif vermemiş olması dolayısıyla partiyi kaybettiğini, ve **2)** ***güvendiği kimselerin*** de NPI tekliflerinin tutarsızlıklarını ve Türkiye'ye verebileceği zararları artık örtebilecek konumda ve güçte olmadıklarını anlamıştır. Framatome'un temsilcisi Fuad Süren'in bu konuda sarfetmiş olduğu ve üçüncü şahıslar tarafından bizlere ulaşan karamsar sözleri de bu istikāmettedir.

4. NPI zâten teklifinde "***İhâle Şartnâmesi'nden Sapmalar***" ile ilgili 4 numaralı formda: Effectiveness of the Contract depends also on receipt of export licences, export credit insurance and Paris Convention in force yâni: ***Kontratın yürürlüğe***

girmesi, kezâ, ihrâcat lisanslarının, ihrâcat kredi te'yidlerinin alınmasına ve Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesine bağlıdır demektedir. Yâni NPI da böylelikle ihrâcat kredilerinin te'yidinin bulunmadığını yazıyla da ikrar etmiş olmaktadır.

Zâten NPI'ın teklifine bakıldığında takdîm etmiş olduğu ***12 kredi diliminden 10 adedinin te'yid mektuplarının bulunmadığını; dosyadaki mektupların 10 unun, yalnızca, bankaların Eximbank ya da muâdili kuruluşların te'yidine vâbeste niyet mektuplarından başka bir şey olmadıkları açıkça görülmektedir***[33].

5. Bütün bu apaçık verilere rağmen TEAŞ'da Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi ile ilgili görevlilerin çok büyük bir kısmının hâlâ, ve NPI yetkililerinin "***Hermes kredimiz yoktur!***" diye açıklamalarına rağmen, inadla NPI'ın kredi paketinin Şartnâmeye uygun olduğu propagandasını yapıp Hermes kredilerinin mevcûd olduğunu ispata kalkışmalarını da, belirli bir takım yerlerden fetvâ almaya ve bu firmanın teklifini her ne bahasına olursa olsun öne çıkarmaya gayret etmelerini de idrâk ve temyiz sâhibi kimselerin anlaması mümkün değildir.

6. Zât-ı Âlînize takdîm etmiş olduğum pekçok raporda ve vicahî görüşmelerimizde bu konunun arz ettiği tehlikenin ısrarla üzerinde durmuş bulunmaktayım. Günün birinde bu mesnedsiz gayretkeşliğin bütün bu zevâtın üzerine "***Akkuyu Nükleer Santral İhâlesine fesad karıştırmak***" ithâmıyla çökebileceğinden samimî olarak endîşe etmekte olduğumu bir kere daha arz etmeme *ve* ***konuya TEAŞ Genel Müdürü sıfat ve haysiyetinizin gerektirdiği gibi dirâyet ve selâbetle el koymanızın elzem olduğu husûsunu Danışmanınız olarak dikkatinize takdîm etmeme müsaadelerinizi saygılarımla ama ciddî endîşe ve üzüntülerimle istirhâm ederim, Efendim.***

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE
TEAŞ Genel Müdürü Danışmanı

* * *

[33] NPI'ın yalnızca "The Export-Import Bank of Japan"dan 15.000.000.000 ¥ ve "Korea Export Insurance Corporation"dan 340 milyon DM ihrâcat kredisi te'yidi vardır; 1) "Kreditanstalt für Wideraubau", 2) "VATECH/Finance (Ireland) Limited", 3) "Bank of America", 4) "Crédit Agricole Indusuez", 5) "HSBC Investment Bank plc", 6) "Dresdner Bank", 7) "Associaçao Brasileira Para O Desenvolvimento Das Atividades Tecnicas E Industriais Na Aresa Nuclear", 8) "Merita Bank", 9) "Royal Bank" ve 10) "Generale Bank" bankalarından ise yalnızca Eximbank ya da muâdili devlet kuruluşlarının te'yidine vâbeste niyet mektupları vardır.

XXXIX.

Ankara, 12 Nisan 2000

Sayın Cumhur ERSÜMER
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı
A n k a r a

Muhterem Bakanımız,

3) Aşağıda imzâları bulunan bizler, Zât-ı Âlî'nizin danışmanı ve Nükleer Santral Projesi Koordinatörü Prof.Dr. Ahmet Bayülken ve hâlen TEAŞ Genel Müdürü danışmanı olan Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre, son 6 (altı) Hükûmet'in Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanları'na hizmet vermiş; Akkuyu Nükleer Santral Projesi İhâle Şartnâmesi'nin (*sonradan TEAŞ üst yönetimi tarafından bozulan santralin üst enerji sınırı hâriç*) bugünkü şeklini rahmetli Prof.Dr.h.c. Nejat Aybers ile birlikte hazırlamış; ve en son versiyonunu Eylûl 1999'da takdîm etmiş olduğumuz "Gizli" kayıtlı ***"Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları" Raporlarını, ve Muhâlefet Şerhlerini DEĞERLENDİRME RAPORU***'nu hazırlayıp Zât-ı Âlî'nize ve TEAŞ Genel Müdürü'ne takdîm etmiş bulunuyoruz.

2. Söz konusu Raporumuz'da, Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesine katılmış olan 3 firmanın takdîm etmiş oldukları ***elli küsur klâsörün tümünü gözden geçirdikten sonra***:

4) Tekliflerin İhâle Şartnâmesi'ne ne dereceye kadar uymakta olduklarını ortaya koymuş, ve

B) Nükleer Santraller Dairesi'nde yapılan değerlendirmelerin: 1) ne dereceye kadar objektif ve 2) İhâle Şartnâmesi'nin vaz etmiş olduğu prensiplere ne dereceye kadar uygun olup olmadıklarını teşhis ve tesbit etmiş bulunuyoruz.

İhâlenin değerlendirmesinde, nükleer mühendislik konusunda toplam 73 yıllık bir bilgi, görgü ve deneyimi temsil eden ikimiz bu meseleye: 1) ***hissî olarak değil***, 2) tamâmen objektif ve bilimsel bir biçimde yaklaşmış; ve 3) ***değerlendirmemizin mihenk taşı olarak da yalnızca tekliflerin İhâle Şartnâmesi'ne uyumlarını esas almış bulunmaktayız.***

5) Bu incelemelerimiz esnâsında:

Teknik değerlendirmede yardımcı olsun diye tutulmuş olan Em-presarios Agrupados danışman firmasının (EA'nın) açıkça NPI firmasını empoze etmeğe çalıştığını,

Gerek TEAŞ üst yönetiminin, gerekse değerlendirme kurullarında yeni istihdam edilen elemanların: A) kritik düşünceden yoksun olduklarını, B) bundan dolayı sorumluluk yüklenecek olgunlukları bulunmadığını, ve C) bu acemiliklerini örtebilmek için de çâreyi kayıtsız şartsız EA'ya teslimiyette bulduklarını,

NPI'ın teklifi söz konusu olduğunda:

1) 12 kredi niyet mektubundan on tanesinin Eximbank te'yidinin bulunmadığını; yâni ***İhâle Şartnâmesi'nin olmazsa olmaz bir şart olarak derpiş ettiği***, teklifle birlikte takdîm edilmiş olması gereken % 100 lük kredi paketinin temsil ettiği meblâğın yaklaşık % 90'ının mevcûd olmadığı,

2) Bu santral tasarımının: A) tip, B) büyüklük ve C) fiziksel parametreler açısından Referans Santrali olarak takdîm edilmiş olan Neckarwestheim-2[34] ile hiçbir alâkası olmayan yeni bir prototip tasarım olduğunu,

3) Bu tasarımın fizikman mevcûd olmadığını,

4) Hattâ bu tasarımın tamamlanmış dahi olmadığını,

5) Bu tasarımın Alman Lisans Otoritesi'nden lisans almamış olduğunu,

6) Teklifin enterkonnekte şebeke ile de yedekleme açısından da uyumsuz olduğunu,

7) İhâle Şartnâmesi'ni yüzlerce noktada ihlâl ettiğini,

8) "Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi" Anahtar teslimi bir ihâle olmasına rağmen NPI firmasının santralin yakıtını temin etmediğini ve bunun TEAŞ ile başka bir firma arasında halledilmesi gerektiğini ifâde etmiş olduğunu,

[34] Neckarwestheim-2 bir KONVOI tipi, NPI'ın resmî teklifi olan tasarım ise EPR tipidir.

9) NPI'ın İhâle açılış fiyatını ucuz göstermek için nükleer santralin olmazsa olmaz bir sürü aksâmını opsiyon olarak göstermiş olduğunu ve bunların da İhâle Şartnâmesi gereği yüklenmesi gereken ama sarf-ı nazar etmek istediği diğer masraflarla birlikte (*kuruşlandı-rılabildiği kadarıyla*) ***1.172.981.196,-ABD$*** tuttuğunu yâni NPI Konsorsiyumu'nun açılış fiyatı olarak verdiği 2.408.659.103,- ABD$ tutarındaki fiktif fiyatın gerçeğinin aslında ***3.653.640.199,- ABD$*** olduğunu,

10) NPI'ın teklifindeki net para akışının geçici olduğunu ve kesin durumu sözleşme müzâkerelerinde takdîm edeceğini beyân etmiş olduğunu ve bu yüzden de kesin olmayan net nakit akışı sebebiyle birim üretim mâliyeti hesabını yapmanın zâten mümkün olmadığını,

11) NPI'ın partönerlerinden Siemens'in Arjantin'de Atucha-2 nükleer santralini 19 yıldır, ve Brezilya'da da Angra-2 nükleer santralini 24 yıldır tamamlayamamış olmak bakımından kötü bir sicile sâhip bulunduğunu,

tesbit ettiğimiz gibi,

Bizler, ayrıca, tekliflerin açıldığı 15 Ekim 1997 günü NPI'ın mûteber bir yabancı bankanın kontrgarantisine müstenid mûteber bir türk bankasından alınmış bir geçici teminat mektubu takdîm etmemiş olmasına rağmen, NPI'ın mûteber bir geçeci teminat mektubu vermiş olduğunun TEAŞ İhâle Komisyonunca ilân edilmiş, buna dayanarak NPI'ın diğer teklif zarfları açılmış ve NPI'a diğer teklif sâhiplerinin aleyhine, ***gizlice*** 15 gün ek bir mühlet verilmiş olduğunu; ve kezâ, İhâle'nin öngördüğü gibi, kredi paketinin yetkili Eximbank'ların te'yidleriyle mücehhez olması gerekirken 12 banka niyet mektubundan meblâğ olarak önerilen Exim-bank kaynaklı finansman mikdârının yaklaşık % 90'ına yakın mikdârını temsil eden 10 (on) aded te'yid mektubunun bulunmadığının anlaşılmasına rağmen TEAŞ üst yönetiminin NPI firmasına ayrıcalıklar tanıyarak İhâle'nin adâletini ihlâl etmiş olduğunu da hem Danışman sıfatımızla yazdığımız yazılarda ve hem de sözü geçen 220 sayfalık raporumuzda tesbit ederek Zât-ı Âlî'nizin dikkatine takdîm etmiştik.

TEAŞ üst yönetiminin NPI firmasına tanımış olduğu bu ayrıcalıkların ve sanki bunlar hiç olmamış gibi fütursuzca hareket edilmiş olmanın hukûkî teriminin "Akkuyu Nükleer Santral İhâlesine Fesad Karıştırmak" olduğunu, emîn olunuz ki, pekçok kimse hem de haklı olarak düşünecektir. Bu husûsu bir kere daha Danışman ve konuya bihakkın vâkıf sâde vatandaşlar olarak bilgilerinize arz etmeyi: 1)

mânevî bir borç ve 2) bilhassa Ülkemiz menfaatleri yönünden de hayatî ve zarûrî bir görev olarak değerlendirmekteyiz.

6) Bütün bu incelemelerimizden sonra Rapor'umuzda yapmış olduğumuz değerlendirmede bizlerin: 1) NPI'ın teklifinin, pekçok yönlerden dürüst bir teklif değil, aksine Türkiyenin aleyhine bir teklif olması ve İhâle Şartnâmesi'nin "***olmazsa olmaz!***" hükümlerinin yerine getirilmemiş olması dolayısıyla hiç dikkate alınmamasını önermiş olduğumuzu, ve 2) AECL ile Westinghouse'ın ciddî teklifler olmasına, ve ayrıca Westinghouse'ın % 4 civârında zenginleştirilmiş yakıtının kullanıldıktan sonra bile hâlâ % 1,2 oranında bir zenginleştirme ihtivâ etmesi dolayısıyla bunun gerekli fiziksel ve kimyasal işlemlerden sonra bir kere daha fakat bu sefer AECL'in teklifi olan CANDU 6'da kullanılabileceğine dikkati çekerek: ***1) hem AECL'in ve hem de Westinghouse'ın seçilmesinin ve 2) derhâl sözleşme görüşmelerine dâvet edilmesinin isâbetli olacağını önermiş olduğumuzu*** hatırlamanız gerekir.

Basın'dan öğrendiğimize göre, TEAŞ Yönetim Kurulu ise NPI'ın lehine almış olduğu kararı tam açıklayacağı sırada bu girişim Başbakan Yardımcısı sayın Hüsamettin Özkan'ın müdâhalesiyle şimdilik akim kalmış bulunmaktadır.

7) İşin en anlaşılmayan tarafı ise NPI'ın teklifinin Türkiye'nin aleyhine ve İhâle Şartnamesine uymayan bir teklif olduğunu bir tarafa bıraksanız bile: 1) Federal Almanya Başbakanı Gerhard Schröder'in Akkuyu Nükleer Santrali için Türkiye'ye hiçbir kredi vermeyeceklerini ve hiçbir yardımda bulunmayacaklarını defaatle Reuter Ajansı aracılığıyla beyân etmesine, 2) Schröder'in beyânının bizim televizyon kanallarımızda ve Basın'da da yansımasına rağmen ve 3) bu husûs hem Zât-ı Âlî'nizin ve hem de TEAŞ Genel Müdürü'nün dikkatine yazılı ve müdellel olarak tarafımızdan takdîm edilmiş olmasına rağmen: A) TEAŞ'ın üst yönetiminin hâlâ ısrarla NPI'a Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi'ni kazandırmak için çok özel bir gayret sarfetmesindeki motivasyonu da, 2) Enerji Bakanlığı'nın sanki bütün kontrol ve müdâhale yetkisinden vaz geçmişçesine olaya seyirci kalmasındaki hikmeti de anlayamamanın üzüntüsü içinde olduğumuza itimat buyurmanızı istirham ederiz.

8) Biri Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı diğeri de TEAŞ tarafından yıllardır istihdam edilen, Nükleer Mühendislik konusunda ülkenin en deneyimli iki Nükleer Mühendis uzmanının son iki yılda istihdâm edildikleri makāmlara takdîm etmiş oldukları toplam 100 kadar rapordaki ve de özellikle kendilerinden bililtizam taleb edilmiş olan ***"Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları" Raporlarını, ve Muhâlefet Şerhlerini DEĞERLENDİRME RAPORU***'ndaki îkazlarından hiç birinin bu makāmlar tarafından dik-

kate alınmamış olması, Zât-ı Âlî'nize de biraz tuhaf gelmiyor mu acaba Muhterem Bakanımız?

9) Bu arada bizim raporumuz ***gizliliğine*** ***rağmen*** TEAŞ Genel Müdürü tarafından Nükleer Santraller Dairesi'ndeki bazı elemanlara verilmiş bulunmaktadır. Öğrenebildiğimiz kadarıyla henüz daha Basın'a düşmemiş olan raporumuz bazı firmalara ve bazı şahıslara da bu yolla ulaşmış bulunmaktadır. Internet ortamında Nükleer Santraller Dairesi'nin bazı elemanları da, sanki bu Raporumuz kendilerinin hayat damarını kesmiş gibi, bizlere bu yüzden alenen hakāret ve tehditler yağdırmaktadır.

Bu hakāret ve tehditlerin sebebini idrâk edememek de bizleri mütessir etmektedir. Bunlar: 1) hem TEAŞ Genel Müdürü'nün ve 2) hem de Zât-ı Âlî'nizin dikkatine tarafımızdan takdîm edilmişti. Ama ne yazıktır ki bu fiillere karşı bugüne kadar herhangi bir idarî ve hukukî incelemenin ve gerekli yaptırımların uygulanması cihetine gidilmemiş olduğunu ve dolayısıyla bu zevâtın tehdit ve küfürlerinde bir azalma görülmediğini hayretle ve esefle müşâhede ve tesbit etmiş bulunmaktayız.

8. Muhterem Bakanımız,

"Gizli" kayıtlı***"Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları" Ra-porlarını, ve Muhâlefet Şerhlerini DEĞERLENDİRME RAPORU***'muz bizden resmen taleb edilmiş ve: **1)** ***Zât-ı Âlî'nize,*** ve (*TEAŞ Genel Müdürü'nün talebi üzerine de altısı Yönetim Kurulu üyelerine ve biri de Gen.Müd.Yard. Budak Dilli için olmak üzere Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre'nin 22 Eylûl 1999 gün ve AYÖ/GM/NSİ-46 sayılı yazısı ile ve TEAŞ Genel Müdürü Muzaffer Selvi'nin, Prof. Özemre'nin ve Özel Kalem Müdür Yardımcısı Çiğdem Ödöl'ün imzâlarını hâvi 22.9.1999 tarihli bir Teslim Tutanağı karşılığında*) **2)** ***TEAŞ Genel Müdürü'ne*** teslim edilmiştir.

Binâenaleyh bu Raporu hiç kimse keenlemyekûn addedemez ve bu Rapor hiçbir çuvala da sığmaz.

Bu Rapor 26-27 Ağustos 1999 târihlerinde Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre'nin TEAŞ Yönetim Kurulu huzurunda söz konusu raporun muhtevâsını takdîm eden konuşmasında NPI aleyhine bulguların ortaya konulması üzerine TEAŞ üst yönetimi tarafından hukûken yok sayılmıştır.

Ve bu Rapor bizzat TEAŞ Genel Müdürü Muzaffer Selvi tarafından, Rapor'un aslî muhâtablarının dışındaki kimselere de dağıtılmış bulunmaktadır. Bunun sonucunda ***Raporumuz'un gizlilik vasfının fiilen ortadan kaldırılmış olması dolayısıyla*** bizler de ilmî haysiyet ve vekārından ödün vermeyen bilim adamları olarak bu Raporumuz'un muhtevâsını:

10) Bütün Türkiye üniversitelerin ilgili bölümlerinde,
11) Internet ortamında,

12) Gerekli diğer bütün karar mekanizmalarının nezdinde, ve
13) Medya'da

rahatlıkla tartışma hakkımızın doğmuş olduğuna inanıyor ve, her zaman şâhidi olduğumuz engin hoşgörünüze sığınarak, Zât-ı Âlî'nizin Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi'ni dirâyet ve selâbetle ikmâl ettirebilmeniz ümidi ve niyâzıyla hürmet ve muhabbetlerimizi te'yid ediyoruz, Efendim.

Prof.Dr. Ahmet BAYÜLKEN ***Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE***

* * *

XL.

"*Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e hitâben yazılıp gönderilmiş olan aşağıdaki mektubun aynısı, yalnızca isim ve adresler değiştirilmek sûretiyle: Başbakan Bülent Ecevit ile Başbakan Yardımcıları: Hüsamettin Özkan, Devlet Bahçeli ve Mesut Yılmaz'a da gönderilmiştir*"

Ankara, 12 Nisan 2000

Sayın ***Süleyman DEMİREL***
Cumhurbaşkanı
Çankaya/A n k a r a

Muhterem Cumhurbaşkanımız,

1. Aşağıda imzâları bulunan bizler, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı danışmanı ve Nükleer Santral Projesi Koordinatörü Prof.Dr. Ahmet Bayülken ve hâlen TEAŞ Genel Müdürü danışmanı olan Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre, son 6 (altı) Hükûmet'in Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanları'na hizmet vermiş; Akkuyu Nükleer Santral Projesi İhâle Şartnâmesi'nin (*sonradan TEAŞ üst yönetimi tarafından bozulan santralin üst enerji sınırı hâriç*) bugünkü şeklini rahmetli Prof.Dr.h.c. Nejat Aybers ile birlikte hazırlamış; ve bizden TEAŞ Genel Müdürlüğü tarafından taleb edilmiş olan, ilişikte takdîm ettiğimiz ***"Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları" Raporlarını, ve Muhâlefet Şerhlerini DEĞERLENDİRME RAPORU***'nu hazırlayıp sayın Enerji Bakanı ile TEAŞ üst yönetim kadrosuna Eylûl 1999'da takdîm etmiş bulunuyoruz.

Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesine katılmış olan 3 firmanın takdîm etmiş oldukları elli küsur klâsörün tümünü gözden geçirerek hazırladığımız bu Rapor'da Nuclear Power International (NPI) firmasının, İhâle Şartnâmesi'ne aykırılıklarına yalnızca birkaç misâl vermiş olmak için:

1) 12 kredi niyet mektubundan on tanesinin Eximbank te'yidinin bulunmadığını; yâni ***İhâle Şartnâmesi'nin olmazsa olmaz bir şart olarak derpiş ettiği***, teklifle birlikte takdîm edilmiş olması gereken % 100 kredi paketinin temsil ettiği meblâğın yaklaşık % 90'ının mevcûd olmadığını,

2) Fizikman mevcûd olmayan ve Alman Lisans Otoritesi'nden 10 yıldır lisans da alamamış olan bu santral tasarımının firmanın gösterdiği Referans Santrali'nden çok farklı yeni ve tasarımı henüz tamamlanmamış bir prototip olduğunu ,

3) İhâle Şartnâmesi'ni ***sayılamayacak kadar çok noktada*** ihlâl ettiğini,

4) "Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi" Anahtar teslimi bir ihâle olmasına rağmen NPI firmasının santralin yakıtını temin etmediğini ve bunun TEAŞ ile başka bir firma arasında halledilmesi gerektiğini ifâde etmiş olduğunu,

5) NPI'ın İhâle açılış fiyatını ucuz göstermek için nükleer santralin olmazsa olmaz bir sürü aksâmını opsiyon olarak göstermiş olduğunu ve bunların da İhâle Şartnâmesi gereği yüklenmesi gereken ama sarf-ı nazar etmek istediği diğer masraflarla birlikte (*kuruşlandırılabildiği kadarıyla*) ***1.172.981.196,- ABD$*** tuttuğunu yâni NPI Konsorsiyumu'nun açılış fiyatı olarak verdiği 2.408.659.103,- ABD$'lık fiktif fiyatın gerçeğinin aslında ***3.653.640.199,- ABD$*** olduğunu,

6) NPI'ın partönerlerinden Siemens'in Arjantin'de Atucha-2 nükleer santralini 19 yıldır, ve Brezilya'da da Angra-2 nükleer santralini 24 yıldır tamamlayamamış olmak bakımından kötü bir sicile sâhip bulunduğunu

dikkatinize takdîm etmenin yeterli olacağına inanmaktayız.

Alman Şansölyesi Gerhard Schröder ise Reuter Ajansına verdiği ve Medya'mızda da yankılanan beyânatında "*Akkuyu Nükleer Santrali için Türkiye'ye kredi vermeyeceklerini ve hiç bir yardımda bulunmayacaklarını*" beyân etmiştir. Bütün bunlara rağmen TEAŞ Yönetim Kurulu, hikmetini anlamamızın mümkün olmadığı bir şekilde, ihâleyi gene de NPI konsorsiyumuna vermek yoluna gittiğini Medya'dan öğrenmiş bulunmaktayız.

Akkuyu Nükleer Santral İhâlesine teklif veren AECL, NPI ve Westinghouse'ın tekliflerinin genel kriterler açısından mukāyeseli bir cetveli de yazımıza eklidir.

Bu şartlar muvâcehesinde ihâlenin ***İhâle Şartnâmesi'ne aykırı*** bir biçimde ve de haksız yere NPI'a kazandırılmasının ***Türkiye'nin fevkalâde zararına*** olacağına ve Arjantin ya da Brezilya misâlinde olduğu gibi, ülkemizin de uzun yıllar nükleer santralinin tamamlanmasını göremeyeceğine inanmaktayız.

İhâlenin değerlendirmesinde bizler bu meseleye: 1) ***hissî olarak değil***, 2) tamâmen objektif ve bilimsel bir biçimde yaklaştık; ve 3) ***değerlendirmemizin mihenk taşı olarak da yalnızca tekliflerin İhâle Şartnâmesi'ne uyumlarını esas aldık*** **.** Ancak bugünlerde karşılaşmakta olduğumuz durumların yetkililerin akıl, mantık ve ülkenin menfaatini bir yana bırakmış olduğunu telkîn etmesi karşısında duymakta olduğumuz üzüntü ve hassasiyeti dile getirmek üzere bu yazıyı kaleme almış bulunmaktayız.

Yetkililerin bu kabil fâhiş bir hatâ yapmamaları için bütün otoritenizi kullanmanızı hürmetlerimizle arz ederiz, Efendim.

Prof.Dr. Ahmet BAYÜLKEN ***Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE***

Ekleri: 1) Tekliflerin genel kriterler açısından mukāyesesi. 2) ***"Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi Değerlendirme Komisyonları" Raporlarını, ve Muhâlefet Şerhlerini DEĞERLENDİRME RAPORU.***

XLI.

Bu yazı Bilkent Üniversitesi'nin patronajı altında Internet'te "Enerji: Türkiye Enerji Politikaları Tartışma ve Haberleşme Listesi" başlıklı tartışma sitesinde 12.11.2000 târihinde "[ENERJİ: 1122] Sayın Nükleer Mühendis Tanay Sıdkı Uyar'a Cevap" olarak yayınlanmıştır.

Bilim de mühendislik de isâbetli seçilmiş metotlara, yanlışsız yürütülen hesaplara ve özellikle de doğruyu yanlışdan, isâbetliyi isâbetsizden ayırabilme yeteneğine yâni "***temyiz***"e dayanır. Bunları bir yana iter de bilmediğiniz bilimsel metotlar ve yapamadığınız hesaplar hakkındaki aczinizi örtmek ve kendinizi savunmak için doğruluğunu temyiz ve tahkîk edemediğiniz web sayfalarını, kitapları ya da gazete haberlerini delil olarak ortaya sürerseniz diplomanızdaki titriniz ne olursa olsun bilimselliğiniz hakkında daima insanların kafasında bir soru işâretinin belirmesinin önüne geçemezsiniz.

Sayın Nükleer Mühendis Tanay Sıdkı Uyar'ın [ENERJİ:1082] sayılı yazımdaki hesaplama metodu hakkında bir sey söyleyemeyip de kendisine delil olarak web sayfalarını göstermesini bu bakımdan isâbetli bulmadığımı söylemeliyim. Bu kadar uzun şeyleri bu listede ne kimse okur, ne de kimse sayın Uyar'ın aşkına bunları Türkçe'ye çevirir. Bu kabil delillerle bir Devlet'in enerji politikasi yönlendirilemez; olsa olsa resmî makāmlar bir müddet meşgûl ve rahatsız edilmiş olur. Resmî makāmlar da işin aslını öğrenebilmek için güvendikleri bilim adamlarından bunların analiz edilmesini ricâ ederler. Sayın Uyar'ın sayın Başbakan'a ve sayın Enerji Bakanı'na takdîm ettiği dosya hakkında da böyle bir işlem yapılmıştır.

Sayın Uyar,

İster rüzgâr santralleri ister nükleer enerji konusunda olsun, hep başkalarının sözlerine sırtınızı dayayacak yerde birazıcık da kendinize güvenip mühendislikteki know-how'ınızı ortaya koyabilecek hesaplar sonunda eriştiğiniz neticeleri tebliğ etseniz daha isâbetli ya da en azından daha bilimsel olmaz mı? Hattâ hesaplar yanlış olsa dahi bu, hiç hesap yapmamış olmaktan daha iyi ve daha mühendisçe bir tutum ve davranıştır.

"*Ayrıca, Prof. Uyar'ın: 1) miyâdını dolduran nükleer santralin gerektirdiği masrafların birim kWh'in bedeline nasıl yansıyacağını, ve 2) bunun hesaplama yöntemini hiç ama hiç bilmediği de âşikârdır*" ibâresi ise bir hakāret değil yalnızca bir durum tesbiti ve ilgili makāmlara da görevimiz gereği bir uyarıdır. Siz de zâten [ENERJİ: 1105] sayılı yazınızda ezcümle "*Ben hiçbir zaman nükleer santralların sökülmesi konusunda uzman olduğumu söylemedim. Ayrıca Amerika'da nükleer santrallarla ilgili mâliyetleri nasıl hesapladıklarını sorgulama durumunda da deği-*

lim" diyerek örnek bir tevâzu ile ***bu konudaki bilgi eksikliğinizi*** itirâf ederek bizi te'yid etmiyor musunuz?

İnsan ***ilmî temkine*** riâyet etse bu kabil hatâlara da Hükûmeti ve Danışmanlarını boşu boşuna meşgûl etmiş olmak durumuna da düşmez. Yâni size hâlisâne tavsiyem odur ki sayın Uyar, isâbetli olduğunu yalnızca vehmettiğiniz bu kadar informasyonu temyiz ve kritik edemeden bir yerden bir yere nakletme hammalığını yapmak yerine lûtfen biraz da mühendislik diplomanızın gereğini icrâ etmeğe yâni konunuzla ilgili mühendislik hesapları yapmağa gayret edin!

Muhabbetlerimle...

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XLII.

Nükleer Mühendisler Derneği'nin muhterem üyeleri, sevgili evlâtlarım ve muhterem meslekdaşlarım,

Enerji Forumu'na: 1) [ENERJİ: 572] *Akkuyu ve Lobiler* başlığıyla 13 Mart 2000 de ***Murat Kara***, 2) [ENERJİ: 574] *Radikal'deki Yazı* başlığıyla 13 Mart 2000 de ***Harun Çeliktaş***, 3) [ENERJİ: 593] *Nükleercilerden Çıt Yok...* başlığıyla 23 Mart 2000 de ***Harun Çeliktaş***, 4) [ENERJİ: 597] *Nükleer Türkiye İçin Güvenli Değil* başlığıyla 24 Mart 2000 de ***Harun Çeliktaş***, 5) [ENERJİ: 623] *Akkuyu Nükleer Rezaleti* başlığıyla 28 Mart 2000 de ***Harun Çeliktaş***, 6) Greenpeace'in Türkiye temsilcisi Melda Keskin'in 30 Mart 2000 târihli [ENERJİ: 637] "*Harun Çeliktaş*" başlıklı ve kezâ 04 Nisan 2000 târihli [ENERJİ: 645] "Harun Çeliktaş-2" başlıklı yazılarının cevabı olarak iletilen 7) "***Greenpeace gönüllüsüyüm. E-mail'i başka isim altında yazıyorum***" şeklindeki ***şecaat arzını.....*** da ***Harun Çeliktaş*** diye imzalamış olan ve kendilerini müstear isimlerle gizlemek isteyen söz konusu iki kişinin mesajlarını okudum.

A. Birazıcık mürekkep yalamış, heveskâr ama vehimleri olağanüstü ağır basan, Melda Keskin'in de tesbit etmiş olduğu gibi: "*... takma bir ismin arkasına gizlenen... düzeysiz mesajlarına esrarengiz bir hava katan*" dedikoducu birilerine benzeyen bu kimselerin kullandıkları edeb-dışı uslûbu bir yana bırakacak olursak bunların bilgi düzeyi ve hâleti rûhiyelerinde iki şeyin dikkatimi çektiğini ifâde etmeliyim. Birincisi: bunların "***İhâleye fesad karıştırmak***" fiilinin yasal kapsamının ne olduğunu bilmemeleridir. "İhâleye fesad karıştırmak" ağır bir suçtur; ve, Resmî Gazete'nin 10.9. 1983 târih ve 18161 sayılı nüshasında yayınlanan ve 1.1.1984 târihinde yürürlüğe girmiş olan 2886 sayılı ***Devlet İhâle Kānûnu***'nun 85. Maddesi'ne göre (yollama yaptığı Türk Cezâ Kānûnu'nun 339.-342. maddelerine uyan filler için) 1 seneden 10 seneye kadar ağır hapis cezâsını gerektirir.

Prof.Dr. Osman Kadiroğlu'nun Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi'ne fesad karıştırdığına dair suçlama ise, mesnedi olmayan bir iftirâ olduğu için, yalnızca abestir. Prof. Kadiroğlu ***Devlet İhâle Kānûnu***'nun tanımladığı süreçlerin hiçbirinin içinde görev almamış ve kendi alanında da otorite olan bir "*outsider*"dır. Radikal Gazetesine yazmış olduğu makāle ne kadar "İhâleye fesad karıştırmak" ise Greenpeace'in Gönüllüsü olduğunu söyleyen (***ama Greenpeace Türkiye Temsilcisi Melda Keskin tarafından iki kere red ve tekzib edilen***) Harun Çeliktaş'ın: 1) "*...Türkiye'deki kafa yapısı ve bu kültür ile nükleer santral Türkiye için çok tehlikelidir. Eğer iddialar doğru ise, bu proje bitmiştir... Bütün liste üyelerini nükleer santrallere karşı mücadeleye çağırıyorum...*" şeklindeki beyânı da, Greenpeace'in: 2) Akkuyu'daki, 3) TEK binâsının önündeki ve 4) Boğaziçi Köprüsündeki gösterilerinin çok daha dramatik bir biçimde "İhâleye fesad karıştırmak" kapsamında mütâlea edilmesi gerekir; çünkü, Prof. Kadiroğlu'nun ***ilmî kanaatinin*** ifâdesinin aksine, bunlar ***düpedüz ihâleye mânî olma*** teşebbüsleridir.

B. "İhâleye fesad karıştırmak" fiilinin ne olduğuna açıklık getirmek üzere sizlere 5 adet ***hipotetik (****eski tâbiriyle: **farz-ı muhâl) misâl*** takdîm etmek istiyorum:

1) ***Devlet İhâle Kānûnu***'nun 39. maddesinin 2. fıkrası ezcümle: "*Belgeleri ile teminâtı* ***usûlüne uygun ve tam olmayan*** *isteklilerin teklif mektubu taşıyan iç zarfları açılmayarak başkaca işleme konulmadan , diğer belgelerle birlikte kendilerine veyâ vekillerine iade olunur.* ***Bunlar ihâleye katılamazlar***" demektedir.

Varsayalım ki bir devlet ihâlesinde (meselâ Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesi'nde) teklif vermiş olan üç firmadan birinin teminât mektubu söz konusu zarftan çıkmamış olsa ama çıkmış gibi gösterilse ve bu firmaya teminât mektubunu İdâre'ye teslim etmesi için ***Devlet İhâle Kānûnu'***na aykırı olarak 15 günlük ek bir mühlet tanınmış olsa, bu diğer teklif sâhiplerinin aleyhine kasıtlı bir tutum olurdu. İşte bu takdîrde buna "***İhâleye fesad karıştırmak***" denir.

2) Varsayalım ki bir devlet ihâlesinde (meselâ Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesi'nde) teklif vermiş olan üç firmadan biri 12 (*oniki*) bankadan aldığı niyet mektuplarından 10'unun (*onunun*), ***İhâle Şartnâmesinin derpiş etmesine ve olmazsa ihâle dışı tutulacağını bildirmesine rağmen***, Eximbank kredi te'yidinin olmamasına rağmen bu durum yetkililer ve komisyonlar tarafından kamufle edilmeğe çalışılır ve hattâ Bakan'a dahi: "*Efendim; filân firmanın kredisi tamam ve İhâle Şartnâmesi'ne uygundur*" diye bilgi verilirse işte bu da "***İhâleye fesad karıştırmak***"tır.

3) Varsayalım ki bir devlet ihâlesinde (meselâ Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesi'nde) resmî değerlendirme komisyonlardan birine mensûb birisi, tekliflerden birinin güvenlik açısından gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığını uzun uzun anlatan kıymetli ve ilmî ve de resmî kayıtlara geçen bir rapor yazsa da aradan bir ay geçmeden bu raporu muhtevâsını, hangi zorlayıcı sebeplerdendir bilinmez, tümüyle hâl ve lisânıyla inkâr edecek girişimlerde bulunsa yâni yazdığı ile beyân ettiği taban tabana zıt olsa, bunun ismi de "***İhâleye fesad karıştırmak***" olur.

4) Varsayalım ki bir devlet ihâlesinde (meselâ Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesi'nde) resmî değerlendirme komisyonlardan birine mensûb biri meselâ yakıt analizi yaparken doğal uranyumun uluslararası piyasadaki en son fiyatı olan 18,14$/lb yerine pazarın 1994 yılındaki değeri olan 20,7$/lb değerini alıp da tekliflerden birini bililtizam (diğer birinin lehine) böylece daha pahalı göstermeğe yeltenseydi bunun ismi de "***İhâleye fesad karıştırmak***" olurdu.

5) Gene varsayalım ki bir devlet ihâlesinde (meselâ Akkuyu Nükleer Santrali İhâlesi'nde) resmî değerlendirme komisyonlardan birine mensûb biri, tekliflerden birini diğerlerine nazaran favorize edebilmek üzere dâhiyâne bir önlem düşünse de firmanın resmî teklifinde her yakıt yüklemesi için gerekli gördüğü 48 adet yakıt elemanının fazla olduğuna ve bu reaktörün 44 adet yakıt elemanı ile pekālâ işleyeceğine ciddî ciddî hükmetse ve de yaklaşık 1.500.000,-$ kadar bir meblâğı o firmanın meblâğından indirmeğe kalkışmış olsa işte bu da "***İhâleye fesad karıştırmak***"tır.

Derneğimizin muhterem üyelerinin sıkılmayacaklarını bilsem, sizlere, "***İhâleye fesad karıştırmak***" fiiline ait ibretle izleyeceğiniz daha nice yüzlerce ***hipotetik*** misâl takdîm edebilirdim. Aynı takdîmi daha mükemmel bir şekilde Prof.Dr. Ahmet Bayülken de yapabilirdi.

Pekiyi gene varsayalım ki bir ihâlede yapılmış olan bir sürü "***İhâleye fesad karıştırmak***" fiiline gırtlaklarına kadar batmış birkaç kişi, bunların dört dörtlük kanıtlarıyla birlikte başkaları tarafından teşhis ve tescil edildiğinin farkına varıyorlar. Bu takdîrde, kānûnun yakalarına yapışmasından kendilerini kurtarmak için acaba bu bunlar ne yaparlardı? Akılları başlarında olsaydı, namuskârâne bir biçimde bu fiillerinden ve hatâlarından rücû ederler ve mesele de iyi niyetle kapatılıp giderdi. Ya akılları başlarında değilse? O zaman da yegâne çıkar yol olarak ihâlenin iptâl edilmesi için her türlü karşıt güçlerle işbirliğine dahi tevessül eder; kimliklerini gizleyerek Dr Faust misâli meded umdukları Mefistofeles'e bile hoş görünmek için her yolu, her türlü yalanı ve yaltaklanmayı da mubah görürlerdi.

C. Harun Çeliktaş ve Musa Kara müstear isimlerinin arkasına saklananlarda dikkatimi çeken ikinci bir olay da bunların aşırı asabîyeti ve saldırganlığı olmuştur. Şuna özellikle dikkat etmek gerekir ki bu kimselerin iddialarına göre sözde "İhâleye fesad karıştırmış(!?)" olan Prof. Kadiroğlu, Prof. Bayülken ve Prof. Özemre nasıl oluyor da yazdıklarının altına kapı gibi imzâ atabiliyor ve, bunların bütün tehditlerine ve şantajlarına rağmen, bu imzâlarını da reddetmeyi aslā ve aslā düşünmüyorlar? Bunun cevabı son derece basittir: Nükleer Mühendis sıfatıyla 1) Prof.Dr. Osman Kadiroğlu'nun arkasında 32 yıllık[35], 2) Prof.Dr. Ahmet Bayülken'in arkasında 30 yıllık[36] ve 3) Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre'nin de arkasında 43 yıllık[37] bir nükleer mühendislik, ilim, araştırma, deneyim, Devlet Hizmeti, hocalık ve bütün bunları: A) vicdânî huzur, B) kanaat-i kâmile ve C) üstün bir bilinçle ifâ etmiş olmalarının kendilerine bahşettiği emsalsiz bir "***iç huzuru***" ve bir "***özgüven***" bulunmaktadır da ondan!

Buna karşılık bu iki kişinin, isimlerini dahi açıklamaktan âciz bir karakter pejmürdeliğinin yanında, sergiledikleri bu panik acaba neye delâlet etmektedir? Bu zevât kendilerini niçin bu kadar güvensiz hissetmekte ve "*Denize düşen yılana sarılır*" atasözünü gülümsemeyle anımsatan bir davranış biçimi sergilemektedirler? Tabiîdir ki bu gizemli isimlerin arkasındaki gerçek şahısları bilmeden bu sorulara bizlerin cevap vermesi mümkün değil! Bir karakter analizi uzmanı ile bir psikiyatra müracaat

---

[35] Prof.Dr. Osman Kadiroğlu 1968'de İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü'ne kaydolmuş, Massechussetts Institute of Technology'den (MIT'den) Nükleer Mühendis diplomasını almış ve aynı Üniversitede "Hızlı Reaktörler" konusundaki doktorasını tamamlayarak 1976'da ***Sc.D.*** unvânını kazanmıştır.

[36] Prof.Dr. Ahmet Bayülken 1970'de İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü'nden mezun olmuş ve Doktora'sını Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'nde Nükleer Santrallerin Ekonomik Analizi konusunda tamamlayarak ***Docteur ès Sciences*** unvânını kazanmıştır.

[37] Prof.Dr. Ahmet Yüksel Özemre Nükleer Mühendis unvanını Fransa Nükleer Bilimler ve Teknoloji Millî Enstitüsü'nde Temmuz 1958'de elde etmiş; "Nötronların Difüzyon ve Transport Teorisine Katkılar" konulu doktora teziyle ve (hepsi de merhûm) Ord.Prof.Dr. Câhit Arf, Prof.Dr. Fâhir Yeniçay ve Prof.Dr. Lûtfi Biran'dan oluşan bir doktora jürisi önünde 1 Şubat 1960'da İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde "Pekiyi" derece ile ***Dr.rer.nat.*** unvânını kazanmıştır.

etmek de bize yakışmaz. Bu önlem ve e-mail adresi almış oldukları sitelerden gerçek kişiliklerinin tâyini ise gerektiğinde Ağır Ceza Mahkemelerinin yürütebilecekleri ve bizleri ilgilendirmeyen hukukî operasyonlardır. Bunlar istedikleri kadar gürültü çıkartıp kervanı ürkütmek istesinler, bu akl-ı selim kervanı bunlara rağmen yürüyecektir.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

XLIII.

Aşağıdaki ilk iki yazı Nükleer Mühendisler Derneği'nin web sitesinde yayınlanmıştır. Bunlardan ilki, A.B.D.nde Pennsylvania State Üniversitesi Nükleer Mühendislik Bölümünde Araştırma Asistanı olarak çalışmakta olan Şule Ergün isimli bir kızımıza, ikincisi de bana aittir ve ayrıca Internet'te "Enerji: Türkiye Enerji Politikaları Tartışma ve Haberleşme Listesi" başlıklı tartışma sitesinde 14.04.2000 târihinde [ENERJİ: 711] sayı ile "Bir Hâlet-i Rûhiyenin Anatomisi" adı altında yayınlanmıştır

* * *

1.

Merhaba arkadaşlar..

Eğer yapacak önemli işleriniz varsa, lûtfen bu mesajı okumakla zaman kaybetmeyin, çünkü bu mesajı yazmaktaki amacım artık bizden biri olduğu gün gibi ortaya çıkan Harun Çeliktaş'a bir iki lâf etmek. Kendisi bence işsiz güçsüz, böyle mesajlara vakit harcayabilecek biri. Siz vaktinizi boşa harcamayın.

Sevgili Harun Amca,

Elimize ulaşan son yazınızda Osman Hoca'nın[38] sıkça kullandığı "mama" benzetmesini kullanmış olmanız ve Barış'ın mesajında dikkatinizi çekmeye çalıştığı rapor konusu, sizin aramızdan biri olduğunuza dair şüphelerimi güçlendirdi.

Harun Amca, yazılarınızda dikkatimi çeken bir konu, TEAŞ danışmanı profesörlere TEAŞ içinde olanlarla ilgili, Osman Hoca'ya ise kişisel olarak saldırıda bulunmanız. Sanırım taaa, İzmir'den Osman Hoca'ya bu kadar kızmanızın nedeni Osman Hoca'nın nükleer mühendis kimliği değil, aranızdaki kişisel problemler. Eh, Harun Amca siz de pek takdîr edersiniz ki, sizin yaşınızdaki tüccar bir amcamıza bu kızgınlık, bu saldırganlık yakışmıyor.Yoksa küskünlük mü demeliydim?

Harun Amca, doğrusu halkın nükleer programa bakışı için ilginç bir yorumda bulunmuşsunuz. Demek halk, temiz bir nükleer program istiyor. Bu demektir ki, halk (yâni Harun Amca) nükleer program istiyor. Sizin gibi gönüllü bir çevrecinin nükleer santrallere tümden karşı çıkmasını beklerdim. Harun Amca, keşke sizi böyle hareket etmeye zorlayacak koşullar hiç ortaya çıkmasaydı. Ya da siz kişisel problemleriniz ve ağır psikolojik sorunlarınızın etkisinde kalarak bu türlü davranmayıp -eğer varsa- haklılığınızı kaybetmeseydiniz. Şimdi biraz ukalâlık ederek, psikolojik profilinizi çizmek istiyorum. Harun Amca, meslekî konularda oldukca akıcı, kişisel yorumlarda aptalca alaycı ve tekdüze cümleler kurmanız, sizin anti-sosyal bir karaktere

[38] Hâcettepe Üniversitesi Nükleer Mühendislik Bölümü ve Nükleer Mühendisler Derneği Başkanı Prof.Dr. Osman Kemâl Kadiroğlu.

sâhip olduğunuzu gösteriyor. Osman Hoca'ya -derdiniz her neyse- saldırılarınız, ve saldırma tarzınız, Osman Hoca'nın kişiliği karşısında epeyce ezildiğinizin ispatı. Yazılarınızda Nükleer Mühendislere hitâb ediş tarzınız, (evlâdım gibi) aramızda (Allāh yazdıysa bozsun), kendinizi bir lider, bir büyük gibi görme arzusu taşıdığınızın ve nükleer konusunda çokça geçtiğine inandığınız emeklerinizin övülmesine ihtiyaç duyduğunuzun işâreti. Bu da kişilik olarak sâdece Osman Hoca karşısında değil, her zaman eziklik duyduğunuzun bir göstergesi.

Harun Amca, psikolojik tasvirinizde takıldığım bir nokta var. Bu konuda bana yardımcı olursanız çok sevinirim. Hepimiz aramızdan biri olduğunuzdan şüphelenirken, bunu ispatlayacak şeyler yapmanız gerizekâlı olmanızdan mı, yoksa psikolojide sizin gibilerin dâhil olduğu gruptakilere özgü gözü kara cesâretinizden mi kaynaklanıyor? Doğrusu, bunu cevaplamak için bundan sonra sizden gelecek yazıları okuyup bu açıdan değerlendirmek benim için çok keyifli olacak.

Harun Amca, bu nükleer santral projesi batarsa, elinize ne geçeceğini cok merak ediyorum.

Harun Amca, sorunlarınızın ağırlığı ve kişiliğinizin zayıflığı yüzünden sizi mutsuz günler bekliyor. Keşke işinizde mutlu ve başarılı olabilseydiniz de bunlar başınıza gelmeseydi. Lûtfen samimîyetime inanın, bir meslektaşımın böylesi hasta olması beni çok üzdü.

Sevgili Harun Amca, eğer -daha önce yaptığınız gibi- bana cevap yazacaksanız, bu kez terbiye sınırları dâhilinde cümleler üretmeye çalışın. Bir de, dahi anlamina gelen *-de* ve *-da* ekleri ile, soru ekleri olan *mi* ekleri cümleden ayrı yazılır. Bozuk Türkçe'niz, eğitim seviyenize yakışmıyor. Bu kadar uzun ve aslında hitab ettiğim kişi göz önüne alındığında gereksiz mesajımdan ötürü, tüm liste sâkinlerinden özür dilerim. Umarım pek yakında ciddî konuları tartıştığımız günleri de görürüz. Bir de Harun Amca dışında birileri bana ihâlenin ertelenme nedenleri ile ilgili bir açıklama yaparsa çok sevinirim. Burada Westinghouse'a yakın iki hocam ertelenme nedenleri konusunda bana sorular soruyor da..

Sevgiler.. Şule..

2. Bir Hâlet-i Rûhiyenin Anatomisi

Önce Şûle hanımefendi kızımı, kimi zaman Greenpeace'ci kimi zaman Green-Piece'ci kılığına bürünen ve gerçek kimliği de câmiamızın hemen hemen her ferdi tarafından artık teşhis edilmiş olan Harun Çeliktaş'ın (HÇ'nin) ya da "*pseudo*-Tolga Yarman"ın psikolojik profilindeki isâbeti için tebrik ediyorum. Şûle hanımefendi kızımın sağlam bir psikolojik temele ve isâbetli bir gözlem kābiliyetine sâhip olduğu âşikâr. İşin bir de psikanalitik yönü var ki bu marazî bünyenin tıbbî *epikriz*'inin belirlenmesi için bunun da dile getirilmesi gerekli.

1. Sigmund Freud (1856-1939) ile psikanalitik ekolden 1910 yılında ayrılarak kendi ekolünü kurmuş olan Alfred Adler (1870-1937) kişinin rûhî (*aslında nefsânî demek gerekir ama bir galat-ı meşhûr olarak hep rûhî denilegelmiştir*) tezâhürlerinin yorumunda farklı tezlere sâhiptirler.

Allāh âcil şifâlar versin HÇ'nin, Alfred Adler'in kişinin rûhiyâtı üzerindeki önemine değindiği ve Sigmund Freud ile yollarının ayrılmasına sebeb teşkil etmiş olan, "Küçüklük Kompleksi"ne dûçar olduğu yazılarından anlaşılıyor. Aslında HÇ kendisini herkesten, hocalarından, çalıştığı yerdeki meslekdaşlarından ve bendeniz gibi Türkiye'nin en eski nükleer nükleer mühendisi olan bir *dinozor*'dan da üstün görmekte ve herkesin de bunu kabûl ve teslim etmesini arzulamaktadır. Ama hayâl ile gerçek her zaman çakışamadığı için bu çelişki HÇ'nin içini kemirmekte ve tepkileri, bu çelişkinin kendisine vermekte olduğu ızdırâbı dile getirmesi bakımından zâhiren (yâni görünüşte) bir "Küçüklük Kompleksi" sendromu şeklinde tezâhür etmektedir. Bu kompleksin "*Savunma Mekanizması*" ise, varlıkları kendi nefsini fevkalâde rahatsız eden herkesi aşağılamak şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kanaatimce Adler'in tezi *bb tıynetli*[39] HÇ'ye tıpatıp uymaktadır.

Bazı nâdir somut olaylarda isâbetliliğini müşâhede etmiş olduğum Freud'un tezi ise: kişinin *libidosu*'nun tatmînsizliği ve bu tatmînsizliğin doğurduğu saldırganlıktır. HÇ için bunun isâbetli bir yorum olacağını düşünmüyorum. Ama gene de yabana atmamak gerekir. Merak edenler Psikanaliz açısından libido'nun ne anlama geldiğini ve ne denli deformasyonlara yataklık edebileceğini Freud'un, türkçelerinin yayınlanıp yayınlanmadığını bilmediğim, ilgili kitaplarına özellikle de: *Psychopathologie de la Vie Quotidienne* (Gündelik Hayatın Psikopatalojisi) ve *Trois Essais sur la théorie de la Sexualité* (Cinsiyet Teorisi Hakkında Üç Deneme) başlıklı kitaplarına ya da en azından "Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi"ye bakarak bir fikir sâhibi olabilirler.

2. Allāh âcil şifâlar versin, HÇ'nin hemen her yazısında E. Lütfi Sarıcı'ya, Prof.Dr. Osman Kadiroğlu'ya, Prof. Dr. Ahmet Bayülken'e ve bendenize saldırmaktaki hınç ve ısrârı ise onun psikanalitik açıdan *obsesyon*'a dûçar olduğunun klinik semptomlarıdır.

3. Allāh âcil şifâlar versin, HÇ'nin kimi zaman Greenpeace'ci kimi zaman Green-Piece'ci İzmir'li ticâret erbâbından Hasan Amca, kimi zaman da sahte bir Tolga Yarman kılığına bürünmesi de; bu çeşitli kılıklara bürünmesinin milleti kandırıp başka yönlere sevkedebileceği husûsundaki naif inancı da kendisinin bir "kişilik parçalanması = *şizofreni*" safhasının eşiğinde bulunduğunun klinik semptom-larıdır.

4. Allāh âcil şifâlar versin, HÇ'nin E. Lütfi Sarıcı'yı[40], Prof.Dr. Osman Kadiroğlu'yu, Prof. Dr. Ahmet Bayülken'i ve bendenizi: 1) ilmini ve deneyimini objektiflikle uygulamak yerine rüşvet karşılığı bir firmaya emirerliği yapan, 2) bunu

[39] N.B. Bu deyim, Harun Çaliktaş'ın gerçek kimliğinin anahtarını veren ve ancak Nükleer Mühendisler câmiasını iyi tanıyanlar tarafından kolaylıkla çözülebilecek bir şifredir.
[40] TEAŞ Nükleer Santraller Dairesi Başkan Vekili.

yaparken de Vatan'ın, Millet'in ve Devlet'in menfaatini hiçe sayan, haramîliğe prim veren kimseler gibi telâkki etmesi de kendisinin ağır bir *paranoid* krize müptelâ olduğunun klinik semptomlarıdır.

5. Labil şizoit tezâhürler sergileyen kimselerde arkalarına gizlendikleri ya da taklit ettikleri şahısların nitelikleri bu kimselerin bilinçaltlarında kaynamakta olan tatmîn edilmemiş özlemlerini dile getirir.

A) Şûle hanımefendi kızımın: İzmirli, ticâretle uğraşan yaşlı Harun amcası HÇ'nin (*hangi işle iştigāl ediyorsa*) hâlen iştigāl ettiği işteki başarısızlıklarından ve duymakta olduğu âtî endişesinden bıkkınlık getirmiş birinin, yaşlılığına kadar etliye sütlüye bulaşmadan ve ticâretin kendisine temin ettiği maddî destekle idâme-i hayat etmesinin özlemini dile getirmektedir.

B) Prof.Dr. Tolga Yarman'ın kişiliği altına gizlenmeğe çalışması da Prof. Yarman gibi Bakanlara dahi meydan okuyabilecek, onun gibi bir prensibi sonuna kadar müdafaa edebilecek yâni ***yazdıklarından ve ifâde ettiklerinden bir müddet sonra dönmek ya da döndürülmek zaafını göstermeyecek*** olan bir Profesör'ün kişiliğine duymakta olduğu yakıcı özlemi dile getirmektedir.

6. Gerçek Prof.Dr. Tolga Yarman, tıpkı (*sâdece birkaçının ismini vermiş olmak için*) nükleer konularda benim öğrencilerim olmuş olan:

1) Dr. Ulvi Adalıoğlu (TAEK/ÇNAEM Nükleer Mühendislik Bölümü Başkanı/***Master tezini benim yanımda yapmıştır***),
2) Prof.Dr. Tunç Aldemir (A.B.D., Ohio State University),
3) Dr. Hamit Atasoy (TAEK-ÇNAEM Fizik Bölümü/***Doktorasını benim yanımda tamamlamıştır***)
4) Erol Barutçugil (TAEK Eski Başkan Yardımcısı)
5) Prof.Dr. Ahmet Bayülken (Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı Danışmanı ve Akkuyu Nükleer Santral Projesi Koordinatörü, İTÜ),
6) Dr. Erdener Birol (TAEK Başkan Yardımcısı, Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi; T.C. Viyana Büyükelçiliği nezdinde eski Nükleer Ataşe)
7) Dr. Necmi Dayday (IAEA Nükleer Güvenlik eski Müfettişi)
8) Prof.Dr. Salih Dinçer (Uludağ Üniv. Fizik Bölümünden emekli)
9) Prof.Dr. Şevket Erk (Yıldız Üniv. Fen Fak. Eski Dekanı/***Doktorasını yanımda tamamlamıştır)***
10) Doç.Dr. Çetin Ertek (IAEA Nükleer Güvenlik eski Müfettişi)
11) Prof.Dr. Şarman Gençay (İTÜ- Nükleer Enerji Enstitüsü/***Master tezini benim yanımda yapmıştır***),
12) Prof.Dr. Osman Kadiroğlu (Hacettepe Üniv. Nükleer Mühendislik Bölüm Başkanı),
13) Prof.Dr. Yalçın Koç (Boğaziçi Üniversitesi eski Felsefe Bölümü Başkanı ve eski Fe-Edebiyat Fakültesi Dekanı/***"Doğa'nın Kuvantum Mekaniksel Betimlemesi" konulu doktora tezini benim yanımda yapmıştır***)

14) Doğan Öner (Eski TAEK Başkan Yardımcısı; T.C. Viyana Büyükelçiliği nezdin-de eski Nükleer Ataşe/***Master tezini benim yanımda yapmıştır***)

15) Yaşar Özal (TAEK ÇNAEM Eski Reaktör İşletme Bölümü Başkanı, hâlen ÇNAEM Müdürü)

16) Doç.Dr. Emin Özbaş[41] (ÇNAEM eski Müdürü, TAEK Eski Başkanı)

17) Prof.Dr. Cihan Özmutlu (Uludağ Üniv. Fen-Edebiyat Fa. Eski Dekanı ve eski Fizik Bölümü Başkanı)

18) Prof.Dr. Emine Rızaoğlu (İst.Üniv. Fen Fak. Fizik Bölümü/***Nötronların Transport Teorisi konusundaki doktora tezini benim yanımda yapmıştır***)

19) Doç.Dr. Ayten Sinman (TAEK/ANAEM Füzyon ve Plâzma Fiziği Lâboratuvarı/ ***Doktorasını benim yanımda tamamlamıştır***)

20) Prof.Dr. Erdoğan Şuhubi (Türkiye Bilimler Akademisi Üyesi /***Transport Teorisi konusundaki Master tezini benim yanımda yapmıştır***)

21) Prof.Dr. Altan Tapucu (Ecole Polytechnique de Montréal'de Nükleer Mühendis-lik Bölümü eski Başkanı),

22) Erdinç Türkcan (Petten/Hollanda Enerji Araştırmaları Merkezinde Uzman)

23) Prof.Dr. Hasbi Yavuz (İTÜ-Nükleer Enerji Enstitüsü eski Müdürü, TAEK Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi),

24) Prof.Dr. Şehsuvar Zebitay (İst.Üniv. Fen Fak. Matematiksel Fizik Anabilim Dalı Başkanı/***Nötronların Transport Teorisi konusundaki doktora tezini benim yanımda yapmıştır***)

gibi benim eski bir öğrencimdir. Kendisi tıpkı benim gibi ve Dr. Necmi Dayday gibi Mekteb-i Sultânî'nin (Galatasaray Lisesi'nin) havasını teneffüs etmiş, o atmosferde büyümüştür. Hayatta ısrarcı bir prensip adamı olmasında bu mektebin rolü büyük olmuştur. Kendisiyle bazı konularda bağdaşması mümkün olmayan görüş farklarımız varsa da Prof.Dr. Tolga Yarman, hepsi de şahsiyetli kimseler olan diğer iki erkek ve iki de kız kardeşi gibi, muhterem annesi Cemile hanımefendiden ve muhterem teyzesinden almış olduğu çok iyi bir İstanbul terbiyesinin eseri olarak, fikirlerimi hiç tasvib etmediği hâlde, bendenize karşı ve MIT'de beraber doktora yaparken aynı odayı paylaştığı dostu ve arkadaşı Prof.Dr. Osman Kadiroğlu'ya karşı şu âna kadar aslā nezâketsizlik etmemiş olan ve teke tek konuşmalarımızda da nezâketinden aslā ödün vermemiş olan bir İstanbul beyefendisidir. Hattâ 30 Ocak 1993 târihinde Magic Box'daki bir panelde benim kendisine sinirlenmem üzerine bile o nezâketini hiç bozmadan: "*Ama muhterem Hocam; eğer bendeniz sizin istediğiniz gibi değilsem bunda Hoca olarak sizin de bir kusurunuz yok mu?*" diyebilmiştir. Bu i'tibârla yukarı-da "sahte-Tolga Yarman"ın "gerçek-Tolga Yarman"ınmış gibi göstermek istediği: "*(artık son derece emin olduğum) yasakçı, gizli zihniyetli, insan sağlığını hiçe sayan, menfaat karşılığı Konya ve Isparta'yı radyasyona bulayan ve yine anladığım kadariyla bu Akkuyu'yu da karıştıran, karıştırdıkça da çamura saplanan bir adama uşaklık yapıyorsun*" ibâresi eski öğrencim Prof.Dr. Tolga Yarman'a büyük bir iftirâdır. Bu galiz sözlerin içerdiği iftirâyı da ancak bir *psikoz* geçirmekte olan hasta bir

[41] Şimdi artık Profesör.

bünye bir nifâk unsuru olarak tasarımlayabilir. Bendenizin, Prof.Dr. Osman Kadiroğlu'nun ve Prof.Dr. Tolga Yarman'ın aramızdaki, bütün fikir ayrılıklarımıza rağmen, mevcûd olan muhabbetten de Tolga'ya has edeb ve yazı stilinden de hiç mi hiç haberi olmayan bu hasta bünye böylelikle tam anlamıyla suçüstü yakalanmış bulunmaktadır.

Ne diyeyim? Allāh kendisine âcil şifâlar versin, ıslah etsin ve milleti de şerrinden korusun! Âmin!

7. Netice olarak, kimi zaman Greenpeace'ci kimi zaman GreenPiece'ci İzmir'li ticâret erbâbından Harun Amca kimi zaman da Tolga Yarman kılığına bürünen ama câmiamızda pekçok kişinin asıl kimliğini isâbetle teşhis etmiş olduğu bu zâtın artık çıkarmak istediği nifâkların kendisinden başka kimseyi aldatamadığını bilmesi gerekir. Bundan böyle çocukça saçmalıklarıyla milletin ve kendisinin de kıymetli zamanını hebâ edecek ve marazî bir biçimde *narsisizm*'ine (kendisini odak noktası olarak görecek ve gösterecek şekilde) tatmîn arayacak yerde ciddî bir ***psikiatrik tedâvîye*** yönelmesi her bakımdan isâbetli ve hayırlı olacaktır, kanaatindeyim.

8. Sahte-Tolga Yarman'ın yukarıda tezekkür edilen "Konya ve Isparta'yı Radyasyona Bulayan" iftirâsı hakkında muhterem üyelerimize ayrı bir mesajla ayrıntılı bilgi vereceğim.

Prof.Dr. Ahmet Yüksel ÖZEMRE

* * *

XLIV.

Bu yazı Bilkent Üniversitesi'nin patronajı altında Internet'te "Enerji: Türkiye Enerji Politikaları Tartışma ve Haberleşme Listesi" başlıklı tartışma sitesinde 01.07.2000 târihinde [ENERJİ: 859] sayı ve "Sahte Murat Kara'nın İddialarına Cevap" başlığıyla yayınlanmıştır.

Internet'teki Enerji Forumu'na katılan herkes, 26 Haziran 2000 târihinde, "Murat Kara" diye sahte bir kimliğin arkasına saklanan ama her nedense e-mail adresindeki ismi Metin Kara olan (*metin_kara@yahoo.com*) birinin, aşağıya aynen dercettiğim "Çulsuz Kalan Lobici" başlıklı mesajını almış bulunmaktadır:

> Herkese tekrar merhabalar.
>
> Bir dostum yaklaşık 9-10 gun kadar önce gazetelerden birtanesinde, Akkuyu Nukleer Santrali için lobi yapan ve ihâleye fesat karıştıran Ahmet Yuksel Özemre'nin komşusunun kapısını kırarak evine zorla girdiğiyönünde bir haber okuduğunu anlatti.
>
> Bu eylemine gerekçe olarak bu nesli tükenmekte olan nadir Üsküdar beyefendisinin posta kutusundan postalarının kaybolduğu ve komşusundan şüphelendiği gazetede yeralmış. Komşusu ise hâneye tecâvüz suçu ile AYÖ'yi mahkemeye vermiş.
>
> Acaba dindar geçinen ve din kitapları yazmaya çalışıp sözde i'tibâr kazanmaya çalışan bu zât'a kapıları kırdıracak kadar önemli ne çeşit posta geliyor acaba? Özellikle yaptığı namussuzlukların herşeyi ile ortaya çıkartıldığı, TEAŞ yönetimince danışmanlik görevine son verilen birisi, herhalde çulsuz kalınca gidip cami duvarına işedi.
>
> Selamlar
> "Murat Kara"

1. Soframda 4 kere yemek yemiş, "Hocam" diye peşime düşmüş, 5 vakit abdestinde-namazında inançlı bir müslüman olduğunu (*neden ihtiyaç duyduysa?!*) bana kanıtlayabilmek için her türlü davranışa tevessül etmiş olan bu mühendisin bendenize yukarıdaki hitâbında ortaya koymuş olduğu: 1) ***âdî saldırı*** ve 2) ***seviyesiz uslûbun*** içerdiği: ***1) vehim, 2) suizan, 3) yalan, 4) iftirâ, 5) nifâk,6) buğz,7) hınç ve 8) kin*** bunu okuyan kimselerin dikkatlerinden herhâlde kaçmayacaktır. Bendeniz ise bu tavrı ve bu tavrı kışkırtmakta olan ***düşmanlığın*** nedenlerini anlamaktan gerçekten de âciz olduğumu açıkça belirtmek isterim.

TAEK başkanı bulunduğum sırada vuku bulan Çernobil kazâsı sırasında bile, aleyhimde söylemediğini bırakmamış olan Basın bu kadar ileri gitmemişti. Basın, bendenize yakıştırarak yayınlanan asparagas haberlere ve şahsımı hedef alan karalamalara karşı gönderdiğim tekziblerin hiç birini yayınlamamıştır. Mahkeme kanalıyla gönderdiklerimi ise, bir üst mahkemeye başvurarak, yayınlanmasında gerek olmadığına dair karar aldırtmıştır.

O günlerdenberi gazetelerde hakkımda çıkan yalan yanlış ya da tümüyle asparagas haberlerin hiç birine ehemmiyet vermemeyi ilke edinmiş bulunmaktayım.

Herkesin bana hörmet etmesini de bekliyor değilim; ve ***bu gibi yalan yanlış haberler için birilerine hesap vermek mecbûriyetinde de hiç değilim***. Ayrıca bu Dünya'da her şeye Şâhit olan, ve her hatâ ve iftirânın cezâsını verecek olan Cenâb-ı Hakk'a sırtımı dayamış olmam da bana yetiyor.

Bununla beraber, bendenizi hiç sevmeyen ve sevmemekte de haklı olan ***aşırı nükleer enerji karşıtları*** dahi gerek beyânlarında, gerek çeşitli plâtformlarda ve gerekse Ağaçkakan Dergisi'nde bendeniz hakkında aslā bu kabil bir seviyesizlik ve âdîlik sergilememişlerdir.

1992-1993'de Demirel-İnönü koalisyonu sırasında da Çernobil kazâsını politik malzeme yaparak dolaylı yoldan Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı sindirmek ve Çankaya'dan indirmek isteyen hükûmette S. Demirel, E. İnönü ve Y. Aktuna'nın hakkımda "*Doğu Karadeniz'li çocukların lösemili olmalarına neden olduğum*" iddiasıyla Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundukları zaman da, kezâ Türkiye'nin dört bir yanında klişe bir formla 40 yıl hapis ve 40 milyar lira tazminat istemiyle hakkımda dâvâ açılması için Savcılık'lara dörtyüz küsur suç duyurusunda bulunmuş olan bir partinin militanları da dilekçelerinde "Murat Kara" gibi seviyesiz ve âdî olmamışlardı. Ama her şeyin ötesinde, Türkiye'de çok şükür görevini adâlet ve temyizle yapmakta olan hâkimler ve savcılar vardı. Allāh hepsinden râzî olsun!

Bütün bu girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine *Çernobil Fâciasıyla İlgili Gerçeklerin ve Sorumlularının Ortaya Çıkarılması ve Alınması Gerekli Tedbirleri Tesbit Etmek* üzere bazı partilerin TBMM Başkanlık Divânı'na verdikleri dilekçelerde bile sayın Milletvekilleri, bendeniz hakkında, hem insaflı ve hem de gerektiği gibi nâzik davranmışlardı.

Kezâ 1985 yılında TAEK Başkanı iken 627 kişilik TAEK'de pekçok komünist bulunduğu iddiasıyla bunları dengelemek üzere 200 sağcı militanın Kurum'da görevlendirilmesine dair bir teklifi: "*TAEK bilimsel bir müessesedir. Hasbelkader bu kurumun başında bulunan ben de kimsenin vicdânının bekçisi değilim. Görevim de zâten bu değildir. Mâiyetimdeki bir kimsenin dindar ya da ateist, sağcı ya da komünist olması (bu dinî ve siyâsî itikadlarını kendisine verilen görevi engellemekte kullanmadığı takdîrde) beni ilgilendirmez. Bu Kurum geçmişte konuyu bilmeyen ve Kurum'a kütle hâlinde enjekte edilmiş olan câhil sol ve sağ militanlar sâyesinde bu günkü sancılı hâline gelmiştir. Bu Kurum'a benim Başkanlığım döneminde bir darbe daha vurulmasına ne izin veririm ve ne de âlet olurum*" diye reddetmemden sonra, Turgut Özal'ın Houston'da kalp ameliyatına gitmiş olmasını fırsat bilen aynı kişiler, bendenizi TAEK Başkanlığı görevimden ***TAEK'de 400 komünisti koruyan gizli bir komünist*** olduğum iftirâsıyla azl ettirdiklerinde bile benim nâmussuz olduğumu iddia etmemişlerdir.

2. İslâm Dini namaz ve abdestten ibâret değildir. ***Her müslüman Allāh'ın emrettiklerini yerine getirmek ve yasakladıklarından da kendisini korumakla so-***

rumludur. Özel hayatında, sofu bir kimse olduğunu ortaya koymaktan hoşlanan "Murat Kara"nın, aslında, bendenize karşı beslediği ***suizan*** (kötü zan) hakkında şu Kur'ân âyetlerinden ibret alması gerekirdi:

"*Ey İnananlar! Zandan çok sakının! Zirâ zannın bir kısmı günahtır. Biribirinizin gizli şeylerini araştırıp kurcalamayın! Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin! Biriniz ölmüş kardeşinizin etini yemekden hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O hâlde Allah'dan korkun! Şüphesiz Allah Tövbeyi-Kabûl-Eden'dir, Merhametlilerin-En-Yücesi'dir*" (Hucurât Sûresi/12).

"*İnsanları dilleri ile çekiştiren ve onları aşağılayan herkese yazıklar olsun!*" (Hümeze Sûresi/1).

3. Sahte "Murat Kara" adı ardına saklanan bu kimse: "*Acaba dindar gecinen ve din kitapları yazmaya çalışıp sözde i'tibâr kazanmaya çalışan bu zât...*" derken gene hakkımdaki bir suizannını dile getirmektedir. Bendenizin ise halkın indinde i'tibâr kazanmaya hiç ama hiç ihtiyâcım yoktur. Zirâ bendeniz, bir hayat tarzı olarak benimsemiş olduğum ve bütün ömrümü yönlendirmiş olan ilkeler çerçevesi içinde, çocuk-luğumdanberi insanların bana yakıştıracakları sübjektif bir i'tibârı değil yalnızca ve yalnızca Rabb'imin rızâsını dilemiş ve aramışımdır.

Kaldı ki şimdiye kadar hiçbir din kitabı da yazmış değilim. Bu konuda kendimi aslā yetkili ve yetenekli de görmüyorum. Sahte "Murat Kara" adının ardına saklanan kişi te'lif etmiş olduğum: ***1) İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı, 2) Kâmil Mürşidin Portresi*** ve ***3) Kur'ân-ı Kerîm ve Tabiat İlimleri (Tenkidî Bir Yaklaşım)*** isimli kitaplarımın din kitapları olduğu zannına (*hep zan!*) kapılmış. ***Oysa bunlar dinin kendisi ile değil epistemolojisini ve sosyolojiye yansayan vechelerini incelemeye çalışan, yalnızca felsefî nitelikli kitaplardır***. [*Enerji Forumu'ndaki arkadaşlar merak ve arzu ettikleri takdîrde 2 ve 3 numaradaki kitapları e-mail ile kendilerine postalayabilirim. 1 numaradaki ise, ne yazık ki, bilgisayarımda bir klâsör hâlinde bulunmamaktadır*].

4. Rahmetli pederimin vasiyetine uyarak, üniversite öğretim üyeliği hâriç, şimdiye kadar hiçbir işe tâlib olmamış ve hiçbir işin peşinden de koşmamışımdır. ***Ömrümde Devlet'ime ve Millet'ime 43 farklı işte hizmet etmek imkânım olmuştur***. Öğretim üyeliğim dışındaki bütün işler ise benim en küçük bir girişimim olmaksızın hep gelip bendenizi bulmuştur. Bendenize yapılan teklifleri de ancak yapabileceğime inandıktan sonra kabûl etmiş, birçok önemli mevki ve görevi ise reddetmişimdir.

Şartların görevi yürütmeme imkân tanımadığı zamanlarda da daima istifâ etmişimdir. Meselâ: 1) TÜBİTAK Bilim Kurulu üyesi iken, 2) İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı iken, 3) Borusan Boru Sanayii A.Ş. Genel Müdürü iken, 4) Aydınlar Ocağı üyesi iken, 5) Ankara Çimento Sanayii A.Ş Yönetim Kurulu üyesi iken, 6) Bilim ve Teknoloji Vakfı Kurucu üyesi ve bu vakfın genel müdürü iken, ve 7) Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı Danışmanı ve Nükleer Santral Projesi Koordinatörü iken ..... *ilh*.... bu görevlerden hep istifâ ile ayrılmışımdır.

Yukarıda, TAEK Başkanı iken 1987'de hangi sebepten ötürü azledilmiş olduğumu (*işime son verilmiş olduğunu*) takdîm etmiştim. Gene aynı yıl danışmanı bulunduğum TÜBİTAK Başkanı kānun ve tüzüklere aykırı işler dolayısıyla kendisini uyarmam ve kendi arzusuna uygun mütâlea ve fetvâ vermemem üzerine işime son vermişti.

Rahmetli pederim: "*Evlâdım; Devlet'e ve Devlet adamlarına gücenilmez. Sana bir iş teklif edildiği zaman onu tevâzu ile kabul et. Kendi irâdenle ya da işine son verilmek sûretiyle o işden ayrıldığın zaman da işi vicdânî huzur, kanaat-i kâmile ve vekar ile terket*" demişti. Bunu hayatımda daima bir ilke edindim.

"Murat Kara"'nın iddia ettiği gibi yaptığım ileri sürülen "*namussuzlukların herşeyi ile ortaya çıkartıldığı için*" TEAŞ yönetimince danışmanlık görevime son verilmiş değildir. Bendenizi sözleşmeli danışmanı olarak istihdam eden eski TEAŞ Genel Müdürü Zeki Köseoğlu'dan sonra bu göreve getirilen Muzaffer Selvi'ye, icrâ etmekte olduğum danışmanlığın bana yüklemiş olduğu sorumluluğunun idrâki içinde sunduğum, 26 Şubat 2000 gün ve AYÖ/GM/NSİ-58 sayılı yazımın son iki paragrafı, aynen:

"*Bütün bu apaçık verilere rağmen TEAŞ'da Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi ile ilgili görevlilerin çok büyük bir kısmının hâlâ, ve* ***.....*** *yetkililerinin "**Hermes kredimiz yoktur!**" diye açıklamalarına rağmen, inadla* ***.....*** *kredi paketinin Şartnâmeye uygun olduğu propagandasını yapıp Hermes kredilerinin mevcûd olduğunu ispata kalkışmalarını da, belirli bir takım yerlerden fetvâ almaya ve bu firmanın teklifini her ne bahasına olursa olsun öne çıkarmaya gayret etmelerini de idrâk ve temyiz sâhibi kimselerin anlaması mümkün değildir.*

*Zât-ı Âlînize takdîm etmiş olduğum pekçok raporda ve vicahî görüşmelerimizde bu konunun arz ettiği tehlikenin ısrarla üzerinde durmuş bulunmaktayım. Günün birinde bu mesnedsiz gayretkeşliğin bütün bu zevâtın üzerine "**Akkuyu Nükleer Santral İhâlesine fesad karıştırmak**" ithâmıyla çökebileceğinden samimî olarak endîşe etmekte olduğumu bir kere daha arz etmeme ve konuya TEAŞ Genel Müdürü sıfat ve haysiyetinizin gerektirdiği gibi dirâyet ve selâbetle el koymanızın elzem olduğu husûsunu Danışmanınız olarak dikkatinize takdîm etmeme müsaadelerinizi saygılarımla ama ciddî endîşe ve üzüntülerimle istirhâm ederim, Efendim*"

şeklindedir.

Bu satırları yazdıktan sonra, 31 Mayıs 2000 târihinde bitecek olan sözleşmemin uzatılmayacağından % 100 emindim. Nitekim öyle de olmuş ve sözleşmem uzatılmamıştır. Eğer TEAŞ Genel Müdürü işime son vermeyi göze alabilmiş olsaydı yukarıdaki yazının târihinden bir gün sonra sözleşmemi feshettiğini bildirirdi. Ama TEAŞ Genel Müdürü işime son vermeyi göze alamamıştır ve sözleşmem feshedilmemiştir. Bu hukukî inceliği bendenize karşı düşmanlıktan gözü dönmüş birisinin idrâk etmesi şüphesiz ki mümkün değildir. Kaldı ki sözleşmem feshedilmiş dahi olsa bunun benim üzerimde hiçbir etkisi de olmazdı.

5. Bilindiği gibi Akkuyu Nükleer Santral ihâlesinde 3 konsorsiyumun teklifi vardır. Bendeniz gibi bir danışmanın görevi ise bunlardan hangisinin ya da hangilerinin Türkiye'nin çıkarları doğrultusunda olduğunu ve hangisinin ya da hangilerinin Türkiye'ye kazık atmağa yönelik olduğunu: ***1) İhâle Şartnâmesi'ne*** ve ***2) nükleer mühendislik gereklerine uygun olarak objektif bir biçimde analiz edip bildirmekden ibârettir.***

Türkiye'nin hasbelkader en eski nükleer mühendisi (*Fransa Nükleer Bilimler ve Teknoloji Millî Enstitüsü'nden mezuniyet târihim: Temmuz 1958*) ve bundan önceki üç nükleer santral kurma girişiminin ikisinde de bilfiil görev almış olan bendenizin, danışman olarak, yaptığım da hem Milleti'min ve hem de Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'in huzûrunda bilimsel sorumluluğumu iyi bilen bir kimse olarak vicdân huzûru ile TEAŞ Genel Müdürleri'ni bilgilendirmekten ibâretti.

Bendeniz, sözleşmemin gereği olarak, yetkili kurullarda ve karar mekanizması içinde bulunan bir kimse olmadım; yalnızca danışmanlık ettim. TEAŞ Genel Müdürü de benim verdiğim danışmanlık hizmetinin içeriğine uyup uymamakta, sözleşmemde de açıkça belirtilmiş olduğu gibi, zâten özgürdür. İhâleye fesad karıştırmak: ***1) yetkili kurullarda*** ve ***2) karar mekanizmasındaki zevât*** için geçerli olan bir hukukî olgudur. Uzman bir danışmanın görevlerinden biri de, bu gibi fesadlıkları tesbit ve teşhis ettiğinde, hizmet verdiği zâtın dikkatine sunmaktır. Gerisi o zâtın sorumluluğundadır. Mesleğin deontolojisi bunu gerektirir.

Diğer taraftan: 1) bendeniz gibi sözleşmeli bir danışmanın teklif dosyaları üzerindeki kapsamlı incelemeleri sonunda (*24 ay süren danışmanlığımın ilk 14 ayında 20.500 sayfa, yazıyla* ***yirmibinbeşyüz sayfa***, *dokümanı okuyup tetkik etmiş bulunmaktayım*) varmış olduğu sonuçları, yazdıklarının altına imzasını atarak ve bilimsel sorumluluğunu yüklenerek kendisini istihdâm eden makāma bildirmesini de, 2) Greenpeace ya da diğer çevreci kuruluşların Akkuyu'da nükleer santral istemediklerini yazıyla ya da çeşitli şamata ve gösterilerle kamuoyuna duyurmalarını da, 3) Prof.Dr. Osman Kadiroğlu, Prof.Dr. Tolga Yarman, Arif Künar'ın ve diğer kişilerin Basın'da, TV'lerde ya da panellerde bu konudaki kişisel düşünce ve inançlarını ifâde etmelerini de Akkuyu Nükleer Santral İhâlesi'ne fesad karıştırmakla özdeş kılmak hukuk açısından abestir.

Ama, farz-ı muhâl, TEAŞ'ın yetkili kurul üyelerinden birisi kalksaydı da tekliflerin yakıtlarının ekonomik olarak incelenip irdelenmesinde, diyelim ki, doğal uranyumun Dünya pazarındaki en son fiyatı olan 18,4 USA$/lb yerine 1994 yılı fiyatı olan 20,7USA$/lb koyarak ***bir teklifi favorize etmeğe çalışsaydı*** işte bunun adına ***ihâleye fesad karıştırmak*** denirdi.

Allāh insanı buna benzer davranışlardan korusun! "*Bunun gibi hatâlar yapan bir kimsenin bütün bu hatâları bir bir tesbit edilip de gerekli yerlere bildirilmiş olsa, acaba ihâleye fesad karıştırmağa yeltenmiş olan bu kişinin hâlet-i rûhiyesi nasıl olurdu?*" diye hep merak etmişimdir. Acaba hatâsını yazılı olarak tevâzu ile kabûl e-

dip de yetkili makāmlardan özür mü dilerdi? (***Ve mesele de böylece kapanır giderdi***). Yoksa kudurmuş köpek gibi sağa sola saldırmağa mı başlardı?

7. Eğer inancının Nûr'unu-Ziyâ'sını kendine seçtiği "Kara" takma adıyla gizlemekte ve ortadan kaldırmakta olan kişinin iddia ettiği gibi bendeniz lobicilik yapmış olsaydım en azından bundan önce görev almış olduğum ihâlelerde de lobicilik yapmış olurdum. Ve şimdi de ailemden miras kalmış olan 99 m^2 faydalı alanı olan nisbeten küçük, 33 yıllık eski ve köhne bir apartıman dairesine sıkışıp kalmazdım. Ama bendeniz, bütün ömrüm boyunca, kendimin ve ailemin gırtlağından haram para geçmemesi husûsunda olağanüstü dikkat etmiş olmanın huzurunu yaşamakta ve bunun için de Allāh'a hamdetmekteyim.

Ayrıca nefsi "Kara" kişinin iddia ettiği gibi, hamdolsun, çulsuz da değilim. Allāh Vatan'ıma, Millet'ime ve Devlet'ime zevâl vermesin! Bunca yıldır: 1) Türkiye'ye ettiğim hizmetlerin, 2) yıllarca Türkiye'yi IAEA nezdinde, OECD Nükleer Enerji Ajansı Yürütme Komitesi'nde, CERN Konseyi'nde vekar ve şerefle temsil etmiş olmamın, 3) yetiştirdiğim öğrencilerin, doçentlerin ve profesörlerin, 4) yönettiğim 15 doktoranın, 5) te'lif ettiğim 23 kitabın, 6) tercüme ettiğim 11 kitabın, 7) yazdığım 300 kadarmakāle ile 100'den fazla bilimsel raporun, 8) sayısız kongre ve paneldeki katkılarımın, 9) halkımı bilgilendirmek üzere radyolarda ve TV'lerdeki yaptığım, sayısını hatırlayamadığım, sohbetlerimin ödülü olarak Devlet'im bana ayda tam 415 milyon lira emekli Profesör maaşı ödemektedir, ayrıca eşimin de bu meblâğın hemen hemen yarısı kadar bir geliri bulunmaktadır. Bu da, Allāh'a hamdolsun ki, bize yeter!

Cehliyle amel eden bu "Kara" kişi eğer bütün kitaplarımı, tercümelerimi, makāle ve raporlarımı istinsah (*kopya*) etmeğe kalkışsaydı şimdiki yaşı kadar bir zaman aralığı bile ona yetmezdi; hepsini üst üste koysaydı bütün bunlar 1,80 küsurluk boyunu da aşardı.

8. En son olarak "Murat Kara", gene kendi zannınca, bendenizin câmi duvarına işemiş olduğumu vehmetmektedir. Zamanlarını ve dikkatlerini bu yazımla meşgûl etmek zorunda kaldığımdan dolayı kendilerinden özür dilediğim, ama pekçoğunun olayları gerektiği gibi kavrayıp değerlendirebildiğine inandığım Enerji Forumu üyelerinin "*kimin, **doğası gereği**, hangi câminin duvarına işemeğe kalkışmış olduğunu*" anlamış olduklarına inanıyor ve kendilerine saygılar sunuyorum.

Rûhunun Ziyâ'sını "Kara" nefsiyle örtmekte ve ortadan kaldırmakta olan bu zavallıya da Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'in: 1) nefsini ıslah ve 2) kendisine tövbe nasîb etmesini, ve kezâ 3) umûrunu da iyiliklere dönüştürmesini içtenlikle diliyorum.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XLV.

Abant Palace Oteli, 22 Temmuz 2000

Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı
Başkanlığına,

1. Vakfınızın Prof.Dr. Mehmet S. Aydın imzâsını taşıyan dâveti üzerine ***Abant Plâtformu***'nun 3. toplantısına katılmak için toplantının yapılacağı Taksim Otelcilik A.Ş.nin Abant Palace oteline 20 Temmuz 2000 günü akşamı ***hazırlıklı olarak*** geldim.

2. 1998 yılındaki ilk ***Abant Plâtformu***'da "Lâiklik", 1999 yılındaki 2. toplantıda "Vahiy-Akıl İlişkisi" ve bu yılki toplantıda da "Tarih-Felsefe-Toplum Komisyonu"nda vazife almam taleb edilmişti.

Yetişme tarzım, ilim anlayışım ve vazife duygum hasebiyle bendenize tevdi edilen ilmî içerikli görevleri daima bir metne rabtetmek bendenizde bir alışkanlık hâline gelmiştir. 1998'deki toplantıda Türkiye'deki tanımı yapılmamış Lâiklik kavramı ve bunun uygulamalarının ne anlama geldiği husûsundaki konuşmamı bununla ilgili olarak kaleme almış olduğum metinden takdîm etmiştim. Metni dağıttığım gibi Doç.Dr. Sâmi Selçuk duyduğu ilgi dolayısıyla metinden bir adet daha ricâ etmişti.

1999 toplantısında ise bendenizden, üzerinde konuşup tartışmağa methaldâr olmak üzere "Vahiy-Akıl İlişkisi" hakkında yazılı bir metinle gelmem taleb edilmişti. Bendeniz bu talebi ***Abant Plâtformu***'unda ciddî bir anlayış ve strateji değişikliği olarak kaydetmiştim. Çünkü bu sâyede tartışılacak konunun sınırları resmen tâyin ediliyor ve bir yıl önce: 1) zaman zaman müz'ic bir "***kahvehâne sohbeti***" havasına bürünen toplantı âdâbına ve 2) bunu fırsat bilen bazı kimselerin: A) olur-olmaz müdâhalelerine, B) cıvık sataşmalarına ve hattâ 3) edeb-dışı lâflarına bir nebze olsun sınırlandırma getirilmiş oluyordu.

Bütün Komisyon üyelerine de dağıttığım yazılı metnim "Vahiy-Akıl İlişkileri Komisyonunda" <u>zâhiren</u> büyük tasvib gördü. Kim söz aldıysa *"Prof. Özemre'nin bu tebliğinin altına tereddütsüz ben de imzâmı atarım*" dedi. Kimse kalkıp da bu tebliği cerhetmedi. Ancak, daha sonra bazı şahısların: 1) Vakfınızı tenkid ettikleri, 2) bendenizin tebliğinden daha âlâsını takdîm edebilecekleri, 3) bendenizin bu iş için seçilmiş olmasının hikmetini anlayamadıkları ve 4) bendenizi arkamdan acı acı tenkid etmiş oldukları haberini aldım. Bu zevâtın bu tenkidlerini toplantıda yapmayıp da tebliği göklere çıkarmış olmalarına rağmen böyle bir nifâka bilâhare niçin tevessül etmiş olduklarını maalesef idrâkden âcizim.

3. Bu seneki toplantıya gene aynı ciddîyetle iki haftalık bir tefekkür ve inceleme sonucu 15 sayfalık bir metne döktüğüm ***"Kutsal", "Din" ve "Devlet" İlişkileri*** başlıklı analitik bir çalışmamla geldim.

Ancak otele geldiğimde bendenize verilen dosyada katılacağım komisyonun konusunun 11 alt-başlık hâlinde toparlanmış olduğu bildirilmekteydi. Bunun tam bir kahvehâne âdâbını yansıtan bir alaturkalık (ya da *bir alaturka bir kurnazlık*) olduğunu Vakıf İdâresi'nin mutlaka idrâk etmesi gerekir. Bu alt-başlıkların bizlere dâvet mektubuyla bildirilmiş olması gerekmez miydi? Böylelikle bunlardan habersiz olarak hazırlıklı gelmiş olanların yolu ve ifâde hürriyetleri kesilmiş olmuyor muydu? Bu alt-başlık konularında hazırlığı olmayanları, bu tasarruf, konuşmayan figüranlar derekesine düşürmeyi mi amaçlıyordu?

Eğer bu alt-başlıklar dâvet mektubuyla bana bildirilmiş olsaydı ne bu sıkıntıya girer, iki haftalık bir mesai sonucu hazırlamış olduğum metni hazırlar ve ne de Abant'a kahvehâne sohbetinde figüran olmağa gelirdim.

4. Dün Komisyon Başkanı Prof.Dr. Mehmet S. Aydın ile Komisyondaki muhâveremizden: 1) Başkan'ın, takdîm etmek istediğim ve mûtâdım vechile Komisyon üyelerinin istifâdesine sunulmak üzere metne dökülmüş bulunan ilmî mâruzâtımı geçen seneki gibi ***ısrarla*** çağrılı bir tebliğ olarak olarak algıladığını anlayınca, ve gene Başkan'ın 2), geçen seneki hoşnutsuzluklar ve itirazlar göz önünde tutularak, bu sene çağrılı tebliğ olmayacağını, 3) sıram geldiği zaman bendenize kendisi tarafından tanınacak ***süreyle kısıtlı olmak kaydıyla*** konuşabilmemin mümkün olduğunu ifâde eden beyânlarından sonra kendisine: "*Bu durumda bendenize mâruzâtımın metnini Komisyon üyelerine dağıtmak ve Komisyonu terk etmekten başka bir şey kalmamaktadır*" dedim. Kendisi buna bir reaksiyon göstermedi. Oturuma ara verildiğinde fotokopilerini yanımda getirmiş olduğum yazılı 15 sayfalık mâruzâtımı Komisyon üyelerine dağıtarak saat 11.31 itibâriyle artık hiç bir işimin kalmamış olduğu Abant Plâtformu'nu terkettim.

5. 20 ye fırlayan tansiyonumun yatışmasını saat 20.15 e kadar bekleyip üzüntümü hazmettikten sonra, Vakfınızın parasını karşılığını vermeden yemiş durumuna düşmemek için, yüksek tansiyonun harâbâtının da hemen yola çıkmama müsaade etmemesi ve birkaç gün dinlenmemi gerektirmesi vâkıası karşısında, otelin resepsiyonuna giderek 21.07.2000 ve 22.07.2000 günlerinin 185.400.000,-TL (*yüzseksenbeşmilyondörtyüzbin* lira) tuttuğunu bildirdikleri ücretini ödeyip faturasını aldım. Vakfınızın otel idâresiyle hesap kapatırken bu iki günün parasının bir kere de Vakfa fatura edilmemesi için bu faturanın bir fotokopisini Cemâl Uşşak bey kardeşime takdîm ettim.

6. Bu olayların bendenizi ciddî bir biçimde üzmüş, rencîde etmiş ve hayâl kırıklığına uğratmış olduğuna itimâd etmenizi istirhâm ederim. Bununla beraber: ***Vuku bulanda hayır vardır!*** şeklindeki nebevî müjde uyarınca ***bu kabil durumların***: 1) bir daha ihdâs edilmemesi için, 2) ***Abant Plâtformu***'nun herkesin her türlü keyfîliğine müsait kahvehâne sohbeti havasından kurtarılıp buna ciddî bir ilmî veche kazandırılması için ***dirâyetli ve salâbetli kararlar*** almanıza vesiyle olmasını niyâz ve sa'yinizin de Hakk indinde meşkûr olmasını samîmiyyetle temennî ediyorum.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

XLVI.

Kıymetli dostum Cemâl Uşşak'a ***Hadîslerin Sıhhati Meselesine Objektif Bir Metodoloji Çerçevesinde Bakış*** *başlıklı makālemi*[42] *takdîm ederek düşüncelerini istirhâm etmiştim. Kendisiyle elektronik posta aracılığıyla vâkı' olan fikir teâtimizi aşağıya dercediyorum:*

30 Ağustos 2001

Muhterem Hocam,

"Hadîslerin Sıhhati Meselesi" başlıklı makālenizde, tesbit etmiş olduğunuz 6 maddelik kriter konusunda sizinle tamâmiyle mutâbıkım ve aslā farklı düşünmüyorum. Ancak bu kriterlere ve iddialarınızda destek olmak üzerezikrettiğiniz bazı örnek hadîslerle ilgili mülâhazalarım var. Onları şöylece arzedebilirim:

a) Hadîs âlimlerinin ortak kanaatlerine göre, hüküm ifâde eden hadîsler dışındaki hadîsler kaba hattıyla ikiye ayrılır 1) Terğîb (Teşvik) 2) Terhîb (Sakındırma-Korkutma). Hattâ bu nevi hadîslerden müteşekkil bir kitap davardır: ***Et'terğîb ve't-Terhîb***. Bu nevi hadîsler Müslümanları bir fiile teşvik etmek veyâ bir fiilden sakındırmak maksadını taşırlar. Bir anlamda, bire bir olarak değil de, o fiilin iyi veya kötü olduğunu ortaya koyarşeklinde anlamak gerekir. Hattâ bir bakıma edebî ölçüde "mübalâğa" ifâdelerde yer alabilir. Zikrettiğiniz "Müflis kimdir?" hadîsi de bunlardan biridir. Bendenizin kitabında da aşağı yukarı aynı mânâyı verdiğim hadîsten anlışılması gereken: "Ona buna iftirâ eden, haksızlık yapan kimsenin şahsî ibâdetleri ne kadar olursa o kişiyi kurtarmayacaktır."

Cevap:

Sevgili Kardeşim,

Bu rivâyet şekil ve muhtevâ bakımından Kur'ân'a aykırıdır. Şahsî te'vîl ya da tefsîr ondaki aykırılığı gidermez. Cenâb-ı Peygamber'in mubâlağa yapacağım diye Kur'ân'a muhâlif beyânda bulunmaya hakkı var mıdır? Yok mudur? Var denirse Rasûlullāh'a bühtân edilmiş olur. O hâlde bu rivâyet O'na izâfe edilmemelidir.

b) "Ümmetimin ihtilâfı rahmettir" hadîsi bence, doğrudur ve sahîhtir. Ancak buradaki ihtilâf "bizim ulemâ"nın ifâde ettiği ve sokaktaki insanın anladığı ihtilâf değildir. Arapça'da "ihtilâf" çeşitlilik demektir. Vazoda birden fazla çeşit çiçek bulunduğu zaman "Muhtelif" denilir. Hadîsten anlaşılması gereken: "Ümmetimin, özden kopmamak kayd-ü şartiyle farklı farklı fikirler taşıması rahmettir. Bir zenginliktir." Nitekim, her meşrebe münâsib Tarîkat ve Hak yolunun bulunması, her karektere uygun mezheplerin mevcûdiyeti buna delîldir. Bizim Türkçe'de kullanılan "ihtilâf"ın

[42] Bu makālenin tam metni için EK I'e ve bu makāle ile ilgili olarak İslâmiyât Dergisi ile yazışmalarım için de bir sonraki, VIII. Bölüm'e bakınız.

Arapça'daki karşılığı "inşikak" ve "teşettüt" tür. Yanlışlık "ihtilâf" kelimesini aynen ihtilâf olarak tercüme etmekten kaynaklanmaktadır.

Cevap:

Cemâl'ciğim,

İnşikak: *yarılma, çatlama, ikiye ayrılma*; ***teşettüt***: *birçok şûbeye ayrılma*, *çatallaşma, dağılma, perîşân olma*; ve ***ihtilâf***: *ayrılık, uyuşmazlık, anlaşmazlık, aykırılık* demektir. Eğer rivâyetin metninde ihtilâf yazıyor ise bundan murâd ihtilâftır. Cenâb-ı Peygamber isteseydi inşikak ya da teşettüt diyemez miydi? Bu iki kelimeden birini kullanmış olsa dahi bunların lûgavî mânâları da ihtilâfdan farklı değil ki! İster inşikak, ister teşettüt, isterse ihtilâf olsun sonunda ümmetin nizâya düşmesi söz konusu olduğundan söz konusu rivâyet metni Resûlullāh'ın ağzından çıkmış olamaz, zîrâ Hz Resûl kendi ümmetini dejenere edecek olan oluşumları tervîc edemez. Bu kendi ahlâkını ve misyonunu inkâr olurdu. Bu sebeplerden ötürü söz konusu rivâyet sahîh olamaz.

c) Allah'ın "Sünnet"ini, yâni Tabîat Kānûnları'nı aslâ değiştirmeyeceğine dair âyetler mâlûmumuzdur. Ancak, eğer mu'cizeye inanıyorsak, ki her Peygamber mu'cize göstermiştir, rivâyetlerde yer alan bâzı husûslarıngerçekleşmiş olabileceğine ben şahsen inanırım. Yâni, Âlemlerin Rabbi, tasavvufî yaklaşımla söylemek gerekirse, "Âlemleri yüzü suyu hürmetineyarattığı" Habîbi için, başkalarının hatırına aslā değiştirmeyeceği tabiatkānûnlarını pekālâ değiştirebilir. Hem mülk Onun, kudret Onun. Mülkünde istediği gibi tasarruf eder.

Cevap:

Sevgili Kardeşim,

Benim mûcîzeye inanmadığımı neye dayanarak telmîh ediyorsun, anlayamadım. Benim tek itirâzım İbn Mesûd'un hadîs kitaplarında verilmiş olan ve benim de yazımda alıntılamış olduğum rivâyetinin bu hâliyle zırva olduğudur. O kadar!

d) Sayfa 11'de temas ettiğiniz Şam meselesine gelince: Hadîs literatüründe "Şam", "Medîne'nin Kuzeyinde bulunan bütün memleketler" anlamınadır. Yoksa bugün bizim bildiğimiz Şam, hadîslerde "Dımaşk" olarak geçer ki, mâlûmunuz ecnebîler de oraya "Damascus" derler.

Cevap:

Şam şehrine de Suriye'ye Şam denildiği doğrudur (*Bk.* İslâm Ansiklopedisi, Şam bendi, MEB Yayınları). Ancak 1,5 milyar müslüman ne Şam'a ne de Sûriye'ye sığar! Bu rivâyet halledilmeyecek meseleler vaz etmektedir. Ve herhâlde bilirsin ki zırva te'vîle sığmaz. Hadîs kitaplarında takdîm edilmiş olan şekliyle söz konusu rivâyet Hz Resûl'e izâfe edilemez!

"İmam" ve "Cuma" ilgili hadîslerdede vurgulanan, Müslümanların birlik ve beraberliğidir. Temsil ve benzetmelerle buna vurgu yapılmıştır.

Cevap:

Cenâb-ı Resûl Arab'ın en fasîh ve en beliğ şahsiyetlerinden biridir. Bu, mesele halletmekden çok halledilmesi mümkün olmayan mesele vaz eden rivâyet nasıl te'vîl ya da tefsîr edilirse edilsin, Hz Peygamber'den neşet etmiş olması mümkün olmayan bir ifâde ve medlûl sefâleti sergilemektedir. İşte bunun içindir ki bu rivâyet Hz Resûl'e izâfe edilemez.

e) Ayetlerin "Muhkem" ve "Müteşâbih"i olduğu gibi, hadîslerin de; Muhkem'leri yâni doğrudan lafzî anlam ifâde edenleri ve "Müteşâbih"leri, yâni birtakım kinâye ve benzetmelerin yer aldığı, te'vil ve izaha muhtaç olanları vardır. Bazı hadîsleri de böyle değerlendirmek gerekir. Ne var ki, bizim "Zâhir Ulemâsı", bu hassasiyetlere dikkat etmeden motamot lûgata bakarak tercüme ettikleri için birçok kimsenin zihni karışmaktadır.

Cevap:

Cemâl'ciğim, sevgili Kardeşim,

Kur'ân vahyin mâhiyetini, aşağıdaki âyette de görüldüğü vechile, iki kısma ayırmaktadır:

> *Sana Kitâb'ı indiren O'dur. Ondan bir kısmı* ***muhkem*** (hüküm ifâde eden, mânâsı açık ve te'vil-yorum gerektirmeyen) *âyetlerdir.Bunlar Kitâb'ın anasıdır* (temelidir). *Diğer kısmıysa* ***müteşâbih*** (bir olguyu bir başka olguya benzetim yoluyla ifâde eden, ve dolayısıyla da gerçeği açık bir biçimde ifâde etmeyen) *âyetlerdir. Kalplerinde* (doğrulukdan) *inhirâf bulunanlar fitne çıkarmak ve* (kendi çıkarlarına uygun bir biçimde) *te'vil etmek için O'ndaki müteşâbih âyetlere uyar. Oysa onların te'vîlini ancak Allāh ve ilimde râsih olanlar bilir. Onlar: "Biz O'na inandık, hepsi de Rabb'imizin katındandır" derler. Bunu ise ancak ûlü-l elbâb* (akıllarını dirâyet ve isâbetle kullanabilenler) *akledip düşünebilir.* (III/7)

Buna göre: 1) Kur'ân âyetleri *muhkem* ve *müteşâbih* olmak üzere iki türlüdür; 2) muhkem âyetler Kur'ân'ın temelidir; 3) müteşâbih âyetler te'vîle muhtaçtır; 4) müteşâbih âyetlerin te'vîlini yalnızca Allāh ve ilimde râsih olanlar bilir (yâni muhkem âyetlerin herkesin fehâmetine açık olmasının tersine müteşâbih âyetler herkesin fehâmet ve idrâkine açık değildir[43]); 5) Bunlar amel etmeyi değil inanmayı gerektiren âyetlerdir; 6) kalplerinde doğrulukdan inhiraf bulunanlar fitne çıkarmak ve te'vil etmek gâyesiyle müteşâbih âyetlere başvururlar.

Oysa Cenâb-ı Hakk Hz. Peygamber'e *mesajını açık ve net bir şekilde duyurmasını* (XXIV/54); *Rabb'in yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağırmasını, ne insanlarla en inandırıcı yöntemlerle tartışmasını* (XVI/125) emretmiştir. Ayrıca Cenâb-ı Hakk: "*Nitekim size, mesajlarımı iletmesi, sizi arındırması, vahiy ve hikmeti bildirmesi ve* ***bilmediklerinizi öğretmesi*** *için içinizden bir resûl gönderdik*" (II/151) demektedir.

Resûllullāh'ın bütün bunlardan, ve hele hele öğreticilik (muallimlik) ve mürebbi'lik görevlerinden, ictinâb etmesi aslā mümkün değildir. Kur'ân'ın övdüğü yüce ahlâkı dolayısıyla Cenâb-ı Peygamber'in peygamberliğinin gereği olan öğüt vermede eksik ve kusurlu davranması da muhâldir. O mutlakā efrâdını câmi' ve ağyârını mâni', açık ve de seçik kelâm etmelidir. Yâni Hz Peygamber'in sözleri, beşerî açıdan, te'vîl gerektirecek kadar esrarlı ve muğlāk olmamalıdır. Aksi hâlde bu, Resûlullāh için büyük bir nâkısa olurdu. Zâten İslâm fıkhına göre ancak zâhire göre hüküm verilir. Bir kimse Hz Peygamber'e atfedilen bir rivâyetteki nâkısaları

---

[43] Bu, tıpkı, Tansör Hesabı'nın bir ilkokul öğrencisinin fehm ve idrâkine açık olan bir keyfiyet olmamasına benzer.

te'vîl etmeğe kalkışıp da bu sözlerin ardında bulacağını umduğu mânâyı bizzât kendisi üretmeye kalkışacak olursa bu yalnızca, onun, elindeki metnin zâhirini deforme etmesi ve kendi nefsinin sübjektif semeresini Hz Peygamber'e izâfe etmesi demektir.

Şu hâlde, bir kimse kalkar da Resûlullāh'dan yapılan rivâyetlerin bâzılarının hem sahîh ve hem de tıpkı müteşâbih âyetlerde olduğu gibi te'vîl edilmesi gerekliliğini savunursa bu, *Resûlullāh'ın (XXIV/54) âyetinin emrine uymamış olduğu hakkında* zımnî ve vahîm bir ithâm olurdu. Yok eğer söz konusu rivâyet konusunda en ufak bir şekil, mânâ, delâlet ve mâhiyet şüphesi varsa zâten sırf bu yüzden o rivâyetin sahîh hadîs olarak kabûlü muhâldir.

İnşâallāh fırsat bulduğumuzda konu üzerinde tekrar mubâhase yaparız. Hürmetlerimle...

Dualarınıza muhtaç :

Cemal Uşşak

Cevap:

Allāh senden râzî olsun! Kıymetli müdâhalen yazımda bâzı düzeltmeler yapmama sebeb oldu. Hakkını helâl et! Lûtfen sen de bu fakîrü-l pür taksîr için hayr duada bulun! Fakîr, sen ve ailen için etmekte olduğum hayr duaların O'nun Ezel'de sizler hakkındaki vermiş olduğu Kader hükmüne paralel düşmesi için de dua ediyorum.

Çok teşekkürler eder, muhabbet ve hasretle gözlerinden öperim.

Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XLVII.

*EK I'de tamamını takdîm ettiğim **Hadîslerin Sıhhati Meselesine Objektif Bir Metodololoji Çerçevesinden Bakış** başlıklı incelememi "İslâmiyât" dergisine basılmak üzere gönderdikten sonra bu dergi ile vuku bulan yazışmalarımızı aşağıda okurların fehâmet ve idrâklerine takdîm ediyorum.*

02.11.2001

Sayı : 2001.YZR.166
Konu : Yazı değerlendirme sonucu

Sayın
Ahmet Yüksel ÖZEMRE
Prof.Dr.
Doğancılar cad. 28/9 81160
Üsküdar/İSTANBUL
ozemre@ihlas.net.tr

Muhterem Hocam,

Yayın Kurulumuz, yayımlanmak üzere dergimize gönderdiğiniz ***Hadîslerin Sıhhati Meselesine Objektif Bir Metodololoji Çerçevesinden Bakış*** başlıklı makāleyi değerlendirmiş ve hakem görüşü doğrultusunda, yazınızın yayımlanmamasına karar vermiş bulunmaktadır.

Başka çalışmalarınıza dergimiz sayfalarında yer vermek bizi sevindirecektir. İlginiz için teşekkür eder, durumu bilgilerinize az ederim.

Selamlarımızla.

Ömer ÖZSOY
Genel Yayın Yönetmeni

EK : Hakem raporu (ekte de gönderilmiştir)

Dr. Mediha Eldem Sok. 41/12 06420 Kızılay/ANKARA e-posta: islamiyat @ hotmail..com Tel: :(312) 433 24 65 Faks: 433 66 68

HAKEM RAPORU

Makale Adı : Hadîslerin Sıhhati Meselesine Objektif Bir Metodololoji Çerçevesinden Bakış

Yukarıda adı geçen makale hakkındaki değerlendirmelerim aşağıdaki gibidir.
( ) Bu hâliyle yayımlanabilir
( ) Aşağıda önerdiğim değişiklikler yapıldığı takdîrde yayımlanabilir
(X) Aşağıdaki sebeplerle yayımlanamaz

MÜLÂHAZALAR

A. Teknik Yönden Değerlendirme

1. Emevi ve Abbasi dönemlerinde uydurulan hadîslerin sayısının milyonu aştığına dair bilginin kaynağı yoktur. (s.2)

2. "Özellikle Emevi ve Abbasi..." şeklinde başlayan cümle düzgün değildir. (s.2)

3. "Bu durumda..." diye başlayan pragrafta "yeniden" kelimesinin ardarda kullanılması kulağa hoş gelmemektedir. (s.2)

4. "Fehâmet" kelimesinin günümüz Türkçe'sinde kullanıldığından kuşuluyum. (s.2)

5. "Rasûlullâh'dan edilen rivâyetler..." ifadesi düzgün değildir. (s.4)

6. Yine "teklememiş", "sakattır" gibi ifadeler yerine daha ciddi kelimeler konsa daha iyi olur. (s.4)

7. Emevi-Abbasi döneminde uydurulmuş bir isnadın altında "güvenilir olduğuna inanılmış" bir raviler zinciri eklenerek, "sayısız" uydurma hadîs imal edildiğine dair bilginin kaynağı verilmemiştir. (s.4) Bu değerlendirme güvenilmez raviler zinciri için doğru olabilirse de, güvenilir isnad zincirine sâhip "sayısız" uydurma hadîs imal edildiği, ispata muhtaç bir konudur.

8. 19. dipnot nosu ile verilen rivâyetin kaynağı olarak "*A.g.e.,* 1 cild, s. 319, No. 659." şeklinde verilen biçimde "*a.g.e.*" ile hangi eserin kastedildiği anlaşılmamaktadır.

9. Hz. Peygamber'in Mekkeli propagandacı bir kadını boğdurttuğu rivâyetinin ne kaynağı verilmiş, ne de bunun iftira olduğu kaynak+isnad+metin açısından bilimsel olarak gösterilmiştir. (s.8)

10. "Efrâdını câmi', ağyârına mânî' (s. 3-8) ifadesindeki "ağyârına" yerine "ağyârını" denmesi gerekirdi.

B. Muhteva Açısından Değerlendirme

1. Son derece problemli bir konu olan hadîs-i kudsi meselesi, sadece geleneksel yaklaşımın tekrarıyla geçiştirilmemeliydi. (s.1) Konuyla ilgili araştırmalara bakılmamış olması ciddi bir eksikliktir.

2. Diğer yandan "objektif kriter" olarak sunulan bu husûsların belli ölçüde objektivitesinden sözedilebilirse de, bunun mutlak olmadığı, hatta diğer pek çok geleneksel kriter gibi subjektif olduğu da ileri sürülebilir. Bu bakımdan "objektif"ten ne anlaşıldığı tam olarak ortaya konulmalıdır.

3. İlk yedi sayfa bir giriş olarak düşünülmüşse de, yazının yarısını işgal etmesi, ayrıca konuyla doğrudan ilgisini yeterince açıklığa kavuşturulamamış olması sebebiyle yeniden gözden geçirilip düzenlenmesi yerinde olacaktır.

Hepsinden önemlisi, bu yazının, şu anda mevcut bilgilerimize "yeni" olarak ne gibi bir katkıda bulunduğu sorusu cevapsız kalmaktadır. Bu yazının bilimsel olmayan bir başka dergide yayımlanması anlamlı ve yararlı olabilir. Ama *islâmiyât* gibi bir dergide yayımlanabilmesi için, bilimsel açıdan şu anda bilinenlere yapacağı katkı yeterli düzeyde görünmemektedir.

Elbette bütün bu mülahazalar, sergilenen çabanın takdîre şayan olmadığı anlamına gelmez. Bilakis yazıya hakim olan bakış açısına ve varılan sonuçlara tamamen katıldığımı söyleyebilirim. Ancak bilimde gelişme, bilinenler üzerine yenilerinin eklenmesiyle mümkün olduğu için, yazardan ricamız, yine bu konuda, yeni bir çaba içerisine girmesidir. Bu amaçla yazarın konuyla ilgili literatürü biraz daha yakından takip etmesi gerekmektedir. Zira onun bir-iki sayfa veya birkaç paragraf içerisinde ele aldığı konularda yayımlanmış birçok yerli-yabancı 'kitap' mevcuttur. Bunların gözden kaçmış olması da, yazar tarafından dikkate alınması gereken bir nokta olsa gerektir.

Sonuç olarak sağlıklı bakış açısına ve iyi niyetli bir teşebbüs olmasına rağmen "bilimsel kriterler" açısından yazının yeniden gözden geçirilmesinin yerinde olacağını belirtir, yazara başarılar dilerim.

****

Üsküdar, 11 Kasım 2001

Muhterem Ömer ÖZSOY
"İslâmiyât" Dergisi
Genel Yayın Yönetmeni

islamiyat@bir.net.tr

1. "İslâmiyat" dergisinde yayınlanmak üzere takdîm etmiş olduğum **"Hadîslerin Sıhhati Meselesine *Objektif Bir Metodoloji* Çerçevesinde Bakış"** başlıklı makālem hakkında göndermiş olduğunuz *Hakem Raporu* için teşekkürlerimi arz e-

derken elektronik postanızla beraber bir de ***W95.Hybris.worm*** cinsinden tâmir edilmesi mümkün olmayan fakat karantinaya alınabilen bir virüsün gelmiş olduğuna, ve hem sizin hem de sayın Hakem'in bilgisayarının virüs taramasından geçirilmesinin gerekliliğine de dikkatinizi çekmek istiyorum. Bu konuda, eğer hâlen donatılmamışlarsa, bilgisayarlarınızın benimkinde olduğu gibi bir "Norton Antivirüs 2001" programıyla ya da bir benzeriyle donatılması herhâlde isâbetli bir tedbîr olacaktır.

2. Sayın Hakem'in: *A. Teknik Yönden Değerlendirme*, ve *B.Muhtevâ Açısından Değerlendirme* şeklindeki raporunun *A.* fıkrasındaki ***isâbetli îkazlarına*** minnettâr olduğuma inanılmasını istirhâm ederim. Şekil bakımından pekālâ birer nâkısa teşkil edebilecek olan bu kusurları gidermeme vesîle olduğu için Cenâb-ı Hakk kendisinden râzî olsun! (Ancak kendisinin "*Fehâmet kelimesinin günümüz Türkçe'sinde kullanıldığından kuşkuluyum ifâdesi*": 1) hem indîdir, 2) hem müellifin şahsî uslûbuna müdâhaledir ve 3) hem de sayın Hakem'in bugünkü Türk Edebiyâtı'nın büyük bir bölümüne vâkıf olmadığını göstermektedir. Bugünkü Türk Edebiyâtı'nın söz konusu bölümüne vâkıf olmamak kendisi için de hakemliği için de aslā bir nâkısa ve de zül değildir ama bu, beyânının indîliğini izâle etmemektedir).

3. Sayın Hakem raporunun *B.*1. paragrafında, ezcümle: "*Son derece problemli bir konu olan hadîs-i kudsi meselesi, sadece geleneksel yaklaşımın tekrarıyla geçiştirilmemeliydi. (s.1) Konuyla ilgili araştırmalara bakılmamış olması ciddi bir eksikliktir*" buyurmaktadır.

Makālemde yalnızca: "Eğer Peygamber, sözlerinde, doğrudan doğruya Allāh-'ın (Kur'ân'da bulunmayan) kelâmını dile getirmekteyse buna da ***hadîs-i kudsî*** denilmektedir" şeklinde tanımı verilmiş olan *hadîs-i kudsî meselesi*'nin bu şekilde "*geçiştirilmiş olması*" sayın Hakem açısından ne kadar ciddî bir eksiklikse aynı derecede ciddî eksiklikler de:

1) Câferîler açısından hadîs kavramının,

2) Mutasavvıflar açısından ve özellikle de İbn 'Arabî açısından hadîs kav ramının,

3) Hâricîler açısından hadîs kavramının,

4) Hattâ Hâriciler'in Cezâyir'de Benizgen'de (ya da osmanlı metinlerinde geçmekte olduğu gibi Yescen'de) temerküz etmiş bugünkü kalıntıları olan İbâdîler açısından hadîs kavramının verilmemiş olması da,

5) Hadîs literatüründe, II. Abdülhamîd tarafından murassâ Hamidiye Nişanı ile taltîf edilmiş olan, Benizgen'li allâme Ettafayyiş'in önemine ve eserlerine değinilmemiş olması da,

6) Kadî Saîd Kummî'nin hadîs külliyâtından hiç bahsedilmemiş olması da,

7) "***Nahcü-l Belâga***"ya sünnî ve şiî hadîsçilerin bakış açılarının verilmemiş olması da,

8) Müstedrek'ler ve Müstahrec'ler hakkında bilgi verilmemiş olması da ve hattâ bunlar hakkındaki en son araştırmalara bakılmamış olması da,

9) "***Ankara Okulu***"nun söz konusu edilmemiş olması da,

10) Yabancı bilim adamlarının "Hadîs"e bakışlarına değinilmemiş olması da,

11) "***Toma'ya Göre İncîl***" diye bilinen apokrifin aslında bir incîl değil de Hz İsâ'nın ***hadîslerinden*** oluşan bir kitap olduğuna işâret edilmemiş olması da,

12) Hele hele Usûl-i Hadîs'in ayrıntılarına girilmemiş olması,.... ve ilh... de

ciddî eksikliklerdir! Sayın Hakem'in bütün bu eksiklikleri görmezden gelip de yalnızca "*Kudsî Hadîs Meselesi*" dediği konuyu eksiklik olarak ileriye sürmesi bu kapsamda hem ciddî bir ***sübjektiflik*** hem de ciddî bir ***eksikliktir***. Ve, aynı zamanda da, ***muhtevâsı ve gâyesi fehmedilememiş bir makāleyi "red" bâbında ileri sürülebilecek en ucuz stratejidir, çünkü sayın Hakem makālemin asıl konusunun "Kudsî Hadîs meselesi" olmadığını fehmedememiştir, ya da öyle görünmek istemiştir.***

4. Sayın Hakem, raporunun *B*.2. paragrafında ezcümle: "*Diğer yandan "objektif kriter" olarak sunulan bu husûsların belli ölçüde objektivitesinden sözedilebilirse de, bunun mutlak olmadığı, hatta diğer pek çok geleneksel kriter gibi subjektif olduğu da ileri sürülebilir. Bu bakımdan "objektif"ten ne anlaşıldığı tam olarak ortaya konulmalıdır*" demektedir.

Bir kere bu ifâde, sayın Hakem'in kendi vehminde tecessüm eden mümkînâtı dile getirmesi bakımından indî bir mülâhazattır. Ayrıca da: 1) açık, 2) seçik, ve de 3) kesin, yâni ***bilimsel*** bir ifâde değildir. Üstelik bir de iltibâsa yol açan bir ifâdedir. Nitekim "*bunun mutlak olmadığı*" ibâresindeki "*mutlak*" kelimesinin "*husûslar*"a mı yoksa "*objektivite*"ye mi izâfe edildiği muğlâktır. Bendeniz de sayın Hakem'in medlûllerini biribirine karıştırdığı "sübjektiflik" ve "objektiflik" kelimelerinden ne fehmettiğini fehmedebilmiş değilim.

Ayrıca makālem bir epistemoloji makālesi değildir. Epistemoloji'de objektiflik kavramı en çok tartışılmış ve tartışılan kavramlardan biridir. Objektifliğin: 1) tanımına, 2) kökenine, 3) oluşmasının şartlarına girilecek olsa bu, sâdece yersiz, bereketsiz ve amaç-dışı bir tartışmaya yol açar ve yalnız ilâhiyatçılar değil epistemologların da birçoğu bunun içinden çıkamaz. ***Zâten makālemin amacı da bu değildir***. ***Makālemi "red" peşin hükmüyle incelemeyecek her iz'an sâhibi, makālenin kontekstinden söz konusu ettiğim objektiflikden maksadın ne olduğunu fehmeder.*** Sayın Hakem, ne yazık ki, bu performansı izhâr edememektedir.

Nitekim makālemi İslâmiyât dergisine takdîm etmezden önce kritiklerine güvendiğim birisi Profesör, bir diğeri Doçent olan üç ilâhiyatçı ve kezâ İslâm Hukuku ve Sosyolojisi ile iştigāl eden bir başka Profesör dostum maksadımın özünü de makālenin orijinalliğini de anlamışlardır. Sayın Hakem bu makālede kullandığım objektiflikden kasdımın ne olduğunu fehmedememişse bunu halletmenin en hayırlı yolu makālenin şu ya da bu bahânelerle yayınlanmasının önünün kesilmesi olmamalıdır. Bu makāle yayınlanır ve kendisi de, bu makāledeki objektiflik kavramını tenkîd etmek isteyenler de ve hattâ "*objektifliğin sübjektif olduğunu ileri sürenler*" de (***Ve min-el garâib!***) bunu ***bu sefer isimlerini gizlemeden*** ayrı bir tartışma konusu yaparak fikirlerini yayınlarlar; biz de o zaman bunlara ***epistemolog vasfımızla*** cevap verme, gerekirse kendimizi düzeltme, gerekirse onların kavramlarını sağlamlaştırma ve fehâmet, idrâk ve temyîzlerine katkıda bulunma imkânını ve hakkını buluruz. İlim de, hangi kolda olursa olsun, zâten böyle ilerler.

5. Sayın Hakem, raporunun *B*.3. paragrafında ezcümle: "*İlk yedi sayfa bir giriş olarak düşünülmüşse de, yazının yarısını işgal etmesi, ayrıca konuyla doğrudan ilgisini yeterince açıklığa kavuşturulamamış olması sebebiyle yeniden gözden geçirilip düzenlenmesi yerinde olacaktır*" demektedir.

1) Burada: "*ayrıca konuyla doğrudan ilgisini yeterince açıklığa kavuşturulamamış olması*" ifâdesi gramer açısından mâlûldür. ***Sayın Hakem çala kalem yazdığı raporunu bir kerecik olsun okumamış görünmektedir!***

2) Sayın Hakem'in bundan sonraki hakemliklerinde çok dikkatli olmasını hâlisâne tavsiye ederim. Aksi takdîrde bizzât kendisi, kendisini töhmet altında bırakabilecektir. Zîrâ takdîm etmiş olduğum tam 17 adet A4 sayfalık makālenin giriş gibi düşünülen kısmı sayın Hakem'in ***yanlış saymış olduğu gibi*** 7 (yedi) değil, yalnızca 4 (dört) sayfadır. Beşinci sayfadan itibâren makālenin ana savının özü başlamaktadır. 4 ise 17 nin yarısı değil yalnızca % 23,5 idir. "İlle de red" bir amaç olduğunda bu tip ufak hakem hîleleri müellifini ve derginin Yayın Kurulu'nu belki aldatır; hakemin nefsini belki tatmîn eder ama başkalarını da bu zaafdan dolayı (*en azından*) hem gülümsetir ve hem de raporunu benimseyecek olan Yayın Kurulunu *"ipso facto"* ve de *"de jure"* ilzâm eder. Sayın Hakem'in bundan sonraki hakemliklerinde yalnız kendisini ilzâm eden beyânlarda bulunması fevkalâde isâbetli olacaktır!

Sayın Hakem'e "İslâmiyât"ın III. cildinin 1. sayısında s. 33-53 arasında yayınlanmış olan muhterem Doç.Dr. Mehmet Emîn Özafşar'ın takdîrle tetkîk edip istifâde etmiş olduğum "Hadîslerin Niteliği Sorunu ve Akademik Hadîsçilik" başlıklı makālesine bir göz atmasını tavsiye ederim. Bu makālede muhterem yazar, basılı 21 sayfalık yazısında Hadîs'in ne olduğu konusuna tahsîs etmiş olduğu 10 sayfa kadarlık bir takdîmden sonra ancak, "Akademik Hadîsçilik" konusuna girmektedir. Bu durumda, bendeniz, muhterem Doç.Dr. Mehmet Emîn Özafşar'ın basılı 21 sayfalık makālesindeki 10 sayfa kadarlık girizgâhına rağmen bu makālenin yayınlanmış olmasına karşılık (*hemen belirteyim ki, iyi ki de yayınlanmış!*), A4 ebadındaki 17 sayfalık makālemdeki 4 sayfalık girizgâhın makālenin reddi için bir bahâne olarak ileri sürülmesindeki ***hakemlik adâletini*** (acabâ ***bilgeliğini*** mi demem gerekirdi?) anlayabilmiş

değilim; ve bunu sayın Hakem'in objektif bir davranışı olarak addetmem de, maalesef, mümkün değildir.

6. Sayın Hakem, ayrıca. sonuç bölümünde: "*Hepsinden önemlisi, bu yazının, şu anda mevcut bilgilerimize "yeni" olarak ne gibi bir katkıda bulunduğu sorusu cevapsız kalmaktadır. Bu yazının bilimsel olmayan bir başka dergide yayımlanması anlamlı ve yararlı olabilir. Ama islâmiyât gibi bir dergide yayımlanabilmesi için, bilimsel açıdan şu anda bilinenlere yapacağı katkı yeterli düzeyde görünmemektedir*" buyurmaktadır.

Bendenizin makālesi: **1)** *mûteber* olduğu söylenen hadîs küllîyâtlarının sıhhati meselesinin râviler zincirinin güvenilirliği gibi sübjektif kriterlere değil, objektif kriterlere bağlanmasını, ve **2)** bütün hadîslerin, şekil ve muhtevâ açılarından, vaz edilecek ***objektif bir metodolojiye*** göre yeniden incelenip ayıklanmasının gerekli olduğunu ***delîlleriyle ve tahlîllerle*** ileri sürmektedir. Bu sava uygun olarak aşağıdaki kriterler teklif edilmektedir:

(1) Hadîs metninin Kur'ân'a muhâlif bir muhtevâsı olmamalıdır.
(2) Hadîs metni anakronik unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(3) Hadîs metni Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân tarafından övülmüş olan yüce ahlâkına muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(4) Hadîs metni fizikî olarak Allāh'ın mîzân üzere koruduğu kevnî düzene muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(5) Hadîs metni müşâhedeye, ilme ve sağduyuya muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(6) Hadîs metni çözümü olmayan meseleler vaz etmiş olmamalıdır.

A. Sayın Hakem ***bir bütün olarak*** bu 6 kriterin ***yeni bir metodolojinin*** temelini teşkil etmediğini iddia ediyorsa bunu baştan-savma sübjektif bir beyânla geçiştirmenin kimseyi tatmîn etmeyeceğini fehmetmesi gerekirdi. Sayın Hakem iddiasını, bu ***6 kriterin bir bütün olarak*** literatürde daha önce nerede yayınlanmış olduğunu ***referansını zikrederek*** göstermek zorundadır. Eğer gösteremiyorsa bu, bendenizin üzerine yüklenmeye çalışılan ama isbat da edilememiş, açıkça da ifâde edilememiş bir ***intihâl töhmeti'***nden başka nedir? Beyânının hiç de hakketmediğim onur kırıcı sübjektif bir beyândan öteye bir ***iftirâ*** gibi de algılanabileceğini sayın Hakem hiç mi fehm, idrâk ve de temyîz edememiştir?

B. ***Bu altı kriterin ışığı altında***: **1)** hadîslerin yeni bir ayıklanmaya tâbî' tutulması teklîfi de, ve **2)** bu ayıklamanın misâllerle açıklanmış olması da mı, herkesin eskidenberi bildiği yâni hiçbir yeniliği olmayan bir iddianın tekrarıdır? Sübjektif dürtülerle hareket etmeyen âdil bir hakem bunun da literatürde çok önceden söylenmiş olduğunu ***referans göstererek*** isbat etmek zorundadır.

C. Bu kapsamda, muhterem Yavuz Bülent Bâkîler'in 21.12.1990 ve 28.12.1990 târihlerinde Zaman Gazetesinde yayınlanmış ve konunun uzmanı herkes tarafından çok iyi bilinen iki makālesinin ***aradan on yıl geçtikten*** sonra İslâmiyât

dergisinin III. cildinin 3. sayısında tekrar yayınlanmış olmasının (*yayınlayanlardan Allāh râzî olsun, Üstâd'ı her fırsatta dinlemek de okumak da insana inşirâh vermektedir*), sayın Hakem'in kendi ifâdesiyle, "*mevcut bilgilerimize ne gibi katkıda bulunduğu*(nu)" ve *İslâmiyât gibi bir dergide yayınlanabilmesi için bilimsel açıdan şu anda bilinenlere* (ne gibi yenilik kattığını) doğrusu merâk ediyorum. Herhâlde bu yazılar da "*İslâmiyât hakemli bir dergidir*" düstûruna göre bir hakem tarafından incelenmiştir. Bu takdîrde yeni olmayan bu yazılarda neden yenilik unsuru aranmamıştır da yeni iki savla ve yeni bir takım tahlîllerle ortaya çıkan bendenizin makālesinde, sayın Hakem, gözü kapalı bir şekilde inadla yenilik yoktur diyebilmektedir? Bu konuda İslâmiyât dergisinin Yönetim'inin durmuş-oturmuş kıstaslarıyla sayın Hakem'in sübjektif kıstasları arasında en azından ***nifâka yol açabilecek potansiyelde derîn bir fehâmet, idrâk ve de temyîz uçurumu*** var demektir. Bunun izâlesi de herhâlde derginin "kendi iç meselesi" olmalıdır!

7. Muhterem Ömer ÖZSOY,

Makālem için hakem olarak nasbedilmiş olan zâtın makālenin: ***1) muhtevâsını, ve 2) gâyesini fehm, idrâk ve tahlîl etmekdeki aczi*** yanında, referans gösteremediği için ispatlayamadığı ve dolayısıyla da ***indî*** "yeni unsur ihtivâ etmiyor" iddiasıyla ve bundan nâşî sırtıma üstüne-üstlük bir de ***"intihâl şüphesi"*** yükleyerek, makālemin İslâmiyât dergisinde yayınlanmasının önünü kesmesini: ***1) adâlete, 2) üniversiter etik'e ve 3) akademik deontolojiye uygun bulmadığımı*** açıkça ve teessürlerimle ifâde ediyor ve ***kendisinden, ya da en azından onun adına İslâmiyât'ın Yönetimi'nden mutlaka bir "özür" bekliyorum.***

Sayın Hakem'in raporunun A.1. paragrafında işâret etmiş olduğu şeklî eksikliklerini tamamladığım makālemi, ***"hakemliğini fehâmet aczi ve sübjektif dürtüleriyle perdelemeyecek"*** bir başka hakeme havâle edilmesi ricâsıyla İslâmiyât dergisinde basılması için ilişik dosyada yeniden takdîm ediyorum.

Peşin teşekkürlerim ve saygılarımla.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

****

Sayı : 2002.YZR.013 15.02.2002
Konu : Yazı değerlendirme sonucu

Sayın

Ahmet Yüksel ÖZEMRE

Prof.Dr.
ozemre@ttnet.net.tr

Yayın Kurulumuz, yayımlanmak üzere dergimize gönderdiğiniz "“Hadîslerin Sıhhati” Meselesine ‘Objektif Bir Metodoloji’ Çerçevesinde Bakış” başlıklı makaleyi değerlendirmiş ve hakem görüşü doğrultusunda, yazınızın yayımlanmamasına karar vermiş bulunmaktadır.

Başka çalışmalarınıza dergimiz sayfalarında yer vermek bizi sevindirecektir.

İlginiz için teşekkür eder, durumu bilgilerinize sunarız.

Selamlarımla.

Ömer ÖZSOY
Genel Yayın Yönetmeni
EK : Hakem raporu

Dr. Mediha Eldem Sok. 41/12 06420 Kızılay / ANKARA e-posta: islamiyat@hotmail.com
Tel: :(312) 433 24 65 Faks: 433 66 68

HAKEM RAPORU

Makale Adı : "Hadîslerin Sıhhati Meselesine 'Objektif Bir Metodoloji' Çerçevesinde Bakış"

Yukarıda adı geçen makale hakkındaki değerlendirmelerim aşağıdaki gibidir.
( ) Bu hâliyle yayımlanabilir
( ) Aşağıda önerdiğim değişiklikler yapıldığı takdîrde yayımlanabilir
(X) Aşağıdaki sebeplerle yayımlanamaz

MÜLAHAZALAR

1. Makale çok geniş boyutlu bir konuyu, yani metin tenkîdini on üç buçuk sayfa hacminde ele aldığı için son derece yüzeyseldir. Metin tenkîdi konusunda Misfer ed-Dumeynî tarafından Arapça; Enbiya Yıldırım, Yavuz Ünal, Ahmet Keleş tarafından Türkçe üç doktora tezi yapılmıştır. Metin tenkîdinin değişik boyutlarına dair çok miktarda makale ve tebliğ mevcuttur. Yazarın bu makalesi akademik câmiada özellikle de hadîsçiler arasında harc-ı âlem bilgileri yüzeysel bir şekilde sunmaktadır.

Ayrıca metin tenkîdinin sadece altı kriterini sunmaktadır. Başka kriterler de mevcuttur. Bununla birlikte, rivâyet tenkîdinde; isnad tenkîdi ve metin tenkîdi dışında *gramatical criticism*, *literary criticism, form criticism, tradition criticism, structuralist criticism...* gibi başka tenkîd yöntemleri de söz konusudur. Bunlara da temas edilmemektedir.

Öte yandan metin tenkîdinin uzmanlarınca hâlâ tartışılan bir çok boyutu ve problemleri vardır. Yazar bunlardan haberdar görünmüyor. Halbuki yazar metin tenkîdinin bir yönü üzerinde daha önce yapılmamış orijinal bir çalışma sunsaydı bilimsel bir katkı sağlamış olurdu.

Sonuç olarak bu makale yüzeysel, noksan, mükerrer bir niteliktedir. Derginin ve okuyucularının bu makaleyle meşgul edilmesi gereksizdir.

2. Yazar makalesinde ilahiyatçılarca bilinmeyen bir yöntem sunuyormuş gibi bir tavır takınmaktadır. Halbuki söylediği şeyler İlahiyat Fakülteleri'nde lisans düzeyinde bu makaleden daha derinlikli ve detaylı olarak okutulmaktadır.

3. Yazarın en büyük iddiası, metin tenkîdinin objektif olduğudur. Halbuki metin tenkîdinin epistemolojik açıdan kesin sonuçlar vermediği dünyadaki bütün metin tenkîdi uzmanlarınca müsellemdir. Bu konuda literatür vermeyi gereksiz görüyorum. Metin tenkîdi yoruma dayanan bir aktivite olduğu için yorumun taşıdığı bütün subjektivite unsurlarını taşır. İsnad tenkîdi ne kadar subjektif ise metin tenkîdi de o kadar sübjektiftir. (Geniş bilgi için bakınız: Salahattin Polat, *Hadîs Araştırmaları,* 229-248) Hadîs mütehassısları, tarihte ve günümüzde metin tenkîdinin subjektif yönünün ve diğer problemlerinin farkında oldukları için bu yönteme yazar gibi abartılı bir güven duymamışlar, itidal ile yaklaşmışlar, yazarın keşfettiğini zannettiği bu objektif yöntemi(!) isnad tenkîdiyle birlikte kullana gelmişlerdir. Ayrıca günümüzde metin tenkîdine karşı olan ve bunu beyan eden hiçbir hadîsçi bilmiyorum. Metin tenkîdi isnad tenkîdine ilave bir kriter olarak kullanıldığı takdîrde ilave bir ayıklama ve filtre işlemi görebilir. Ama sadece o kadar. Yoksa metin tenkîdi her sorunu çözen sihirli bir değnek değildir. Yazarın örnek olarak yaptığı metin tenkîdleri bile itiraza açıktır. (20, 26, 35, 38 dipnotlu hadîslere yaptığı metin tenkîdleri gibi) Ama burada bunların tartışmasına girmek istemiyorum. Şunu vurgulamak istiyorum ki, yazarın metin tenkîdlerinin bir kısmına ben katılmıyorum. (Bu durumda metin tenkîdi nasıl objektif oluyor.)

4. Yazar "Bugün hadîs ile meşgul..." diye başlayan 4. sayfanın son paragrafında muğlâk ve anlaşılmaz bir ifade kullanmaktadır. Hadîsçilere yönelik ne söylediği belli değildir. Bir taraftan her hadîsi araştırma konusunda hem fikir olduklarını söylemekte, hem de hangi kaynaktan aldın sorusuna verilen cevabı, hadîsin sıhhatini garanti eden cevap sayarlar, demektedir. Bir sonraki cümlede de sübjektif bir otoriteye rücu' edildiğini iddia etmektedir. 16. dipnotta bu çelişkili iddialarına delil gösterdiği eserin hadîsçilerin görüşünü nasıl temsil ettiği sorusunun cevabı tam bir garabettir.

5. Mesned olarak kullandığı hadîslerden bir kısmı sahih değildir. (19 dipnot numaralı hadîs)

6. Metin tenkîdi uyguladığı hadîslerin çoğu zaten isnad tenkîdi yöntemiyle sahih olmadığı ortaya konmuş hadîslerdir. ("İhtilâfu ummetî rahmetun", "nefsini bilen rabbini bilir.", "sen olmasaydın..." hadîsleri ve 22, 25, 29,32 ,34, 40, 43 dipnot numaralı hadîsler)

****

Üsküdar, 16 Şubat 2002

Muhterem Ömer ÖZSOY
"İslâmiyât" Dergisi
Genel Yayın Yönetmeni
islamiyat@bir.net.tr

Muhterem Kardeşim,

Evvelemîrde ***Hadîslerin Sıhhati Meselesine "Objektif Bir Metodololoji" Çerçevesinden Bakış*** başlıklı makālem konusunda lûtfetmiş olduğunuz aracılık için medyûn-i şükrânım. Tekevvün eden şahsî haklarınızı lûtfen helâl ediniz. Son bir lûtuf olarak aşağıda, kendi paragraflarına paralel olarak cevaplarımı içeren mârûzâtımı ikinci Hakem'e ulaştırmanızı istirhâm ederim. Merak etmeyiniz! Sizleri bir kere daha rahatsız edecek değilim. Ancak ikinci Hakem'in kabûl etmem mümkün olmayan vehim ve ithamlarına bir cevap hakkımın doğduğunu kabûl etmelisiniz.

1. Birinci Hakem'in de ikinci Hakem'in de makāleyi yalnızca şekil açısından ele alıp da künhüne temas etmekten kaçınmaları câlib-i dikkattir. Her ikisi de ifâde etmiş olduğum 6 ayıklama kriterinin bilinen şeyler olduğunu iddia etmişlerdir ama bunların, takdîm etmiş olduğum çerçevede, daha önce nerede ve kimler tarafından yayınlanmış olduğunun delîllerini ve referanslarını sunmaktan hem âciz kalmışlar ve hem de böyle bir referans sunamamış olmanın kendileri için önemli bir ***ilmî ve de ahlâkî nâkısa*** olduğunu da fehmedememiş görünmektedirler.

İkinci Hakem'in, hadîs rivâyetinin: 1) *muhtevâsının tenkîdi* ile 2) *şeklî tenkîdi* arasındaki farkı fehm, idrâk ve temyîz edememesi de esaslı bir nâkısadır. ***Makālemde ifâde ettiğim altı kriter de hadîs rivâyetlerinin şekline değil muhtevâsına taallûk eden kriterlerdir***. Bu bakımdan, ikinci Hakem'in şekille ilgili: "... *gramatical* (doğrusu: *grammatical* olmalıdır) *criticism*, *literary criticism, form criticism, tradition criticism, structuralist criticism... gibi başka tenkîd yöntemleri de söz konusudur. Bunlara da temas edilmemektedir*" şeklindeki ifâdesi (tıpkı, bu konuların Türkçe değil de İngilizce ıstılahlarını kullanması gibi) hem anlamsızdır hem de, âdil bir hakemlikden ziyâde, makālenin muhtevâsının ne olması gerektiği konusunda "otorite" olarak yalnızca kendisinden destûr alınması gerekirmiş gibi fuzûlî bir nefsâniyeti ve de kibri yansıtmaktadır.

Hakem makālenin *1) yüzeysel, 2) noksan, 3) mükerrer* nitelikte olduğu için derginin ve okuyucularının bu makaleyle meşgûl edilmemesi gerektiğini ifâde ederken İslâmiyat Dergisi'nde yayınlanmış olan pekçok makāle arasından sırf birkaç örnek vermiş olmak için:

Bir "*Ev Kadını*"nın yazdığı cild 1, sayı 2, sayfa: 75-84,
Cild 1, sayı 4, sayfa: 119-126,
Cild 2, sayı 3, sayfa: 79-99,
Bir "*Kültürel Antropolog*"un yazdığı cild 3, sayı 1, sayfa:147-160,
Bir "*Yazar*"ın yazdığı cild 3, sayı 2, sayfa: 15-44, (İran'da Siyah Yorgunluğu)

Başkent Kadın Plâtformu'ndan bir kimsenin yazdığı cild 3, sayı 2, sayfa: 131-144 (Başörtüsü Hikâyeleri).... ilh...

hakkında acaba ne düşünmektedir? Derginin yönetimini bu makālelerin *1) yüzeysel, 2) noksan,* ve *3) mükerrer* nitelikte oldukları hakkında da acabâ uyarmış mıdır?

2. İkinci Hakem: "*Yazar makalesinde ilahiyatçılarca bilinmeyen bir yöntem sunuyormuş gibi bir tavır takınmaktadır. Halbuki söylediği şeyler İlahiyat Fakülteleri'nde lisans düzeyinde bu makaleden daha derinlikli ve detaylı olarak okutulmaktadır*" demektedir.

Makālemde takdîm etmiş olduğum:

(1) Hadîs metninin Kur'ân'a muhâlif bir muhtevâsı olmamalıdır.
(2) Hadîs metni anakronik unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(3) Hadîs metni Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân tarafından övülmüş olan yüce ahlâkına muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(4) Hadîs metni fizikî olarak Allāh'ın mîzân üzere koruduğu kevnî düzene muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(5) Hadîs metni müşâhedeye, ilme ve sağduyuya muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
(6) Hadîs metni çözümü olmayan meseleler vaz etmiş olmamalıdır.

şeklindeki kriterler eğer daha önce bu kapsamda ve bu çerçevede başka bir yerde başkaları tarafından yayınlanmışsa Hakem'lerin en azından bunu bilmeleri ve beni uyaracak şekilde referans göstermeleri gerekmaz miydi? ***Her iki Hakem de bu konuda bir tek referans gösterebilmiş değildirler***.

Bunlar, iddia edildiğinin aksine, (*en azından neler olup bittiğini, nelerin nasıl okutulduğunu yakından bildiğim: Ankara, Marmara ve 9 Eylûl*) İlâhiyat Fakülteleri'nde de okutuluyor değildir. Ama eğer bu kriterleri ***bendenizden öğrendikten sonra*** sayın Hakem'ler bunları kendi derslerinde, konunun objektifliğine halel getirmeksizin, okuturlarsa yalnızca ilme hizmet etmiş olurlar; ben de kendilerine adâletsizlikleri ve asabiyyetleri dolayısıyla tekevvün etmiş olan haklarımı 70.000 kere helâl ederim, vesselâm!

3. İkinci Hakem'in: "*Yazarın en büyük iddiası, metin tenkîdinin objektif olduğudur*" şeklindeki iddiası ***kendi uydurmasıdır***. Makālemde ne böyle bir iddia yer almaktadır ve ne de bunu telmîh edecek herhangi bir ibâre bulunmaktadır. Bu da bir hakeme yakışmayan adâletsiz ve indî bir haddi aşmadır.

Ben, yalnızca, hadîs rivâyatleri metinlerinin muhtevâlarının objektif kıstaslara göre ayıklanıp elenmelerini sağlayacak bir metodolojinin ilk safhasını takdîm ettim ve bunun münâkaşaya açılması için teşebbüs ettim, o kadar! Ama anladığım kadarıyla her iki Hakem de bunu idrâk edemedikleri gibi (hangi nefsânî sebeptendir bilinmez) bunun yayınlanmasının ve dolayısıyla da münâkaşaya açılma-

sının ***behemehâl*** önüne geçebilmek için kendi ilmî fehâmet ve dirâyetleri hakkında şüphe uyandırmayı göze alacak kadar sübjektif isnadlara baş vurmayı tercih etmiş görünmektedirler.

Şimdi, hakemliğin kendi isimlerinin açıklanmamasını temin eden rahatlığına sırtlarını dayamış olan hakemlerin bu konu münâkaşaya açıldığında bu konuya müsbet ya da menfî, ama umûmun gözleri önünde, neleri isâbetle ve de dirâyetle savunabileceklerini doğrusu pek merâk ederdim. İzlenimim şudur ki bu sayın ***hakemler makālemin ana fikri konusunda yetersiz kaldıklarının pekālâ farkında oldukları için***: 1) âdil, 2) dürüst ve 3) mantıklı bir hakemlik yapmak yerine indî mülâhazalarla Dergi nezdinde bu makāleyi yayınlatmamak için nefsânî bir gayret içinde bulunmuşlardır.

Makālemde savunmakta olduğum metodoloji, ikinci Hakem'in gözlerini kamaştıran ***metnin şeklî tenkîdi*** yöntemlerini ne ortadan kaldırır ve ne de onların yerine ikāme edilir! Her iki metodolojinin de ayrı ayrı zâtî (İngilizce meraklısı ikinci Hakem için: *intrinsic*) önemi vardır ve biribirlerini tamamlamaktadırlar. Ama ***Epistemoloji*** açısından bakıldığında, muhtevânın objektif kıstaslara takılması şeklî kıstaslara takılmasından daha objektif ve daha güvenilir bir yöntemdir; nitekim ikinci Hakem bile § **3.** de: "*İsnad tenkîdi ne kadar subjektif ise metin tenkîdi de o kadar sübjektiftir*" demiyor mu?

İkinci Hakem'in metin tenkîdinden tek anladığı, yukarıda da ifâde etmiş olduğum gibi, ne yazık ki yalnızca şekle taallûk eden tenkîddir. Muhtevâyı hedef alan yâni vakaları objektif olarak irdeleyen tenkîd, iddia ettiği gibi, niye sübjektif olsun ki?

Bir örnek vermek gerekirse, Müslim'de ***Kitâbü-l Fazâilü-s Sahâbe*** bahsine lûtfen bir kere bakıla! Ebû Sufyân'dan edilen şu rivâyet bir ***anakronizma***ya dayanan uydurma bir rivâyettir:

> Ebû Sufyân'dan: *Resûl'e dedim ki: "Ey Allāh'ın Resûlü! Bana üç iyilikte bulun! Kızım Ümmü Habîbe'yle evlen! Oğlum Muâviye'yi kâtib yap! Ve müslümanlarla savaştığım gibi kâfirlerle savaşmam için bana emir ver!"*

Hâlbuki Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe H. 6/M. 628 yılında Habeşistan'da mültecî olarak bulunuyorken Hz Peygamber ile evlenmiştir. Nikâh Hz Peygamber'in gıyâbında kıyılmış, vasîliğini Hâlid bin Saîd yapmış ve Peygamber'i de Habeşistan Necâşî'si temsil etmiştir. Ebû Sufyân ise, bu hâdiseden iki yıl sonra H. 8/M. 630 yılında ve Mekke'nin fethi akabinde müslüman olmuştur.

Ümmü Habîbe Hz Peygamber ile 628 de evlenmiştir.
Ebû Sufyân'ın 10 yıldanberi görmediği Hz Peygamber ile 630 da karşılaşıp da müslüman olunca Hz Peygamber'in Ümmü Habîbe ile evlenmesini taleb etmiş olması kronolojik olarak saçmadır; yâni bir ***anakronizma***dır.

Bunun tabiî sonucu olarak da mezkûr hadîs rivâyeti uydurmadır!

Eğer ikinci Hakem bu objektif vakalara rağmen bu rivâyetin metin tenkîdini hâlâ sübjektif buluyorsa kendisinin mutlaka ilmî bir *güncelleşme sürecine tâbî tutulması* (İngilizce meraklılarına: *to be scientifically retrained* or *recycled*) gerekir.

İkinci Hakem, ***hiçbir sebep göstermeksizin***: "*Şunu vurgulamak istiyorum ki, yazarın metin tenkîdlerinin bir kısmına* ***ben*** *katılmıyorum*" buyurmaktadır. Hakem bu tutumunun ve beyânının ilmin ve ilim ahlâkının değil de, akademik çevrelerdeki ismiyle, "***Papa'lık kompleksi***" marazının dikte ettirdiği nefsânî bir zaaf, ve bu *kestirip-atıcı-tavır*'ın kendisinden başka otorite tanımayan bir kibri ifâde etmekte olduğunu vurguladığının, pekçok beyânında olduğu gibi, ne yazık ki farkında bile değildir!

4. İkinci Hakem: "*16. dipnotta bu çelişkili iddialarına delil gösterdiği eserin hadîsçilerin görüşünü nasıl temsil ettiği sorusunun cevabı tam bir garabettir*" ifâdesini kullanmaktadır. Bu dipnot, aynen: "[1] Meselâ *Bk.* Beşir İslâmoğlu: ***Hadîs Dersleri***, Denge Yayınları, s. 67, İstanbul 1996" şeklinde olup buna ne tarafımdan ve ne de başka biri tarafından herhangi bir cevap da verilmiş değildir. Bundan nâşî verildiği söylenen ama ortalıkta görünmeyen ***cevabın garâbeti*** de pek garip bir muammâ olarak kalmaktadır.

İkinci Hakem'in § **4.** deki asabiyyetini anlamak mümkün değildir. Sanki birileri *Kralın haysiyetine tecâvüz cürmü* (İngilizce meraklısı için: *crime of high treason*; Fransızca meraklısı için de: *crime de lèse-Majesté*) işlemiş de kralın tepesi atmış gibi ikinci Hakem'in ittihaz etmekte olduğu tavır ilmî temkin, teenni' ve tevâzua yakışmamaktadır.

5. İkinci Hakem'in raporunun **5.** paragrafı ise yalnızca: "*Mesned olarak kullandığı hadîslerden bir kısmı sahih değildir. (19 dipnot numaralı hadîs)*" ifâdesinden ibârettir.

19 dipnot numaralı hadîs ise Celâlüddin Suyûtî'nin "***Câmi'ü-s Sagîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi***" (Yeni Asya Neşriyât, İstanbul 1996) 1. cild, s. 319, No. 659, de bulunan, Cenâb-ı Peygamber'in:

> "*Benim sözlerimi Allāh'ın kitabının ölçülerine vurunuz. Şâyet uygun düşerse o bendendir ve onu ben söylemişimdir*"

şeklindeki hadîsidir.

İkinci Hakem, bu beyânıyla, bu hadîsin gerçekten de sahîh bir hadîs olmadığını mı ifâde etmektedir? Yoksa sahîh olsa da olmasa da bu lâfza ittibâ edilmemesi gerektiğini mi telkîn etmektedir?

Eğer böyle ise bu iddiasıyla acabâ Cenâb-ı Peygamber'den edilen rivâyetlerin (yâni rivâyetlerin, hatâ ile mâlûl olması muhtemel ve mukadder olan, sözlerinin) Allāh'ın Kitâbı'nın ölçülerine vurulmayacak kadar âlî olduklarını mı îmâ etmeğe çalış-

maktadır? İşte asıl ***garâbet***, söylediğinin kontrolünü kaybederek bunun nereye gidebileceğini idrâk ve temyîz edemeyecek derecede asabî ve âciz olan bir akademisyenin bu hâlindedir. Kendisine yalnızca bir ilmî değil fakat îmânî bir güncelleşme de (*tecdîd-i îmân da*) acabâ gerekli değil midir?

6. İkinci Hakem § **3.** de: "*İsnad tenkîdi ne kadar subjektif ise metin tenkîdi de o kadar sübjektiftir*" hükmünü verdikten sonra § **6.** da bir de (***uyduruk rivâyetler olduklarını objektif kıstaslar çerçevesinde göstermiş olduğumuz***) 22, 25, 32, 34, 40, ve 43 dipnot numaralı hadîs rivâyetleri için: "*Metin tenkîdi uyguladığı hadîslerin çoğu zaten isnad tenkîdi yöntemiyle sahih olmadığı ortaya konmuş hadîslerdir*" diye bizim erişmiş olduğumuz sonuçları ***tahfîf ettiğini zannedip*** şecaat arz ederken içine düştüğü çelişkinin farkında bile değildir.

İsnad tenkîdi eğer sübjektif ise "..*isnad tenkîdi yöntemiyle sahîh olmadığı ortaya konan hadîsler*"***in bu yüzden sahîh olmadıkları keyfiyeti hiç kat'iyyet*** (İngilizce meraklıları için: ***certitude***) ***arz edebilir mi?*** Sübjektif olan yöntemin eriştiği sonuç, epistemoloji açısından, elbette ki sübjektif olur; elbette ki kat'iyyet arz edemez!

Allāh umûrunu hayra tebdîl etsin! İkinci Hakem: 1) bu mantıkî zorunluluğu da, 2) objektif yöntem ve sübjektif yöntemler ile bunların eriştikleri sonuçlar arasındaki epistemolojik farkı da fehm, idrâk ve temyîz edemeyecek kadar bir asabiyyet, bir kibir ve bir fehâmet aczi içindedir.

Önerdiğim ayıklama-eleme metodolojinin İslâmiyat-Dergisi-ortamında tartışılmaması için ne kadar bin dereden su getirmeye kalkışmış olurlarsa olsunlar, sayın Hakemler'in gücü:

1) Hadîs rivâyetlerinin mutlaka bir kere de objektif kıstaslar çerçevesinde ayıklanıp elenmesinin,

2) Bu durumun gerekliliğinin tevâzu ile idrâk ve kabûl edilmesinin,

Bu duruma da ilmen ve ahlâken hazırlanılmasının

gerekli ve de kaçınılmaz olduğu düşüncesini kendilerinin dışındaki pekçok kimsenin aklından silmeye yetmeyecektir.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

****

27.02.2002

Muhterem Hocam

Aşağıdaki mektubunuzu bayram dönüşü okuyabilmiş ve talebiniz üzere ilgili sayın hakeme iletmiş bulunuyoruz. Sayın hakem mülahazalarınıza cevap vermeye lüzum

gördüğü takdîrde, size cevabını ulaştırabilmesi için tek vasıta olan kurumsal aracılığımızdan yararlanmasını engellemeye hakkımız olmadığı mülahazasıyla, cevabi metni zat-i alinize ileteceğiz. Ancak, sayın hakeme de arz etmiş olduğum gibi size de arz etmek durumundayım ki, müteakip yazışmalar vaki olduğu takdîrde, her iki tarafın da affına sığınarak bu aracılığı ila nihaye sürdüremeyeceğiz. Zira takdîr edersiniz ki, bizim amacımız, birbirlerini tanımayan değerli yazar ve hakemlerimizin herhangi bir vesileyle münakaşalarına zemin hazırlamak olamaz; böyle bir göreve ayıracak vaktimiz olmadığı gibi, ustalıkla dizayn edilen kırıcı sözlere muhâtab veya şahit olmak suretiyle moral bozukluğu yaşamaya da ihtiyaç hissetmiyoruz. Son mektubunuzda sayın hakeme hitaben araya sokuşturduğunuz ve gerek ifadelerinize yüklemeye çalıştığınız oturaklı ve ağırbaşlı kisve açısından gerekse bendenizin şahsen tanıma bahtiyarlığına eriştiğim güzel şahsınız açısından münasip görmediğim iğnelemelerden dolayı teessürlerimi bildirirken, yayımladığımız bütün yazılara yönelik eleştirileri de yayımlamaya hazır olduğumuzu -tenkit ile tahfifi birbirinden ayırma konusunda hassasiyetimizi tezkiren- ifade etmek isterim. Söylemeden geçemeyeceğim ki, sözünü ettiğiniz yazıların herbiri ilgili hakemlerden ve yayın kurulundan onay almış olup, üstelik bir kısmı da bizim talebimiz üzerine kaleme alınmış bulunmaktadır. Zat-i alinizle kurumsal kimliğimle bendeniz arasında böyle bir yazışma trafiği cereyan etmesi beni üzmüştür.

Ittılaınıza arz eder, selam ve saygılarımızı sunarım Hocam.

Ömer Özsoy

****

28.02.2002

Muhterem Kardeşim ÖMER ÖZSOY Bey,

Yazımda yalnızca hakemlere târizim vardı. Size herhangi bir dokundurmam yoktu. Anlaşılan, yazışma ortamının elektriklenmesi sizi de hassasiyete sevketmiş. Bundan dolayı cidden üzüldüm.

İslamiyat ilk sayısındanberi bir boşluğu doldurmuştur, ve doldurmaktadır. Bu dergide çıkan yazılara (Prof.Dr. Niyazi Öktem'in yazısına yapılan ***ucuz tenkid*** dışında) hiç bir itirazım yoktur. Son yazımda misal göstermiş olduğum yazılar da yerindedir: ***İslâmiyat bunları yayınlamakla geniş bir spektrum tutturmuştur***.Yerinde olmayan, hakemlerim derginin münderecatından ve spektrumundan haberleri olmaması ve makalemin künhünü anlamak istememek husûsundaki ısrarlarıdır. Bunlar makalemin metodunu cerhedememiş, orijinal yanını görmemek için işi şeklî tarafa ve "Biz otoriteyiz, sen bu işden anlamazsın!" mecrâsına çekmek istemişlerdir. Târizim işi ilmî ve de deontolojik yönden adîl bir biçimde yürütememiş olan hakemleredir. Ömründe yüzlerce makalenin hakemliğini; yüzlerce doktora, doçentlik ve profesörlük jürilerinin üyeliğini (N.B. Prof.Dr. Mehmet S. Aydın'ın da hem doçentlik hem de profesörlük jürisinde de üye idim) yapan birisi için hakemliği akademik teâmüle uygun bir biçimde yapamamış hakemlere bu reaksiyonum çok görülmemelidir.

Bu münakaşanın uzamasında fayda yoktur. Herkes kendi yolunda gidecektir. Hayatının 30 yılını hadîslerle haşir neşir olarak geçirmiş bir kimseyi sayın hakemler, hakemlik gizliliğinin arkasına saklanarak istedikleri kadar eleştirebilirler, amatör bulabilirler. Bu macera bende en azından isimlerini bilmediğim ama mensûbiyetlerini bildiğim hakemler hakkında sağlam bir izlenim elde etmemi sağlamıştır.

Muhterem Kardeşim,

Bu meselelede sizinle asla ilgili olmayan ve maksadı da bu olmayan bazı sözleri üzerinize almış olmanız ve üzülmeniz, emin olunuz, bendenizi hakemlerin adâletsizliklerinden çok daha fazla üzmüştür. Lütfen en kalbî ve samimî teessürlerimi ve özürlerimi kabûl ediniz.

Hörmet ve muhabbetlerimle...

Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre

* * *

XLVIII.

Üsküdar, 7 Mart 2002

Erhan'cığım, sevgili oğlum,

Son göz ameliyatım münâsebetiyle göndermiş olduğun elektronik postayı tek gözümle ancak bugün okuyabildim. Sağlık temennilerin için çok teşekkür ederim. Bu 16. göz ameliyatımda çok ustaca bir narkoz yaptıkları için ameliyat sonrasında bir önceki ameliyatımda vuku bulanın aksine, hamd olsun, ne kalbim tekledi ne karaciğerim bozuldu ve ne de şekerim yükseldi.

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde, Allāh râzî olsun, Prof.Dr. Solmaz Akar hanım gözüme bir önceki ameliyatta sıkılmış olan *Silikon 1000* maddesini çıkarmış; retina arkasına kaymış olan silikon parçalarını bir bir temizlemiş; kabarmış ve kıvrılmış olan retina tabakasını gerektiği şekilde düzeltip lâzer ile dağlayarak tahkim ettikten sonra retinayı iyice gözün duvarına yapıştıracak olan bir öncekinden daha yoğun *Silikon 5000* maddesini gözün arka odasına sıkmış. İlk muayenelerde retinanın duvara iyice yaslanmış olduğu ve göz tansiyonunun da 14 olduğu anlaşıldı. Her şey ümîd edildiği gibi cereyân ederse bu silikonun boşaltılmasını sağlayacak olan 17. ameliyat, İnşâallāh, bir sene kadar sonra yapılacakmış.

Bütün bunlara (ve bunlardan önce Akkuyu Nükleer Santral ihâlesinde TEAŞ Genel Müdür danışmanıyken bu ihâledeki pislikleri teşhis ve tesbit etmemin ve bun-

ların mücâdelesini vermemin hâsıl ettiği infarktüs, şeker, hepatit ve üçüncü kanserim gibi dertlere) karşı lûtfettiği sabır gücünden ötürü Cenâb-ı Hakk'a gerektiği gibi hamd ve şükürden âcizim.

Zâhiren bu işin senin merak etmekte olduğun sırrı, fıtrî bir alışkanlığın eseri olarak, *bi hikmet-i Hudâ* bardağın dâima yarıya kadar dolu olan kısmını görüp buna hamd etmemde yatmaktadır. Bâtınen ise, ***şer'an almakla yükümlü olduğumuz tedbirler***in takdîri bozmasının mümkün olmadığına dair Kader'in künhü hakkındaki î-mânımdır. Bunları gerçekleştirebilirsen bu Dünyâ'nın çilelerine tahammülün de artacak, ve âleme daha rahmânî bir nazarla bakabileceksin.

Sevgili Oğlum,

Bu idrâkin sende de tahakkuk etmesi ve her dâim zinde olması için âcizâne, fakîrâne Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'e dua etmekteyim.

Cenâb-ı Hakk'ın seni feyyâz kılması niyâzıyla senin, Deryâ hanım kızımın, Eren ile Hasan Can'ın gözlerinden hasretle öper, hepinize hayrlar dilerim.

Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

XLIX.

Pazar, 04 Ağustos 2002

Sevgili evlâdlarım Mehmet bey ve Elif hanım,

Cenâb-ı Hakk, evlilik konusunda, Kurân-ı Kerîm'in XXIV. Nûr sûresinin 32. âyetinde: " ***Ve enkihul eyâmâ minküm ve-s sâlihiyne min ibâdiküm ve imâiküm; in yekûnû fukarâe yüğnihimullāhu min fadlıhi; vallāhu vâsiun aliym***", yâni "Sizden bekâr olanları ve kölelerinizden, câriyelerinizden sâlih olanları evlendirin. Eğer onlar yoksul iseler Allāh onlara kendi fazlından dolayı zenginlik verir. And olsun ki Allāh, zenginliği ölçüsüz geniş ve alîmdir" ilâhî emri ile evlenmeyi farz kılmıştır.

Âyet-i kerîme nikâhın bolluk ve bereketi de beraberinde getireceğini de müjdelemektedir. Peygamberimiz (s.a.) Efendimiz ise bir hadîsde: "***Nikâhın hayırlısı kolay olup bitenidir***" demektedir. Buna binâen nikâhın en kolay, gücenmelere yol açmayacak, isrâfa sebeb olmayacak biçimde gerçekleştirilmesine özen gösterilmelidir.

Bakara sûresinin 187. âyetinde: "***...Hünne libâsün leküm ve entüm libâsün lehünne..***", yâni "... Kadınlarınız sizin için bir elbîse ve sizler de onlar için bir elbîsesiniz.." denilmekle eşlerin biribirlerini bir elbîse gibi örtüp setretmesine işâret edilmektedir. Bu, eşlerin, aynı zamanda Cenâb-ı Hakk'ın ***es-Settâr*** (yâni Örtücü, Setredici anlamındaki) ism-i şerîfinin de tecellîgâhı olduklarına ve bundan ötürü de iyi günde, kötü günde biribirlerinin hatâ ve kusurlarını örtücü, başkalarına sızdırmayıcı bir şekilde davranmaları gerektiğine de dikkati çekmektedir. Ayrıca Hazret-i Peygamber (s.a.): "***Kadınlar erkeklerin tamamlayıcısıdırlar***" diye buyurmaktadır. Bu bakımdan erkek karısının kadrini ve kıymetini iyi idrâk etmek ve onun hâlet-i rûhiyesindeki değişimlere sabır ve tahammül etmek mecbûriyetindedir. Zirâ zevcesiz erkek eksik erkek demektir.

Gene Bakara sûresinin 228. âyetinde: "***Ve lehünne mislülleziy aleyhinne bi'l-mâ'rûf; ve li'r-ricâli aleyhinne derecetün***", yâni "Erkeklerin kadınları üzerindeki hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde örfe uyan benzer hakları vardır. Ancak erkeklerin kadınlar üstünde bir derece üstünlüğü vardır" denilmekte ve erkeğe evlilikte bir rüchâniyet tanınmakla birlikte kadının da erkeğin sâhip olduğu haklardan pekçoğuna sâhip olduğu vurgulanmaktadır. Bir hadîsde ise: "***Cenâb-ı Hakk kime sâliha bir kadın nasîb etmiş ise ona dîninin yarısının îmârına yardım etmiş demektedir. Kendisi de geri kalan yarısını ma'mûr etmek için gayret etsin ve Allâh'ın emirlerine uysun!***" denilmektedir.

Kezâ IV. Nisâ sûresinin 34, âyeti de: ***Erricâlü kavvâmûne alennisâi bimâ fadda-lallāhu ba'daküm alâ ba'dın ve bimâ enfeku min emvâlihim; fassâlihâti kānitâtün hafizâtün li'l-gaybı bimâ hafizallāh***", yâni " Allāh'ın bir kısmını diğerlerinden üstün kılması ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve hâkim durumundadırlar. Onun içindir ki ***sâliha kadınlar itaatkârdırlar.*** Allāh'ın kendilerini koruduğu cihetle onlar da gizli olanı korurlar" buyurmaktadır.

Cenâb-ı Hakk, ayrıca XXX. Rûm sûresinin 21. âyetinde de: "***Ve min âyâtihî en halâka leküm min enfüsiküm ezvâcen liteskünû ileyhâ ve ceale beyneküm meveddeten ve rahme; inne fî zâlike leâyâtin li kavmin yetefekkerûn***", yâni "(Allāh-'ın) yanlarında sükûn bulasınız diye nefislerinizden sizlere eşler halketmiş olması ve aranızda sevgi ve merhameti hâsıl etmesi O'nun işâretlerindendir. Doğrusu bunda tefekkür etmesini bilen bir topluluk için nice ibretler vardır" diye buyurmakla eşlerin biribirlerine sevgi ve merhamet duygularıyla bağlı olduklarını beyân etmektedir.

Cenâb-ı Peygamber (s.A.) Efendimiz bir diğer hadîsinde: "***Erkek yalnız karısına, karısı da kocasına bakarsa Allāh her ikisine de rahmetle bakar. Erkek karısının elini tuttu muydu ikisinin de günahları ellerinin parmak uçlarından dökülür gider***" buyurmaktadır. Gerçekten de sevgi ilâhî bir lûtuftur. Hazret-i Muhammed (s.a.) bu konuyu şu hadîsleriyle tahkim etmektedir:

> * "***Hayırlınız ehline-ayâline hayırlı olanınızdır ve ben de ehlime-ayâlime hayırlıyım. Kadınları ancak kerem sâhibi olan büyük kişi ulu tutar, ağırlar. Ve onları ancak alçak olan horlar, aşağılar***",

* "***Ne mutlu Allāh için sevişenlere!***"

* "***Allāh'a inanmakdan sonra işlerin en üstünü insanlara muhabbet etmektir...***"

* "***Allāh Teâlâ dedi ki:*** *Benim için sevişenler sevgimi hakkettiler. Benim için buluşanlar sevgimi hakkettiler. Benim için biribirine öğüt verenler sevgimi hakkettiler. Benim için biribirlerini dolaşanlar sevgimi hakkettiler. Biribirlerini sevenler nûrdan mimberlerdir. Onların yerlerine peygamberler, muhakkikler ve şehitler gıbta eder*".

Böyle bir sevgiyle biribirlerine bağlı olan eşlerin evliliğinde haklar dâimâ korunur. Zâten Hazret-i Peygamber (s.a.) Efendimiz: "***Ben size hangi hak olursa olsun ona tecâvüz etmenizi yasaklarım ama iki zayıf kişinin hakkını daha çok yasaklarım. Bunlardan birisi yetim hakkı, diğeri ise kadın hakkıdır. Bu her iki hak da hörmet açısından bütün hakların üstünde yer alır***" demektedir.

Bu ***sevgi*** ve karşılıklı ***hakkı koruma azmi*** ailenin hem bütünlüğünün garantisidir ve hem de boşanmalara engel olur. Çünkü: "***Şer'î, aklî ve zarûrî bir sebeb olmadıkça bir kadın kocasından boşanmayı isterse Cennet kokusu ona harâm olur***"; ve aynı zamanda da: "***Cenâb-ı Hakk'ın en ziyâde gazab ettiği helâl: boşanmaktır***" ve keza "***Evlenin! Boşanmayın! Çünkü boşanmakdan Arş titrer***".

Şu hâlde, her ne bahâsına olursa olsun, boşanmanın önüne geçilmesi gerekir. Allāh muhâfaza etsin! Zuhur eden ve çözemedikleri bir anlaşmazlıkda, karı-koca, Kur'ân-ı Kerîm'in IV. Nisâ sûresinin 35. âyetindeki: "***Ve in hıftüm şikāka beynihimâ fâ ba'su hakemen min ehlihî ve hakemen min ehlihâ; in yüriydâ ıslāhen yüveffikıllāhu beynehümâ; innallāhe kâne aliymen habiyrâ"***, yâni "Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endîşe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem ile kadının ailesinden bir hakem gönderin. Bunlar (karı-kocanın arasını) ıslāh etmeyi isterlerse, Allāh aralarının bulunmasına yardım eder. Muhakkak ki Allāh her şeyi bilen, her şeyden haberi olandır" îkāzına muhakkak uymalıdırlar.

"***Cibrîl Aleyhisselâm bana kadına ve zevceye güzel muamele edilmesi husûsunda o kadar tavsiyede bulundu ki kadının apâşikâr bir kötülüğü olmadıkça boşanması câiz olmayacak zannettim***" diyen Peygamber (s.A.) Efendimiz, sâlih kadınların mertebesi hakkında da: "***Kocası kendisinden hoşnud olduğu hâlde vefât eden kadın Cennet'e girer***" müjdesini vermektedir. Zîrâ Allāh indinde: "***Kadının kocasına her hizmeti sadakadır***". Ve bilindiği gibi ***sadaka vermek de ibâdettendir.***

İslâm'da "***Ümmetin hayırlı olanları evlâd ve ıyâline kat'iyyen tekebbür ve zulüm etmeyeni, dâimâ ihsânda bulunanıdır***" Evlilikde eşlerin dâimâ biribirlerine karşı "***... hakkı ve sabrı tavsiye...***" (CIII/3) etmeleri ve sabır göstermeleri gerekir. "***İnnallāhe meassâbiriyn***" (Enfâl, VIII/46) yâni "Muhakkak ki Allāh sabredenlerle

beraberdir". Cenâb-ı Peygamber'e göre de: "***Sabrederek gelişmeleri beklemek ibâdettir***".

Sevgili evlâdlarım,

Zikredilen Kur'ân-ı Kerîm âyetleri ile hadîslerin ışığı altında nikâhın fazîleti berrâk bir biçimde anlaşılmaktadır: ***1) Nikâh dinin yarısıdır, 2) Eşler biribirlerine, kimsenin nüfûz etmeğe hakkı olmadığı birer örtü gibidirler, 3) Eşler biribirlerinin eksik yanlarını tamamlarlar, 4) Eşlerin biribirlerine sevgisi, hizmeti ve rikkati Cenâb-ı Hakk'ın indinde ibâdet mesâbesindedir, 5) Allāh'ın en hoşlanmadığı helâl boşanmaktır, 6) Eşler aralarında çözemedikleri meseleleri kendi ailelerinden birer hakem seçmek sûretiyle onların arabuluculuğuna havâle etmelidirler.***

Ben size: 1) evliliğinizde biribirinize olan sevginizi ve bu sevginin size telkîn edeceği her iyi hareketi Allāh'ın rızâsını elde etmek gâyesiyle arttırıp korumanızı; 2) biribirinize gene Allāh rızâsı için hörmet etmenizi; 3) her ailede zuhur edebilecek olan ufak tefek sinirlilikleri büyütmeden, sürüncemede bırakmadan muhabbetinizle söndürüp gizlemenizi; 4) ahvâlinizden ve biribirinize karşı muamlelerinizden kendi yakınlarınıza dahi şikâyetçi olmamanızı; 5) zuhur edebilecek olan çilelerinize başkalarını bulaştırmadan bunlara sabırla ve vekarla katlanmanızı; ve 6) her hâlinize hamd ve şükürden geri kalmamanızı tavsiye ediyorum. Evliliğin kudsiyyetini ve bu ***evliliği Cenâb-ı Hakk'a müteveccih bir ibâdet gibi yürütmek*** sûretiyle korumanız gerektiğinin idrâkini dâimâ zinde tutunuz!

Cenâb-ı Hakk'ın ve O'nun sevgili Peygamberi'nin emirlerini yerine getirmenizden dolayı evliliğinizin mes'ud, zevâlsiz ve muammer olmasını; hayırlı evlâdlara ve torunlara sâhip olmanızı; umûrunuzun hayırlara tebdîl olunmasını; yuvanızda sıhhat, saadet, bereket, feyiz, sükûnet, sabır ve vekarla isrâfdan uzak islâmî bir hayat sürmenizi; evinizden hayırlı dostların ve misâfirlerin eksik olmamasını; Cenâb-ı Hakk'ın sizleri ve yuvanızı kem gözlerden, kem sözlerden, kem fiillerden hıfzetmesini, biribirinize dâimâ hakkı ve sabrı tavsiye etmenizi, muhabbet ve şefkatle ve de anlayışla muâmele etmenizi ve iz'an, fehâmet, idrâk ve temyizle mücehhez olmanızı niyâz ediyorum.

Prof.Dr. Ahmed Yüksel ÖZEMRE

* * *

L.

Üsküdar, 21 Ağustos 2002

Sayın Dr. Mustafa Aydın
Numûne Hastahânesi
Hemodializ Bölümü
34671 Kadıköy

Sevgili oğlum Mustafa bey,

İslâm'da Aklın Önemi ve Sınırı başlıklı kitabımın hazırlamakta olduğum 3. baskısına "İslâm'da Kadın Hakları" başlığı altında bir bölüm ilâve etmem husûsunda teklifiniz bendenize de pek mûnis ve isâbetli gelmiş olduğundan hazırlamış olduğum metni ilişkte takdîm ediyorum.

Bilvesiyle size ven bütün aile efrâdına selâm ve muhabbetlerimin kabûlünü ricâ, ve füyûzâtınızın artmasını da niyâz ederim.

Ahmed Yüksel Özemre

İSLÂM'DA KADIN HAKLARI

Câhiliyye Döneminde Kadının Değersizliği

Câhiliyye döneminde kadının sosyal konumunun içler acısı olduğunu ciddî târih kitaplarından öğreniyoruz. Bu dönemde eşler ve kızlar babanın şahsî mülkünün bir parçası sayılır ve babanın ölümünde de hepsi oğulların mülküne mirâs olarak intikāl ederdi. Kadınların ise mirâs hakkı yoktu. Kadın ancak bilâ veled ölen kocasının mirâsını tasarruf edebilirdi. Oğullar ise üvey analarıyla isterlerse evlenirler, isterlerse onları câriye ya da odalık (*müstefreşe*) olarak kullanabilirlerdi.

Yeni doğan kız çocuklar babaları tarafından genellikle nefretle karşılanırdı. Kızların doğumları cemiyette kendilerine aşağılayıcı bir tavra ve muameleye mâruz bırakmasın diye babaları bunları, genellikle, ya putlara kurban eder ya da diri diri gömerlerdi (XVI/58-59, XLIII/17, LIII/19-22)[44]. Yaşamalarına müsaade edilmiş olanların ise mal-mülk edinmek ya da bunları tasarruf etmek konusunda da, evlenmek ya da boşanmak konusunda da söz hakları yoktu. Erkekler istedikleri kadar kadınla evlenir, istedikleri kadar kadını da câriye ya da odalık olarak kullanabilir ya da satabilirlerdi.

---

[44] Romen rakkamları Kur'ân'daki sûrelerin, diğerleri ise sûre içindeki âyetlerin sırasını göstermektedir.

Hiç şüphesiz bu örfün tesisinde Araplar ile beraber yaşamakta olan Yahudiler ve Hıristiyanlar'ın kadınlara bakış açıları da rol oynamıştır. Yahudilerde kadın belirli zamanlarında "kirli" olarak addedilen, bu yüzden yemek pişirmesi dahi yasak olan horlayıcı bir konumdaydı. Hıristiyanlarda ise papazların ve keşişlerin çoğu kadını Şeytan ile eşanlamlı görür, onunla konuşmak dâhil herhangi bir münâsebette bulunmayı dahi tasvîb etmezdi.

İlâhî Hukūk Açısından
Kadının Konumu

Kur'ân, kadınları hedef alan bu nefsânî uygulamaları ibtâl eden İlâhî Hukūk'u da ihtivâ ve ilân etmektedir. Cenâb-ı Peygamber'in Sahîh Sünneti ise bu hukūku tafsîl ve tahkîm etmektedir. Kur'ân'ın 176 âyet ihtivâ eden IV. Nisâ (*Kadınlar*) sûresi kadın haklarına tahsîs edilmiştir.

Bu konuda önemli bazı hükümler şunlardır:

- Kasten insan öldürmek (IV/92) haramdır. Onun için Câhiliyye Dönemi arapları gibi kız çocuklarını öldürecek yerde (LXXXI/8-9) Allāh'dan hayırlı evlâdlar istemek gerekir (II/218).
- Dilediğine kız, dilediğine erkek çocuk bahşeden; dilediğini de kısır bırakan Allāh'dır (XLII/49-50). Şu hâlde, doğurduğu çocuğun cinsiyetinden dolayı annesi sorumlu tutulamaz.
- ***Allāh kadınların haklarının koruyucusudur*** (IV/34). Bundan dolayı erkekler eşlerinin haklarına tam bir saygı göstermelidir (XXVI/183).
- Kadınlara mirâs yoluyla sâhip olmak haramdır (IV/19).
- Kadınların mirâs hakları (IV/7,11-12, 33, 176) ve mehir hakları (II/237, IV/4, 20-21, 24-25) vardır.
- Oğulların babalarının evlenmiş olduğu kadınlarla evlenmesi ise haramdır (IV/22).
- Koca eşleri arasında adâleti sağlamakla yükümlüdür, buna gücü yetmeyenin tek bir kadınla yetinmesi gerekir (IV/3).
- Kocanın karısıyla iyi geçinmesi Allāh'ın emridir (IV/19).
- Kadının boşandığı zaman, apaçık bir bir hayâsızlığı yoksa, iddet müddetinin sonuna kadar oturdukları evlerden çıkmama (LXV/1), eğer kadın hâmile ise

doğum yapıncaya kadar eski kocasından nafaka alma, eğer çocuğunu emzirirse bunun ücretini de eski kocasından isteme hakkı vardır (LXV/6)[45].

Kadınların boşanma hakkı da vardır ama bir hadîsde:

> Şer'î bir zarûret ve aklî bir mecbûriyet olmadıkça bir kadın kocasından boşanmayı isterse Cennet'in kokusu ona haram olur (Ömer Fevzi Mardin, ***Hadîs-i Şerîfler***, s. 332, İlâhiyyât Kültür Te'lifleri Basım ve Yayım Derneği Sayı: 10, Yelken Matbaası, İstanbul 1978)

denilmektedir; zirâ

> Allāh'ın en hoşlanmadığı helâl, boşanmadır (***Câmiü-s Sağîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi***, 1. cild, s. 37, no. 30, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996).

Kadınların kendilerini müdafaa etmek hakları da vardır. Kendisine zinâ suçu isnâd edilen kadın için Kur'ân:

> "Zevcelerine zinâ isnâdında bulunup da kendilerinden başka şâhitleri olmayanlara gelince, onların her birinin şâhitliği, kendisinin doğru söyleyenlerden olduğuna dair dört defa Allāh adına yemin ederek şâhitlik etmesidir.
>
> Beşinci defa da, eğer yalan söyleyenlerden ise Allāh'ın lânetinin kendi üzerine olmasını diler.
>
> Kadının da, dört defa sözüne Allāh'ı şâhit tutup kocasının mutlakā yalan söyleyenlerden olduğuna şâhitlik etmesi kendisinden azâbı kaldırır.
>
> Beşinci defa da, eğer kocası doğru söyleyenlerden ise Allāh'ın gazâbının kendi üzerine olmasını diler.
>
> Ya Allāh'ın size bol lûtfu ve rahmeti olmasaydı ve Allāh, tövbeleri kabul eden hüküm ve hikmet sâhibi olmasaydı (hâliniz nice olurdu?)!" (XXIV/6-10)

hükümlerini vaz etmiştir. ***Burada, kadının hukūken kocadan daha fazla koruma altında bulunduğu âşikârdır.***

Kezâ Hazret-i Peygamber Vedâ Hutbesinde: "Çocuk, kimin yatağında doğduysa ona aittir" demiştir. Bu hadîs, resmî annesi ve babasından başka hiçbir kişinin çocuğun kendisine ait olduğunu iddia etmeğe hakkı olmadığını ve eğer iddia ederse de bunun çocuğun annesine bir iftirâ gibi telâkki edilmesi gerektiğine ruhsat veren

[45] Bu hak tıpkı zekâttaki 1/40 lık oran gibi bir ***minimum***'dur. İsteyen zekâtın hesabına giren mal varlığının 1/40'ından fazlasını da zekâtı olarak dağıtabilir. Kezâ, eşinden boşanmış bir adamın kadına bu minimum haklarından fazlasını ödemesine, meselâ kadın yeniden evleninceye kadar ona nafaka ödemesine bir engel yoktur.

hukūkî bir düzenlemedir. Çocuk kadının bir günâhı sonucu doğmuş bile olsa, bu düzenleme nifâka ve aile birliğinin parçalanmasına engel olan, ve kadının günâhının cezâsını Rûz-i Cezâ'ya erteleyen rahmânî bir tedbirdir.

Cenâb-ı Peygamber'in kadınların haklarını tafsîl eden hadîslerinden bazıları da şöyledir:

- Kadının: 1) kocası yemek yediğinde kendisine de yedirilmesi, 2) bir şey giyindiğinde kendisinin de giyindirilmesi; kocasının 3) kendi yüzüne vurmaması, 4) "Sen çirkinsin" gibi sözlerle hakāret etmemesi, 5) cezâlandırmak düşüncesiyle evinin dışındaki bir yerde onu terk edip yalnız bırakmaması konusunda hakları vardır. (a.g.e., 2. cild, s. 310, no. 1975).

- Sizin hayrlınız, kadınlarına ve kızlarına hayrlı olanınızdır (a.g.e. 2. cild, s. 372, no. 2132).

- Evlilikleri hakkında kadınların fikrini alınız. Dul kadın kendi arzusunu açıkça ifâde eder. Bâkire kızın izni ise susmasıdır (a.g.e., 1. cild, s. 29, no.12).

- ... Şu iki zayıfın haklarını gözetme konusunda Allāh'dan korkun: dul kadın ve yetim çocuk (a.g.e., 1. cild, s. 62, no.72).

- İki küçük kızı ergenlik çağlarınadek yetiştiren, terbiye eden kişiyle ben Cennet'e girerim, hem şöylece (*Şehâdet ve orte parmağını birleştirerek göstermişler; yanyanayız, aramızdan su sızmaz demek istemişlerdir*) (Abdülbâkıy Gölpınarlı, ***H. Muhammed ve Hadîsleri***, s. 94, no. 606, Arkın Kitabevi, İstanbul 1957)

- Hayırlınız ehline-ayâline hayırlı olanınızdır ve ben ehlime-ayâlime hayırlınızım; kadınları ancak kerem sâhibi büyük kişi ulu tutar, ağırlar ve onları ancak alçak olan horlar, aşağı tutar. (a.g.e., s. 102, no. 647)

- Erkek yalnız karısına, kadın da kocasına bakarsa Allāh ikisine de rahmetle bakar; erkek karısının elini tuttu mu ikisinin de günâhları ellerinin parmak uçlarından dökülür gider (a.g.e., s. 104, no. 663)

- Cennet anaların ayaklarının altındadır (a.g.e., s. 101, no. 637).

- Kim ki üç kız çocuğunu geçindirir, onları terbiye eder, evlendirir ve onlara iyilikte bulunursa Cennet onundur (***Câmiü-s Sağîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi***, 3. cild, s.371, no. 3695).

- Kadınlarını ancak sizin en kötüleriniz döver (a.g.e., 1. cild, s. 306, no. 629).

- Hiçbir mümin eşine kötü söz söylemesin!
- Bir kimse eşinin bir huyundan hoşlanmıyorsa başka bir huyunu beğensin!

Kadınlara Revâ Görülen Sınırlandırmalar

Kur'ân'ın ve Peygamber'in kadınlara revâ görmediği bazı sınırlandırmalar Emevîler'den i'tibâren sanki dinin bir rüknü (*temel kurallarından biri*) imiş gibi yaygınlaştırılmıştır. Bunların başında Emevîler'in Bizans'dan ve İran'dan görüp de Arap Âlemi'ne taşıdıkları: 1) ***çarşaf***, ve 2) ***kadının hareme kapatılması*** gelmektedir.

Emevîler'den i'tibâren kadınların kazanılmış hakları ve sosyal statüleri, Câhiliye Dönemi'ni andıran bir biçimde, gerilemiştir. Kadın haklarına en büyük tasallut Emevîler'den başka Haricîler'den ve Vehhâbîler'den gelmiş ve giderek İslâm Âlemi'nde yaygınlaşmıştır. Bu dönemde zaman zaman kadınlar eğitimden de mahrûm bırakılabilmişlerdir. Cenâb-ı Peygamber'in:

- İlim öğrenmek her müslümana farzdır. (Abdülbâkıy Gölpınarlı, ***H. Muhammed ve Hadîsleri***, s. 34, no. 199, Arkın Kitabevi, İstanbul 1957)

  İlmi gizleyene her şey, hattâ denizdeki balıkla havadaki kuş bile lânet eder. (a.g.e. s. 30, no. 170)

  Bir ân ilimle meşgūl olmak, bir ân kitaba, yazıya bakmak altmış yıl ibâdet etmekten hayrlıdır. (a.g.e. s. 34, no. 198)

hadîsleriyle de sâbit olan "kadının eğitim ve ilim sâhibi olma hakk"na şu ya da bu sebeplerle engel olunması Câhiliye Dönemi taassubunu yansıtan bir zulüm ve bir yobazlık şeklinde bugün İslâm Âlemi'nde hâlâ yer yer tecellî etmektedir.

Hazret-i Peygamber'in müslüman kadınlarla bir arada oturup sohbet ettiği bilinmektedir. Kur'ân'da yalnızca Hazret-i Peygamber'in zevcelerinden bir şey istendiği zaman perde arkasından istenmesi şartı getirilmiştir (XXXIII/53). Bu şartın diğer bütün müslüman kadınlara genelleştirilmesi ve hele uydurulmuş hadîslerle bunun Hazret-i Peygamber'e izâfe edilmesi hem büyük bir nifâk unsuru ve hem de Hazret-i Peygamber'e bir bühtândır. Çünkü Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn Hazret-i Peygamber'e kendiliğinden helâl ya da haram tâyin etmek yetkisini vermemiştir (LXVI/1).

Osmanlı İmparatorluğu'nda da, cumhûriyet Türkiye'sinde 1950'li yılların ortalarına kadar da câmilerimizde kadınlar Sünnet'e uygun olarak erkeklerin ardında saf tutmuşlar ama erkeklerle kadınlar arasında aslā bir perde bulunmamıştır. Hac'ca gitmenin 1950'lerden i'tibâren kolaylaşmasının sonucu olarak Suudî Arabistan'ı ziyâret edenler bu ülkede geçerli olan Vehhâbî âdetlerini ve bu arada câmilerde kadınlar ile erkekler arasında biribirlerini görmeyecek şekilde perdeler bulunmasını

Cenâb-ı Peygamber'den kalmış bir Sünnet olarak vehmederek bunları Türkiye'ye de intikāl ettirmiş ve yaygınlaştırmışlardır.

Bugün, haklarını *feminizm* ve *eşitlik* ütopyaları çerçevesinde arayan kadınların İslâm Hukūku açısından aklını karıştıran: 1) recm cezâsı, 2) talâk-ı selâse ile karı boşamak, 3) kadının şâhitliği, ve 4) mirâsda kadının hakkı meselelerine de kısaca bir göz atmak gerekir.

Zâni ve Zâniyenin
Recm Edilmesi Konusu

Kur'ân'da:

"*Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şâhit getirin. Eğer şâhitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yâhut Allāh onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin*" (IV/15),

"*İçinizden fuhuş yapan her iki tarafa cezâ verin; eğer tevbe eder, uslanırlarsa artık onlara cezâ verip eziyet etmekten vazgeçin; çünkü Allāh tevbeleri kabûl eden ve çok esirgeyendir*" (IV/16), ve

"***Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkekten her birine yüz sopa vurunuz****; Allāh'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, Allāh'ın dininde (hükümleri uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezâya şâhit olsun*" (XXIV/2)

denilmektedir.

Buna rağmen bâzı hadîslerde Cenâb-ı Peygamber'in zinâ suçu sâbit olan birkaç kişiyi recmettirmiş olduğu rivâyet edilmektedir[46]. Hz Peygamber'in Kur'ân'ın (XXIV/2) âyetindeki açık hükmü çiğneyerek zinâya uygulanan cezâyı nefsânî olarak arttırması Kur'ân'ın O'nun yüce ahlâkı hakkındaki tavsifi[47] ve Peygamber'e yüklemiş olduğu mükellefiyetler (IV/105, V/48-49, XIV/11, XVIII/27) ile bağdaşmadığından: ya 1) bu hadîsler uydurma hadîslerdir, ya 2) bu recm uygulaması henüz (XXIV/2) âyeti nüzûl etmeden vuku bulmuş olan, o zamanki yaygın örfe uyarınca bir uygulamadır, ya da 3) bu recm yahudi şerîatına[48] mensûb kimselere uygulanmıştır.

---

[46] *Bk.* Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı)***, 3. cild, s. 63-71, No. 9993, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

[47] "*O hâlde Sen Allāh'a tevekkül et! Muhakkak ki Sen apaçık hakka uymaktasın*" (XXVII/79)[47]; "*Muhakkak ki Sen en yüce ahlâka uymaktasın*" (LXVIII/ 4); "*Biz Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*" (XXI/107); "*Kim Resûl'e itaat ederse Allāh'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, Biz Sen'i onların başına koruyucu olarak göndermedik*" (IV/80); "*Allāh'a ve Resûl'üne* ***îmân*** *edin...*" (XLVIII/9, LVII/7); "*Allāh'a ve Resûl'e* ***itaat*** *edin ki merhamet edilmişlerden olasınız!*" (III/132); "*... Resûl size neyi verdiyse onu alın, neyi yasakladıysa ondan çekinin*" (LIX/7); "*Ey îmân edenler! Allāh'a ve Resûl'e ihânet etmeyin...*" (VIII/27); "*Eğer O [Resûl] Bize bâzı sözler isnâd etmeğe kalkışsaydı Biz O'nun kuvvetini-kudretini alır, can damarını keserdik de buna sizden kimse engel olamazdı*" (LXIX/44-47)

[48] Hicret'ten sonra Medîne'de Hz Muhammed'in başkanlığında oluşan şehir-devletin anayasası hükmündeki 46 maddelik "Medîne Vesikası" Müslümanlar'a, Hıristiyanlar'a ve Yahudiler'e hukūkî özerklik tanımakta bu üç ce-

Hz Ayşe'ye izâfe edilen bir rivâyette:

> *Âişe (radyallāhü anhâ)'dan: Şöyle demiştir:*
>
> *Andolsun ki recm etme âyeti ve yetişkin kişiyi on defa emzirme* (sebebi ile nikâhlanmanın haramlığı) *âyeti indi ve andolsun ki bu âyetler tahtımın*[49] *altındaki bir yaprakta* (yazılı) *idi. Resûlullāh* (sallallāhü aleyhi ve sellem) *vefât edip biz O'nun ölümü ile meşgûl olunca, evde beslenen bir koyun* (veyâ bir keçi) *girip o yaprağı yedi*"[50]

denilmektedir. Bu rivâyet Kütüb-i Sitte'de yalnızca İbn Mâce'nin ***Sünen***'inde bulunmaktadır. Ayrıca, Kütüb-i Sitte'nin hepsinde de yer almış olan olan bir başka rivâyette de:

> *..... (Abdullah) bin Abbâs (radiyallāhü anhümâ) dan rivâyet edildiğine göre:*
>
> *Ömer bin el-Hattâb* (radiyallāhü anh) (halîfe iken Medîne-i Münevvere'deki Mescîd-i Nebevî'de bir Cumâ hutbesinde) *şöyle demiştir:*
>
> (Ey Müslümanlar) *Şüphesiz ben şundan korkarım: Halkın üzerinden uzun bir zaman geçer de nihâyet bir adam: Ben Allāh'ın kitabında* (zinâ eden evliyi) *recmetme* (hükmünü) *bulmuyorum, der ve bu yüzden halk Allāh'ın farîzalarından birini terketmekle dalâlete giderler. Bilmiş olun ki* (zinâ eden) *kişi muhsan* (evlenmiş) *olup beyyine* (dört erkek şâhid)*, veyâ gebelik, ya da itirâf olduğu zaman şüphesiz recmetmek haktır. Şüphesiz ben recm âyetini okudum. Âyet şudur:*
>
> *"Şeyh ve şeyhâ* (yâni muhsan erkek ve kadın) *zinâ ettikleri zaman onları muhakkak recmediniz".*
>
> *Resûlullāh* (sallallāhü aleyhi ve sellem) *recmetti ve O'ndan sonra da biz recmettik*[51].

denilmektedir. Bu son iki rivâyetin uydurma oldukları şuradan bellidir ki bunlar "*Kur'ân'ı muhakkak ki Biz indirdik ve muhakkak ki O'nun koruyucusu da Biz'iz*" (XV/9) âyetinin kesin hükmüne muhâlif iddialar içermektedirler. Zîrâ bu âyet Cenâb-ı Hakk'ın kelâmı ile, idrâk ve iz'an sâhiplerine: 1) Kur'ân'ın bizzât Kendisi'nin koruması altında olduğunu, ve bundan dolayı da ebediyyen 1) herhangi bir eksikliğe uğ-

---

maatin mensûblarının herbirinin kendi şerîatları uyarınca mahkeme edilip cezâlandırılmalarını ve Hz Peygamber'in de nihaî temyiz makāmı gibi davranmasını öngörmekteydi.

49 Tahtımın: oturduğum yerin.

50 *Bk.* ***Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi Ve Şerhi***, terceme ve şerh eden: Haydar Hatipoğlu, cild: 5, *Kitâbü-n Nikâh* bölümü, s. 415, Kahraman Yayınları, İstanbul 1983.

51 *Bk.* ***Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi Ve Şerhi***, terceme ve şerh eden: Haydar Hatipoğlu, cild: 7, *Kitâbü-l Hudûd* bölümü, s.156, Kahraman Yayınları, İstanbul 1983.

ramaksızın, 2) herhangi bir ek ile tahrîf edilmeksizin Hz Cebrâil'in Hz Muhammed'e tebliğ ettiği şekliyle muhâfaza edileceğini vaad ve ilân etmektedir. Sözde-recim-âyeti'nin bugünkü Mushaf'da bulunmadığının iddiası ise Cenâb-ı Hakk'a yalan ve vadini tutmamak isnâdından başka bir şey değildir.

Bu durumda, söz konusu iki rivâyetin hem Hz. Ayşe'nin ve hem de Hz. Ömer'in imajlarını tahrîf etmeğe yönelik bir propagandanın eseri olması da muhtemeldir.

Kısacası, zînâ edenlerin recm edilmesi Emevîler devrinden i'tibâren uygulamaya konulmuş Câhiliye Dönemi'ne rücûun unsurlarından olan Kur'ân dışı bir zulûmdür. Bu Kur'an dışı uygulama hâlen bâzı islâm ülkelerinde geçerliliğini korumaktadır. Bunu irtikâb edenlerin Rûz-i Cezâ'da Cenâb-ı Hakk'a verilecek hesapları vardır.

Talâk-ı Selâse İle Karı Boşamak

İslâk Hukūku'nda: 1) Nikâh dinin yarısıdır (Hadîs), 2) Eşler biribirlerine, kimsenin nüfûz etmeğe hakkı olmadığı birer örtü gibidirler (II/187), 3) Eşler biribirlerinin eksik yanlarını tamamlarlar (Hadîs), 4) Eşlerin biribirlerine sevgisi, hizmeti ve rikkati Cenâb-ı Hakk'ın indinde ibâdet mesâbesindedir (Hadîs), 5) Allāh-'ın en hoşlanmadığı helâl boşanmaktır (Hadîs), 6) Eşler aralarında çözemedikleri meseleleri kendi ailelerinden birer hakem seçmek sûretiyle onların arabuluculuğuna havâle etmelidirler (IV/35).

Hz Peygamber bir hadîsde:

> "Allāh Teâlâ dedi ki: Benim için sevişenler sevgimi hakkettiler. Benim için buluşanlar sevgimi hakkettiler. Benim için biribirine öğüt verenler sevgimi hakkettiler. Benim için biribirlerini dolaşanlar sevgimi hakkettiler. Biribirlerini sevenler nûrdan mimberlerdir. Onların yerlerine peygamberler, muhakkikler ve şehitler gıbta eder".

demektedir. Böyle bir sevgiyle biribirlerine bağlı olan eşlerin evliliğinde haklar dâimâ korunur. Bu ***sevgi*** ve karşılıklı ***hakkı koruma azmi*** ailenin hem bütünlüğünün garantisidir ve hem de boşanmalara engel olur. Çünkü, gene Hz Peygamber'in bildirdiği gibi:

> "Şer'î, aklî ve zarûrî bir sebeb olmadıkça bir kadın kocasından boşanmayı isterse Cennet kokusu ona harâm olur".

> "Cenâb-ı Hakk'ın en ziyâde gazab ettiği helâl: boşanmaktır".

> "Evlenin! Boşanmayın! Çünkü boşanmakdan Arş titrer".

İslâm Hukūku biribirleriyle evli aynı bir çifte ***peşpeşine*** üç kere evlenme ve üç kere de boşanma hakkı tanımaktadır. ***Üçüncü boşanmadan sonra bu kadının ancak başka bir adamla evlenmesi helâldir***.

Emevîlerden i'tibâren kadın haklarında Câhiliye Devri'ne dönüş başlamış, ve boşanmada da ***Kur'ân'da da Sünnet'te de yeri olmayan*** haksız hukuksuz karı boşamak yaygınlaşmıştır. Hattâ, aynı kocaya rücu' etmeyi de önleyen bir şekilde, "Seni talâk-ı selâse ile boşadım" lâfı ile karı boşamak yaygınlaşmıştır. Bu uygulama islâmî adâlete uygun değildir. Bu sözden sonra karısının tekrar kendisine dönmesini isteyen eski kocanın karısına ***hülle*** yaptırması ve bunun akabinde dördüncü kere onunla evlenmesi deKur'ân'ın kesin hükmünü aşabilmek için düşünülmüş şeytânî bir hiyledir[52].

Kadının Şâhitliği

Bakara sûresinin 282. âyeti, ***borçluluk söz konusu olduğunda***, borç senedinin yazılması sırasında iki erkeğin şâhit olarak bulunmasını ve *eğer iki erkek bulunamazsa şehâdetlerine rızâ gösterilecek bir erkek ile iki kadının şâhit olmasını* öngörmektedir. Kadının zinâ gibi fevkalâde ağır bir töhmet altında bile, yukarıda ayrıntılarını vermiş olduğumuz sürecin uygulanmasına bağlı olarak, kendisinin kendisi hakkında müdafaa niteliğindeki şehâdetini kabûl eden Kur'ân'ın bir borç senedi için iki kadının şehâdetini bir erkeğin şehâdetine denk saymasındaki hikmeti iyi fehmetmek gerekir. Bunun gerek maddî gerekse mânevî sorumluluk bakımından kadının yükünü hafifletmekden başka ne hikmeti olabilir ki? Buna göre Kur'ân, şâhitlik konusunda fıkhî açıdan, iki kadının şâhitliğinin bir erkeğin şâhitliğine her hâl için denk olduğunu beyân etmiş değildir. Bu denkliğin her hâl için geçerli olduğunu ileri sürmüş ve uygulamış olanlar Kur'ân'ın kadınlara vermiş olduğu hakkı kısıtlamış olanlardır.

Kadının Mirâs Hakkı

Kadınların mirâs hakları Kur'ân'da Nisâ Sûresi'nin 7., 11., 12., 19., 33., 127. ve 176. âyetleriyle sübût etmiştir. Bu âyetlere göre:

1. Kadının vâris olma hakkı vardır.
2. Kadınlar mirâs olamazlar.
3. Erkek çocuğun mirâsdaki payı kız çocuğunkinden iki misli daha fazladır.
4. Çocuğu olmayan ama bir kızkardeşi olan bir kimse ölürse mirâs olarak bıraktığının yarısı bu kızkardeşinin olur. Eğer çocuğu olmadan ölen erkeğin iki kızkardeşi varsa mirâsın üçte ikisi onlarındır.

İlâhî hukūku bilmeyenler erkek çocukların mirâsdaki payının kız çocuklarınkinin iki misli olmasına karşı infiallerini sık sık dile getirirler. Oysa İlâhî Hukūk erkeği: 1) evlenirken ve boşanırken mehir vermek, 2) ailesini geçindirmek, ve 3)

---

[52] Hulle: karısını üç kere boşanmış olan bir kocanın kadının tekrar kendisiyle evlenebilmesi için, kadına dokunmamak ve ertesi günü boşanmak şartı ile (ve bir bedel mukābilinde) anlaştığı bir erkek ile bir günlüğüne evlendirilmesinden ibâret olan bir hiyle.

muhtâc akrabâsına bakmakla yükümlü kılmıştır. Oysa kadının bu mükellefiyetleri yoktur. Yâni kadının erkeğe nisbetle ekonomik riski daha azdır. İşte Kur'ân erkeğin bu riskini tahfîf için erkeğin mirâsdaki payının kadınınkine oranla iki misli olmasına hükmetmektedir.

Sonuç

Kur'ân ve Sahîh Sünnet tabanında İslâm, kadına büyük haklar bahşetmiş ve kadını korumuştur. Bu, özellikle, kadına isnâd edilebilecek zinâ töhmeti söz konusu olduğunda fevkalâde âşikârdır. Kadına lûtfedilen bu ilâhî haklar Emevîler'den i'tibâren geniş kapsamlı bir kısıtlamaya uğramış ve bu uygulama zamanla sanki dinin hükmü imiş gibi kabûl görerek yaygınlaşmıştır. Bu uygulamaları ayıklamak ve ***"Kadın Haklar"ını Kur'ân ve Sahîh Sünnet'in öngördüğü şekilde teşhis ve ihyâ etmek yalnızca âdil bir davranış değil, aynı zamanda bir cihâddır da***.

* * *

LI.

Üsküdar, 25 Ağustos 2002

Sevgili evlâdlarım Hasan bey ve Şûle hanım,

Fakîre, Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in: "*Bir gün adâletle muâmelede bulunmak altmış yıllık ibâdetten üstündür*"[53] hadîsinden ne anlaşılması gerektiğini sormuştunuz. Bu mektubumda bu konuya kısaca temâs etmek istiyorum:

Bu hadîs, en azından, "***adâlet ile muamelede bulunmak***" fiilinin Cenâb-ı Hakk'ın emrettiği, ve hiçbir müslümânın kaçınamıyacağı, diğer mûtad ibâdetlerden çok üstün bir ibâdet olduğunu bildirmesi bakımından önemlidir.

Cenâb-ı Peygamber'in indinde "***adâletle muamele bulunmak***" fiilinin meselâ namaz gibi, oruç gibi, hac gibi vb... mûtad ibâdetlerden üstün tutulmasının sebebi acaba nedir?

Aslında dinin temeli olan bu ibâdetler insanların çoğu tarafından, yapılan ibâdetin *menâsik*'inin[54] neye delâlet ettiği bilinmeden, otomatiğe bağlanarak *taklîden* icrâ edilmektedir. Hiç kuşkusuz Cenâb-ı Hakk bu ibâdetleri sırf "Allāh'ın emridir" diyerek itaatkâr bir biçimde ifâ edenlerin bu fiillerinden muhakkak ki râzîdir.

Ama, meselâ akşam namazının niçin üç rek'at olduğunun da namaza niçin besmeleyle değil de iftitâh tekbîriyle ve ayakta başlanılmakta olduğunun da kezâ *kıyâm*, *rükû*, *secde* ve *kuûd*'un neden bu sırayı tâkib etmekte olduğunun da Hz Peygamber'in niçin bu şekilde namaz kılmış olduğunun da sebebleri açıklanmış değildir. Peygamber Efendimiz'in Sünneti böyle olduğu için[55] herkes de bunların derin mânâsını düşünmeden (zâten düşünse bile fehmedebilmesi, idrâk edebilmesi ve temyiz edebilmesi için elinde kendisini tatmîn edebilecek kıstaslar bulunmadığından) namazını bu minvâl üzere *taklîden ve otomatik bir biçimde* kılar. Zâten Cenâb-ı Hakk da kullarından bundan daha fazlasını taleb etmiş değildir.

Buna karşılık, "***adâletle muamelede bulunmak***" ne *otomatik bir ibâdet* ve ne de *otomatik bir davranış şekli*dir. Herkesin üstesinden gelebilmesinin mümkün olmadığı bu özel ibâdetin menâsiki de mûtad ibâdetlerinkinden çok farklıdır. Bu ibâdetin: hak, hakkāniyet ve adâlet kavramlarının, *Allāh'ın rızâsına lâyık* olacak şekilde 1) ***fehm***, 2) ***idrâk***, ve 3) ***temyiz*** edilmesini, ve bunların da ötesinde 4) hakkāniyetle ilgili ***hükm***ün cesâretle ***ilân*** edilip, 5) adâletin ***bilfiil*** tesisi için harekete geçmek ***azm***ini gerekli kılan *kendisine has* bir menâsiki vardır. ***Bunu gerçekleştirmek ise düpedüz***

[53] Abdülbâkıy Gölpınarlı('nın Suyûtî'nin çoğunu ***Al Câmi'- al Sagıyr fî Ahâdis-al Başîr-al Nazîr*** ve birkaç tânesini de: Abdurraûf-al Munâvî'nin ***Kunûz-al Hakāyık fî Hadîsi Hayr-al*** Halâyık ve Kâdıy Abu-l Fadl İyâd ibn-i İyâd-al Mâlikiyy-al Andedûsî'nin ***Şifâ*** başlıklı hadîs külliyâtından 1000 hadîs seçerek yayınladığı): ***Hz Muhammed ve Hadisleri***, s. 50, no.298, Arkın Kitabevi, İstanbul 1957.

[54] Menâsik: fiilî ibâdetleri icrâ ederken izlenecek olan sıra, usûl, yol-yordam.

[55] Bir hadîsde: "*Namazı benim kıldığım şekilde kılınız!*" denilmektedir.

bir cihâd[56] ve Kur'ân'ın: "*Âdil olun!*" (V/8) ve "*Muhakkak ki Allāh hakkāniyete uygun davrananları sever*" (LX/8) emr-i ilâhîlerine uyulmasını gerektiren farklı bir durumdur. Herhâlde bunun için olsa gerekir ki "***adâletli olmak***" Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in 6. göbekten torunu olan İmâm Cafer-i Sâdık'ın tesis etmiş olduğu Câferî Mezhebi'nde, İslâm'ın, Kelime-i Tevhîd'den sonraki ve namazdan önceki ikinci şartı olarak kabûl edilmektedir.

Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in: "*Bir gün adâletle muâmelede bulunmak altmış yıllık ibâdetten üstündür*"[57] buyruğu ile "*... I'dilû! Hüve akrabu li-t takvâ ...*" (V/8), yâni: "... Âdil olun! Bu, takvâya yakındır" âyetini aynı anda göz önünde tutacak olursak Kur'ân'daki ***takvâ*** kelimesinin medlûlünün:

> Lûgatların işâret etmekte oldukları: 1) çekinmek, 2) fazlasıyla korunmak, 3) nefsi Âhiret'te ona zarar verebilecek şeylerden korumak, ve fayda verebilecek şeylere yönlendirmek anlamlarından çok farklı olduğu, ve
>
> ***Takvâ sâhibi olma***'nın, bir günlük uygulaması bile 60 yıllık ibâdetten üstün olan ***adâlet***'ten de üstün olduğu âşikârdır.

Dolayısıyla takvânın "mûtad ibâdetleri dikkatle ve eksiksiz yapmak"dan çok daha farklı bir şey olduğu da bedihîdir.

Herhâlde bu farklılığı belirtmek için olsa gerek Hz Muhammed bir hadîsinde: "*Her takvâ sâhibi Muhammed'in Ehl-i Beyti'indendir*"[58] demektedir. Bir başka hadîsde ise: "*Her şeyin bir mâdeni vardır. Takvânın mâdeni ise âriflerin kalbidir*"[59] demekle ancak Cenâb-ı Hakk'a ârif olanların takvâ sâhibi olduklarını tefhîm etmektedir.

Cenâb-ı Hakk'ın sizleri takvâ sâhibi ve bu cihetle de feyyâz kılmasını niyâzıyla hasretle gözlerinizden öperin, sevgili evlâdlarım.

Ahmed Yüksel Özemre

* * *

[56] *Bk.* Ahmed Yüksel Özemre: ***İslâmda Aklın Önemi ve Sınırı*** 2. baskı. s. 133-140, *İslâm'da Genel Anlamıyla Cihâd*, Kırkambar Yayınları, İstanbul 1998.

[57] Abdülbâkıy Gölpınarlı('nın Suyûtî'nin çoğunu ***Al Câmi'- al Sagıyr fî Ahâdis-al Başîr-al Nazîr*** ve birkaç tânesini de: Abdurraûf-al Munâvî'nin ***Kunûz-al Hakāyık fî Hadîsi Hayr-al*** Halâyık ve Kâdıy Abu-l Fadl İyâd ibn-i İyâd-al Mâlikiyy-al Andedûsî'nin ***Şifâ*** başlıklı hadîs külliyâtından 1000 hadîs seçerek yayınladığı): ***Hz Muhammed ve Hadisleri***, s. 50, no.298, Arkın Kitabevi, İstanbul 1957.

[58] İsmail Mutlu, İsmail Mutlu, Şaban Döğen, Abdülaziz, ***Câmiü's-Sağîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi***, c. 1, s. 28, no. 10, Yeni Asya Neşriyât, İstanbul 1996.

[59] ***A.g.e.***, c. 3, s. 203, no. 3237.

EK I

"HADÎSLERİN SIHHATİ" MESELESİNE "*OBJEKTİF BİR METODOLOJİ*" ÇERÇEVESİNDE BAKIŞ

(N.B. Ocak 2002'de Pınar Yayınevi tarafından yayınlamış olan ***Din, İlim, Medeniyet (Düşünceler)*** başlıklı kitabımda s. 99-127 arasında yer almıştır)

Hadîs Neye Denir?

1) Hz Muhammed'in (Kur'ân-ı Kerîm'de tesbit edilmiş olan vahyin dışında) söylemiş olduğu rivâyet edilen sözlere, 2) O'nun yazdırmış olduğu mektuplara ve evrâka, 3) kendisinin vasıflarını haber veren rivâyetlere, 4) O'nun bir olay karşısında izhâr ettiği tutumunu ve tavrını anlatan rivâyetlere, ya da 5) Peygamber'in hâl-i hayâtında vuku bulmuş bir olaya şâhid olanların rivâyetlerine ve hattâ bâzen, 6) Mâlik bin Enes'in (712-795) ***Muvattâ*** isimli hadîs külliyâtında yer almış olduğu gibi, Sahâbe ve Tabiîn'in şahsî görüş ve fetvâlarına dair rivâyetlere dahi ***hadîs*** denilmektedir[60]. Eğer Peygamber, sözlerinde, doğrudan doğruya Allāh'ın (Kur'ân'da bulunmayan) kelâmını dile getirmekteyse buna da ***hadîs-i kudsî*** denilmektedir.

Pekçok hadîs külliyâtı bulunmaktadır. Bunların en tanınmış ve de *mûteber addedilenleri* ise Buhârî'nin[61] (810-870), Müslim'in[62] (819-875), Ebû Dâvûd'un[63] (817-889), Tirmizî'nin (824-892), Neseî'nin (830-915) ve İbni Mâce'nin (824-886) hadîs külliyâtlarıdır. Bu altı hadîsçinin külliyâtlarının tümüne ***Kütüb-i Sitte*** (Altı Kitap) denilmektedir. Kütüb-i Sitte, bir kısmı mükerrer, yaklaşık 31.000 kadar rivâyet ihtivâ etmektedir[64]. Bunları ve diğer hadîs kitaplarını[65]: A) önyargısız ve B) ciddî bir

---

[60] İmâm Mâlik bin Enes ***Muvattâ***'yı Abbâsî halîfesi Ebû Câfer el-Mansûr'un arzusu üzerine ve 40 yılda hazırlamıştır. İlk olarak yaklaşık 100.000 hadîs rivâyeti ihtivâ etmekte iken, müellifinin sıkı bir eleme çalışması yapması üzerine 40 yıl sonunda ***Muvattâ***'daki rivâyetler 1720'ye inmiştir.

[61] Buhârî ***Sahîh*** isimli, tekrarlarıyla birlikte 7.397 (tekrarsız 2.602) rivâyet içeren, eserini 600.000 rivâyet arsından eleme yaparak derlemiştir.

[62] Müslim kitabını 300.000 hadîs arasından ayıklayarak tasnif etmiştir. Müslim'in kitabı 4000 kadar hadîs ihtivâ etmektedir.

[63] Ebû Dâvûd kitabını 500.000 hadîs arasından ayıklayarak tasnif etmiştir. Ebû Dâvûd'un kitabı 4800 kadar hadîs ihtivâ etmektedir.

[64] Hadîs külliyâtları hiç kuşkusuz bunlardan ibâret değildir. Ahmed bin Hanbel'in (781-855), bir rivâyete göre 750.000 bir diğer rivâyete göre de bir milyon rivâyet arasından eleme yaparak 28 yılda tamamladığı söylenen ve 10.000 i mükerrer 40.000 rivâyet ihtivâ eden ***Müsned***'ini de zikretmek yerinde olur. (Eğer bu bir milyon rivâyet sahîh olsa idi Cenâb-ı Peygamber'in, 23 hicrî yıllık peygamberlik döneminde ve her gün yalnızca 6 saat uyku uyumuş olduğu varsayımı altında, ortalama her 9 dakikada bir hadîs söylemiş olması ya da bir rivâyete konu olacak bir hareket yapmış olması gerekecekti).

[65] Meselâ: Mâlik'in, Dârimî'nin, Ahmed bin Hanbel'in, Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin, Bezzâr'ın, Tâberânî'nin ve Suyûtî'nin hadîs külliyâtlarını.

biçimde inceleyen biraz idrâk ve temyîz sâhibi bir müslüman: 1) Kur'ân'a, 2) Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân'ın övdüğü yüce ahlâkına, 3) Cenâb-ı Hakk'ın mîzân üzere vaz edip hıfzetmekte olduğu Tabîat kānûnlarına, 4) müşâhedeye-mantığa-sağduyuya muhâlif, ya da 5) biribiriyle çelişik pekçok rivâyeti [*yâni Kur'ân'ın menşe' ve mâhiyet itibâriyle* ***lâ rayba fîh*** *(II/2) olmasına karşılık, bu hadîs külliyâtlarının çok şüpheli ve şâibeli rivâyetleri de*] barındırması karşısında, ister istemez, hadîs adı altında toplanmış bulunan bu rivâyetlerin sıhhati meselesiyle dramatik bir biçimde karşı karşıya kalmaktadır.

Özellikle Emevî ve Abbâsî dönemlerinde pekçok hadîs uydurulmuş olmasından sonra yapılmış olan ayıklama ameliyelerine rağmen nasıl olup da bir kısmı *çok mûteber addedilen* hadîs kitaplarında hâlâ bu kabil rivâyetlerin kalmış olması anlaşılabilir bir keyfiyet değildir.

Bu durumda, mûteber addedilen bu kitaplardaki ve diğerlerindeki rivâyetler *her ne olursa olsun*: 1) gene de her türlü şüpheden-hâtâdan uzak, ve 2) aslā sorgulanamaz (*lâyüs'el*) ***sahîh hadîs*** olarak mı kabûl edilecektir?[66] Yoksa, bunların daha ***objektif*** kıstaslar çerçevesi içinde ***yeniden*** incelenip dikkatli bir elemeye tâbi' tutulmaları mı gerekecektir? Bu bakımdan hadîslerin sıhhati meselesi, eninde sonunda, sahîh rivâyeti sahîh olmayandan ayırabilen objektif bir ***metodoloji*** meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak, şimdiye kadar bu konu, bildiğim kadarıyla, aslā ***objektif bir metodoloji meselesi*** olarak idrâk ve temyîz edilmiş değildir. Bütün bu hadîslerin sahîh olduğunu iddia edenler, bunların sıhhatine delîl olarak, bunları sahîh olarak kabûl eden başka müellifleri göstermekle meseleyi hallettiklerini vehmetmektedirler. Bunun aksine, rivâyetlerdeki bu tutarsızlıkları müşâhede ve tesbit etmiş bulunanların bir kısmı ise, işin kolayına kaçmakta ve, ya hadîslerin tümünü reddetmek ya da hadîslerin dinî hayata yön verme fonksiyonunu minimuma indirmek gibi olumsuz bir tutum takınmaktadırlar. Bu tavırların her ikisi de ilmî ve de objektif bir metodolojiyle ilgisi olmayan sübjektif vehimlerden başka bir şey değildir.

İnen Vahy İle Hz Peygamber'in Ümmetine Vahy-dışı Hitâbı Arasındaki Mâhiyet Farkı

Kur'ân vahyin mâhiyetini, aşağıdaki âyette de görüldüğü vechile, iki kısma ayırmaktadır:

> *Sana Kitâb'ı indiren O'dur. Ondan bir kısmı* ***muhkem*** (hüküm ifâde eden, mânâsı açık ve te'vil-yorum gerektirmeyen) *âyetlerdir.Bunlar Kitâb'ın anasıdır* (temelidir). *Diğer kısmıysa* ***müteşâbih*** (bir olguyu bir başka olguya benzetim yoluyla ifâde eden, ve dolayısıyla da gerçeği açık bir biçimde ifâde etmeyen) *âyetlerdir. Kalplerinde* (doğrulukdan) *inhiraf bulunanlar fitne çıkarmak ve* (kendi çıkarlarına

[66] Hadîslerin hadîsçiler nezdinde sahîh addedilmesinin kriterleri genellikle râvîlerinin: 1) ahlâkî vasıfları, 2) içtimaî durumları, ve 3) biribirleriyle olan ilişkileri hakkındaki ***rivâyetlere*** dayanmaktadır.

> uygun bir biçimde) *te'vil etmek için O'ndaki müteşâbih âyetlere uyar. Oysa onların te'vîlini ancak Allāh ve ilimde râsih olanlar bilir. Onlar: "Biz O'na inandık, hepsi de Rabb'imizin katındandır" derler. Bunu ise ancak ûlü-l elbâb* (akıllarını dirâyet ve isâbetle kullanabilenler) *akledip düşünebilir.* (III/7)

Buna göre: 1) Kur'ân âyetleri *muhkem* ve *müteşâbih* olmak üzere iki türlüdür; 2) muhkem âyetler Kur'ân'ın temelidir; 3) müteşâbih âyetler te'vîle muhtaçtır; 4) ancak, müteşâbih âyetlerin te'vîlini yalnızca Allāh ve ilimde rüsûh sâhibi olanlar bilir (yâni muhkem âyetlerin herkesin fehâmetine açık olmasının tersine müteşâbih âyetler herkesin fehâmet ve idrâkine açık değildir[67]; 5) bu âyetler *muhkem âyetler gibi hem inanmayı ve hem de bunlarla amel etmeyi* gerektiren âyetler değil, yalnızca inanmayı gerektiren âyetlerdir; 6) kalplerinde doğrulukdan inhiraf bulunanlar fitne çıkarmak ve/veyâ, ilimde rüsûh sâhibi olmamalarına rağmen ille de te'vil etmek gâyesiyle, müteşâbih âyetlere başvururlar.

Buna karşılık Hz. Peygamber'in ümmete hitâbında Cenâb-ı Hakk, O'na, *mesajını **açık ve net** bir şekilde duyurmasını* (XXIV/54); *Rabb'in yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağırmasını, ne insanlarla en inandırıcı yöntemlerle tartışmasını* (XVI/125) emretmiştir. Ayrıca Cenâb-ı Hakk: "*Nitekim size, mesajlarımı iletmesi, sizi arındırması, vahiy ve hikmeti bildirmesi ve **bilmediklerinizi öğretmesi** için içinizden bir resûl gönderdik*" (II/151) demektedir.

Resûllullāh'ın bütün bunlardan, ve hele hele öğreticilik (muallimlik) ve mürebbi'lik görevlerinden, ictinâb etmesi aslā mümkün değildir. Kur'ân'ın övdüğü yüce ahlâkı dolayısıyla Cenâb-ı Peygamber'in peygamberliğinin gereği olan öğüt vermede eksik ve kusurlu davranması da muhâldir. O mutlakā efrâdını câmi' ve ağyârını mâni', açık ve de seçik kelâm etmelidir. Yâni Hz Peygamber'in sözleri, beşerî açıdan, te'vîl gerektirecek kadar esrarlı ve muğlāk olamaz. Aksi hâlde bu, Resûlullāh için büyük bir nâkısa olurdu. Zâten İslâm fıkhına göre ancak zâhire göre hüküm verilir. Bir kimse Hz Peygamber'e atfedilen bir rivâyetteki nâkısaları te'vîl etmeğe tevessül edip de bu sözlerin ardında bulacağını umduğu mânâyı bizzât kendisi üretmeye kalkışacak olursa bu yalnızca, onun, elindeki metnin zâhirini tahrîf etmesi ve kendi nefsinin sübjektif semeresini Hz Peygamber'e izâfe etmesi demektir.

Şu hâlde, bir kimse kalkar da Resûlullāh'dan yapılan rivâyetlerin bâzılarının hem sahîh ve hem de tıpkı müteşâbih âyetlerde olduğu gibi te'vîl edilmesi gerekliliğini savunursa bu, *Resûlullāh'ın (XXIV/54) âyetinin emrine uymamış olduğu hakkında* zımnî ve vahîm bir ithâm olurdu. Yok eğer söz konusu rivâyet konusunda en ufak bir şekil, mânâ, delâlet ve mâhiyet şüphesi varsa, zâten sırf bu yüzden, o rivâyetin ***sahîh hadîs*** olarak kabûlü muhâldir.

---

[67] Bu, tıpkı, Yüksek Cebir'deki Hiperkompleks Sistemler'in ya da Teorik Fizik'teki A.Einstein'ın Rölâtivite Teorisi'nin bir ilkokul öğrencisinin fehm ve idrâkine açık olan bir keyfiyet olmamasına benzer.

Kur'ân'a Göre
Hz Peygamber'in Nitelikleri

Hakkında: "*O hâlde Sen Allāh'a tevekkül et! Muhakkak ki Sen apaçık hakka uymaktasın*" (XXVII/79)[68]; "*Muhakkak ki Sen en yüce ahlâka uymaktasın*" (LXVIII/4)[69]; "*Biz Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*" (XXI/107); "*Kim Resûl'e itaat ederse Allāh'a itaat etmiş olur. Yüz çevirene gelince, Biz Sen'i onların başına koruyucu olarak göndermedik*" (IV/80)[70]; "*Allāh'a ve Resûl'üne **îmân** edin...*" (XLVIII/9, LVII/7); "*Allāh'a ve Resûl'e **itaat** edin ki merhamet edilmişlerden olasınız!*" (III/132); "*... Resûl size neyi verdiyse onu alın, neyi yasakladıysa ondan çekinin*" (LIX/7); "*Ey îmân edenler! Allāh'a ve Resûl'e ihânet etmeyin...*" (VIII/27); "*Eğer O [Resûl] Bize bâzı sözler isnâd etmeğe kalkışsaydı Biz O'nun kuvvetini-kudretini alır, can damarını keserdik de buna sizden kimse engel olamazdı*" (LXIX/44-47)[71] âyetleri bulunan Cenâb-ı Peygamber'e, bu âyetler kapsamında, tâbi' olmak bakımından mü'minler büyük bir sorumluluk altında bulunmaktadırlar.

Unutulmamalıdır ki Kur'ân'daki âyetlerden bir tânesini reddetmek dahi kişiyi İslâm'ın dışında bırakır. Kur'ân ise tümüyle her türlü şüphenin ötesindedir (II/2); ve Kur'ân'ın her türlü şüphenin ötesinde olduğu da her müslüman tarafından dâima zinde tutulan kesin bir idrâk ile idrâk edilmelidir.

Yukarıdaki âyetlerin içeriği, her müslümanı, Cenâb-ı Peygamber'in yaptığını yapmak ve yapmakdan çekinmiş olduğundan da çekinmek yolunda Peygamber'in ahlâkını örnek almayı (XXX/21) bir ***hayat tarzı*** olarak idrâk etmekle mükellef kılmaktadır. Bu bakımdan günümüze kadar intikāl etmiş olan hadîslerin: 1) ***sıhhatinden emîn olabilmek de***, 2) ***bunlara uymak da***, Hz Peygamber'i örnek almak isteyen ***"idrâk ve iz'an sâhibi her müslüman için***", olağanüstü bir öneme sâhiptir.

Yukarıda zikredilmiş olan âyetler, müslümanlar için, Resûlullāh'ın da her türlü şüphenin ötesinde tutulması gerektiğinin tartışılmaz dayanaklarıdır. Buna karşılık vahyin, indiği zaman tesbit edilmiş (yâni hemen sahâbe tarafından ezberlenmiş ve vahiy kâtipleri tarafından da yazıya geçirilmiş) olması hasebiyle zaman içinde değişikliğe uğratılmasının (tahrîf edilmesinin) önüne geçilmiş olmasına karşılık Resûlullāh'ın: 1) günlük yaşantısı, 2) çeşitli vesilelerle söylemiş olduğu sözleri, ve 3) çeşitli olaylar karşısında takınmış olduğu tutum ve tavırları hakkındaki bilgilerimiz yalnızca rivâyete dayanmaktadır.

Bu durumda müslümanlar, kendisine hakkıyla tâbi' olabilmek için, Resûlullāh hakkında edilen rivâyetlerin sıhhatinden nasıl emîn olabileceklerdir?

---

[68] Bu âyet Hz Muhammed'in ahvâlinin hakka uygun olduğunu ilân etmektedir.
[69] Bu âyet ise Hz Muhammed'in ahlâkının en yüce ahlâk olduğunu beyân etmektedir.
[70] Bu âyet Cenâb-ı Peygamber'in mertebesinin yüceliğinin, O'nun gerçekten de Allāh'ın Arz'daki halîfesi olduğunun ve O'na itaat etmenin Allāh'a itaat etmekle eş tutulacağının, Allâh'ın rızâsını kazanmak için O'na itaat etmenin gerekliliğinin delîlidir.
[71] Bu âyet de Cenâb-ı Peygamber'in kendi nefsinden Allāh'a hiçbir şey izâfe ve isnâd edemeyeceğinin delîlidir.

Hadîslerin Sıhhati'nin Olmazsa Olmaz İlk Şartı

Hadîslerin sıhhatinden emîn olmak, *râvîler zincirinin güvenilirliği* ya da *râvîlerin biribirleriyle ilişkilerinin sıhhati* gibi bugün için tahkîk edilmesi mümkün olmayan sübjektif temellere değil, bunlardan tümüyle bağımsız ***objektif*** bir temele dayandırılmalıdır.

İlk hadîs toplayıcıları *rivâyetlerin sıhhatinden emîn olmanın kıstası* olarak *râvîler zincirinin*[72] güvenilir kimselerden oluşmuş olmasını prensip ittihâz etmişlerdir. Oysa içtimaî hayatta bâzı hatâları görülmüş olsa bile bir kişinin Hz Peygamber'den bir hadîs rivâyet ettiğinde de muhakkak hatâlı olacağını peşînen kabûl etmek gerçeği yansıtmayabileceği gibi bu tutum ahlâken (XLIX/12) âyetine[73] de aykırıdır. Öte yandan *güvenilir olduklarına inanılan* râvîlerin hepsinin de hâfızalarının zâfiyet göstermemiş ve dillerinin sürçmemiş olduğunu kim garanti edebilir[74]? Ortadan kaldırılması mümkün olmayan bu şüpheler dolayısıyla, râvîler zincirinin *kendi-başına-rivâyetin-sıhhatinin-garantisi* olarak addedilmesi epistemolojik açıdan tatmînkâr ve objektif bir kıstas değildir. Çünkü hem Emevîler ve hem de Abbâsîler döneminde, uydurulmuş bir hadîsin altına güvenilir olduğuna ***inanılmış*** bir râvîler zinciri ekleyerek sayısız uydurma hadîsin imâl edilmiş olduğu bilinen bir olgudur.

Bugün hadîs ile meşgûl olan pekçok kimsedeki yaygın kanaat isnâd konusunun günümüz için de geçerli, ve her hadîs rivâyetini doğru olarak kabûl etmenin saflık olduğudur. Bu zevât asl olanın: her hadîsi araştırmak, doğruluğunu veyâ yanlışlığını ortaya koymak olduğunda hemfikirdirler. Ancak isnâd sisteminin bugün hadîsler için geçerli olmadığı, onun yerine kaynakların geçerli olduğunu savunmakta ve "Kimden duydun?" değil de "Hangi kaynaktan aldın?" sorusuna verilen cevâbın, hadîsin sıhhatini garanti eden, yeterli bir cevap olacağını kabûl etmektedirler[75].

---

[72] Râvîler zinciri'ne *senet* ya da *isnâd* da denir.

[73] "*Ey inananlar, zandan çok sakının! Zîrâ zannın bir kısmı günâhdır. Biribirinizin gizli şeylerini araştırmayın! Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin...*"

[74] ***Kütüb-i Sitte***'de ve ***Muvattâ***'da bulunan ve Ebû Hüreyre'den menkul bir rivâyette Cenâb-ı Peygamber'in: "*Evde, atta ve kadında uğursuzluk vardır*" dediği ileri sürülmektedir. Hz Peygamber'in zevcesi Hz Ayşe: *Ebû Hüreyre bu hadîsi ezberleyememiş! Çünkü Peygamber (s.a.v.): "Allāh Yahudilerin belâsını versin! Onlar (nasıl oluyor da) evde, kadında ve atta uğursuzluk olduğunu söyleyebiliyorlar" dediği esnâda Ebû Hüreyre içeriye girmiş, fakat sözün başına değil sonuna yetişmiştir* diyerek Ebû Hüreyre'nin hatâsını tashîh etmiştir. (*Bk.* Osman Gürer: ***Ebû Hüreyre'ye Göre Yönelik Eleştiriler***, s. 85-86, İnsan Yayınları, İstanbul 2001).

Bu durum Ebû Hüreyre'nin hadîs rivâyetinde dikkatsiz ve tedbirsiz olduğuna ve, *hadîsçilerin râvîlere uyguladıkları kriterler açısından*, rivâyetlerine i'tibâr edilemiyeceğine delâlet eder. Bununla beraber, Cenâb-ı Peygamber'in yanında en çok 3 yıl bulunmuş olan Ebû Hüreyre, bir rivâyete göre 5300 küsûr ve ***Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi***'ne göre ise (*Bk. A.g.e.,* cild: 10, s. 162, İstanbul 1994) 3800 küsûr rivâyetle hadîs râvîleri arasında ilk sıradadır. Buna karşılık, Hz Muhammed'in en yakın ve en kadîm dâvâ arkadaşlarından Ebû Bekir'in rivâyet ettiği hadîslerin sayısı 142, Ömer'inkilerinki 50, Osman'ınkilerinki 14 ve Alî'ninkilerinki ise 20 kadardır.

[75] Meselâ *Bk.* Beşir İslâmoğlu: ***Hadîs Dersleri***, Denge Yayınları, s. 67, İstanbul 1996.

Burada da objektif bir metodoloji yerine sübjektif bir *otoriteye rücû'*un[76] ağır basmakta olduğu gözlenmektedir.

Gene yukarıda zikredilmiş olan âyetlerden ötürü kesin olan bir şey varsa o da Cenâb-ı Peygamber'in âyetlerin nüzûlünden sonra bunlara (yâni Kur'ân'a) muhâlif hiçbir sözünün ya da hareketinin olamayacağıdır. Bu i'tibârla, şu ya da bu şekilde Kur'ân'a muhâlif olduğu ortaya konan bir rivâyet hakkında verilebilecek tek hüküm bu rivâyetin sahîh bir hadîs sayılamıyacağıdır.

(1) Şu hâlde, râvîlerinin kim olduklarına bakılmaksızın, bir rivâyetin sahîh sünnetten sayılabilmesi için "birinci objektif*[77] *kıstas" onun Kur'ân'a muhâlif bir muhtevâsı olmamasıdır. Yâni Sünnet'in ***sahîh*** olmasının *olmazsa olmaz* ***ilk*** *şartı*, rivâyetinin Kur'ân'a muhâlif olmamasıdır. Zâten bu konuda Cenâb-ı Peygamber de:

> "*Benim sözlerimi Allāh'ın kitabının ölçülerine vurunuz. Şâyet uygun düşerse o bendendir ve onu ben söylemişimdir*"[78]

diyerek bu *olmazsa olmaz* şarta mü'minlerin dikkatini çekmiş bulunmaktadır.

Şimdi bir misâl olarak Müslim ve Tirmizî'de bulunan şu hadîsi göz önüne alalım[79]:

> "*... Asıl müflis, kıyâmet günü namazı ile, orucu ve zekâtı ile gelir. Öte yandan, şuna buna hakāret etmiş, iftirâ atmış, birinin malını yemiş, öbürünün kanını akıtmış ve falanı dövmüş olarak gelir. Yaptığı iyilik ve sevapları işte böylece ona buna dağıtılacaktır. Borcu ödenmeden sevapları biterse, bu defa* ***onların günahlarını kendisi yüklenecek ve sonra da cehenneme atılacaktır***."

Bu rivâyet, en azından son cümlesi açısından, Hz Resûl'ün söylemesi imkân dışı olan uydurma bir rivâyettir; çünkü "kimsenin bir başkasının günahını yüklenmeyeceği" hakkındaki Kur'ân'ın (VI/ 164, XVII/15, XXXV/18, XXXIX/7 ve LIII/38) âyetlerine muhâliftir.

Hakkında Âyet Nâzil Olmazdan Önceki Nebevî Uygulamaların Sahîh Sünnet'den Sayılmayacağı Hakkında

---

[76] *Otoriteye rücu'* epistemik değeri olmayan, Ortaçağ İslâm ve Hristiyan âlemlerinde yaygın bir sözde-ispat tarzıdır.

[77] Objektif: yâni kişilereden bağımsız.

[78] Celâlüddin Suyûtî: ***Câmi'ü-s Sagîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi***", 1. cild, s. 319, No. 659, Yeni Asya Neşriyât, İstanbul 1996..

[79] *Bk.* Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı)***, 5. cild, s. 384, No. 9993, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

Bununla beraber, burada bir ihtimâlin daha vârid olduğuna dikkati çekmek gerekmektedir. O da Cenâb-ı Peygamber'in bu sözlerinin mezkûr âyetlerden daha hiç biri nâzil olmadan söylemiş olması ihtimâlidir. Peygamber aslā bir âyeti nakzedemez ve neshedemez ama âyet pekālâ Peygamber'in (beşerî vasfıyla söylemiş olduğu) sözlerini hem nakzedebilir ve hem de neshedebilir. Hz Peygamber ileride yanlış anlama ve uygulamalara yol açmasın diye ve yüksek bir idrâk ve hikmetle, ağzından Kur'ân hâricinde çıkmış olan sözlerin kayda geçirilmesine herhâlde sırf bu yüzden izin vermemiştir.

Buna benzer bir durum da zinâ suçu işleyenlere recm (yâni taşlayarak öldürme) cezâsının uygulanmış olduğuna dair rivâyetler için de vâriddir. Kur'ân'da: "*Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı aranızdan dört şâhit getirin. Eğer şâhitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yâhut Allāh onlara bir yol açıncaya kadar evlerde hapsedin*" (IV/15), "*İçinizden fuhuş yapan her iki tarafa cezâ verin; eğer tevbe eder, uslanırlarsa artık onlara cezâ verip eziyet etmekten vazgeçin; çünkü Allāh tevbeleri kabûl eden ve çok esirgeyendir*" (IV/16) ve "***Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkekten her birine yüz sopa vurunuz****; Allāh'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, Allāh'ın dininde (hükümleri uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezâya şâhit olsun*" (XXIV/2) denilmektedir.

Buna rağmen bâzı hadîslerde Cenâb-ı Peygamber'in zinâ suçu sâbit olan birkaç kişiyi recmettirmiş olduğu rivâyet edilmektedir[80]. Hz Peygamber'in Kur'ân'ın (XXIV/2) âyetindeki açık hükmü çiğneyerek zinâya uygulanan cezâyı nefsânî olarak arttırması Kur'ân'ın O'nun yüce ahlâkı hakkındaki tavsifi ve Peygamber'e yüklemiş olduğu mükellefiyetler (IV/105, V/48-49, XIV/11, XVIII/27) ile bağdaşmadığından: 1) ya bu hadîsler uydurma hadîslerdir, 2) ya da bu recm uygulaması henüz (XXIV/2) âyeti nüzûl etmeden vuku bulmuş olan, o zamanki yaygın örfe uygun bir uygulamadır.

Ne gariptir ki Türkiye Diyânet Vakfı'nca bir heyete hazırlattırılarak yayınlanmış olan ***Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli***'nin Ankara 1993 baskısının 79. sayfasında (IV/16) âyetine eklenmiş olan açıklayıcı not aynen şöyledir:

"*Bu iki âyet fuhuş denilen çirkin fiil ile ilgilidir. Müfessirlerin çoğuna göre her ikisi de zinâ denilen fuhşa ait olup, birincisi evlilerin zinâsı, ikincisi ise bekârların zinâsı hakkında ilk devirlerde tatbik edilen cezâyı açıklamaktadır. Daha sonra gelen âyet (Nûr 24/2) ve hadîsler ile* ***Hz. Peygamberin tatbikātına göre bu âyetler neshedilmiş****, bekârların zinâsı için belli sayıda sopa, evlilerin zinâsı için ise "recm" cezâsı getirilmiştir...*"

Aynı Meâl'in 349. sayfasında Nûr sûresinin 2. âyetine eklenmiş olan açıklayıcı not da aynen şöyledir:

---

[80] *Bk.* Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı)***, 3. cild, s. 63-71, No. 9993, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

İslâm hukuku dilinde bu cezâlandırma şekline "had" denir. Âyette emredilen bu uygulama yalnız bekâr olup da zinâ eden içindir. ***Eğer evli bir erkek ve kadın zinâ etmişlerse buna "recm" cezâsı verilir****.*

Görüldüğü gibi söz konusu müellifler Hz Peygamber'in Kur'ân'ın bir hükmünü ortadan kaldırabileceğini (*neshedebileceğini*) ve onun yerine kendisinin uygun gördüğü (dolayısıyla İlâhî/Kur'ân'î değil de *nefsânî*) bir uygulamayı vaz edebileceğini söylemektedirler. Kanaatimce bu, Hz Peygamber'in yazımızın başına dercetmiş olduğumuz Kur'ân âyetleriyle müsellem olan yüce ahlâkını tekzîb eden ve O'nu Kur'ân'ın (yâni Allāh kelâmının) üstünde bir mevkie yerleştiren olağanüstü vahim bir hatâ, bir idrâk eksikliğidir.

Bundan çok daha vahim bir hatâ da recm cezâsıyla ilgili olarak Hz Ayşe'ye izâfe edilen bir başka uydurma rivâyettir:

> *Âişe (radyallāhu anhâ)'dan: Şöyle demiştir:*
>
> *Andolsun ki recm etme âyeti ve yetişkin kişiyi on defa emzirme* (sebebi ile nikâhlanmanın haramlığı) *âyeti indi ve andolsun ki bu âyetler tahtımın altındaki bir yaprakta* (yazılı) *idi. Resûlullāh* (sallallāhü aleyhi ve sellem) *vefât edip biz O'nun ölümü ile meşgûl olunca, evde beslenen bir koyun* (veyâ bir keçi) *girip o yaprağı yedi*"[81]

Bu rivâyet Kütüb-i Sitte'de yalnızca İbn Mâce'nin ***Sünen***'inde bulunmaktadır. Ayrıca, Kütüb-i Sitte'nin hepsinde de yer almış olan olan bir başka rivâyette de şöyle denilmektedir:

> *..... (Abdullah) bin Abbâs (radiyallāhu anhümâ) dan rivâyet edildiğine göre:*
>
> *Ömer bin el-Hattâb* (radiyallāhü anh) (halîfe iken Medîne-i Münevvere'deki Mescîd-i Nebevî'de bir Cumâ hutbesinde) *şöyle demiştir:*
>
> (Ey Müslümanlar) *Şüphesiz ben şundan korkarım: Halkın üzerinden uzun bir zaman geçer de nihâyet bir adam: Ben Allāh'ın kitabında* (zinâ eden evliyi) *recmetme* (hükmünü) *bulmuyorum, der ve bu yüzden halk Allāh'ın farîzalarından birini terketmekle dalâlete giderler. Bilmiş olun ki* (zinâ eden) *kişi muhsan* (evlenmiş) *olup beyyine* (dört erkek şâhid), *veyâ gebelik, ya da itirâf olduğu zaman şüphesiz recmetmek haktır. Şüphesiz ben recm âyetini okudum. Âyet şudur:*
>
> *"Şeyh ve şeyhâ* (yâni muhsan erkek ve kadın) *zinâ ettikleri zaman onları muhakkak recmediniz".*

---

[81] *Bk.* ***Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi Ve Şerhi***, terceme ve şerh eden: Haydar Hatipoğlu, cild: 5, *Kitâbü-n Nikâh* bölümü, s. 415, Kahraman Yayınları, İstanbul 1983.

> *Resûlullāh* (sallallāhu aleyhi ve sellem) *recmetti ve O'ndan sonra da biz recmettik*[82].

Bu son iki rivâyetin uydurma oldukları şuradan bellidir ki bunlar "*Kur'ân'ı muhakkak ki Biz indirdik ve muhakkak ki O'nun koruyucusu da Biz'iz*" (XV/9) âyetinin kesin hükmüne muhâlif iddialar içermektedirler. Zîrâ bu âyet Cenâb-ı Hakk'ın kelâmı ile, idrâk ve iz'an sâhiplerine: 1) Kur'ân'ın bizzât Kendisi'nin koruması altında olduğunu, ve bundan dolayı da ebediyyen 1) herhangi bir eksikliğe uğramaksızın, 2) herhangi bir ek ile tahrif edilmeksizin Hz Cebrâil'in Hz Muhammed'e tebliğ ettiği şekliyle muhâfaza edileceğini vaad ve ilân etmektedir. Sözde-recim-âyeti'nin bugünkü Mushaf'da bulunmadığının iddiası ise Cenâb-ı Hakk'a yalan ve vaadini tutmamak isnâdları değil midir?

Bu durumda, söz konusu iki rivâyetin hem Hz. Ayşe'nin ve hem de Hz. Ömer'in imajlarını tahrif etmeğe yönelik bir propagandanın eseri olması da muhtemeldir.

Anakronik[83] Unsurlar İhtivâ Eden Rivâyetler Uydurmadır

Hadîs olarak telâkki edilen bâzı rivâyetler anakronik unsurlar ihtivâ etmektedir. Meselâ Tirmizî'de bulunan ve İbn Abbâs'dan neşet ettiği söylenen:

> "*Ümmetimden iki sınıf vardır ki, bunların İslâm'dan nasipleri yoktur: Mürcie ve Kaderiyye*"[84]

rivâyeti uydurma bir rivâyettir; çünkü Cenâb-ı Peygamber'in zamanında Mürcie ve Kaderiyye fırkaları da bunların doktrinleri de teşekkül etmiş değildi. Mürcie "*amele önem vermeyen ve îmânı yeterli gören*" bir fırka ve Kaderiyye de VIII. yüzyılın ortalarında yâni Cenâb-ı Peygamber'in vefâtından yüz yıl kadar sonra ortaya çıkmış olan Mu'tezile fırkasının "*herkesin kendi kaderini kendisinin yaratacağı*" husûsundaki doktrinidir. Binâenaleyh, Cenâb-ı Peygamber'e izâfe edilen bu sözler bizzât onun ağzından çıkmış sözler değil, vefâtından belki bir ya da iki yüzyıl sonra O'na izâfe edilmiş olan uydurma sözlerdir.

Kezâ Müslim'de Kitâbü-l Fazâilü-s Sahâbe bahsinde bulunan ve Ebû Sufyân'ın şu rivâyeti de muhteşem bir anakronizma örneğine dayanan uydurma bir rivâyettir:

> Ebû Sufyân'dan: *Resûl'e dedim ki: "Ey Allāh'ın Resûlü! Bana üç iyilikte bulun! Kızım Ümmü Habîbe'yle evlen! Oğlum Muâviye'yi kâtib yap!*

---

[82] *Bk.* ***Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi Ve Şerhi***, terceme ve şerh eden: Haydar Hatipoğlu, cild: 7, *Kitâbü-l Hudûd* bölümü, s.156, Kahraman Yayınları, İstanbul 1983.

[83] Anakronik: târihe (kronolojik sıralamaya) aykırı.

[84] *Bk.* Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı)***, 4. cild, s. 214, No. 7673, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

Ve müslümanlarla savaştığım gibi kâfirlerle savaşmam için bana emir ver!"

Hâlbuki Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe H. 6/M. 628 yılında Habeşistan'da mültecî olarak bulunuyorken Hz Peygamber ile evlenmiştir. Nikâh Hz Peygamber'in gıyâbında kıyılmış, vasîliğini Hâlid bin Saîd yapmış ve Peygamber'i de Habeşistan Necâşî'si temsil etmiştir. Ebû Sufyân ise, bu hâdiseden iki yıl sonra H. 8/M. 630 yılında ve Mekke'nin fethi akabinde müslüman olmuştur.

(2) Bu bakımdan hadîs niyetine yapılmış olan bir rivâyetin sıhhati konusunda bir başka objektif kıstas da rivâyetin anakronik unsurlar ihtivâ etmemesidir.

Cenâb-ı Peygamber'in Kur'ân Tarafından Övülmüş Ahlâkına Muhâlif Rivâyetler

Hadîs olarak telâkki edilen bâzı rivâyetlerde Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân tarafından övülmüş olan ahlâkına muhâlif unsurların bulunması da o rivâyetin sahîh olmadığının objektif delîlidir.

Bu kabil rivâyetlerden biri de Ebû Dâvûd'da yer almıştır. Kâ'b bin Mâlik'den geldiği söylenen bu rivâyet Hz Peygamber'in, kendisi aleyhinde şiirleri ile tezyîf edici ve inatçı bir propaganda yapan Mekke'li Kâ'b bin el- Eşref'i bir adam gönderterek öldürtmüş olduğu hakkındaki iftirâdır[85]. Âlemlere rahmet olarak gönderildiği (XXI/107) âyetiyle tesbit edilmiş olan bir Peygamber'in bu kabil bir suikast ile bir şâiri öldürtmüş olması muhâldir[86].

Kur'ân'ın övdüğü yüce ahlâkı dolayısıyla Cenâb-ı Peygamber'in peygamberliğinin gereği olan öğüt vermede eksik ve kusurlu davranması da muhâldir. O mutlakā efrâdını câmi' ve ağyârını mâni', açık ve de seçik kelâm etmelidir. Bu ahvâle aykırı rivâyetlerin O'na izâfe edilmemesi gerekir. Bunun aksinin vârid olması Hz Peygamber'e bühtândır.

Bu kapsamda belirli bir kesimde sahîh hadîs diye pek revaç bulmuş olan "*Ümmetimin ihtilâfı rahmettir*" sözü de aslā Hz Peygamber'e izâfe edilemez. Bu uydurma bir rivâyettir. Zîrâ (X/40, XI/85, XXVIII/77, XLVII/22-23, vb...) âyetlerde de takbîh edilmiş olduğu vechile bozgunculuk yâni fesad çıkarma da en azından iki cenah arasında bir ihtilâf doğurur. Tıpkı 4. halîfe Hz Alî'ye başkaldıran Muâviye'nin ve kezâ Hz Ayşe ile Talha ve Zübeyr'in sebeb oldukları fesadlarda olduğu gibi. Bu fesadlar binlerce müslümanın kanının akmasına sebeb olmuştur. Bunun neresi rahmettir? Burada haksız olan taraflar Âhiret'te bu ihtilâfların hesabını muhakkak vereceklerdir. Tevhîd dini olan İslâm'da rahmet olan müslümanların ihtilâfı değil, ancak ve ancak vahdetidir.

---

[85] *Bk*. Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı),*** 3. cild, s. 215, No. 6215, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

[86] Bu rivâyetin de istedikleri kimseleri sorgu sual etmeksizin öldürme yetkisine sâhip olduklarına delîl olsun diye iktidârı elinde tutanlar tarafından uydurulmuş olması ihtimâlden uzak değildir.

(3) Şu hâlde hadîs niyetine yapılan bir rivâyetin sahîh olmasının bir başka objektif şartı da rivâyetin Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân tarafından övülmüş olan yüce ahlâkına muhâlif unsurlar ihtivâ etmemesidir.

Fizikî Olarak Allāh'ın Kevnî Düzenine Muhâlif Unsurlar İhtivâ Eden Rivâyetler

Buhârî, Müslim ve Tirmizî'de İbn Mes'ûd'dan rivâyet edilmiş olan[87]:

> "*Biz Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem ile Mina'da bulunurken ânîden ay ikiye bölündü. Bir parçası dağın arkasına, diğer parçası da önüne düştü. Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem bize:* "Şâhit olun, bakın!" *buyurdu*"

hadîsi de uydurma bir hadîstir. İkiye parçalandıktan sonra bir parçası Mina dağının arkasına diğer parçası da önüne düşmüş olan nesne aslā Ay olamaz. Ay, Dünyâ'nın çekim kuvvetine bağlı olarak yaklaşık 384.000 km uzaklıkta dolanan, çapı da Dünyâ'nınkinin dörtte birinden biraz büyük, yâni yaklaşık 3.470 km olan bir gök cismidir. Ay şu ya da bu şekilde ikiye bölünse ve bu her iki parça da (*bütün mekanik kānûnlarının aksine*) Dünyâ'ya yönelse, hızları ne kadar büyük olursa olsun, bu parçaların yeryüzüne düşmesi göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir zaman süresi içinde değil, en azından birkaç gün içinde olur. Ayrıca bu kadar büyük parçaların toprağa çarpmaları da yeryüzündeki bütün hayâtın sonu olurdu.

İbretle okunması gereken ve Usmâ (ya da Umeys) kızı Esmâ'dan iki ayrı şekilde rivâyet edilen uydurma bir hadîs[88] de şöyledir:

> Birinci versiyon - " *Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem öğle namazını Sehbâ'da kıldırıp Ali'yi bir işe gönderdi. Dönünce Peygamber sallallāhu aleyhi ve sellemin ikindi namazını kıldığını gördü. Sonra Peygamber sallallāhu aleyhi ve sellem başını Ali'nin kucağına koyup uyudu. Güneş batıncaya kadar onu kımıldatmadı. Ondan sonra Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem şöyle dua etti:* Allāh'ım! Kulun Ali kendini Peygamberi için hapsetti. Ne olur Güneş'i onun için geri çevir!". Esmâ dedi ki*:* "*Dağların ve yerin üzerinde görününceyedek Güneş onun için tekrar doğdu. Bunun üzerine Ali kalktı, abdest alıp ikindi namazını edâ etti. Ondan sonra Güneş tekrar battı. Bu olay Sehbâ'da cereyân etmiştir*".
>
> İkinci versiyon – Dedi ki: "*Peygamber sallallāhu aleyhi ve selleme vahiy indiği zaman, nerdeyse bayılacak gibi olurdu. Bir gün O'nun*

---

[87] *Bk.* Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı),*** 5. cild, s. 85, No. 8530, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

[88] Tâberânî: ***Mu'cemü-l Kebîr/*** *Bk.* Rûdânî: ***Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyatı)***, 5. cild, s. 85, No. 8533-8534, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.

> *başı Ali'nin kucağındayken kendisine vahiy indi. Daha sonra Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem ona:* İkindiyi kıldın mı? *Diye sordu.* Hayır *dedi. Bunun üzerine Allāh Resûlü sallallāhu aleyhi ve sellem Allāh'a dua etti de Güneş'i geri çevirdi ve Ali namazını kıldı*". Esmâ dedi ki: "*Güneş battıktan sonra tekrar doğduğunu ve Ali ikindiyi kılıncayadek (gökyüzünde) durduğunu gördüm*".

Bu kevnî olayı binlerce kişinin görüp tanıklık etmesi gerekirken olayın yalnızca Usmâ (ya da Umeys) kızı Esmâ tarafından görülmüş olması bunun ya ***rüyâda ya yakazada vuku bulmuş sübjektif bir olay*** olduğuna ya da bu hanımın ismi kullanılarak uydurulmuş bir rivâyet olduğuna işâret etmektedir.

Kur'ân'da: "*(Allāh) göğü yükseltti ve mîzânı vaz etti*" (LV/7) ve kezâ "*eğer Hakk onların keyiflerine uysaydı, gökler yer ve bunların içinde bulunan kimseler bozulur giderdi...*" (XXIII/71) denilmektedir.

İlk âyet Cenâb-ı Hakk'ın bütün fizikî Kâinat için bir ölçü, bir denge vaz etmiş olduğunu ifâde etmektedir ki bu, *Sünnetullāh* da denilen, tabîat kānûnlarıdır. Bu kānûnlar sâyesindedir ki bizler gök cisimlerinin hareketlerini hesaplayabilmekte ve bundan ezân vakitleri gibi pratik sonuçlar çıkarmakta; ya da uzaya atılan Uzay Mekiği'nin yörüngesini tâyin ederek uzayda ne zaman nerede bulunması gerektiğini ve Dünyâ'ya ne zaman ve hangi yörüngeyi izleyerek dönmesi gerektiğini tesbit edebilmekteyiz. Bu (fizik, mekanik, kimya, vb... gibi) tabîat kānûnlarında Cenâb-ı Hakk'ın vaz etmiş olduğu mîzân'ın dışında hiçbir değişiklik, hiçbir *bozulma* yoktur. Olsa olsa beşerin bunları lûtf-i ilâhiyle keşfetmesinde zaman içinde ve (II/255) âyetine göre[89] tecellî eden ilmî ilerleme sâyesinde hassasiyeti arttırıcı iyileştirmeler vardır.

İkinci âyette ise, idrâk ve iz'ân sâhibi kimselere, göklerin yerin ve bunların içinde bulunan kimselerin bozulup gitmemesi için, inanmayanların keyiflerine uyulmıyacağı ve bildirilmektedir.

Bununla irtibatlı olarak Ebû Avâne'nin ***Müsned***'inde yer alan[90] bir hadîs de idrâk ve iz'an sâhiplerine Hakk'ın bizzât vaz etmiş olduğu mîzânın korunduğu ve korunacağı te'yid etmektedir. Hz. Peygamber, oğlunun vefâtına tesâdüf eden bir Güneş tutulmasının halk tarafından Güneş'in de Peygamberin yasına iştirâk etmekte olduğu şeklinde yorumlanması üzerine hutbede: "*Ay ve Güneş Allāh'ın âyetlerinden bir âyettir ve Allāh ne Muhammed'in oğlunun ölümü, ne de bir fânînin doğumu için âyetini değiştirir*" demiştir.

(4) Şu hâlde hadîs niyetine yapılan bir rivâyetin sahîh olmasının bir başka objektif şartı da rivâyetin fizikî olarak Allāh'ın mîzân üzere koruduğu kevnî düzene muhâlif unsurlar ihtivâ etmemesidir.

---

[89] "*...İnsanlar O'nun (yâni Allāh'ın) ilminden ancak O'nun istediği kadarını kuşatabilirler (idrâk edebilirler...)*

[90] *Bk.* Mustafa İslâmoğlu: ***Üç Muhammed (İki Tasavvur Bir Gerçek)***, 2. Baskı, s.42, dipnotu: 29, Denge Yayınları, 2000.

Müşâhedeye, İlme ve Sağduyuya Muhâlif Unsurlar İçeren Rivâyetler

Çeşitli hadîs külliyâtlarında karşılaşılan bâzı hadîslerde müşâhedeye, ilme ve de özellikle sağduyuya muhâlif rivâyetlere rastlanılmaktadır. Bununla ilgili birkaç misâl aşağıda takdîm edilmektedir.

> "*Rabb kızarsa vahyi Farsça indirir. Râzî olursa Arapça indirir*"[91]

rivâyeti uydurma bir rivâyettir. Cenâb-ı Peygamber hiçbir sehâbiye Farsça bir âyet ezberletmiş ya da yazdırmış değildir.

> "*Ey Hümeyrâ*[92]*! Güneşlenen su ile yıkanma! Zîrâ o cüzzâm yapar*"[93]

şeklindeki rivâyet akla, sağduyuya ve gözlemlere aykırıdır. Eğer bu doğru olsaydı yazın sıcak havada denize girenlerin hepsinin cüzzâm illetine yakalanmış olması gerekirdi.

> "*Sıcak şiddetlenince (öğle) namazını soğutun (tehir edin biraz). Çünkü sıcağın şiddeti Cehennem'in hararetindendir.*"[94]

şeklindeki rivâyetin son cümlesi ise en azından acâyiptir. Burada öğle sıcağının Cehennem'in hararetinden neşet ettiği gibi bir özdeşleştirme yapılmaktadır ki bunun ilim ve sağduyu ile ilgisi yoktur. (VII/40) âyetinde suçluların cezâ yeri olarak nitelendirilen Cehennem'in ateşinin Dünyâ'ya kadar erişip de mü'minleri dahi rahatsız ettiğini telmih eden bu ifâde, söz konusu rivâyetin en azından ikinci cümlesinin uydurulmuş olmasının delîlidir.

Buhârî'nin Türkçe tercümesindeki şu rivâyetin[95] ise, olağanüstü garâbetine rağmen, Buhârî'nin külliyâtında nasıl olup da yer almıştır, anlaşılır iş değildir:

> " *Ebu Hüreyre radiyallahü anhden:*
> *Şöyle demiştir: Resulullah sallalahu aleyhi vesellem (efendimiz) buyurdu ki her kim Cuma günü cenabet guslü ile istiğsal ettikten sonra (ilk saatte Cuma namazına) giderse bir deve, ikinci saatte giderse bir sığır, üçüncü saatte giderse (sağlam) boynuzlu bir koç, dördüncü sa-*

---

[91] *Bk.* Sâdık Cihan: ***Uydurma Hadîslerin Doğuşu Ve Sosyo-Politik Olaylarla İlgisi***, s. 22, Etüt Yayınları, Samsun 1997.
[92] Hümeyrâ: Hz Peygamber'in zevcesi Hz Ayşe'ye hitâb şekli.
[93] *A.g.e.* s. 22.
[94] Ahmed Ziyâüddin Gümüşhânevî: ***Râmûz-ul Ehâdîs Tercümesi***, s. 47, No. 370, Pamuk Yayınları, İstanbul.
[95] Zeynüddin Ahmed Zebidî: ***Sahihi Buharî Muhtasarı Tecridi Sarih Tercemesi*** (Çeviren Ahmed Naim), cild: 3, s. 17, Hadîs no. 480, Diyânet İşleri Reisliği Neşriyâtından No. 7, İstanbul 1936.

> *atte giderse bir tavuk, beşinci saatte giderse bir yumurta*[96] *kurban etmiş gibi (sevaba nail) olur...*"[97]

Etimolojik olarak ***kurban***: "Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiyn'e yakınlaşmayı (*kurbiyyet*'i) sağlayan şey" anlamında ise de dinî uygulama bakımından: "Rabb'ın rızâsını kazanmak gâyesiyle belirli şartlara riâyet ederek belirli bâzı hayvan türlerini usûlünce boğazlamak, ya da bu türlü boğazlanan hayvan" anlamındadır. Kütüb-i Sitte'de Hz Peygamber'in kendisi için hep koyun, zevceleri için de bâzen sığır kurban ettiğini bildiren onlarca hadîs bulunmaktadır. Ayrıca tavuğun ve hattâ yumurtanın dahi(!?) kurban ilebileceğini bildiren bir başka rivâyet de bulunmamaktadır. Ayrıca yumurtanın *usûlüne uygun bir biçimde* nasıl boğazlanacağı da bir başka önemli mesele olup bu husûsta da herhangi bir rivâyete rastlamamış olduğumu ifâde etmem gerekir.

Bundan başka, meselâ İstanbul'da, 21 Aralık 2001 Cuma günü Güneş'in doğuşu 07.19 ve öğle ezânı vakti de 12.09 dur. Buna göre o gün, bir deve kurban etmiş olmanın sevâbını kazanmak isteyen bir kimsenin boy abdesti aldıktan sonra Cuma namazına 07.09 da gitmesi ve câmide 5 saat beklemesi gerekecektir. Yok eğer yalnızca bir yumurta kurban etmiş olmanın sevâbıyla yetinmek isterse câmiye Cuma ezânından bir saat önce gitmiş olması yeterli olacaktır.

Dünyâ'nın ömrünün 7000 yıl olduğu husûsunda özellikle Suyûtî tarafından takdîm edilen rivâyetler de, bugünkü ilmî sonuçların Dünyâ'mızın yaşını 4,5 milyar yıl olarak tesbit etmiş olması dolayısıyla, itibâr edilmemesi gereken uydurma rivâyetlerdir.

(5) Şu hâlde hadîs niyetine yapılan bir rivâyetin sahîh olmasının bir başka objektif şartı da müşâhedeye, ilme, sağduyuya muhâlif unsurlar ihtivâ etmemesidir.

Mesele Çözmek Yerine Çözülmez Meseleler Vaz Eden Rivâyetler

Bâzı rivâyetler bir meseleyi çözecek yerde çözülmesi mümküm olmayan meseleler vaz etmekle mâlûl gözükmektedirler. Meselâ:

> "*Cuma'da hazır bulunun ve imâma yakın durun! Çünkü kişi cuma'da (imamdan) uzak durursa (böylece) Cennet ehlinden olduğu hâlde Cennet'ten uzaklaşmış olur*"[98]

---

[96] Eğer bu rivâyet sahîh ise(!), bundan bir müddet önce tavuğun da kurban edilebileceğine fetvâ vermiş olan bir ilâhiyat profesörüne yapılmış olan eleştiriler isâbetsiz olmuştur. Olsa olsa bu zât bu hadîse binâen yumurtanın dahi kurban edilebileceği konusunda halkı bilgilendirmemiş olması açısından eleştirilebilirdi.

[97] *A.g.e.* de s. 20 de, Neseî'de bulunan bir diğer rivâyette "*tavuk ile yumurta arasında bir de serçe kurban etmek fazîletini bahş eden bir mertebenin daha zikredilmiş*" olduğu ifâde edilmektedir.

[98] *A.g.e.* s. 32, No. 213.

rivâyetini ele alalım.Bu rivâyet, imâma yakın durmanın tanımının ne olduğu anlaşılmadığından şüphe uyandırıcı bir rivâyettir. İmâma yakınlık onun hemen arkasında durmak mıdır, ilk iki safın kapsamı içinde mi telâkki olunmalıdır ya da câmide ne kadar saf varsa bunların yarısı mıdır? İmâma yakın olacağız diye Cuma' namazına iki saat önce tehâcüm eden mü'minlerden kaçı yakın sayılacaktır? Bu rivâyet mesele çözmemekte, aksine çözümsüz meseleler vaz etmektedir.

> "*Batıdan ve doğudan fitne zâhir olduğu zaman Şam'ın ortasında toplanın. Zîrâ o gün yerin altı yerin üstünden iyidir*"[99]

rivâyeti ise, benzer şekilde, bir sıkıntıyı ortadan kaldıracak yerde çözümü olmayan meseleler ve sıkıntılar vaz etmektedir. Batıdan ve doğudan fitne çıktığı zaman bütün müslümanlar Şam'a nasıl vâsıl olacaklardır? Söz konusu fitne bugün çıkmış olsa Şam şehri ya da Sûriye mıntıkası[100] birbuçuk milyar müslümanı nasıl istiâb edecektir? Müslümanlar Şam'da toplandılar diye fitneden nasıl korunmuş olacaklardır? Bunlar burada ne zamanadek kalacaklardır? Bu kadar insanın Şam'da toplanması sayısız ikmâl, barınma ve geçim meselelerini ve bunlara bağlı olarak sayısız fitneyi de peşinden sürüklemeyecek midir? Bana kalırsa bu rivâyet Şam'ı hânedanlıklarının başkenti yapmış olan Emevîler'in bu şehre ve de Sûriye'ye kutsal ve de mubârek bir veche kazandırmak için uydurmuş oldukları bir şeydir.

Fesâhatı, belâgatı ve merhameti müsellem olan, işleri kolaylaştırmasıyla meşhûr Hz Peygamber'in mezkûr rivâyetlerin muhtevâsını ifâde etmiş olması muhâldir. Bunlar: 1) ya sonradan uydurulmuştur, 2) ya da râvîler Hz Peygamber'in merâmını anlamaksızın kendi idrâk kapasitelerine göre hatırlarındaki sözleri su-i niyetleri olmaksızın deforme ederek kâğıda dökmüşlerdir. Her iki hâlde de bu rivâyetlerin aydınlatıcı, irşâd edici ve mesele halledici fonksiyonları kalmamıştır. Bundan ötürü bunları sahîh hadîs olarak addetmak ve bunlarla amel etmek mümkün değildir.

(6) Şu hâlde hadîs niyetine yapılan bir rivâyetin sahîh olmasının bir başka objektif şartı da çözümü olmayan meseleler vaz etmiş olmamasıdır.

Hadîsleri Hakkında Hz Peygamber'in Tavsiyeleri

Hz. Peygamber Celâlüddin Süyûtî'nin *Câmi'u-s Sagîr* başlıklı hadîs külliyâtında şu hadîsler ilgi çekicidir:

---

[99] *A.g.e.* s. 54, No. 443.
[100] Eskiden *Şam* hem Şam şehrine ve hem de Suûriye mıntıkasına delâlet etmekte idi (*Bk.* İslâm Ansiklopedisi, *Şam* bendi, MEB Yayınları)

> "*İyice bildiklerinizin dışında benden söz nakletme konusunda Allāh'dan korkun. Kim bile bile benim söylemediğim bir sözü söyledi diye benim adıma yalan konuşursa Cehennem'deki yerini hazırlasın*"[101]
>
> "*Benim bir sözümü duydunuz mu, benim söylediğimi bildirerek size bir söz söylediler mi, o sözü gönlünüz tasdîk ederse, o söz kalbinizi yumuşatırsa, o sözü kendinize yakın bulur, benimserseniz bilin ki o söze sizden daha yakınım ben (, gerçekten de benim sözümdür o söz). Fakat size bir sözüm söylenince gönlünüz inkâr ederse o sözü, içinizde bir beğenmezlik, bir nefret duygusu uyandırırsa o söz, kendinizden uzak bulursanız o sözü, bilin ki o söze sizden de uzağım ben (, benim sözüm değildir o söz)*"[102].

Bu sonuncu rivâyetin, ***eğer sahîh ise***, hadîsler arasında mü'minler için ***sübjektif bir ayıklama*** ve rivâyetin ***sıhhatine inanma*** imkânı tanıdığı âşikârdır. Ancak, bu rivâyetin tek başına bir kıstas alınması ve yukarıda zikredilmiş olan: "*Benim sözlerimi Allāh'ın kitabının ölçülerine vurunuz! Şâyet uygun düşerse o bendendir ve onu ben söylemişimdir*" rivâyetinin hükmünü geçersiz kılması mümkün ve de rasyonel değildir.

Bu sübjektif kıstas yukarıda sıralamış olduğumuz 6 objektif kritere de takılmamış olan bir rivâyetin sıhhati hakkında ileri sürülebilecek sübjektif kabûl ya da red husûsunda mü'mini mânevî sorumluluktan âzâd eden, merhamet ve müsâmaha dolu nebevî bir ruhsattır. Hadîsçiler arasında sıhhatleri çok tartışılmış olan: "*Sen olmasaydın, Sen olmasaydın bu felekleri yaratmazdım*", "*Ölmeden önce ölünüz!*", "*Nefsini bilen Rabb'ini bilir*", vb... gibi hadîslerin kabûl ya da reddi husûsunda fikir beyân etmiş kimseleri Cenâb-ı Peygamber'i rencîde etmiş olmak kuşkusundan kurtaracaktır ama o hadîsin sahîh olup olmadığı husûsunu gene de mübhem bırakacaktır.

Sonuç

İlk hadîsçiler rivâyetlerin sıhhatini *râvîlerin güvenilir olması kriter*ine bağlamışlardı. Ama aynı kriter, farklı motivasyonlar uğruna, aynı râvî zincirlerine dayanarak sayısı milyonu aşan hadîslerin uydurulmasına da fırsat verdi. Daha sonra bâzı hadîs külliyâtları zaman içinde *sahîh* ve *mûteber* addedildiler. Bugün ise elimizde râvîlerin güvenilirliği hakkında objektif araştırma imkânı kalmamış olduğundan hadisle meşgûl ilâhiyatçılar bir hadîsin sıhhatini kaynağına yâni söz konusu *mûteber* addedilen kitaplarda bulunmasına bağlamakta ve bu kitaplardaki hadîsleri sorgulamaya gerek duymadan sahîh olarak kabûl etmektedirler.

Ancak, bunların yalnızca sübjektif (*nefsânî*) kabûller olduğu âşikârdır. Çünkü yalnızca Kütüb-i Sitte denilen hadîs küllîyâtlarını bile: A) önyargısız ve B) ciddî bir

---

[101] Celâlüddin Suyûtî: ***Câmi'ü-s Sagîr Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi***", 1. cild, s.65-66, No. 78, Yeni Asya Neşriyât, İstanbul 1996.

[102] Abdülbâkî Gölpınarlı: ***H. Muhammed ve Hadisleri***, s.1, No. 1, Arkın Kitabevi, İstanbul 1957. Kezâ *Bk.* ***Câmi'ü-s Sagîr***'ın Hicrî 1286 Mısır/Bulak Matbaası basımının 1. cildi, s.44.

biçimde inceleyen biraz idrâk ve temyîz sâhibi bir müslüman: 1) Kur'ân'a, 2) Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân'ın övdüğü ahlâkına, 3) Cenâb-ı Hakk'ın mîzân üzere vaz edip hıfzetmekte olduğu Tabîat kānûnlarına, 4) müşâhedeye-mantığa-sağduyuya muhâlif, ya da 5) biribiriyle çelişik pekçok rivâyeti barındırması karşısında, ister istemez, bu kitaplarda hadîs adı altında toplanmış bulunan bu rivâyetlerin sıhhati meselesiyle dramatik bir biçimde karşı karşıya kalmaktadır.

Bu durum, *mûteber* olduğu söylenen bu hadîs küllîyâtlarının sıhhati meselesinin bu gibi sübjektif kriterlere değil de objektif kriterlere bağlanmasının ve bütün hadîslerin, şekil ve muhtevâ açılarından, vaz edilecek ***objektif bir metodolojiye*** göre yeniden incelenip ayıklanmasının gerekli olduğun telkin etmektedir. Yukarıdaki incelememiz bu kabil objektif bir ayıklama metodolojisinin objektif kriterleri olarak aşağıdaki kriterlerin uygulanmasının isâbetli olacağını ortaya koymuş bulunmaktadır:

(1) Hadîs metninin Kur'ân'a muhâlif bir muhtevâsı olmamalıdır.

(2) Hadîs metni anakronik unsurlar ihtivâ etmemelidir.

(3) Hadîs metni Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân tarafından övülmüş olan yüce ahlâkına muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.

(4) Hadîs metni fizikî olarak Allāh'ın mîzân üzere koruduğu kevnî düzene muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.

(5) Hadîs metni müşâhedeye, ilme ve sağduyuya muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.

(6) Hadîs metni çözümü olmayan meseleler vaz etmiş olmamalıdır.

Doğrusu, bu objektif kriterler tatbîk edilerek Kütüb-i Sitte'de bir ayıklanmaya tevessül edildiğinde, bu kriterlere takılmamış kaç rivâyetin geriye kalacağını fevkalâde merak etmekteyim. Bu yeni kriterleri vaz ederken yalnızca *bir araştırma yönü* belirlemiş olduğumun da farkındayım. Hadîslerin sıhhati meselesi, fark edememiş olduğum, ama *meselenin objektif bir metodoloji meselesi olduğunu teşhis ve temyîz edebilen diğer başka araştırıcıların* vaz edecekleri başka objektif kriterlerin ilâvesiyle mutlakā tahkim edilmelidir.

* * *

EK: II

Rize vâlisi Ömer Büyükkent'e hitâben yazmış olduğum ve ilgili belediye başkanlarına da bir nüshasını göndermiş olduğum 28 Mayıs 1989 târihli mektuba gerek Vâli'nin gerekse Rize belediye başkanı Memiş Ali Usta'nın reaksiyonları son derece şuurlu ve olumlu oldu. Vâli, yörede TAEK başkan vekilinin çelişkili beyânâtına ve çayların yakılmağa başlanmasına karşı oluşan kuşku ve tepkiye bir çâre olabilir düşüncesiyle, 20 bilim adamını 8 Haziran 1989 Perşembe günü Rize'de Çay Enstitüsü'nde kendisinin, belediye başkanının ve Çay-Kur genel müdürünün de katılmasıyla yapılacağını ilân ettiği bilimsel danışma toplantısına dâvet etti.

Bu toplantı ilân edilen günde ve yerde: Prof.Dr. Atillâ Özmen (TAEK Başkan Vekili), Prof.Dr. Hasbi Yavuz (Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi, İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü Nükleer Teknoloji Anabilim Dalı Başkanı, TAEK eski Başkan Yardımcısı), Prof.Dr. Atillâ Özalpan (Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi, ÇNAEM eski Müdürü), Prof.Dr. Osman Kadiroğlu (Atom Enerjisi Komisyonu Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Nükleer Mühendislik Bölümü Öğretim Üyesi), Prof.Dr. Ahmet Bayülken (İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü Öğretim Üyesi, ÇNAEM eski Müdür Yardımcısı), Prof.Dr. Münir Telatar (Karadeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı), Prof.Dr. Ahmed Yüksel Özemre (TAEK eski Başkanı), Prof.Dr. Rengin Erdal (19 Mayıs Üniv. Tıp Fak. Koruyucu Hekimlik ve Halk Sağlığı Bölümü), Prof.Dr. Âdil Gedikoğlu (Karadeniz Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Fizik Bölümü), Prof.Dr. Nazmi Turan Okumuşoğlu (19 Mayıs Üniv. Fe-Edebiyat Fak. Fizik Bölümü), Prof.Dr. Hüsnü Gökalp (Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Gıdâ Teknolojisi Bölümü Başkanı), Prof.Dr. Şefik Güney (AÜ), Prof.Dr. Hasan Erdoğan (AÜ), Doç.Dr. Yusuf Caner (AÜ), Doç.Dr. Zeki Ertugay (AÜ), Yar.Doç.Dr. Nazmi Topçu (AÜ), Araş.Gör. Sabahattin Nas (AÜ), Araş.Gör. Recep Boncukoğlu (AÜ), Öğr. Gör. Cevdet Bozkuş (AÜ), Sağlık Bakanlığı temsilcisi Fiz.Yük.Müh. Ali Yaşar Öztürk'ün yanında Rize Vâlisi'nin, Rize Belediye Başkanı'nın ve Çay-Kur Genel Müdürü'nün de katılmasıyla saat 10.15'den itibâren kesintisiz saat 15.30'a kadar sürdü.

Toplantıyı Vâli açtı. Sonra söz alan TAEK Başkan Vekili söz konusu radyoaktif çayların radyoaktik atık değil de sâdece çöp sayılmaları gerektiği konusundaki iddiasını tekrarladı. Bu iddia tasvib görmedi. Toplantıdaki pekçok bilim adamı bu çayların toplamının düşük düzeyli ***radyoaktif atık*** olduğunu ve bunlara zorâki bir isim takmakla bunların mâhiyetinin değişemeyeceğini bilimsel kanıtlarıyla ortaya koydular.

Bunun üzerine TAEK Başkan Vekili bu çayların yakılmasında hiçbir sakınca olmadığını iddia etti. Heyetteki pekçok bilim adamı ***bu iddianın gerçek ve isâbetli bir yanı olmadığına*** değinerek şu husûslara dikkati çektiler:

1) Çayların yakılmasıyla bacalardan çıkacak olan önemli mikdardaki radyoaktif madde Rize ve civârını radyoaktif kirlenmeye uğratacaktır. Böy-

lesine ***irâdî*** bir şekilde oluşturulacak olan radyoaktif kirlenmenin savunulacak ne ***bilimsel***, ne ***sıhhî*** ve ne de ***ahlâkî*** bir yönü vardır!

2) Bu bile bile, isteye dileye sebeb olunacak olan radyoaktif kirlenme çevre halkının sağlığını bozmakla kalmayacak, aynı zamanda ***yöre halkının kanser insidansını da arttıracaktır.***

3) Çayların yakılması senelerce sürecek; bu süre içinde bu, hem yöre halkının psikolojisi üzerinde huzur bozucu sürekli bir etki yapacak hem ***Radyasyonlu Türk Çayı*** görüntüsünü sürekli afişe edecek ve hem de çayın dış pazarlara sevkini, şimdiye kadar olduğu gibi olumsuz bir biçimde etkileyecektir!

4) Çayların yakılmasıyla geriye kalacak, özgül aktivitesi daha yüksek olan radyoaktif külün yol edilmesi de ayrı ve çok daha çetrefil bir ***radyoaktif atık*** problemi teşkil edecektir.

5) Yöre halkı, şimdiden, çayların yakılmasına ***kesinlikle karşıdır.*** Bilimsel kanıtlara ve yöre halkının tepkisine rağmen bu çayların yakılmasında ısrar edenler bu olayın sebeb olduğu ve olacağı tepkileri ve kazanmakta olduğu siyâsî boyutlarını da bunların doğal sonuçlarını da oturup inceden inceye düşünmelidirler!

6) Bilim adamlarının önemli bir kesiti ve yöre halkı çayların, bütün bilimsel olumsuz kanıtlara ve halkın tepkisine rağmen, ısrarla yakılmak istenilmesinin: ***A) hangi gâyeye,*** ve ***B) kimlere*** hizmet edeceğini anlayamadıklarını dile getirmişlerdir.

7) 58.078 ton radyasyonlu çayı yakmak için 250.000 tondan fazla linyit gerekecektir. Bunun yanmasıyla havaya salınacak olan binlerce ton ***hidrojen sülfür,*** senenin 320 günü yağmurlu geçen Rize'de, ***asit yağmurlarına dönüşecek*** ve bütün Rize'yi ve ekinleri perişan edecek olan ayrı ve büyük boyutlu bir başka türden çevre kirlenmesine yol açacaktır.

Bütün bu tartışmalar sonunda toplantıya katılan 20 kişiden 19'u: "***Çay-Kur depolarında koruma altında tutulan radyoaktif atık mâhiyetindeki çayların öncelikle bulundukları alan ve mekânlarda muhâfazasına devam edilmesi, bu arada alanı ve şartları müsait fabrika sahalarına veyâ müsait kamu alanlarına tedbirleri alınmak sûretiyle aşamalı biçimde gömülmelerinin isâbetli olacağını***" ifâde eden bir kararı imzâlayıp Vâli ile Belediye Başkanı'na sundular.

TAEK Başkan Vekili ise: "***Çayları her şeye rağmen yakmaya devâm edeceğini***" beyân ederek bu karara imzâ koymak istemedi, ve kararı imzâlamadı.

* * *

EK III

Sağlık Bakanlığı bünyesinde Çernobil Kazâsı'nın Türkiyedeki etkilerini tesbit etmek üzere kurulan "Bilimsel Kurul"un raporunu aşağıda takdîm ediyorum.

ÇERNOBİL NÜKLEER SANTRAL KAZÂSININ TÜRKİYEDEKİ ETKİLERİ İLE İLGİLİ BİLİMSEL KURUL RAPORU

24 Şubat 1993

Son günlerde Çernobil nükleer santrali kazâsının etkileri ile ilgili olarak basının ve kamuoyunun gündemine gelen "kanserli hasta sayısındaki artış" ile ilgili iddiaları araştırmak üzere, Sağlık Bakanı sayın Dr. Yıldırım Aktuna'nın öncülüğünde; Sağlık Bakanlığı yetkilileri, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Başkanlığı, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı ve çeşitli üniversitelerden katılan uzmanların oluşturduğu bilimsel kurul, bir dizi toplantının yanısıra bölgede incelemeler yaparak çeşitli araştırmalar başlatmıştır.

Bu kurulun aldığı kararlar doğrultusunda radyasyondan etkilenen Artvin, Rize, Giresun, Trabzon, Ordu ve Edirne illerinde son 10 yılda ortaya çıkan bütün "Lösemi ve Tiroid Kanserleri" bölgedeki hastanelerin, Ankara ve İstanbul'daki Onkoloji merkezlerinin kayıtlarından araştırılmıştır.

Ayrıca kazânın olduğu târihden sonra bölgede görülen doğum komplikasyonlarında bir artış olup olmadığı da araştırılmıştır.

Her iki araştırmanın sonuçları ekte sunulmuştur. Bunların dışında adı geçen 6 il ile referans bölgesi olarak Adana'da başlatılan kanse ağırlıklı sağlık taraması ve radyasyondan en çok etkilenen Rize ilindeki hematolojik tarama çalışmaları devam etmektedir. Bu araştırmaların sonuçları da Mart 1993'den itibâren alınmaya başlanacaktır.

Sonuç olarak:

Bugüne kadar yapılan araştırmalara göre kanser ve doğumsal anomaliler ile radyasyonun ilişkisini ortaya koyabilmek mümkün olmamıştır.

Bununla birlikte bu araştırmaların önümüzdeki yıllarda meydana gelebilecek sağlık problemlerinin ortaya çıkarılabilmesi için devam ettirilmesi ve sağlıklı çalışan bir kanser kayıt sisteminin oluşturulması gerektiği ortaya konmuştur.

Aşağıda imzası bulunan bilimsel kurul üyelerince "radyasyonun mümkün olduğu kadar az alınması gerektiği" prensibine göre (ALARA prensibi), durum değerlendirmesi yapıldığında, bu tür bir nükleer kazâ durumunda, ilgili kuruluşların radyasyon ölçümleri ve tâkipleri doğrultusunda halkın bilgilendirilmesi, özellikle gıdâ maddeleri ile ilgili olarak kişilerin alması gereken mikdarların belirlenmesi, eğer sakınca bulunuyorsa hiç tüketilmemesi konusunda hakla etkili duyurular yapılması, radyasyonun cinsine göre etkisini azaltabilecek önlemler varsa bütün iletişim yöntemleri kullanılarak toplumun bilinçlendirilmesi gerektiği kanaatine varmıştır.

* * *

Sağlık Bakanlığı tarafından ***Çernobil radyasyon kazâsının***[103] sağlık etkilerini değerlendirmek üzere oluşturulan 32 kişilik Bilimsel Kurul'un üyeleri:

Dr Yıldırım Aktuna (*Sağlık Bakanı*), Prof.Dr. A. İhsan Özdemir (*Müsteşar*), Dr. Ahmet Miski (*Müsteşar Yardımcısı*), Dr. İsmail Koca (*Müsteşar Yardımcısı*), Dr. Serdar Savaş (*Müsteşar Yardımcısı*), Sıddık Ensârî (*Müsteşar Yardımcısı*), Dr. Senem Köylüoğlu (*Müsteşar Yardımcısı*), Dr. Servet Erbaşı (*Temel Sağ. Hiz. Gn. Md.*), Dr. Tevfik Akıncıoğlu (*Tedâvî Hiz. Gn. Md.*), Prof.Dr. Ayşe Akın Dervişoğlu (*A.Ç.S.A.P. Gn. Md.*), Dr. Cemil Kuşoğlu (*Kanserle Savaş Dairesi Başkanı*), Sâlih Hacıömeroğlu (*Hukuk Müşâviri*), Prof.Dr. Yalçın Sanalan (*TEAK Başkanı*), Gönül Buyan (*TAEK Rad. Güv. Dairesi*), Dr. Hasan Alkan (*TAEK Rad. Güv. Dairesi*), Doç.Dr. Nahide Konuk (*Ankara Üniv. Tıp Fak. Hematoloji Böl.*), Doç.Dr. Nazan Günel (*Ankara Üniv. Tıp Fak. Onkoloji Böl.*), Doç.Dr. Erkan İbiş (*Ankara Üniv. Tıp Fak. Radyobiyoloji Böl.*), Prof.Dr. Gündüz Gedikoğlu (*İstanbul Üniv. Tıp Fak. Hematoloji Böl.*), Prof.Dr. Nijat Bilge (*İstanbul Üniv. Tıp Fak. Onkoloji Böl.*), Prof.Dr. Gönül Hiçsönmez (*Hâcettepe Üniv. Tıp Fak. Hematoloji Böl.*), Prof.Dr. Hâdi Üzer (*Ege Üniv. Tıp Fak. Radyoloji Böl.*), Prof.Dr. Önder Berk (*Gülhâne Tıp Fak.*), Prof.Dr. Şevket Ruacan (*TÜBİTAK Tıp Araş. Grubu*), Prof.Dr. Yahyâ Lâleli (*Nükleer Tıp Uzmanı*), Prof.Dr. Uluhan Berk (*Radyoloji Uzmanı*), ***Doç.Dr. İnci Gökmen (ODTÜ Kimya Böl.)***, Prof.Dr. Münir Telatar (*Karadeniz Tek. Üniv. Tıp Fak.*), Doç.Dr. Ceydâ Karadeniz (*SSK Ankara Hast.*), Doç.Dr. Mustafa Ünsal (*19 Mayıs Üniv. Tıp Fak.*), Doç.Dr. İdris Yücel (*SSK Okmeydanı Hast.*), Prof.Dr. Kemâl Kutlu (*Trakya Üniv. Tıp Fak.*).

* * *

(N.B. Sağlık Bakanlığı'nın bu 32 kişilik "Bilimsel Kurulu"nun raporundaki en önemli tesbit "***Bugüne kadar yapılan araştırmalara göre kanser ve doğumsal anomaliler ile radyasyonun ilişkisini ortaya koyabilmek mümkün olmamıştır***" hükmü-

[103] ***Çernobil radyasyon kazâsı*** tâbiri aynen Sağlık Bakanlığı'nındır.

dür. Bunun Türkçe'si: Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden ***Doç.Dr. Olcay Birgül, Doç.Dr. İnci Gökmen ve Doç.Dr. Aykut Kence***'nin imzâlarını taşıyan ve "ODTÜ Raporu" nâmıyla Basın'a intikāl etmiş olan rapordaki "... ***sâdece çaydan alınacak radyasyon bile gelecek nesillerde birçok çocuğun ölü ve sakat doğmasına neden olacaktır***" hükmünün hiçbir bilimsel yanı olmadığı ve müelliflerinin kendi ilimlerini değil yalnızca ve yalnızca kendi vehimlerini yansıttığıdır.

Bu Bilimsel Kurul'un bir üyesi olarak ***Doç.Dr. İnci Gökmen*** bu raporun altını imzâladığı zaman müelliflerinden biri olduğu ODTÜ Raporu'nu nakz, ve *vehmini de ilim zannetmek hatâsı*ndan rücû etmiş olmuştur. Ancak, ODTÜ Raporu'nun tesiri altında çocuğunun sakat doğacağına inanıp ya da inandırılıp da kürtaja başvurmuş olan bunca hâmile kadının uğradıkları bu haksızlığın suçu acabâ kimlere râcîdir? İşte bunu pek merak ediyorum...)

* * *